Partea a doua

1

ADÎNCIMI, ÎNĂLŢIMI

M-am instalat în apropierea gării, într-un hotel prăpădit şi dubios, ale cărui coridoare răsunau într-una de şuşoteli. Şuşotelile era însoţite de un miros puternic de parfum ordinar. Nasul meu blajin se aclimatiză urgent cu toate mirosurile, spinarea mea se obişnui cu zvîcnetul ascensorului, simţurile mele vizuale şi tactile se deprinseră cu liniile şi formele noii ambianţe. Păşeam zile întregi printr-o ceaţă murdară. Pereţii caselor respirau a iarnă. Frigul din marile oraşe nu are nici o legătură cu meridianul globului, în marile oraşe iarna arată ca o simplă porcărie socială. Ai senzaţii neplăcute, te simţi pe asfaltul dur un strop rătăcit de cenuşă, un produs de ardere al unei lumi străine şi grăbite. În camera de alături se instală un profesor din provincie; îl vedeam dimineaţa cum ieşea prevăzător pe poarta hotelului ca apoi seara să se refugieze înapoi în camera lui, mirat şi ameţit, ca unul pe care l-a pocnit în cap bastonul de cauciuc masiv al vocilor, al mirosurilor, al mulţimilor şi al înălţimilor. Zile întregi m-am tîrît, am hoinărit, am căscat gura şi am tot aşteptat ceva. Presimţeam că la Budapesta mă aşteaptă două lucruri extraordinare. Dragostea şi arta. Î*n* ceea ce priveşte dragostea, mă furnica un soi de romantism ceţos. Îmi imaginam că mă voi întîlni cu Ana — care la ultimele mele şase scrisori nici nu mai răspunsese şi care nici nu bănuia că sosisem — în această învolburare a străzii, undeva, într-un tramvai sau în faţa vitrinei unei librării. Priveam feţele cu agerime şi cu o strălucire stupidă în ochi, fiindcă îmi era tare plăcut să cred în romantismul picant al unei

întîlniri întîmplătoare. Se dovedi o distracţie agreabilă să-mi imaginez întorsăturile calde şi repezi ale primului schimb de cuvinte. Stăteam ceasuri întregi în faţa vitrinelor ticsite ale librăriilor, iar în tramvaie îmi lungeam binişor gîtul, ca să pot cerceta chipul fiecărei călătoare care se urca. Din aceste studieri de vitrine şi numeroase răsuciri ale capului am dedus că de fapt sînt aici numai pentru Ana, cel puţin în aceste zile, şi că în afara ei şederea mea nu prea are rost. Am azvîrlit cu un bobîrnac vechea mea viaţă, ca pe un sîmbure de cireaşă, ca să mănînc salată de boeuf, să urc cu liftul şi să aştept îmbrăţişarea unei femei.

Două săptămîni am hoinărit năuc şi nerăbdător. În regiunea stomacului mi se înfiinţă un soi de apăsare, nu ştiu dacă din pricina salatei de boeuf sau din cauza acelei găluşte care se numeşte complex de inferioritate. Dorinţele şi vorbele drăgălaşe de care eram plin se veştejiră, ca florile de dovleac. Pînzele gingaşe ale Anei nu voiau cu nici un chip să se arate la orizontul fumuriu şi ceţos. Peste ani de zile, cînd trecui din nou prin acele locuri unde o aşteptasem pe Ana, casele, străzile, lucrurile îmi apărură cu totul schimbate. Dorul ne atacă şi nervii optici, cum face şi în cazul cocoşului sălbatic. Dar ar fi o prostie să neg că această orbire care pune stăpînire pe noi este minunată.

Pe stradă dădui de o cunoştinţă veche, care îmi spuse că în camera lui tocmai s-a eliberat un divan; mă cunoaşte, ştie că sînt un om cinstit, aşa că îmi propuse să mă mut la el. Am primit invitaţia, apoi m-am dus la oficiul de repartiţii, pentru a pune capăt aşteptării mele romanţioase.

Pe coridorul oficiului am zărit un guler teribil de înalt. Deasupra lui clipea spre mine o mutră strîmbă pe care o cunoşteam.

— Péntek! strigai eu, bucurîndu-mă — tot gulere din astea înalte mai porţi şi azi?

Nu era hoţul de porumbei, ci frate-său mai mic, Péter. În timpul anilor de liceu am locuit împreună la o cucoană cu burta mare, o oarecare doamnă Pavel, care ne punea mereu să ducem coca la brutar. Coca moale zăcea într-o copaie mare şi unduia, ca burta coanei

Pavel. Péter ţinea întotdeauna de marginea din spate a copăii şi, în mers, mă îmbrîncea cu ea în spate. O dată, am pus copaia jos şi am vîrît amical mutra lui Péter în cocă. De altfel era şi ăsta un tip ordonat, ca şi Mască, noaptea se dădea jos din pat să vadă dacă pantofii îi stau aşezaţi frumos.

Purta mînecuţe, din pînză neagră. Mă privi neîncrezător.

— Servus, zise el, cu inflexiuni ofensate în voce, vrînd să pareze întrebarea lipsită de respect, privitoare la gulerul lui. Văd, Felméri, că ai rămas tot vesel...

— *Sub specie aeternitatis* — îi explicai — este absolut indiferent dacă facem o mutră zîmbăreaţă sau ne învîrtim prin lume cu o faţă ciufută şi acră, ca a ta. Eu rămîn la mutra zîmbăreaţă. De altfel, sînt în căutarea unei femei. Poate poţi să-mi dai o mînă de ajutor.

— Depinde — căscă gura prevăzător Péter —, depinde cum o cheamă pe respectiva.

— Respectiva? N-ai ales cuvîntul potrivit, amice.

Mă privi consternat. N-are importanţă, dădui din mînă.

— O cheamă Ana, îi comunicai apoi, cu tandreţe. Sună bine, nu-i aşa? E simplu şi totuşi perfect. Ana Dukics. Dar aş putea să spun la fel de bine şi Ana Karenina.

— Ana Karenina? — îşi apucă Péter sever creionul.

Mi-a fost greu să-l facă să priceapă că nu Ana Karenina, ci Ana Dukics şi că numele de Karenina l-am pomenit doar pe baze poetice, dintr-un capriciu jucăuş.

— Deci nu Karenina. Aşteaptă în faţa camerei 124, adăugă el şi dispăru sobru pe coridor.

Era un coridor lung, lipsit de speranţe, de parcă ar fi fost zidit de un vis urît.

Mare e şi insectarul ăsta, gîndii eu, totuşi amuzîndumă. N-avem de ce ne plînge. Din toate speciile avem de unde alege.

Dar trebuie să recunosc că insecta mea, numită Péter, îşi cunoştea bine treaba, o pescui urgent pe Ana din oceanul declaraţiilor de sosire.

— E bine pus la punct totul pe aici, încuviinţai cu admiraţie. în cinstea acestui fapt, am putea bea undeva un kil de vin.

Dădu din cap. Deseară are adunare cu membrii.

— Tu eşti membru? — îl întrebai complet inutil, fiindcă şi un orb putea să vadă că Péter nu putea fi decît membru, în toate sensurile cuvîntului.

Era membru, în schimb purta vreo opt feluri de demnităţi, ceea ce ridica considerabil greutatea titlului său de membru. Conştiinţa membriei este un element important al mărimii micului burghez, la fel ca gulerul curat sau ca poliţa de asigurare. Péter îmi aminti scurt că în afara adunării cu membrii de deseară, nu poate fi vorba de consumarea unui kil de vin şi din motivul că el nu bea vin.

— Bere? — îi adresai întrebarea.

Nici bere. Nici un fel de alcool.

Mă uitai la gulerul lui. Fireşte, un om care poartă un asemenea guler infernal, acela, sărmanul, nu are nici o vină dacă i se pare că vinul este similar cu alcoolul.

— Nu ai cumva un guler mai îngust? — îi adresai întrebarea suplimentară, cînd văzui că bucuria revederii începuse să se scufunde în indiferenţă.

Fiindcă mi se părea că acest guler înalt şi fără sens este de vină că pe sufletul lui Péter a pus stăpînire rigiditatea şi mucegaiul.

În timpul orelor de serviciu nu obişnuia să poarte discuţii cu caracter particular, îmi atrase atenţia; dacă vreau să stau de vorbă cu el, să-l aştept sîmbăta viitoare la orele şapte şi treizeci în separeul de la „Berăria Automată”. În fiecare a doua sîmbătă acolo obişnuia să-şi consume masa de seară, într-un cerc intim de prieteni.

Vedeam în faţa ochilor cercul intim, ba vedeam şi acea operaţiune pe care el o denumise „consumare”. Şi acest cuvînt, a consuma, este dintre cele pe care prevăzătoarea lingvistică le-a inventat pentru uzul tipilor de soiul lui Péter — mă gîndii, ajuns în stradă. Muritorul de rînd mănîncă, cel mai puţin de rînd se hrăneşte, cel ca Péter consumă.

Cred că ne detestam cu Péter încă de pe vremea copăii cu cocă, numai că asta se petrecea jos, în pivniţa întunecată şi aglomerată a conştiinţei noastre. Nu poţi iubi chiar pe toată lumea.

Aveam în mînă adresa Anei şi alergam. Acasă, cînd mă gîndeam la locurile unde stă, îmi imaginam o casă mică

cu grădina plină de flori, cu terasă, cu o poartă de fier, ferestre mari şi pe mîna dreaptă soarele. M-am oprit în faţa unui bloc stupid, cu două etaje. Soarele nu-l vedeam nici pe mîna dreaptă, nici pe mîna stîngă. În casa scărilor stăruia miros de gaz. Drumul pînă la etajul al doilea se dovedi lung. Dar în sfîrşit puteam sta în faţa Anei şi îi puteam cuprinde încet mîna.

— Kázmér, — întrebă Ana, uimită —, cum ai ajuns aici?... Cu ce ocazie ai venit?...

Cît este limba de imperfectă, gîndii, mă întreabă cu ce ocazie am venit. În loc de răspuns îi cuprinsei binişor mijlocul.

— Am musafiri, — zise ea calmă —, nu-ţi pierde firea. Vino...

Mă conduse în cameră şi mă prezentă musafirilor.

— De ce nu mi-ai scris că vii? — întrebă apoi, privindu-mă atent în faţă.

Am zîmbit. Aş fi scris, dar nu mi-a răspuns la scrisori. A răspuns, la amîndouă scrisorile mele a răspuns.

—Ţi-am scris de opt ori, Ana. Dar poate că nici nu-i rău că n-ai citit scrisorile mele. Erau fel de fel de chestii alandala. Şi, acum cînd mă uit la locuinţa şi la oaspeţii dumitale, îmi dau seama că te-ar fi plictisit din cale-afară.

S-a scuzat că trebuie să fie o încurcătură la mijloc, apoi a turnat coniac într-un păhărel şi mi l-a întins. I-am văzut cotul trandafiriu şi am simţit că trebuie să trec urgent la problema noastră nerezolvată.

— Aş vrea să te sărut, Ana, i-am spus şi gura îmi ardea de dorinţă.

S-a prefăcut că n-a auzit ce i-am spus.

— Aş vrea să-mi spui, Kázmér, ce-mi scriai în scrisorile acelea.

— Ce era mai important ţi-am şi spus. Că aş vrea să te sărut.

— Pe mine mă interesează şi amănuntele, mi-a comunicat, surîzînd.

I-am înşirat conţinutul scrisorilor mele. Dintr-o suflare i-am redat toate bătăile inimii mele, hipertensiunile poetice şi agerimea dublată a hormonilor sexuali, care se numesc, pe scurt, dragoste. Fireşte că în povestire,

hormonii mai erau nişte băieţei binecrescuţi, spuneau lucruri inteligente, cîntau din liră şi nu învîrteau în cap nici un gînd sălbatic. Ana tăcea. Iubeam la nebunie aceste tăceri ale ei nemotivate, acest surîs de libelulă hoinară, care trecea în zbor străveziu şi sclipitor peste apele repezi ale evenimentelor, lucrurilor, sentimentelor.

Zîmbetul îi stătea pe chip cum stă o porumbiţă clocitoare-n cuib. Puse mîna tandră pe cravata mea şi mi-o aranjă.

— Fii cuminte, Kázmér. N-are nici un sens să atragem atenţia asupra noastră.

Această formă a refuzului are deja o întreagă literatură, dar eu, stînd călare pe Rosinanta convingerii mele naive, nu voiam să iau act de faptul că nu mai sînt o marfă atît de căutată cum eram acasă.

— Ana, suspinai eu cu atîta încîntare încît deveni limpede că mă gîndeam la clipele în care ne-am iubit.

Mă luă de mînă şi mă privi în ochi, îmblînzitor.

— Fii cuminte, spuse moralizator, şi începu o pălăvrăgeală într-adevăr cuminte.

O auzeam vag, vorbind de statuile mele şi de cariera mea artistică. Îi aminti şi pe amicii ei care exprimaseră păreri strălucite despre mine şi care vor putea face foarte multe lucruri în interesul meu. În calmul ei simţeam ceva ciudat.

— Geruri la sol, stabilii eu. Şi îngheţuri în timpul nopţii.

— Nu mă pricep la meteorologie, Kázmér. Dar la artă mă pricep un pic. Pictez şi eu cîteodată. Nu cred că i-ar fi de mare folos carierei dumitale artistice, dacă — să zicem — ai vrea să-ţi legi soarta de a mea...

Zîmbi şi mă mîngîie pe mînă. Legăturile omeneşti sînt trecătoare. Ar trebui să mă străduiesc spre ceva mai stabil, adăugă ea. Îl cunoaşte bine pe unul dintre profesorii Institutului de arte plastice, prin el ar putea aranja să fiu primit student.

Îi sosi un nou musafir, pe care eu îl recunoscui a fi burduhănosul. Cel care scuipase capătul de trabuc în pîrîu. Parcă şi-ar fi dat burdihanul la rindea. Nu mă recunoscu; cînd Ana îi aminti cine sînt, privi spre mine

lăsîndu-şi capul într-o parte, ca un cîine curios spre pîlnia gramofonului.

Ana mă dădu în grija a trei invitate, pe care ruralismul, sculpturile şi părul meu de corb le aruncară, văzînd cu ochii, într-un extaz tembel. Îmi vorbeau prostindu-se ca unui copil speriat care trebuie înfăşat, fiindcă de frică s-a udat pe el. Mă rugară să le vorbesc despre sat, despre statui şi despre femei. Una dintre ele mă întrebă chiar dacă m-am deprins cu oraşul, dacă nu-mi lipseşte dimineaţa bătaia toacei. Le comunicai că nu am în depozit nici un fel de vorbe de duh privitoare la femei, cît despre nevoia mea sătească de toacă, o suplineşte perfect, în fiecare dimineaţă, clopoţelul gunoierului. Ana reţinu societatea la cină şi la masă îmi puse în farfurie bucate şi zîmbete demne de toată dragostea. Şi cu burduhănosul se purta exact la fel, fapt care nu mi se păru foarte îmbucurător. Poate că ar fi trebuit să aduc cu mine şi pădurea, ca fundal — mă gîndi eu, cîntărind situaţia. Pe scena aceea, Ana mă văzuse ca pe un erou bătăios: tenorul Operei. Se pare că fără decor sînt un cîntăreţ fără căutare.

În timpul mesei cele trei cucoane se ocupară de mine cu mult zel, dar cu un ochi, reuşii să văd totuşi că burduhănosul e îndrăgostit de Ana. Adoraţia se scurgea din el, groasă şi insuportabil de dulce, ca siropul dintr-o sticlă răsturnată. Mă interesa cum se apără Ana împotriva siropului gros care ameninţa s-o acopere din partea burduhănosului.

— Omul ăsta e des împreună cu Ana? — o întrebai pe vecina mea de masă.

Rîse. Des? E logodnicul ei.

Mă uitai în farfurie. Pe marginea farfuriei alergau roată nişte linii decorative albastre şi roşii.

— De mult? — o întrebai, punînd furculiţa jos.

— De la Crăciun.

Ana îşi îndeplinea vioaie îndatoririle de gazdă şi, din cînd în cînd, arunca şi spre mine din jocul de artificii mărunt şi dulce al ochilor ei. Eram cam la jumătatea mesei. Am lăsat cuţitul din mînă, m-am ridicat, am ieşit, mi-am pus paltonul şi am întins-o.

În situaţia asta cred că-i de prisos să sporovăiesc despre nefericire. Nu eram nefericit. Doar că picasem de la geamul unui turn înalt şi căzusem în adîncul aşternut moale cu cadavrele deziluziilor mele mai vechi. Aşa s-a făcut că oasele mele au rămas întregi şi nici nu m-am lovit prea rău.

Am trecut prin Tunel, ascultînd cum se freacă şi se ciocnesc bucăţile de gheaţă pe Dunăre. Dinspre Academie veni spre mine un om şi îmi ceru un foc. Mîna îi tremura şi nasul îi era galben, ca de ceară. Era o gălbinare sufletească, pe cît am putut să-mi dau seama la lumina ţigării, care îi atacase şi nasul. Şi ăsta trebuie să fi picat dintr-un turn. Nenorocirea e că tindem mereu în sus, ca baloanele, şi cădem în străfunduri, ca bolovanii. De altfel, n-am putea avea nici o plîngere împotriva vieţii, care cu iernile ei scrîşnitoare şi cu primăverile ei superbe se străduieşte suficient să ne facă zilele cît mai variate.

La colţ mă acostă o tîrfuliţă zgribulită. Era ca o vrabie cu un picior degerat, sălta împiedicîndu-se obosită între urmele îngheţate ale dorinţelor, din care abia dacă izbutea să ciupească vreun bob nenorocit.

În acea zi, mă cam pocnise bastonul de cauciuc al înălţimilor şi adîncimilor. Din această cauză, am intrat într-o cîrciumă şi am cerut nişte palincă de prune.

2

AM SĂ TE BAG LA POLIŢIE, ZICE PÉTER, DAR EU PREFER SĂ AM DE-A FACE CU SCULPTURA

Colocatarul meu îmi vîrî costumul de primăvară la amanet şi o întinse. Îmi spusese că se duce la înmormîntarea fratelui său. Gazda însă ne asigură că nu are nici un fel de frate şi că, în vederea acestei înmormîntări, a luat împrumuturi de soiul acesta şi de la alţi locatari. Starea sănătăţii mele era satisfăcătoare, inima îmi bătea regulat, începusem să mă simt mai suportabil în zgomotul celor un milion de oameni. Pe Ana o mai scosei la iveală de cîteva ori, cu durere, ca pe un ceas de buzunar care a stat. Omul îşi ia ceasul în mînă, îi deschide capacul din spate şi începe să bîjbîie prin el, să vadă de ce s-a oprit. Aşa o luam şi eu pe Ana, şi îi studiam şi eu mecanismul. Arcul îi tresărea albăstrui, dinţii îi străluceau, dar în zadar scuturam, nu pornea, nu-mi mai arăta cum trece timpul. Fiecare ceas se strică odată şi odată, mă gîndii apoi, cel mai bine ar fi să nu mă mai căznesc cu el. Oraşul începuse să înflorească şi îmi făgăduia multe consolări. Există tineri de vîrsta mea, care toată ziua, bună ziua, aleargă după mirosul de grătar, altceva nu-i interesează. Sînt alţii, pe care nu-i interesează decît cărţile şi evadează din faţa vieţii. Eu nu făceam parte nici din ceata mîncăcioşilor, nici din a celor retraşi în colţul vieţii. Experimentam tot ce era necesar şi îmi vîram nasul în fiece lucru care o merita. Mă amestecam în bătăile de stradă, nu numai pentru a face dreptate, ci şi de dragul distracţiei. Ajutam caii împiedicaţi. Odată am stat ,,de şase" unei femei zdrenţăroase pînă a şutit chifle dintr-o căruţă de pîine. Asta nu înseamnă că n-am căscat ochii la toate statuile demne de atenţie din muzee şi că nu m-am ocupat

eficient de o vînzătoare nostimă de la un debit de tutun, cu care am fost şi la teatru. Mi-am revenit iute în urma loviturii bastonului de cauciuc, şi am trăit mai departe, proaspăt, ca un cactus căruia nu-i poate dăuna nimic.

Mi-am adus aminte odată că ar trebui să mă duc şi la „Berăria Automată", să mă întîlnesc cu Péter. Am avut norocul să-l găsesc acolo, bînd o bere cu cercul său intim de prieteni, mai precis, bînd apă minerală. Părea înfierbîntat şi explica tocmai necesitatea unui nou război. M-a surprins duritatea frazelor sale şi faptul că purta pe degetul arătător un inel cu emblemă. Îmi aminteam încă bine de frazele lui bîlbîite, şi de taică-său, care vindea la tîrg cîrnaţi prăjiţi, într-o tarabă. Lîngă mine, un tînăr scapet vorbea tot timpul la plural. Mai tîrziu l-am văzut că şi de mîncat, mănîncă tot la plural. Au vorbit foarte frumos despre Anglia, şi m-au întrebat ce părere am eu despre Polonia. S-au uitat dezaprobator la mine cînd le-am mărturisit că nu m-am gîndit încă. Îşi exprimară speranţa că în viitor mă vor preocupa mai serios scopurile societăţii, care, precum vedem, se concretizau în obligaţia ca fiecare să spună deschis, la momentul oportun, cea mai mare imbecilitate. Îi vedeam cum caută adevărul şi cum alunecă pe lîngă el. Omul, cît e tînăr, caută mereu adevărul. Spre miezul nopţii tînărul scapet mă somă să mă ridic şi să-mi spun „opinia personală asupra adevărului". M-am ridicat şi le-am spus că, neîndoielnic, cu adevărurile astea care sînt azi la modă există nişte necazuri, dar trebuie să fim vigilenţi, ca nu cumva să ni se planteze în locul lor vreun adevăr găunos şi bolnăvicios, care să crape repede, lăsîndu-ne iar fără adevăr. Popoarele au nevoie de adevăruri sănătoase şi de lungă durată.

Am mai spus şi alte cîteva locuri comune la fel de inteligente dar, pe cît mi-am dat seama, n-am vorbit pe gustul lor, fiindcă unul din ei declară că sînt un dihor prefăcut, finanţat de adversarii ideii şi că m-am strecurat între ei ca să împrăştii în societatea lor plină de credinţă şi elan neghina unor opinii impertinente. Mi-am scos haina, mi-am suflecat mînecile cămăşii şi i-am lipit respectivului un timbru pe falcă. Cineva din spate mi-a pus o piedică şi am căzut la podea. Cum tot era aproape

de ora închiderii, cercul intim s-a răsfirat şi eu am rămas cu Péter.

Péter era revoltat. Cine sau ce îl revoltase n-am reuşit să aflu. Mi-a spus că asemenea scandal nu mai avusese loc niciodată şi că purtarea mea necontrolată este foarte dăunătoare. Precum vede, am luat-o pe un drum greşit şi de aceea, ca fost coleg de clasă, i se pare de datoria lui să mă îndemne la cumpătare. Unul din scopurile societăţii lor este tocmai sprijinul reciproc între camarazii de idee, îmi spuse apoi, cînd îi mai trecu furia, fapt pentru care îmi recomandă să învăţ să scriu la maşina de scris, fiindcă dacă mă port cumsecade şi învăţ să scriu la maşină, eventual mă bagă la poliţie.

Am ciulit urechile.

— Ce vrei să faci cu mine?

— Eventual te bag la poliţie, ca ajutor, cu ziua, repetă el mărinimos. Dar trebuie să te porţi foarte disciplinat. Trebuie să te fereşti de cei care vor să schimbe lumea şi să te fereşti de evrei.

Îi şi vedeam cum mă apucă şi mă bagă într-o gaură prăfuită de arhivă, ca ajutor de molie poliţienească. Ba, vedeam chiar şi gaura, în care trebuia să macin prefăcînd în praf fin două mii de vagoane hîrtie de concept. Ieşii iute din gaura de arhivă şi mă strecurai.

— Mii de mulţumiri, dragă prietene, — recitai eu cu o lacrimă în glas —, dar mi se pare că ai luat-o pe un drum greşit. Deoarece eu aş vrea să devin sculptor şi nu zilier la poliţie.

— Sînt pe aici, amice, atîţia sculptori, cîte stele sînt pe cer şi cu toţii flămînzesc.

— Asta-i o dată statistică demnă de crezare? — îl întrebai.

Apoi îl liniştii, spunîndu-i că statistica nu-i un impediment. Unde flămînzesc atîţia sculptori, mai poate flămînzi unul.

Péter mă privi şi tuşi o dată, uşurel. Tuşea lui nu avea nimic comun cu bronşita. Era o tuse care exprima un soi de opinie universală.

— Am uitat — adăugă el, cu un dispreţ adînc de cîteva mii de metri — că ai fost dintotdeauna un tip dezordonat şi neserios.

Nu, — îi răspunsei —, doar că niciodată n-am simţit nevoia să fiu în deşertul vieţii un fir de praf atît de ordonat, ca el. Această conversaţie privitoare la trecut îmi dădu prilejul să rumeg firul amintirilor şi să încep să vorbesc de poznele noastre şcolăreşti. Pe Péter însă nu-l interesau anii noştri de liceu. Îmi povesti cîteva din cazurile lui de scrib strălucit al poliţiei, şi, cum vorbea în propoziţiuni scurte şi ordonate, i se contura portretul, stînd în faţa unui birou înfiorător, înmuindu-şi tocul într-o călimară uriaşă, în timp ce pe sticla ferestrei zumzăiau muşte groase.

— Lîngă biroul tău e şi o scuipătoare, nu-i aşa? — îi pusei întrebarea, recunosc, fără vreun motiv special.

Péter căscă ochii la mine. Mărul lui Adam îi rămase agăţat de balustrada gulerului.

— De fapt nu are nici o legătură — îl liniştii grăbit şi mă întorsiei iar la amintirile noastre din liceu. Ţii minte, Péter, cum rîdeau de tine fetele? Ce mutră furioasă şi pistruiată făceai? Dar patul nostru îl mai ţii minte?

În camera în care locuiam împreună, din, lipsă de spaţiu, paturile erau suprapuse, ca rafturile dintr-o brutărie. Era o cazarmă murdară pentru adolescenţi, cu pîini vechi şi bătrîne, cu cîrnaţi care aveau gust de rumeguş, cu o lampă de petrol proastă şi împuţită şi cu dezmăţuri frecvente. Ne dezvoltam ca nişte cartofi în beci, fără culoare, braţele şi picioarele ni se lungeau, subţiri. Dintre noi, cîţi eram, doi s-au şi uscat. Péter dormea deasupra mea, în patul de la etaj. După stingerea luminii ne hîrjoneam de multe ori, dimineaţa mă şi pîra şefului de clasă, după care, cînd prin somn îşi ţinea un picior atîrnat de la etaj, i-am retezat cu o foarfecă şireturile izmenelor sale lungi. Eram oarecum chiar rude, dar el picase de pe o ramură opusă arborelui familial, probabil că de pe aia care dădea spre nord, fiindcă a rămas scofîlcit şi îl caracteriza un fel de sete perversă de lumină, în timp ce eu mă înroşisem, fruct hlizit, probabil pe vreo ramură dinspre sud.

Din toate aceste amănunte într-adevăr nu-şi mai aducea aminte de nimic şi, în special, de nimic amuzant. Scribii poliţiei nu au amintiri — îmi dădui cu părerea, dezamăgit. Şi, în general, funcţionăria la poliţie, ca misi-

une pămîntească, nu face nici două parale şi, dacă nu mă pot face sculptor, mai bine mă bag ţaţă-ajutătoare în hală.

La auzul acestora, Péter îşi puse în funcţiune zîmbetul. Zîmbea rar şi numai cu o jumătate de gură.

— Eşti un tip nărăvaş, Felméri. Îţi atrag atenţia că aici nu sîntem în pădure. Aici îţi rupi urgent colţii.

În afară de asta, îmi mai atrase atenţia să nu prea flecăresc în locuri publice, despre umanism, despre independenţa spiritului omenesc şi despre alte asemenea porcării, că se prea poate s-o iau pe cocoaşă. Apoi se ridică şi se încheie la haină. Îl întrebai dacă n-are cumva o femeie bună şi caldă. Femeie caldă nu are, refuză el bănuiala necuviincioasă, dar are o logodnică. Ieşirăm tăcuţi pe uşa rotativă şuierătoare a „Berăriei Automate”.

— Berea n-a fost rea — remarcai eu, în încheiere —, dar automatul nu l-am văzut nicăieri. De ce i se spune „Berăria Automată”? De ce nu se numeşte „Clubul Funebru al Tinerilor Automaţi”?

— În ce direcţie mergi? — mă întrebă Péter.

Arătai spre dreapta.

— Atunci eu merg spre stînga, zisa el distant. Şi dacă te vor aduce la poliţie pentru vreo potlogărie, te rog să fii amabil şi să uiţi că am fost colegi de şcoală.

— N-avea nici o teamă, micul meu poliţist, îmi luai rămas bun glumind. Mă voi face că nu te cunosc...

Nu strică, mă gîndii eu, dacă omul are măcar de ce să se apuce în învîrtirea asta centrifugală. Dar de asemenea Péteri nu am de gînd să mă agăţ.

3

SĂ NU-ŢI FACI DIN FEMEIE O PROBLEMĂ — ZICE UN AMIC DE-AL MEU

Am umblat multă vreme după locuinţă. De la o fereastră mi se scutură în cap o cîrpă de praf. La capătul cîrpei cineva şi, cum pe poartă atîrna un afiş vestind o cameră de închiriat, mă căţărai la etajul patru şi închinai camera. Era o cutie de sardele strimtă şi, deşi nu eram singura sardea din ea, odaia se umplu atît de tare cu mine, încît, dimineaţa, gazda trebuia să mă extragă cu furculiţa.

— Nu-mi mai lipseşte decît puţină zeamă de lămîie, îi spusei cucoanei cu bigudiuri, puternic fardată cu făină, cînd veni la ora opt fix, de dragul ordinei, să mă dea jos din pat. Şi, în afară de asta, mai simt şi anumite mirosuri.

Mirosurile nu semănau cu parfumurile nici unei drogherii cunoscute. Seara, cînd mă întorsei acasă, găsii în camera mea şapte pisici, cu mirosurile de rigoare. Apoi mai descoperii încă două şi în pat. A doua zi pusei mîna pe valiza mea de carton şi îmi văzui de drum. Descinsei pe undeva în preajma Şcolii de Arte şi Meserii. Într-o cafenea cîţiva tineri elevi-sculptori discutau cu voce tare, la un pahar de lapte bătut, şi împărţeau lovituri grele de ciocan asupra unor distinse statui. Îmi trăsei scaunul mai aproape de ei şi mă amestecai şi eu în grupul lor.

— Bagdi îmi zice — se prezentă vecinul meu —, să nu crezi că întotdeauna beau numai lapte bătut. Mă acresc cu el numai uneori, cînd întîrzie sărmăluţele de acasă. Tu ce soi de înjghebare eşti?

I-am spus că sînt doar un maţe-fripte-coate-goale-caută în fund-de-oale, din provincie, şi că mă aflu tocmai la vînătoare de locuinţă.

— Îţi arăt eu una, a zis el şi am pornit de îndată. Nu mi-ai spus cum te cheamă, mi-a atras atenţia pe drum. Pe mine mă cheamă János. Sper că şi pe tine.

— Din păcate, pe mine m-au botezat Kázmér. Dar cred că asta nu mă împiedică să fiu la fel de János ca tine.

— Să bem ceva şi îţi spun eu dacă-i aşa sau nu, mi-a propus Bagdi.

Închinarăm odaia, îmi depusei bagajele şi ne aşezarăm într-o cîrciumioară să bem un vin. În scurt timp ne îndrăgirăm unul pe altul şi ne strînserăm îndelung labele. Acest Bagdi era neam de ţăran, cu capul tare, soi bătut bine de soare, care se uita cu dispreţ şi ironie la această viaţă colectivă gălăgioasă şi obligatorie care se numeşte metropolă. Primea de două ori pe lună de acasă, într-o ulcică de pămînt, sărmăluţe. „Acasă” era într-un sătuc cu salcîmi şi cumpănă, unde vara viţelul paşte flori de grîu şi iarna inima maternă cîrpeşte izmene de bumbac. Eram de-o vîrstă, ne înţeleserăm iute.

La cafenea veneau elevi sculptori mai tineri, cei mai mulţi erau puştani lăudăroşi, care pe mine, cu cei douăzeci şi şase de ani ai mei, mă numeau flăcău bătrîn, care poate că mă pricep oleacă la pus chirpici, dar, în ceea ce priveşte sculptura, am pierdut trenul la transbordare.

În oglinda prost glazurată a tinereţii, se vedeau nişte genii nemaipomenite. Şi eu eram pînă nu demult un spanac la fel de necopt. Toţi cei mai vîrstnici decît ei erau suspectaţi de tîmpenie sau de laşitate. Bătrîneţea, care odinioară recolta mult respect prin bărbile şi prin creaţiile ei, undeva, pe parcurs, şi-a tăiat craca de sub pidoare; anii nu-i interesau pe aceşti tineri, decît pentru a-i putea dispreţui din cauza lor pe bătrîni.

Şi eu care credeam că mai sînt tînăr şi că pot presăra înţelepciuni cinice pe seama bătrînilor! Aceşti mucoşi mă numesc pe mine bătrîn lăutar!

— V-aţi culcat în tulburelul artei — le-am atras atenţia — ca bivolii în noroiul moale şi nu vi se mai

vede din el decît nasul. Aceasta, prieteni, nu-i decît o mocirlă, nu este însă artă.

— Chestia asta cu bivolii a fost bună de tot, s-a apropiat de mine un tip blond, chipeş. Servus, bătrîne, din acest moment te învestesc cu titlul de prieten al meu.

Cu o mînă mi-a strîns mîna, iar cu cealaltă mi-a zburlit părul.

— Mă cheamă Kadarkuti, a zis apoi, rîzînd.

— Kadarkuti? Te-am mai văzut undeva, amice. Erai foarte pilit atunci.

— Aşa? a zîmbit Kadarkuti. Tu eşti ăla? În cripta capucinilor am avut plăcerea, nu-i aşa?

Îl înşela memoria. Ne întîlnisem la Viena, dar nu în criptă, ci într-un restaurant. Atunci se anunţase încetarea războiului mondial, banda noastră de adunături venind dinspre Piave făcuse un mic popas în gara vieneză. Împreună cu încă vreo cîţiva, ne umpluserăm burţile cu nişte îngrozitoare *Gemüseschnitzel*-uri, apoi unii se duseră la Operă, alţii plecară să viziteze mormîntul capucinilor, eu şi Kadarkuti, cu care soarta ne unise pe linie de *Gemüseschnitzel,* ne pierdurăm în ceaţa unei străduţe mărginaşe. Spre miezul nopţii mă regăsii aplecat asupra unui lighean, vomitînd în lege. Din cauza vinului prost şi a poamei pe care ni le vîrîse pe gît chelnerul. Dar cred totuşi că cea din urmă îmi întorsese stomacul pe dos.

Kadarkuti îşi aduse aminte şi mă bătu pe umăr plin de compasiune. Avusese multe necazuri cu femeile şi le şi detesta oarecum. Deşi ele se dădeau în vînt după el. Femeile — îmi explica el —, sînt capabile să descifreze în mutra fiecărui tip frumuşel o mulţime de calităţi.

Cu ceilalţi nu prea era plăcut să dai mîna, din cauza felului lor de a fi, infatuat şi zgomotos, dar acest Kadarkuti se dovedea a fi un flăcău ager la minte, un fel de vîntură-lume de teapa mea, care nu se înfierbînta nemotivat pentru nişte prostii trecătoare şi nu acorda importanţă gargarei de concepţie despre viaţă care se făcea în jurul nostru. Era artist şi în afara artei nu-l interesa decît viaţa. Nici eu nu aveam simţ pentru orchestra artificială pe care voiau s-o alcătuiască din diverse lozinci şi în care fiecare băietan făcea un solo behăit din cîte

o teorie la modă. Omul se afundă în rămăşiţele unor teorii aruncate sau scăpate pe jos, sînt pline străzile de ele. De mult nu fusese producţia mondială atît de mare în creaţii de şanţ ca în anii ăştia.

Serile ni le petreceam în cafeneaua artiştilor, fumegînd împreună cu Bagdi şi Kadarkuti. Bagdi pocnea cu unghia în masă, nu prea vorbea. În schimb, Kadarkuti mă orienta, cu un zîmbet nevinovat, în stricăciunile variate ale femeilor şi ale vieţii. Trecuse prin multe lucruri ciudate şi punea în circulaţie pacheţele frumuşele de înţelepciune din experienţele sale.

— De fapt noi sîntem cu toţii nişte păduchi tare dezagreabili, îşi încheie filozofia de viaţă într-o noapte, spre zori, cînd hidrometrul ar fi putut semnala prezenţa mai multor litri de vin în burţile noastre.

— Ai puţină dreptate, am încuviinţat, gînditor. Tu eşti un frumos păduche blond, iar eu brunet.

Pretextînd că eu nu ştiu anatomie, şi că el mă va învăţa, venea în fiecare zi la mine şi trăgea un somn zdravăn pe divanul îngust, cît timp eu migăleam la statuile mele. Arta începe la capacitatea de a smulge cîţiva gologani, cu marfa ta, din buzunarele concetăţenilor. Lucram cu un sîrg turbat. Iar Kadarkuti sforăia încetişor.

— Mă plictiseşte Michelangelo, declara de obicei, cînd se trezea din somn.

Eu frămîntam lutul. Astfel veni şi primăvara şi odată cu ea un ins ratat şi obraznic, care voia să organizeze un fel de expoziţie. Ne făgădui pe loc multă publicitate, presă bună şi o căciulă de bani. Nu-i nevoie decît ca eu şi Bagdi să semnăm o simplă hîrtie, spuse el.

— Din bani, dragă frăţioare, îmi daţi şi mie treizeci la sută, clipi el, deosebit de îndrăzneţ. Nudul ăsta de bărbat, de aici din colţ, îl iau acum cu mine, fireşte, numai pentru scopuri, publicitare.

Şterse nudul de praf, şi se uită împrejur, cum să facă să-l poată transporta.

— Hopa, — pocni din degete Kadarkuti, ridicîndu-se de pe divan —, uncheşule, a uitat să te prezinţi. Atîta lucru poate face orice escroc binecrescut, nu-i aşa?

— Kovács, zise vizitatorul nostru, îndurerat, cu voce joasă. Zilier de rezervă al naţiunii. Şi dumneata, domnule?

— Alfons, ex-rege spaniol, se prezentă, la rîndul său, Kadarkuti. Dar nudul ăla mai pune-l oleacă jos. Întîi să auzim basmul.

— În ziua de azi, cu o singură marfă mai poţi stoarce bani de la oameni — ne explică managerul — şi asta sînteţi voi, copiii mei: ţăranii. Voi o să salvaţi această societate bolnavă... O să se bată pentru statuile voastre, ca pentru alte alea.

Apoi ne întrebă dacă avem cîte un suman corespunzător, fiindcă la expoziţie trebuie să apărem în sumane.

— Crezi că acum sînt la preţ ţăranii puturoşi? — mă interesai eu, plin de speranţe.

Kadarkuti, în schimb, voia să afle cine va transporta nişte miros de bălegar. Impresarul nostru refuză ofensat ironia neserioasă şi plecă adînc jignit, purtînd pe braţ cea mai bună statuie a mea. Expoziţia nu se putu realiza în nici un fel, fiindcă, două săptămîni mai tîrziu, omul nostru se lăsă prins într-o capcană şi poliţia puse mîna pe el.

— Treburile mele încep, una peste alta, să cadă baltă, constatai eu.

Începui să mă simt tare prost. Urechile mele se obişnuiseră cu armata de bubuituri, vîjîituri, scrîşnete şi pocnete, ochii mei se familiarizară cu aspectul străzilor care se pierdeau în fum, ceaţă şi necunoscut, tălpile mele se deprinseră cu platitudinea dureroasă a asfaltului nesfîrşit, cu miile de trepte, gura mea se mulţumi cu sărăcia pompoasă şi seacă a gusturilor, însă eram obligat de foarte multe ori să scuip, ca pe un medicament foarte amar, ceea ce îmi putea oferi oraşul pentru uzul meu intern. Kadarkuti rîdea mînzeşte pe seama mea, că mă lăsasem tras pe sfoară de bătrînul cabotin, în măsura în care gropiţele şi guriţa roşie de pisică îi permiteau să rîdă.

— Noi, provincialii tîmpiţi ar trebui să fim mai uniţi, dădu semnalul de adunare Bagdi.

— Just! mă înrolai frăţeşte sub stindardul lui. Dacă nu sîntem uniţi, toţi şobolanii ăştia scîrboşi ne vor muşca de cap.

Le povestii — recunosc, fără nici un fel de legătură logică — basmul meu necruţător cu zîna Ana.

— Femeile sînt nişte vaci necredincioase, — mă asigură, în treacăt, Kadarkuti —, nu trebuie să-ţi faci din ele o problemă prea mare. Unele organe ale femeilor nu sînt aidoma cu ale noastre, şi asta dă naştere la multe pocinoage.

Iar în ceea ce o priveşte pe Ana, adăugă el, să mă duc frumuşel la Poşta mare, unde mi-am trimis scrisorile post-restant, şi să le cer înapoi. Este absolut sigur că le voi găsi pe toate acolo.

Într-adevăr, erau acolo, a doua zi le-am primit înapoi pe toate, în afară de prima mea scrisoare.

(Hei, domnişoară Dukics, ce căţel pechinez naiv ţi-am fost, ce ager alergam după tine, şi tu ce energică m-ai eliminat. Niciodată n-am ştiut cum stă de fapt treaba între noi şi de aici s-au iscat prostii îndoliate... Dar dacă vei citi despre acest accident, nu fi neliniştită: rănile le-am lipit îndată cu leucoplast antiseptic englezesc, nu s-a întîmplat nici o complicaţie!)

— Vedeţi prăvălia asta? — ne întrebă într-o noapte Kadarkuti, pe cînd mergeam încet spre casă, în trei, cu Bagdi. Pe fostul ei chiriaş l-au scos la licitaţie săptămîna trecută. Mîine veţi închiria voi localul şi o să vă expuneţi aici aiurelile. Habar nu aveţi ce comoară e ascunsă în faptul că tradiţia orală vă numeşte ţărani împuţiţi. Tipul ăla avea dreptate. Între toţi tîmpiţii trebuie să fie vreunul care, ameţit de mirosul vostru de îngrăşăminte, să creadă că sînteţi talentaţi.

Ideea cu expoziţia nu e de lepădat, am încuviinţat din cap, fiindcă turtele coapte în spuză, pe care le adusesem de acasă, se terminaseră de-a binelea, parţial la schimb, în numele diferenţei de valută, parţial din pricina salatelor de boeuf. La drept vorbind, sînt nişte mici necazuri şi în ceea ce priveşte ţărănimea. Pentru că n-am pus mîna niciodată pe îngrăşăminte. Kadarkuti mă întrebă dacă pe la noi vacile produc cumva îngrăşăminte artificiale?

— Nu, fiindcă n-am avut vacă niciodată. N-am avut decît capră. Şi capra, precum bine se ştie, produce nişte îngrăşăminte infime. La fel cu farmacistul care adună ierburi şi face pastiluţe din ele.

Se hotărî că e momentul să pornesc pe povîrnişul renumelui. A doua zi, Kadarkuti îl căută pe proprietarul casei, şi — folosind nişte tertipuri sau minciuni, pe care nici pînă azi nu le-am aflat — aranjă să primim pentru două săptămîni localul gol, fără nici un fel de arvună. Prăvălia avea un uşor parfum de faliment, înaintea noastră dăduse greş un negustor de linoleum, dar nasul ni se obişnuise cu mirosurile cele mai periculoase, n-am prea ţinut cont de semnele prevestitoare neplăcute. Făcurăm rost de cîteva postamente şi de o draperie sărăcăcioasă şi pavoazarăm cu vechiturile astea localul cu parfum de faliment. Şi aşa, pereţii erau sarbezi şi murdari, stativele vechii prăvălii desenaseră pe tapet, din praf şi din pînze întunecate de păianjeni, linii orizontale şi verticale. Dar Kadarkuti rezolvă şi problema murdăriei, găsi la Szentendre un pictor, unul bondoc, cu picioare scurte, cu mişcări elegante, care obişnuia să înfăţişeze caii şi ciobanii, după bunul obicei egiptean, de fiecare dată din profil, într-o atitudine surprinzătoare. Acoperirăm cu tablourile lui liniile de jeg şi localul începu să semene cu un fel de expoziţie. De altfel, tablourile le agăţă pe perete, după multe ezitări şi meditări, însuşi pictorul.

— Iaca, zise de cîteva ori, răsucindu-şi capetele mustăţii.

Mă uitai şi eu bine la tablouri şi mi se păru că ceva nu e în regulă la căluţi, picioarele li se crăcănau de undeva din partea burţii, ca rădăcinile de ceapă verde şi era şi un căluţ care păştea lunca de culoarea salatei, umblînd pe cinci picioare.

— Aici ai greşit la socoteală, amice — îi atrăsei atenţia noului nostru partener de afaceri —, uite, ăştia doi cai de aici au în total zece picioare. Nu-s prea multe?

Bagdi îşi lipi nasul cîrn de tablouri cu mult dispreţ.

— Dacă tot eşti ţăran — zise el sever — de ce n-ai rămas acasă la cîmp? Aici o să te arate cu degetul ca pe viţelul cu două capete.

Fiindcă Bagdi se simţea artist, nu miracol de bîlci în zi de Sfîntul Ştefan. Pe el îl sărutase pătimaş muza artei. De altfel, nu avea încredere prea mare în sărutul muzei, degeaba îi explicam că şi pe mine mă făcuse sculptor

sărutul unei muze provinciale, pe nume Dukics. Trecuse şi pe la el, în toiul unei nopţi, o muiere ciudată — îşi aduse şi el aminte de un dezmăţ artistic —, dar poate că respectiva nu era muză, ci doar casieriţă într-o cafenea.

După ce isprăvi cu amputarea animalelor sale cincipede, feciorul bondoc îşi plecă capul într-o parte şi privi cu o mulţumire copilărească rezultatul muncii sale. Şi cîmpiile, şi pajiştile erau de un verde copilăresc, armăsarii tropăiau dinspre marginea din stînga a tablourilor spre cea din dreapta, cu plictisul indiferent al unor căluţi de lemn. Avea şi tablouri în care galopau de la dreapta spre stînga.

— Iaca, zise el mulţumit, şi scoase din buzunar o mulţime de etichete pătrate, numerotate, pe care le prinse apoi cu multă grijă sub fiecare tablou.

— Măi, Bagdi — mă pocnii eu pe frunte —, îl vezi pe ţăranul ăsta, el ştie cum e treaba. A adus cu el şi preţurile. Iar noi le-am uitat complet.

Într-un degajament al prăvăliei am găsit cîteva etichete cu preţuri, probabil că astea indicau în vitrină preţul covoarelor de linoleum; am aşezat cîte una, la nimereală, sub fiecare statuie şi cu aceasta expoziţia era bună de inaugurat. Colegul nostru pictor cu picioarele scurte a luat loc la casierie, iar eu şi Bagdi ne-am aşezat în depozit să jucăm ţintar. În acest timp, Kadarkuti se agita prin oraş, îşi mobiliză cunoştinţele, alarmă gazetarii, ba izbuti să ne aducă pe cap şi un reporter fotograf. Ziariştii ne întrebară fel de fel de idioţenii, Bagdi tăcu furios, pictorul flecări o mulţime de prostii zemoase, presărate cu multe „iaca”-uri şi greşeli gramaticale şi astfel eu mă văzui obligat să asigur interesul cititorilor prin cantitatea corespunzătoare de panglici. Băieţii nu crezură aceste minciuni, dar le scriseră, fiindcă primeau astfel exact marfa care le trebuia: cacialmale bine executate pentru potolirea setei de minciună a publicului. Ziarele publicară şi pozele noastre, pe a mea între fotografia unui spărgător de bănci împuşcat şi portretul unei gorile nou-născute. Presa nu ne pricinui daune, veniră curioşii în număr mare, să-l vadă pe zi-

lierul care pictează şi pe ţărănoiul care sculptează. Bucăţile de carton pe care le aşezasem la întîmplare pe statui, poate că în altă parte ar fi dat naştere la încurcături, dar aici nu iscară nici o neplăcere. Tot ce aş fi primit pe lucruşoarele mele era cîştig curat, aşa că mi-era indiferent dacă îmi dădeau mai puţin pe „Muncitorul cărbunar”, decît pe basorelieful „La arat cu tractorul”. Pictorul o ducea mai prost, nu se ivi nici un muşteriu pentru căluţii săi cu picioare agere şi multe.

— Iaca — se plînse el, niţel cam invidios —, voi faceţi în fiecare zi cîte o afacere, două, iar la mine nu se arată nici un muşteriu.

Îi recomandai părinteşte să aibe răbdare. Odată şi odată se va rătăci şi un adevărat cunoscător de artă în prăvălia noastră.

— Ai să vezi, cu ăla vei face nişte afaceri teribile.

Abia îmi terminai fraza încurajatoare, că intră un tip provincial şi începu să se uite cu mare atenţie la tablouri. Scoase din cui, fără a zice vreo vorbă, două tablouri şi scoase din buzunarul din spate al pantalonilor bufanţi un portofel gras.

— Care din voi e meşterul? — se interesă el, cu amabilitate şi condescendenţă multă. Apoi, clipind spre tablouri, se prezentă: Sînt un mare specialist în cai — semnală el, — şi puştii mei mîzgălesc tot timpul numai cai. Pe cel mare îl fac negustor de cai de lux, las’ să ducă mai departe meseria lui taică-său. Apoi se mai uită o dată la cai, cumpănindu-i din ochi ca la tîrg, şi puse banii pe masă. Cam slăbănogi caii ăştia — zise el —, dar îţi plătesc un preţ onorabil.

„Iaca” sări în sus de bucurie. Din buzunar îi căzu o carte de muncă, Bagdi o ridică şi se uită în ea.

— Am bănuit din prima clipă că nu eşti ţăran, îi zise lui Iaca şi îi dădu înapoi cartea de muncă.

Astfel aflarăm că Iaca era meşter de calapoade. Spre norocul nostru, tocmai trecuseră cele două săptămîni, ne cărarăm acasă statuile nevîndute, îmi plătii datoriile şi restul de bani îl împărţii frumos în şaizeci de punguţe

şi le băgai în valiză. În fiecare punguţă am pus preţul cheltuielilor de întreţinere pe o zi. Îmi făcusem socoteala că, dacă scot în fiecare zi doar o punguţă din valiză, banii îmi vor ajunge taman două luni.

Dar, cum am mai spus-o, eram destul de slab într-ale matematicii, aşa că şi de data asta socotisem greşit.

4

IDILĂ UŞOARĂ DE VARĂ

De cînd sosisem aici, părăsind malul Mureşului, schimbasem mai multe locuinţe. Mă învîrteam prin oraş, ca un cîine prin fîn, încercînd să-şi netezească culcuşul. În şase luni inaugurasem şase proprietărese. Oricît s-ar fi deosebit între ele ca înfăţişare, religie sau etaj, aveau totuşi două trăsături sufleteşti comune: făceau economie de lumină şi negau existenţa insectelor. Una din ele mă sfătuise să nu citesc decît ziua, fiindcă în felul acesta îmi menajez ochii. Alta îmi propusese, dacă mă apucă cititul tocmai noaptea, să citesc pe întuneric. Şi orbii citesc foarte bine în beznă. Cîte una se apuca să-l înjure pe Gutenberg pentru că a inventat tipărirea cărţilor. În sfîrşit, se găsi şi una care aplică stilul direct: pur şi simplu îmi scoase becul din lampă. Cu ploşniţele eram într-o situaţie specială; un timp le considerai animale şi urmării cu o curiozitate asiduă de cercetător într-ale ştiinţelor naturale schimbările ciudate ale modului lor de viaţă, la oraş, făcînd o analiză comparată între hrana lor şi modul de viaţă al semenelor lor, vegetariene, la ţară. După părerea lui Kadarkuti, trăiau de atîta vreme laolalată cu oamenii, că le preluaseră obiceiurile şi se nărăviseră la un fel de viaţă burgheză. Dormeau în paturi, serile plecau şi se îmbătau, ba, mai mult, pe unele le întîlnise chiar şi în tutungerii, probabil cumpărîndu-şi trabucuri scurte. Odată, într-o cafenea, vrînd să dea jos gazeta de pe cui, surprinse un gîndac bătrîn, citind tocmai ultimele ştiri din ziar.

În cursul verii am ajuns la o femeie cumsecade, cu o voce plină de bunătate. Părea o matroană fină şi distinsă. Am întrebat-o cum stăm cu insectele.

— Casa mea este curată ca lacrima, a declarat dînsa, adînc jignită şi chipul ei blajin de matroană s-a întunecat.

Unde e ea — mi-a comunicat îmbunată, după ce am reuşit s-o calmez —, ploşniţa devine o instituţie inexistentă. Din prelegerea ei, puţin cam lăudăroasă, am dedus că trebuie să fi recoltat multă admiraţie în calitate de călăreaţă de înaltă clasă, dar adevăratele ei succese le repurtase în războiul contra ploşniţelor. Într-adevăr, două zile nu s-a arătat nici o pînză la orizont, dar a treia zi dimineaţă în lighean plutea o întreagă flotă de insecte.

— S-au apucat tocmai să joace polo, i-am explicat bine dispus bătrînei călăreţe.

S-a uitat la gîndăceii maronii care se zbăteau vitejeşte în apă şi a declarat că astea nu sînt ploşniţele ei, eu le-am adus acolo, fiindcă locuinţa ei a fost întotdeauna curată ca lacrima. De mult îmi dădea curiozitatea ghes să aflu cum este un lucru curat ca lacrima, fiindcă de obicei comparaţia este pomenită în legătură cu nişte lucruri care ulterior se dovedesc a fi tare murdare.

— Să lămurim odată figura cu lacrima, i-am propus eu blînd. În ce sens e curată ca lacrima?

Mînca tocmai o plăcintă cu brînză. Din dosul plăcintei am auzit un mormăit funest şi răguşit, ceea ce m-a făcut să deduc că propunerea mea privitoare la analiza comparaţiei cu lacrima e considerată o impertinenţă. La această deducţie m-a călăuzit şi faptul că m-a calificat drept ucigaş şi, cu o voce neaşteptat de groasă, mi-a declarat că în anii de tinereţe a fost călăreaţă la circ, în care calitate a azvîrlit pe scări mai mulţi tineri de teapa mea. Vechea ei blîndeţe şi fineţe de matroană s-a îngroşat, devenind o înjurătură zdravănă, ca un pîrîiaş nevinovat, care se lăţeşte, spre vărsare, într-o mare de murdărie.

— Vorbele despre ucigaşi nu mă deranjează — i-am comunicat prieteneşte şi am pus mîna pe valiză —, însă ploşniţele mi se par prea multe, aşa că voi pleca.

A vrut să-mi taie calea, gest la care i-am atras atenţia că am obţinut rezultate bune la săritura în înălţime şi, dacă nu se dă la o parte din drumul meu, voi sări peste ea.

Abia că i-am trecut pragul, a prins din nou curaj şi a început să mă numească spărgător de tutungerii. Pretindea că mi-a şi văzut poza în ziare, într-un asemenea context. Brînza a trecut de partea mea şi s-a proţăpit în gîtlejul călăreţei de înaltă clasă, ceea ce a făcut-o să se înece cu foarte mult zgomot.

— Ar fi păcat de dumneata, — am continuat partea din conversaţie ce îmi revenea mie, stînd pe coridor —, te-ai îneca prea de tînără. Tuşeşte cît mai tare, am îndemnat-o apoi, elegant. Tuşeşte adînc şi n-o să ai nici pe dracu'.

Coridoarele celor trei etaje s-au umplut de un public spectator care asculta cu interes discuţia noastră plină de întorsături neprevăzute. Fu adusă pe coridor şi o bătrînică în scaunul ei cu rotile, iar unui fost inspector de la hale, surd, i se transmiseră printr-o pîlnie, în ureche, fragmente din declaraţiile antologice ale marii bătălii. Cuvintele mele i le striga în pîlnie fiica lui şi, pentru ca bătrînul — pe care chiar şi cele mai mărunte momente ale frumoasei înfruntări îl umpleau, văzînd cu ochii, de o emoţie fericită — să nu piardă ceva din palpitantul dialog, aşteptam de fiecare dată pînă ce fata îşi termina transmisiunea în direct şi numai după aceea îmi continuam monologul de rigoare. Pe cît mi-am dat seama, buna mea creştere a făcut o impresie plăcută în rîndurile dese de auditori. De altfel, opiniile erau împărţite. Unii nu credeau de fel în existenţa insectelor mai sus pomenite, ba negau cu înverşunare că ele ar figura măcar în cartea lui Brehm. Această sectă încăpăţînată era secta gazdelor. Erau în schimb alţii care susţineau tocmai contrariul, aceştia erau chiriaşii. Punînd toate la un loc, cred că cel mai mare succes mi l-a adus brînza şi tuşea. O tînără cu părul galben, croitoreasă la salonul de corsete din curte, care fusese trimisă la prăvălie după cărbuni pentru fierul de călcat, a încetinit pasul cînd am trecut pe lîngă ea în casa scării. În privirea ce şi-a în-

dreptat-o spre mine era atîta admiraţie, de parcă aş fi marcat de unul singur trei goluri în poarta Troiei.

— Ei? — m-am uitat la ea, rîzînd. A fost un spectacol pe cinste, nu-i aşa?

— A fost foarte frumos! — a încuviinţat fata cu convingere. I-aţi spus nişte vorbe grozave baborniţei ăleia.

— Şi dumitale aş şti să-ţi spun nişte vorbe grozave, m-am alipit de ea, cu blîndeţe.

— De mult mă pregătesc să le ascult — mi-a comunicat fata şi, strălucind toată, s-a retras de lîngă mine.

S-a retras, s-a retras pînă ce am ajuns în întunericul coridorului.

— Dumneata trebuie că eşti un tip tare drăguţ, a zis aici, privindu-mi freza.

— Depinde. N-ai nici un băiat?

— N-am, a dat din cap. Pe cuvînt că n-am.

Unduiam uşurel cuvintele, cum mînuieşte un pescar abil undiţa. Fata rîdea în hohote. Are dinţi foarte sănătoşi, am băgat eu de seamă. Deoarece gura este foarte importantă. Avea o croială tocmai pe gustul meu. Cineva a crescut-o foarte bine — mi-am făcut repede socoteala — şi eu trec pe sub pomul ei tocmai la vremea culesului.

— Deseară ne-am putea întîlni, am întins mîna, ca să aibă unde pica.

Mi-a spus că nu se poate, mătuşa ei o ia de păr, e o femeie foarte morală. Apoi şi-a întors capul şi m-a întrebat încet unde să ne întîlnim.

Starea mea generală, în ultimul timp, era acrişoară, ca a vinului tăiat, înotau în mine multe mărunţişuri tulburi. Seara, cînd ne-am întîlnit, am acceptat deci bucuros iniţiativa fetei blonde de a ne duce la bîlci, ca să rîdem niţel. Am tras la ţintă în ouă răscoapte şi în bile de lemn, ne-am dat în căluşei şi am participat la diverse distracţii. În această seară, cele şaizeci de punguţe care cuprindeau banii necesari pentru şaizeci de zile de trai s-au redus dintr-o dată cu zece. Degeaba le împărţisem cu atîta grijă. În oraşele mari, omul se transformă în maşină de calculat, îi cresc nasturi de nichel, butoane, roţi, cîrîie, sună şi cade de fiecare dată o cifră din el.

Apoi intervine o asemenea fată care face corsete, vrea să pătrundă în castelul fermecat sau vrea să bea bere şi se dovedeşte despre întreaga matematică că este o invenţie nedemnă de încredere. Fata găsi chestia cu punguţele teribil de ingenioasă şi îmi dădu de înţeles rîzînd că de multă vreme face economii pentru un tip atît de amuzant ca mine. Aruncarăm şi la ţintă, dansarăm şi cîntarăm. Fata se dovedi a fi o creatură tare nostimă, de cîteva ori îşi mai aduse aminte de mătuşa ei, dar apoi se lipi de mine, consolîndu-se.

— Important e ca omul să aibe şi plăceri, nu-i aşa?

— Aşa e, — i-am răspuns ţinînd-o de mijloc în dosul tufelor de lîngă restaurantul parcului —, plăcerile sînt foarte importante. Dar ni se drămuiesc teribil la oficiul de împărţire a plăcerilor. Omul sărac cît trăieşte capătă numai plăcere de clasa a treia, călătoreşte prin viaţă cu bilet de clasa a treia şi se duce într-un sicriu de clasa a treia. Omului sărac, în grădină îi cresc numai urzici.

— Dacă mi-ar ieşi odată lozul cîştigător — a zis fata —, mi-aş cumpăra o jumătate de kil din cea mai fină ciocolată şi, iarna, i-aş plăti mereu cuiva ca să-mi încălzească patul înainte de a mă culca.

— În domeniul încălzirii patului — i-am explicat eu competent — Edison a introdus nişte metode ingenioase. Nu trebuie să culci pe nimeni în pat, n-ai decît să dai drumul la curent şi gata.

— Trebuie să fie straşnic, şi-a dat cu părerea fata, nostalgică.

Iarna patul ei era foarte rece; a trebuit să-i descriu amănunţit funcţionarea aparatului, lucru pe care ea l-a ascultat cu multă atenţie.

— Ce păr frumos ai, a spus în treacăt, lipindu-se de umărul meu.

— Acum nu-i vorba despre asta.

— Ştiu, vorbeam de sărăcie. Deşi e o prostie să vorbim despre ea, nu-i aşa?... Trebuie să fie grozav de plăcut să fii bogat.

Nu-i sigur, am dat eu din cap, am fost şi eu om bogat, în vis, stăteam la o masă, calculam într-una dobînzile şi mă durea stomacul. Am întrebat-o dacă ea nu

s-a revoltat, deşi o detestă pe patroana ei, fiindcă îi „pune popriri”.

— Patroanele tot timpul pun popriri, am adunat grămadă gunoiul experienţelor mele. Două milioane de patroane pun popriri la două sute de milioane de biete gîngănii. Ar trebui inventat ceva împotriva acestui lucru. Ne răstignesc şi ne sorb, de parcă am fi nişte stridii. Trebuie să fim fericiţi că nu ne împroaşcă înainte şi cu nişte zeamă de lămîie.

— Ce dinţi frumoşi şi puternici ai, a constatat blonda cea mărunţică.

Mă ţinea de mînă şi asta îi era perfect deajuns, nici nu băga de seamă bolboroselile mele sociale. M-a rugat să-i arăt şi dinţii de jos, astfel că a trebuit să mă opresc din expunerea concepţiei mele asupra universului ca să-i pot prezenta dantura completă. A făcut cîteva aprecieri foarte măgulitoare la adresa ei.

— Am mare nevoie de dinţii mei, am lămurit-o eu. Tocmai îmi rod şi eu un drum printr-un zid gros de caşcaval.

— Doamne-Dumnezeule, dar ce-ai cu acest zid de caşcaval?

— Vreau să pătrund prin el. Trebuie să ştii că acum sînt în afara lui. Înăntru e cu mult mai interesant. Şi pe deasupra se poate mînca cu mult mai bine. Apoi mai sînt şi alte avantaje...

— Eşti un tip grozav, a rîs fata, recunoscătoare şi binedispusă. Nu vrei să dansăm?

Dansarăm şi azvîrlirăm cu confeti. În timpul dansului, se lipi de mine, ca un plasture roz şi îmi acoperi rana supărătoare, pe care mi-o făcuse o femeie numită Dukics. Era deja multă bere în mine, îmi uitasem vechea rană şi murmuram şi eu vesel textul melodiei pe care dansam. Cum mi se lipi mîna, moale, de şira spinării ei, de coastele subţirele, de bazinul nedezvoltat, mai că mi se făcu teamă s-o ţin în braţe, ca să nu-i vatăm cumva trupşorul firav şi fragil.

— Ar trebui să te mai dezvolţi niţel, i-am atras atenţia, renunţînd.

Dar ea nu voia să renunţ.

— Dragostea nu depinde de şira spinării, — a declarat ea —, nu-i aşa, dragul meu?

Mai tîrziu intrarăm şi într-un teatru de vară, fiindcă îmi mai rămăseseră trei punguţe cu bani. Pe scena mică se încinsese mare veselie, se juca o comedie muzicală. Ne aşezarăm tocmai în clipa în care baroneasa îi făcu o vizită avocatului, în chestiunea divorţului, şi îi cîntă care sînt pretenţiile ei de pensie alimentară. Avocatul găsi suma prea mare, la care baroneasa, jignită, începu foarte distinsă să danseze. Apoi, cînd văzu că avocatului tot i se mai părea suma exagerată, făcu cîteva tumbe nobiliare de-a lungul scenei. Drept răspuns, avocatul cîntă un paragraf justiţiar din Codul familiei, apoi se urcară amîndoi pe birou şi dansară împreună un nou paragraf tranzitoriu. În sală se produse un acces general de cretinism, publicul se emoţionă şi se entuziasma, astfel că baroneasa cu procesul de divorţ trebui să repete tumbele ei nobiliare, în timp ce avocatul îşi puse în cap coşul de hîrtii şi începu să cotcodăcească. Era o scenă teribilă, publicul — care îndrăgea baronesele ofensate, tumbele şi toate secreţiile triste ale creierului autorilor de operete — necheza de plăcere. Urmarăm şi noi exemplul general şi tropăirăm tembeli în timp ce primadona se înclină sub reflectoare cu o satisfacţie sălbatică. Peste treizeci de ani, la azilul de bătrîni îi va povesti lăcrimînd vreunui ziarist rătăcit pe acolo că ăsta a fost unul din momentele cele mai strălucite ale carierei sale artistice. Acest tropăit tîmpit, aceste tumbe, această muzică de prost-gust, pantalonaşul de primadonă, coşul de hîrtii din cap, şi aceste nechezaturi entuziaste, adresate de fapt vidului din noi. Dacă i-aş fi spus acum fetiţei blonde că aceşti vagabonzi fanatici de pe scenă, aceşti născocitori de librete de operă ar trebui tăvăliţi în smoală şi pene, ca purtători ai bacililor prostiei, ar fi făcut ochii mari. Şi dacă mi-aş fi rostit această propunere atît de tare încît s-o fi auzit şi cei care stăteau în jurul nostru, n-aş fi scăpat viu din cuşca asta. Aşa că m-am consolat cu gîndul că peste trei-patru mii de ani nu vor mai exista autori de operete.

Mai tîrziu, avu loc pe scenă o întîmplare înduioşătoare; am dedus asta, văzînd că mica croitoreasă de corsete îşi

scormonea în colţul ochilor, cu degetul mic, după nişte lacrimi. Dar punctul culminant al serii se produse atunci cînd apăru subreta, îşi puse mîinile la inimă şi începu să zburde, şi atîta se tot zbengui şi sări de colo-colo, încît i se rupse tricoul în două. Aceste tricouri strimte mă nelinişteau încă de mic copil. În decursul anilor s-a strîns în mine atîta temere legată de aceste tricouri, atîta groază că în cel mai înălţător moment psihologic se va rupe unul, încît acum, cînd ruptura se produse cu adevărat, brusc mi s-a risipit toată neliniştea şi descărcarea erupse cu zgomot din mine:

— În sfîrşit, bine că s-a rupt odată...

Un domn cu aromă de şpriţ se aplecă peste lojă şi mă întrebă în mijlocul freneziei generale, de unde ştiam că se va rupe tricoul. Dădui din mînă vesel. Plasturele meu blond îmi spusese că de mult făcea economii pentru un tip atît de hazliu ca mine. Îmi plăcea chestia cu economia, îi răspunsei deci şpriţarului că din fragedă copilărie fac economii pentru această ruptură de tricou. De cînd eram de-o şchioapă ştiam şi aşteptam să se împlinească odată, aşa cum toţi puştii se gîndesc la asta şi o aşteaptă. Mie mi s-a împlinit...

Poliţistului nu-i plăcu explicaţia mea, mă notă pentru scandal public. După care plecarăm spre bufet, fiindcă simţisem printre baraci aromă de hrean.

— Îţi plac crenvurştii? — am întrebat, arătînd spre şirul de crenvurşti ce spînzurau de cîrligele unei baraci.

— Iarna mîncăm întotdeauna crenvurşti, a dat din cap blonda.

Am văzut în privirea ei — care a parcurs ca un arpegiu clapele groase de crenvurşti —, că ar prefera să mănînce un şniţel cu garnitură şi cu salată de castraveţi, dar că nu vrea să refuze invitaţia mea cavalerească.

— Însă mie-mi plac foarte mult, a adăugat ea şi m-a luat de braţ plină de afecţiune.

Poate că afecţiunea se adresa totuşi crenvurştilor, omul nu poate şti niciodată exact care-i situaţia fiindcă este înclinat să se confunde, încrezut, cu un crenvurşt. Ne-am aşezat în baraca îngustă şi eu i-am povestit că aveam acasă un prieten (Prună), care putea să mănînce dintr-un foc cincisprezece perechi. El deţinea acasă recordul la

crenvurşti şi la covrigi. De altminteri, era un flăcău vesel. Odată şi-a bătut joc cu aparatul său de fotografiat de o întreagă societate de petrecăreţi la iarbă verde. Le-a explicat domnilor şi doamnelor că face poza pentru o cunoscută revistă ilustrată. Cucoanele se mîzgăliră în grabă, domnii îşi încheiară şi îşi descheiară nasturii de la burtă, cîte unul îşi drese chiar şi glasul, apoi se aşezară emoţionaţi în grup. Prietenul meu îi împinse de colo-colo cu multă pricepere, doamnelor le aranjă panglicile şi picioarele, domnilor le împinse burta înăuntru, unuia îi răsuci mustaţa, apoi nu-i plăcu treaba şi îi regrupă pe toţi şi, cînd îi văzu frînţi de atîta stat în picioare şi zîmbet idiot, apăsă plin de condescendenţă pe declanşator. Repetă de vreo trei ori fotografia, de fiecare dată în altă poziţie, iar noi în acest timp ne prăpădirăm de rîs în dosul tufelor. Fiindcă ceea ce ţinea în mînă era doar o cutie neagră goală, nicidecum un aparat de fotografiat. De altfel, îl chema Csókai.

— Nu-l cunosc, — îmi comunică fata după cîteva clipe de gîndire, aşezînd firişoare de hrean în crăpăturile crenvurştilor —, dar cunosc un anume Kacsói, era coşar în Veszprém.

Mă gîndii şi eu cîteva clipe.

— Nu-l cunosc. Dacă îl cheamă Kacsói şi e coşar în Veszprém, atunci nu-l cunosc. Dar, ia spune-mi, nu-ţi era frică de el? Am auzit că fetiţelor le e frică de coşari. În ceea ce mă priveşte, n-am văzut în copilărie niciodată un coşar. Iarna, taică-meu curăţa singur coşurile... În fond, era de meserie morar.

Blonda puse jos capătul de crenvurşt şi făcu mutră foarte duioasă.

— Zău? Tatăl meu a fost blănar. Dar l-a călcat trenul.

Restul încă folositor al nopţii îl petrecurăm pe o bancă în parc. Cuvintele clipoceau încet în gurile noastre, cîte-un ş susura ca frunzele copacilor. Blonda cea mică prinse grai, îmi trase cîteva minciuni, nişte chestii drăgălaşe, care păreau parcă minţite într-un soi de joc. Nu departe de noi, treceau maşinile şuierînd, dar mie mi se păru că aud şi nişte glasuri mai cunoscute.

— Ia auzi. Parcă ar cînta greierii...

— Greierii pe aici sînt în pauză, mă lămuri fata. Pe aici nu sînt greieri... Cel mult gîndaci de bucătărie.

O luai în braţe. Pîrîi puţin în îmbrăţişarea mea, făcui speriat inventarul vertebrelor ei, dacă nu cumva i-o fi sărit vreuna din loc, dar, din fericire, toate erau la locul lor, vertebrele, coastele, bazinul, o sărutai, mă sărută şi ea, apoi ascultarăm zăngănitul îndepărtat al tramvaielor întîrziate şi cîrîitul maşinilor. Lămpile se stinseră încetişor, nu mai lumina în întuneric decît tinereţea noastră. Şi dacă acum fata m-ar fi întrebat la ce mă gîndesc, i-aş fi răspuns: la Ana, la Ana Dukics...

5

ATÎRNĂM ÎN GOL, CA VIŢEII LA ABATOR

Se terminară punguţele, îmi era foame, statuile nu mi le puteam vinde. Se sparse şi ulcica de pămînt în care Bagdi primea de acasă varză umplută. Murise maică-sa. Şi moartea aduce cu sine o mulţime de supărări. Bagdi slăbi foarte tare. Ămi şi arătă burta, cît e de plată din cauza foamei.

— Cască ochii aici — îi arătai şi eu burta —, a mea e atît de întinsă, cît Marea Cîmpie Maghiară, inclusiv cîmpia Hortobágy. De două zile mănînc doar salată verde, ca iepurii de casă.

— Oraşul e un cuib de hoituri, trase concluzia Bagdi, necăjindu-se cu un chibrit fără cap. Nu mai am nici chibrituri.

Îi atrăsei atenţia că lipsa de chibrituri nu poate fi trecută în contul orăşenilor. Iar în ceea ce priveşte burţile goale, necazul e că nu se instituie nici un paragraf împotriva morţii prin inaniţie.

— Cum să nu, scuipă Bagdi spre perete mucul umed de ţigară. Încearcă numai să crăpi de foame pe bulevardul de lîngă Dunăre. Apare pe loc poliţistul: hei, cară-te de aici, neică, nu ştii că aici e interzis să mori de foame?

În bucătăria alăturată locuia un inginer chimist ambiţios, se îmbolnăvi de ulcer, fu dus la spital şi îmi lăsă mie bonurile lui de prînz. Erau opt bonuri de masă în carneţel, dezavantajul era doar că trebuia să bat o oră şi jumătate de drum pînă la cantina unde erau valabile. Stăteam înghesuit pe o băncuţă îngustă cu nişte flăcăi cărbunari, trebuia să aşteptăm lingura şi farfuria pînă

cînd ceilalţi apucau să soarbă apa călduţă numită supă în care se scăldau diverse fiinţe vii şi moarte.

— Stai! — îi spusei în timpul unei mese colegului meu de bancă — îţi atîrnă ceva în colţul gurii.

Îi extrăsei o bucată de şiret de pantof din gură, pe care voia s-o lanseze pe gît împreună cu fideaua. Supa e doar o prejudecată, gîndii eu, nu-i important ca omul să mănînce şi supă şi mă hotărîi să n-o mai mănînc. Hotărîrea o luai eu, dar a doua zi, cînd mi se puse, aburindă, pe faţa de masă cerată, de foame era să mă arunc cu totul în ea. Vecinul meu scoase un pacheţel mic din buzunarul vestei şi lansă în lichidul subţirel seminţe de chimen. îmi dădu şi mie pliculeţul.

— Umple bine stomacul — îmi explică el —, o bucată de vreme nu mai vrei mîncare, fiindcă ai senzaţia că te-ai săturat.

Era deja un flăcău bătrîn, cîndva slujise pe o navă de război, se şi răsculase, cum i se cuvine unui matroz bătăios, cîţiva dintre camarazii lui fuseseră trimişi pe lumea ailaltă, el, din fericire, scăpase fără neplăceri. Era hamal în port şi, cînd Dunărea îngheţa, făcea cărăuşie de cărbune.

— Ai mîncat vreodată banane? — îl întrebai, rozînd un zgîrci de vită bătrînă.

N-a mîncat banane. Cînd era puşti, la Seghedin, au azvîrlit o dată dintr-o prăvălie în stradă nişte portocale, fiindcă erau moi şi verzulii; ei, din alea a mîncat. Ăsta a fost singurul lui contact cu bucuriile mai înalte ale vieţii.

Duminicile venea pe la mine şi îmi poza de model. Apoi ne-am rătăcit unul de altul definitiv, fiindcă în urma recomandării lui Kadarkuti am fost solicitat la o casă din centrul oraşului, să renovez doi sfinţi de piatră. Am locuit la portar şi m-am străduit să isprăvesc renovarea cît mai tîrziu cu putinţă. În casă stăteau oameni mai înstăriţi, coridoarele erau mereu pline de aroma trabucurilor mari, a parfumurilor rare. Într-o noapte m-am dus să descui poarta, fiindcă portarul îşi trăsese scufiţa peste urechi şi căzuse într-un sforăit fără fund, neauzind nimic din larma isterică a soneriei. Trîmbiţa în somn ca trompeta din Freischütz. Am luat cheia din cui şi am

ieşit în curte. La poartă, stătea o femeie înaltă, bine îmbrăcată. Degetele ei lungi, înmănuşate, întinseră distrate spre mine banii de poartă, dar eu, cerber fără experienţă, am uitat să întind mîna, m-am mulţumit să casc ochii la faţa ei, care mi se păru şi la lumina slabă a lămpii fină şi distinsă. Negăsindu-mi palma întinsă la locul obişnuit, la înălţimea obişnuită, se uită în jos. Nu înţelese treaba şi mă avertiză severă să preiau banii.

— Poftim — zise, şi atunci mă privi şi ea în faţă...

Vocea ei avea culoarea cafenie, era moale, adîncă şi serioasă. Îmi puse banii în mînă şi plecă grăbită. Lăsă sub poartă un miros foarte plăcut, un fel de simbioză aromată a chimiei, a pielei şi a sufletului. Îmi plăceau acest gen de întîlniri fugare, din care nu se lipeşte de om nimic trist, doar o aromă măruntă, pe care poate s-o desfacă în atomi după cum îi place. Am crezut că şi aceasta este tot o întîlnire fugară şi am fluierat vesel, cîteva zile mai tîrziu, cînd am zărit-o din nou. Stătea în capul scărilor, retrasă în colţ şi îşi aranja ciorapii. Avea picioare frumoase: mă uitam expert la linia lor elegantă şi regretam că dispare atît de curînd sub norii denşi ai poalelor rochiei. Mă observă şi — fără nici un fel de grabă — lăsă cortina, neacordînd privirii mele indiscrete nici atenţie, nici revoltă.

— Ţi-ai uitat poşeta pe balustradă, m-am grăbit în urma ei şi i-am predat poşeta.

A preluat-o şi mi-a mulţumit cu un surîs distrat.

— Încă o întrebare, dacă nu te superi. Nu mi-ai permite să te modelez?

M-a privit uimită.

— Nu înţeleg, a spus ea după cîteva clipe de aşteptare, nedumerită. Nu înţeleg ce vrei să modelezi?

— Ce?

Am rîs. I-am spus că mi se pare că mă inspiră, şi că-mi pare rău numai că n-am la îndemînă o bucată de marmoră atît de mare, încît s-o pot sculpta în mărime naturală.

Am înaintat politicos şi am constatat cu bucurie că înaintarea mea nu o determină la nici o ofensivă sau repulsie instinctivă. Dimpotrivă, m-a privit cu curiozitate. Era înaltă, eram amîndoi la fel de înalţi. Ochii

noştri se priveau drept în faţă. Erau unele femei pe ale căror buze trebuia să pasc atît de aplecat, ca o girafă pe cîmp. Cu această femeie, cred că ne-am fi găsit şi cu ochii închişi. M-a întrebat din ce vreau s-o modelez, dacă nu am marmoră. Asta nu-i un impediment, am liniştit-o eu, într-o zi am văzut o artistă de cinema celebră, modelată din peltea. Artistul n-are de ce să se cramponeze de material. L-am văzut deja pe Napoleon din margarină, pe Bemard Shaw din vată, pe Chaplin din carne de porc tocată şi pe prinţul de Wales din cravate.

— Vrei să mă modelezi din carne de porc? — m-a întrebat ea şi pe uşiţa porumbarului a ieşit acum în zbor şi s-a pierdut în noapte un surîs ca un porumbel.

Ne-am oprit în faţa vitrinei unui magazin de pantofi, în lumina albastră, roşie şi albă a tuburilor de neon. Am dat din cap.

— Îmi pare rău, dar nu-mi pot permite încă asemenea investiţii. Deocamdată nu-ţi pot promite decît lut.

S-a uitat la mine. O clipă a cîntărit ceva cu toată seriozitatea. Şi deodată faţa i s-a înseninat. Eu am considerat că înseninarea e un semn al încuviinţării şi am deschis îndată robinetul mare: curgeau vorbele din mine, femeia era împroşcată de valuri înspumate şi de clăbuci aurii strălucitori, stătea în mijlocul potopului de cuvinte, se uita la mine şi îmi asculta naivităţile gîlgîitoare şi clipocitoare. Între timp s-a uitat discret la încheietura mîinii, pe care lucea sticla unui ceas mititel.

— Dă-mi adresa dumitale, m-a întrerupt şi cu asta a pus capăt interesului de pînă acum.

Mi-am mîzgălit adresa pe pacheţelul pe care îl ţinea în mînă, apoi a venit tramvaiul şi ea s-a urcat fără a mă saluta. Am aşteptat, doar-doar se va uita înapoi pe geam. S-a uitat, dar numai spre ceasul electric de pe stradă, ca să-şi potrivească ceasul mic, după el. Stăteam acolo, în dreptul geamului, dar încetasem s-o mai interesez. Nu m-a mai băgat în seamă.

Portarul mă grăbea, trebuia să isprăvesc sfinţii de piatră, astfel că în curînd iar nu aveam locuinţă. Fetiţa blondă se arăta curioasă, cînd voi face rost de o locuinţă mai acătării, unde am putea să fim împreună. Am avut

grijă ca întîlnirile noastre să fie nesigure şi dezordonate, fiindcă pentru întîlniri dese nu aveam la dispoziţie nici capitalul sentimental necesar şi nici cel financiar suficient. Era o fată drăguţă, dar superficială, nu aveam nici un chef să mă apropii de ea. Am minţit-o că am căpătat nişte comenzi straşnice şi între clienţi l-am pomenit şi pe *gekwar*-ul din Buda, fiindcă mi se părea că sună bine.

Între timp se făcu toamnă, lucram puţin, îmi era frig la degete, dar chiar şi puţinul care îl făceam nu-mi aducea satisfacţii. Proprietăreasa îmi reţinea statuile, în contul chiriei, ca amanet. Deşi avea o mutră atît de blajină încît n-aş fi crezut-o în stare să cunoască noţiunea de amanet. Spre norocul meu, într-o bună zi, sub Kadarkuti erupse un izvor ascuns de bani, îmi dărui pantofii lui maro aflaţi în stare bună şi puloverul său de lînă şi mă informă că în curînd îşi va muta reşedinţa la Paris. Găsise o protectoare, pe care însă n-o interesau talentele lui de sculptor, ci celelalte calităţi ale sale.

În seara de adio băurăm mult şi pălăvrăgirăm îndelung despre Paris, despre femei, despre Rodin şi statuia lui Balzac din cauza căreia îl atacaseră atît de vehement pe Rodin criticii săi reumatici. Spre miezul nopţii, intrarăm şi într-o cafenea cu muzică. Kadarkuti pescui din amalgamul de mese şi scaune o muiere cu aspect de hering şi se amestecă cu ea între dansatori. Mijlocul sălii se umfla ca o omletă. Doar capetele se mişcau libere, corpurile erau prinse într-o ceremonie tainică şi simbolică, în care se zbăteau înăbuşite.

— Aşa e bine — explică Bagdi —, cînd sînt lipiţi grămadă.

Aşa e firesc, îi confirmai eu, bazîndu-mă pe ştiinţele naturale, fiindcă nu este posibil ca oamenii să alerge toată ziua unde văd cu ochii, cu o mutră indiferentă, de parcă treaba ailaltă, treaba aceea mult prea importantă, care se numeşte dragoste, nici n-ar exista.

Din mulţime îl văzui desprinzîndu-se pe Péter, pavoazat cu o şapcă şi o uniformă nou-nouţă. Trecutul ne obliga să ne bucurăm iar de revedere, şi să uităm că în urmă cu o jumătate de an ne făcusem unul pe altul netrebnici.

— Voi sînteţi ca nişte doici —, îi spuse Bagdi lui Péter, după ce le făcui cunoştinţă —, tot timpul vreţi să

ne învăţaţi cu ordinea. Vreţi să aşezaţi omul pe oliţă, ca pe un copil mic, chiar şi atunci cînd nu are nici o nevoie.

Apoi, fără vreo legătură logică, pomeni de faptul că un poliţist l-a pălit odată în cap, fiindcă l-a găsit cu nişte treburi în dosul unei tufe. Bluza poliţienească nouă stătea ţeapănă pe Péter; dacă avea asemenea bluză, nu voia să rămînă mai prejos în discuţie, şi începu să vorbească despre efortul supraomenesc al muncii de instituire şi păstrare a ordinii. Aduse vorba şi despre război, ca despre instrumentul cel mai sigur al instaurării ordinii, şi ne descrise pe loc cum îşi imaginează el desfăşurarea unui nou război. Războiul erau slăbiciunea şi pîinea lui de fiecare zi.

— Şi cine va veghea atunci asupra ordinii? — îl întrebai eu, nelămurit. Dacă va fi război, iar va călca toată lumea pe iarbă şi se va apleca în afară pe ferestrele vagoanelor.

— Pacifismul este o alifie păcătoasă, mă avertiză Péter. Pacea veşnică este exclusiv dorinţa acelor specii — cită el gargara unui meteorit al celei mai proaspete filozofii — care sînt pe cale să dispară de pe scena istoriei.

Îi răspunsei că există idei care se împrăştie ca seminţele unor plante. Le-mprăştie animalele prin excrementele lor. Bagdi se alie cu mine şi vru să comită un delict împotriva poliţiei, dar Kadarkuti îi astupă gura cu un trabuc. Astfel înainta trenuleţul dispoziţiei noastre în sus, la munte, în jos, la vale. Ne făcurăm unul pe altul „sticlete tîmpit” şi „ţăran păduchios”, apoi ne continuarăm discuţia. Péter se obişnuise cu treburile ordonate, încă din liceu îi displăceau verbele neregulate, vorbea despre toate cu un gest atît de categoric de încercuire şi priponire că era o plăcere să-l asculţi. Într-un moment de neatenţie, plesni cu bastonul său de cauciuc şi în artă şi declară că fiecare artist este parţial un porc, parţial un revoluţionar şi de aceea ar trebui supravegheaţi cu atenţie sporită. Bagdi lovi în tăblia mesei cu mult avînt.

— Să ne iubim! — sosii eu în fugă cu extinctorul, ca să sting flacăra periculoasă. Să ne iubim semenii poliţişti, ca pe noi înşine.

Kadarkuti îşi ridică paharul, închină în cinstea Angliei, a femeilor, a ordinii poliţieneşti, apoi enumeră treizeci şi cinci de sculptori pe care îi dispreţuia şi deci pe care îi considera demni să ocupe cîte un loc, în cazul unui nou potop, pe coverta vaporului Societăţii de Navigaţie Potopină a lui Noe.

Afară în stradă, în ceaţa pietonilor, îi pierdurăm pe Péter şi pe Kadarkuti. Băutura dizolvase morocăneala lui Bagdi, care mă apucă de umăr, întristat din cale afară. Din stomacul lui răbufnea melancolia desperată a artiştilor. Probabil că şi gîndurile lui hoinăreau tot pe acolo, pe unde îşi făceau veacul ale mele, în momentele cînd eram atît de abătut: în nesfîrşita beznă a universului.

— Atîrnăm în gol — îi spusei eu, trist, simţindu-mă doar un fir de praf —, atîrnăm ca nişte viţei în cîrligele măcelăriilor. Oare unde vom cădea, dacă tendonul nostru nu va mai rezista şi ne vom rupe din cîrligul pămîntesc?

— În braţele nesfîrşite ale lui Dumnezeu, presupuse Bagdi credincios.

Ne despărţirăm, îmi continuai singur drumul în noapte. Porţile, ferestrele, inimile erau toate încuiate înaintea mea.

6

PARIS

Ieşii pe uşa metroului deodată cu o femeie care mi se părea cunoscută. Hopa — îmi veni în minte, în timp ce urcam treptele spre ieşire şi lumina ne inunda din ce în ce mai groasă —, asta-i necunoscuta cu vocea de alto şi picioare frumoase pe care voiam s-o modelez cu trei luni în urmă.

— Mi se pare — îmi dădui cu părerea în timp ce urcam unul lîngă altul scările —, că mi-ai pierdut adresa.

Întoarse capul spre mine şi mă privi cu multă atenţie. O vedeam cum scotoceşte prin rafturile memoriei şi cum găseşte într-un colţ cutiuţa în care aruncase senzaţia fugară a întîlnirii noastre.

— Dumneata eşti, nu-i aşa, sculptorul acela care obişnuieşte să-şi cioplească modelele în margarină?

— Nu sînt eu. Mă confunzi cu un băcan.

— Aşa, mă mai privi o dată, zîmbind. Dacă nu mă înşel, te cheamă Felszegi...

Îi comunicai că nu mă influenţează cu nimic acel amănunt neimportant că mi-a ghicit doar parţial numele. Ne-am oprit în faţa unei cabine de telefon public, femeia îşi ceru permisiunea să intre în cabină să aranjeze o treabă importantă. În ziua de azi, cea mai mare parte a acţiunilor, pe scara vieţii, se desfăşoară la telefon. Astfel a sunat şi pe scena mea un telefon oarecare.

— Da... da... la telefon Dr. Bajkó Júlia... Ce face bolnavul nostru?

M-am uitat în cabină. Femeia ţinea liniştită receptorul în mînă. Brusc mi s-a părut că m-am prăbuşit de undeva. Doctoriţă!... Mi-am imaginat dintotdeauna că

unei doctoriţe i se par ridicole toate încercările amoroase ale bărbaţilor, inclusiv acele eforturi pe care bărbatul le face pe tărîm spiritual, ca s-o convingă pe femeie despre necesitatea lui. Doctoriţa, care este la curent cu toată biologia amuzantă a lucrurilor, priveşte, într-un fel, la masculul înfocat, ca la un animal beat, care comite acţiuni independente de hotărîrile sale. M-am umplut deodată de bubiţele complexului de inferioritate. Stăteam acolo, în uşa cabinei, ca un iepure de casă speriat şi aşteptam neputincios ca bătrînul savant de gen feminin să iasă pe uşa cabinei în halatul său alb. Între timp însă am auzit nişte lucruri care mi-au îndreptat atenţia în alte direcţii. Doctoriţa i-a spus persoanei respective că bolnavul va putea pleca la drum liniştit peste cîteva zile. Însoţitorul nu trebuie neapărat să fie asistent medical. De altfel, se va interesa şi ea în acest sens. Din convorbire am mai aflat şi că bolnavul urma să fie însoţit pînă la Paris.

Doctoriţa a ieşit din cabină şi eu i-am cerut permisiunea s-o conduc mai departe. Pe urmă m-a întrebat dacă mă pot întreţine din veniturile mele de sculptor. Am liniştit-o că da, la fel de stabil ca unul care se îneacă şi de fiecare dată i se iveşte cîte-un fir de pai, de care să se agaţe. Deoarece în artă sînt numeroşi înecaţi, această branşă produce cele mai multe cadavre. Am văzut-o că îmi ascultă cu plăcere vorbăria uşoară şi puţin zemoasă, i-am mărturisit deci şi că, în ceea ce mă priveşte, nu m-am încumetat spre această meserie de naufragiaţi din proprie iniţiativă, m-aş fi mulţumit şi cu cea de scrib la Fabrica de ţigle şi drene, dar a venit Femeia, cu *ef* mare şi eu, precum la căluşeii de bîlci, am fost azvîrlit din scaunul nemişcat şi tăcut al existenţei mele, cu toată viteza, conform legilor de bază ale mişcării centrifuge.

— Pînă să apuc să mă pun pe picioare — i-am spus —, forţa centrifugă ne-a răpit pe unul de lîngă celălalt. Iar acum mă aflu în treabă pe-aici, hoinar, şi, ca să nu mă plictisesc, uneori fac statui. L-aş însoţi cu plăcere pe bolnavul ăla de care ai vorbit la telefon, pînă la Paris.

— Ai fi dispus să accepţi? — m-a întrebat cu prietenie, întorcîndu-se spre mine.

— Cum să nu. Nu se ştie niciodată. Parisul îi oferă fiecărui prostănac cîte o şansă.

— Şi cum stăm cu garanţiile pe care le prezinţi?

— Nu ştiu, nu m-am întrebat niciodată. Mi se pare că sînt cîteva lucruri în care ştiu să fiu destul de cumsecade. Dar ştii că şi asta-i o chestie elastică, ca o gumă. Dacă ai nevoie de nişte acte, am un stog întreg.

— Adu-mi actele. Uite adresa mea...

M-a rugat să nu mă simt ofensat, dar, la urma urmelor, nici nu mă cunoaşte.

După-amiază, după orele de consultaţii, am urcat la ea, şi i-am arătat documentele. Le-a studiat cu o atenţie obiectivă, apoi a dat din cap zîmbind.

— E-n regulă... Peste o săptămînă puteţi pleca... Vocea i-a devenit acum foarte prietenoasă. Şi ce se-ntîmplă cu statuia pe care voiai s-o modelezi după mine?

M-a condus în salon şi m-a poftit să iau loc. Am stat de vorbă multă vreme, mai precis, am vorbit numai eu, ea s-a retras în colţul divanului şi îmi punea din cînd în cînd cîte o întrebare.

— Cîteodată faci o mutră, de parcă ai vrea să-mi stabileşti diagnosticul, i-am spus; acum, că obţinusem un post de însoţitor de bolnav, adică ceva hotărît, ceva palpabil, îmi recîştigasem siguranţa dinainte.

Ne-am despărţit în relaţii bune, mi-a urat mult noroc, mi-a predat adresa bolnavului şi a doua zi am fixat data plecării.

În gară, cînd să pornim, un băieţel a strigat după noi: „Ai grijă, bunicule, să meargă numai pe şine trenul!” Ai şi tu grijă, frăţioare, mi-am adresat fericit urarea, ca şi trenul tău să meargă numai pe şine. Eram plin de elanul aventurierilor care pornesc spre Paris, cu buzunarele goale, dar cu sufletul plin de o porţie surdă de sentimentalism. Parisul nu-i chiar un flecuşteţ, nu-i nici o ruşine să te emoţioneze. Voi vedea marele Paris, pereţii afumaţi, plini de afişe, cabaretele cu nume ciudate, obeliscurile napoleoniene, spiritualele modiste, metroul şi străzile, lecturile mele, totul. „ În lumina lămpilor oftară copacii Luxembourg-ului şi de pe frunze stropii grei de

ploaie căzură pe nisip. Din ceaţă se desprinse un autobuz, cu tăbliţa iluminată: Faubourg-Saint-Antoine...” Am citit frazele astea într-o carte, mi-o aminteam cuvînt cu cuvînt şi în tren, în timp ce priveam spre oraşele care se îndepărtau, mi-o repetam cu voce tare. Aceste două propoziţii treziră la viaţă în mine Parisul. Mă hotărîsem să înfulec din Paris cît voi putea, să mă umplu de el, să ciugulesc din fiecare ciorchine, ca la culesul strugurilor, pînă crăp. Şi în dosul beţiei generale, creierul meu întocmi un vast program practic pentru consumarea totală şi amănunţită a Parisului.

Bolnavul pe care-l însoţeam avea o maladie legată de centrul echilibrului, nu se putea ţine pe picioare, fiindcă îşi pierdea îndată echilibrul. Era un om simpatic, de vreo şaizeci de ani, tot drumul citi ştiri economice germane şi nu-mi tulbură prea mult apele. Scaunul cu rotile i-l dădusem la vagonul de bagaje, toată treaba mea era să-l sprijin pe drumul pînă la W.C. sau la vagonul-restaurant. La Paris ne aşteptă ambulanţa sanatoriului, alergă cu noi de-a lungul Parisului, apoi coti spre Passy. Acolo îmi luai rămas bun de la bolnav şi îi promisei să-i mai fac o vizită înainte de a pleca înapoi.

Cu banii pe care i-am primit — un onorariu microscopic şi banii pentru un bilet de clasa a doua pînă acasă —, m-am întors la Paris. Ploua, ningea şi o pînză de ceaţă acoperea oraşul. Apa îmi pătrunsese în pantofi, valiza mea subţire de carton se înmuie. În zadar m-aş fi apucat să-l caut pe Kadarkuti în acest bîlci uriaş, trebuia deci să dau piept singur cu plăcerile şi cu marile impresii pariziene. După masă îmi aruncai ancora în Quartière şi îmi căutai un hotel cu aspectul cît mai modest. În faţa unui hotel, a cărui faţadă cu cîte două ferestre la fiecare din cele cinci etaje, părea o piatră de domino aşezată în picioare, deşi era tare bătrîn, stătea o negresă. Cu limba franceză nu stăteam deloc strălucit. Ştiam că mă fac vinovat de un păcat grav şi de neiertat: francezul consideră că e un lucru sălbatic şi uimitor dacă cineva nu-i vorbeşte corect limba. Se uită la străinul care pronunţă greşit, ca la un om de nimic, care rîgîie într-o societate distinsă. Am găsit odată în legătoria lui Bogdan un ghid de conversaţie în limba franceză, din ăsta mi-am compus o gra-

matică amuzantă pentru uzul meu personal. La început nu prea îndrăzneam să deschid gura şi, dat fiind că vorbele ce mi se adresau nu le pricepeam, din cauza turuitului ameţitor, adesea trebuia să-mi duc mîna la ureche, arătînd că sînt surd, astfel că îmi urlau silabisind la ureche tot ce voiam să aflu. La silabisire, lucrurile se limpezesc, trebuie neapărat pronunţate toate silabele şi, cum în felul acesta le smulgeam întregul text, cu toate silabele şi literele economisite mai înainte, îi înţelegeam ceva mai uşor. Se întîmpla ca şi peste cîteva luni să mai fac apel la surzenie, ca să pricep vreo frază rostită în timp record.

Negresa flecărea cu cineva în faţa hotelului murdar; mi se păru tare bună la suflet, mai cu seamă din cauza grăsimii ei, şi, cum speram ca şi ea să vorbească limba franceză foarte chinuit, o întrebai dacă are ceva comun cu hotelul. O dibuisem, ţinea de hotel, mai precis hotelul ţinea de ea, dat fiind că era proprietăreasa pietrei înguste şi uzate de domino, împreună cu soţul ei, subofiţer în rezervă, din colonii. Mă şi mutai îndată într-o odaie de la etajul trei, deşi după două vorbe se dovedi că proprietăreasa stăpînea perfect limba franceză. Vecinul meu din stînga era un francez provincial cu barbă căruntă, proprietăreasa îmi divulgă şi faptul că avea şaptezeci şi patru de ani şi că studiază limbile orientale la Universitate. Mai sînt şi oameni optimişti — dădui din cap admirativ. Ţine şi asta de Paris. Obţinui o lungă biografie şi privitor la vecina mea din dreapta, dar nu pricepui, nici chiar apelînd la surzenia mea, decît că lucrează într-un laborator dentar şi că vine numai seara acasă. Proprietăreasa era o muiere pîntecoasă, cu piept de vacă, trecuse prin multe furtuni, africane şi europene deopotrivă, trebuie să fi avut de-a face cu mulţi tipi murdari, dar surzenia mea o înduioşase.

— E un flăcău atît de tînăr, atît de fercheş şi e surd, nenorocitul, îi raportă ea soţului, subofiţerul din colonii, care mă privi strîmb, cu o bănuială vădită. Îl chema Rossignol, adică privighetoare. Femeia cu pielea neagră şi unsuroasă şi cu nasul lat şi binevoitor se numea Madame Rossignol. Era o privighetoare bătrînă şi cumsecade, nu-mi părea rău că am ajuns în cocina ei măruntă, fi-

indcă, deşi hruba cu gîndaci şi miros de fum care îmi servea de odaie avea cîteva mici defecte de ordin estetic, şi nici de ieftină nu era prea ieftină, privighetoarea neagră cu sufletul unsuros şi călduţ mi-a servit de multe ori drept învelitoare în singurătatea mea îngheţată. Era bună cu mine, pe cît îi permiteau relaţiile pariziene, îmi făcea mici servicii, dacă mă cuprindea prea rău frigul, îmi trimitea prin fetiţa ei o sticlă de apă fierbinte pentru pat, şi, deşi soţul se opunea categoric, mă invită de mai multe ori în cuşeta de sub poartă, să-mi încălzesc la sobă degetele degerate în lipsa mănuşilor.

Cu străzile şi clădirile isprăvii curînd. Îmi dădui seama că nu-i chiar aşa o senzaţie îmbătătoare să hoinăreşti aiurea prin cotloanele Parisului. Mă uitai şi la statui, astea barem mă mai încălziră. Între timp îmi cheltuii frumuşel şi banii de drum, de data asta însă cu chibzuială, ca un contabil cu familie mare. Lîngă hotel era o băcănie, o dugheană scundă şi întunecată, în care negustorul trăia ca un gîndac de cîmp sub o grămadă de bolovani. Seara cumpăram de la el o pîine lunguiaţă, ceva mai încolo, pe o sobă rotundă, în stradă, sfîrîiau în ulei felii subţiri de cartofi, în fiecare seară îmi luam cîte-o porţie, apoi cumpăram ziarul şi mă căţăram cu pîinea şi cu punga de *pommesfrites* la etajul al treilea să mă dedau ceremonialului singurătăţii şi hrănirii. Mîncam încet feliile crocante de cartofi şi mă uitam prin ziar. Ştirile mai mici le citeam deja cu uşurinţă, dar în rubricile de artă mă rătăceam ca un cîine vagabond într-o metropolă. Adulmecam fiecare cuvînt care îmi ieşea în faţă, dar nu-l recunoşteam pe nici unul. Mai hoinăream niţel cu capul plecat printre rînduri, apoi aruncam ziarul şi stingeam lumina. Hotelul era o clădire veche, şubredă, noaptea se strecurau prin pereţi toate discuţiile, plescăiturile, plînsetele copiilor care se zbăteau în scutece umede. Trecerea camioanelor îl făcea să trepideze. Auzeai apa din canale cîrîind prelung prin ţevile sparte. Lingvistul francez de şaptezeci şi patru de ani îşi făcea baie fierbinte la picioare şi discuta cu voce tare cu o cunoştinţă îndepărtată, pe care o numea „draga mea bufniţă”. Vecina mea din dreapta îşi spăla ciorapii, cămaşa sau îşi transforma o rochie. Camera ei era despărţită de a mea

printr-o uşă subţire, pe sub a cărei deschizătură de vreo două degete se strecura la mine miros de mănuşi *glasés,* de mentă, de pîine prăjită, de apă de gură şi de nelinişte sufletească. Auzeam zgomotul aţei, al pieptenului, al papucilor, al cămăşii de noapte şi al păturii, ba, uneori chiar şi al respiraţiei grele a femeii. Mă gîndeam că e blondă, pe bărbie are cîteva coşuri mici, ploapele îi sînt puţin mai deschise la culoare, dar e nostimă, ca mai toate franţuzoaicele şi, fireşte, e teribil de econoamă. O dată pe săptămînă, sîmbătă seara, venea mai devreme acasă de la laboratorul dentar, se spăla şi agăţa o pătură peste uşa care ne despăţea, ca izolator fonic. Apoi, spre miezul nopţii, cineva pleca în vîrful picioarelor din camera ei şi pe coridorul întunecat se izbea de o ladă veche. După plecarea vizitatorului, probabil din pedanterie, vecina mea necunoscută dădea jos pătura de pe uşă, îşi făcea un ceai, apoi se culca şi căsca de două ori. Aceste două căscături erau semnalul că ziua s-a sfîrşit, trupul şi sufletul ei şi-au împlinit misiunea pe ziua respectivă, poate veni somnul şi repausul tăcut. Şi comutatorul lămpii păcănea, de sub uşă dispărea fîşia luminoasă de două degete, puteam să mă dedau şi eu nesimţirii binemeritate.

Bolnavul meu trecu printr-o operaţie mai uşoară, medicul dădu voie să-l scot de două-trei ori pe săptămînă la plimbare, cu căruciorul. Pentru împins căruciorul căpătăm un onorariu mulţumitor şi în ziua aceea puteam să-mi iau şi unt de la băcanul meu de cîmp, să-mi ung cu el miezul de pîine lung şi deşirat. Uneori mă rătăceam şi pe la cîte un bistro, unde îmi puneau în faţă vin şi peşte. Limba franceză începea să se dezbrace în faţa mea, constatai cu bucurie în urma discuţiilor ocazionale purtate în bistrouri sau pe străzi. Îşi descheiase rochia cu trenă şi fireturi, care mă făcuse să mi-o imaginez o marchiză intangibilă. Uneori mi se părea că-i văd chiar contururile intime şi familiare, cînd viziunile mele curajoase erau tulburate de cîte o gugumănie. Aceată gugumănie era copilul mai mic al cucoanei privighetoare; Pompone, cea de doisprezece ani. Într-o după-amiază am intrat în cuşeta lor şi i-am spus copilei s-o roage pe maică-sa să-mi pună un bec nou în lampă, fiindcă cel vechi s-a ars.

Fetiţa mulatră, fără a-mi da vreo atenţie, nici nu şi-a ridicat ochii de pe carte şi mi-a răspuns:

— *Maintenant maman ne veut pas être génée.*

Mi-am repetat de vreo zece ori această frază, în timp ce mă plimbam încet în jos spre Sena. Mama ei nu vrea să fie deranjată. Mica mulatră folosise involuntar aceeaşi frază pe care Ludovic al XIV-lea pusese să i se comunice iubitei sale, de care se plictisise: *le roi ne veut pas être géné...* Pentru fetiţă, asta era limba ei maternă. Mie îmi era necesară multă inventivitate şi încă şi mai multă gramatică, ca să mă pot exprima cu atîta uşurinţă şi eleganţă firească. Atunci am aflat, din fraza aceea, că marchiza nu va fi în veci a mea...

Pînă veni primăvara, cînd Parisul îmi putea oferi gratuit cîteva din frumuseţile lui, din cauza subnutriţiei, interesul meu ajunsese atît de limitat încît pentru nişte fasole bătută şi costiţă de porc afumată aş fi fost dispus s-o dau pe Venus din Milo şi în plus şi surîsul Monei Lisa. Bolnavul meu fu trimis în Sud, aşa că mi se înfundă şi acest mic izvor de cîştig. Eram prizonierul unei hrube întunecoase şi afumate de hotel şi dacă coboram în stradă o făceam numai fiindcă speram într-un neprevăzut de cîţiva gologani. Speranţele nu m-au părăsit niciodată, se aciuaseră cu încăpăţînare în mine, ca viermii în măr, şi faţa mea emana din pricina acestor speranţe încăpăţînate razele mulţumirii. Nu zic că la Paris toate mi se păreau la locul lor; şi la Paris creşteau urzici, le văzusem cu ochii mei şi încă în număr destul de mare. Dar de data asta nu mă interesa botanica, nu venisem ca să plivesc pe aici lucrurile dăunătoare. În pofida neştiinţei sălbatice pe care o dovedeam în ce priveşte limba franceză, legasem cîteva prietenii cu indigeni francezi. Încet-încet ajunsei şi cu micuţa Pompone la relaţii de conversaţie. O îmblînzii spunîndu-i cuvinte maghiare amuzante, pe care apoi ea le tălmăci cu jocuri de sunete franceze. „Mitpalaty a kispalaty? Pitypalaty!” Asta o făcea să rîdă cu gura pînă la urechi, în fiecare zi i-o spuneam şi, dacă uitam vreodată, îmi aducea ea aminte.

— *Qu-est-ce qu'il y a avec pitipalati?*

A trebuit să-i arăt statuile mele, le privi cu multă

atenţie, apoi îmi comunică că sînt un om foarte cumsecade şi îi va spune asta îndată şi lui taică-său, care are o părere exact contrară despre mine.

— Monsieur Pitipalati, — veni o dată fuguţa, în vîrful picioarelor —, veniţi puţin. Dar repede, repede...

Mă duse în cuşeta de sub poartă şi mă rugă să-i mănînc supa, fiindcă taică-său i-a promis s-o bată măr, dacă în două minute nu-şi goleşte farfuria.

— Pardon, mademoiselle — îi răspunsei morocănos —, mie nu-mi place supa.

— Imposibil — strigă micuţa Pompone, şi mă aşeză cu forţa pe scaun —, oamenilor mari le place supa.

— Pardon, îmi începui din nou protestul, dar nu reuşii să continui.

— Repede, repede, mă grăbi fetiţa. Vîrî lingura mare în farfuria cu supă şi mi-o băgă iute în gură.

Am cedat rugăminţilor ei şi am mîncat supa cu multă poftă. Şi azi încă mai cred că m-a tras pe sfoară vicleana mică şi a inventat tot planul da bătălie, ca să strecoare oleacă de mîncare caldă în stomacul meu gol de cîteva zile. Ne-am împrietenit foarte tare, fapt la care au contribuit întrucîtva şi desenele mele amuzante în scurt timp şi lecţiile mie mi le spunea. Odată, cînd am hoinărit două zile în împrejurimile Parisului, doamna Rossignol se căţără gîfîind după mine pe trepte.

— Pe Pompone o doare în gît — mi-a dat de ştire — şi te-a aşteptat tot timpul. Nu vrea să stea în pat.

Mi-a făcut semn s-o urmez. Am coborît la bolnavă şi de atunci prietenia noastră s-a legat definitiv. Cînd s-a însănătoşit am făcut rost de nişte lut şi m-am apucat să modelez micul ei căpşor mulatru, gîtul subţire, zîmbetul drăguţ...

Pe băcanul de la care am cumpărat pîinile deşirate, duminicile îl înlocuia o nepoată. Băcanul se ducea la biserică şi nu voia ca vînzarea să sufere vreo întrerupere din cauza asta. Fata nu era frumoasă, dar îmi dădeam seama că la Paris va trebui să mă mulţumesc şi cu compania unor femei mai puţin frumoase. Femeia franceză, de obicei, îi consideră pe străini murdari şi tîmpiţi, care pe lîngă toate astea mai propagă şi boli de piele şi într-o clipă de neatenţie le taie şi beregata. Probabil, din dosul meterezelor acestei opinii mă privise

şi pe mine o bucată de vreme nepoata băcanului. Cu greu, dar am reuşit s-o fac să priceapă că nu sufăr de nici o boală de piele şi că nu port la mine nici cuţit de tăiat beregate. Conversaţii mai lungi nu puteam purta decît duminica, în timp ce unchiul ei era la biserică.

— Ai mîini frumoase, i-am spus eu, la început mai mult cu scopul de a exersa gramatica. Şi azi vremea este foarte urîtă.

Nu aveam curajul să ies din ograda propoziţiunilor simple, ca nu cumva să mă rătăcesc în busculada unei fraze şi să-mi pierd toată ştiinţa în ambuscadă. Condensam multe idei originale în propoziţiunile mele, fapt care l-am dedus văzînd expresia veselă cu care îmi întindea fata pîinea slăbănoagă şi felul în care mă întreba ce mai fac. Cum am privit-o puţin mai atent mi-am dat seama că frumuseţea ei folosise toate elementele componente ale urîţeniei. Întreţineam totuşi relaţii de prietenie, fiindcă reprezenta un fel de pai în apa stătută, murdară şi adîncă a zilelor mele. Prietenia noastră însă se destrămă curînd, fiindcă într-o duminică, în timp ce fata cotrobăia prin locuinţă după ceva şi îmi lăsă pentru cîteva minute în grijă prăvălia, scosei de sub clopotul de sticlă o prăjitură veche şi mi-o aşezai în gură tocmai în clipa în care băcanul se întorcea de la slujbă. Se iscă scandal, nu aveam bani să plătesc prăjitura, fata plîngea şi mă împroşca cu reproşuri, iar eu mă oferii să lucrez pentru suma respectivă, să spăl pe jos, să fac orice, dar nu primiră serviciile mele cavalereşti, voiau bani-gheaţă. Mi-era teamă să nu afla şi proprietăreasa de afacere şi să-şi piardă încrederea în mine. Le dusei drept amanet o statuie. Începusem deja să mă clatin de foame cînd mă oprii în grădina Luxembourg. Din copaci cădeau stropii unei ploi de primăvară. Stăteam acolo, în mijlocul Parisului mare şi înmiresmat, şi nu simţeam nimic în afara foamei.

Acasă, mă aştepta nerăbdătoare mica Pompone. Se lăudase la şcoală colegelor ei că i se face o statuie şi eu nu mai dădusem pe la ei de cîteva zile. Clipi mărunt spre mine şi mă întrebă dacă nu cumva sînt bolnav. Nu ştiu ce-o fi văzut la mine micuţa ciocolată, dar se posomori, mă luă de mînă şi îmi spuse în şoaptă:

— Monsieur Pitipalati n-o mai iubeşte pe mica Pompone?

Am săltat-o în braţe şi am pupat-o pe frunte. Acest copil slăbuţ era unica fiinţă care îmi dăruia interesul ei. Am surîs recunoscător, privind în ochii ei întristaţi. Mi-a cuprins capul şi l-a strîns la pieptul ei.

— V-a sosit o scrisoare, monsieur, Pitipalati, şi-a adus aminte apoi şi a scos din sertar un plic.

Era de la fata blondă din Budapesta căreia îi făgăduisem că îi voi da semne de viaţă. La semnele mele de viaţă soseau răspunsuri lungi şi prostănace în care vorbea prea mult despre sentimente. Am amînat răspunsul de la o săptămînă la alta, pînă ce, la urmă, am rezolvat treaba, trimiţîndu-i ei scrisorile pe care i le adresasem Anei şi pe care le luasem înapoi de la poşta centrală din Budapesta. Aceste scrisori le luasem cu mine la Paris, dintr-un motiv de neînţeles. În timpul războiului auzeam că femeile care se refugiau apucau şi luau cu ele în locul tacîmurilor de argint şi al blănurilor scumpe, pălăriile de paie de anul trecut sau cratiţele de tablă. La fel de stupid luasem şi eu cu mine scrisorile adresate Anei. Am scos una din plicul ei, am pus-o într-un alt plic şi i-am trimis-o fetei blonde. Era vorba în ea despre sentimente, singurătate, dar mi se părea că la urma urmelor este indiferent cine o va primi.

Căutam de lucru, un flăcău cunoscut mă cără la o fabrică de maşini, zicînd că acolo se va găsi şi pentru mine ceva. În faţa biroului de angajări se întindea un şarpe lung de oameni. Fabrica înghiţi jumătate din şarpele de oameni şi cum stomacul i se umplu pentru un timp, cealaltă jumătate a şarpelui o alungă şi odată cu ea mă alungă şi pe mine. Ce porcărie — scuipară oamenii, între ei erau multe mutre obosite, chinuite, dar cei mai osteniţi erau aceia care se amestecaseră pe acasă în politică şi barosul guvernului căzuse peste ei atît de zdravăn că-i împroşcase în lături, pînă aici. În decursul micilor înfruntări posomorite în care fiecare se bătea cu pumnii în pieptul costeliv, pentru fericirea popoarelor, nu se născuse încă nici un singur creator de fericire. Idei da, cu nemiluita, se împrăştiau duhnind, ca gazele de carbid. Dar continua darabana cu pumnii în piepturi, pentru carbidul care se împrăştia, pentru ideile care se treceau cu atîta

sfîntă furie şi cu atîta neînduplecare, de parcă furia şi neînduplecarea ar fi fost singurele mijloace de a le livra popoarelor o fericire generală, egală şi trainică.

Am stat de mai multe ori în faţa birourilor de angajare şi soarta m-a repartizat de fiecare dată în acea jumătate a şarpelui pe care fabricile înfometate nu mai voiau s-o înghită. Am întrerupt experienţele şi m-am aşternut pe statuia micuţei Pompone. Într-o zi, după-amiază, apăru un negru, fetiţa mulatră îi zicea Puk, era un nepot al doamnei Rossignol. Pompone l-a luat de mînă, l-a condus la statuia de lut terminată doar pe jumătate, a scos de pe ea cîrpa umedă şi a făcut o plecăciune adîncă.

— Vezi, Puk, asta sînt eu.

Domnul Puk era şofer la o fabrică dintr-o suburbie pariziană, nu avusese încă ocazia să facă cunoştinţă cu noţiunile de bază ale sculpturii. Micuţa Pompone i-a ciripit drăgălaşă că voi expune statuia, cînd va fi gata, şi că sînt un om tare amuzant. Apoi s-a întors spre mine şi m-a somat să-mi prezint năzdrăvăniile lingvistice, pitipalati-ul şi celelalte, care te fac să rîzi atît de bine.

Şoferul a clipit neîncrezător, privindu-mă dintr-o parte.

— Amicul tău ar putea să se facă scobitoare, i-a spus el lui Pompone. Nu prea îmi vine să cred că-i un sculptor renumit.

Pompone nu s-a lăsat şi nu m-a lăsat nici pe mine.

— Nu te pricepi, nene Puk. Monsieur Pitipalati e un om mai ceva decît tine.

În focul discuţiilor a ieşit la iveală că domnul Puk cunoaşte cîţiva cioplitori în piatră, au lucrat acolo în vecinătatea lui la firma Blancard; fiecare avea burta mai mare decît a mea, fiindcă firma Blancard plătea destul de bine treaba asta.

— Nu mi-ar strica nici mie nişte parale mai bune — i-am zis, bălăbănindu-mă în aer ca o limbă de clopot.

Şoferul a clipit din nou spre mine cu interes. Se pare că m-a calificat o apariţie suportabilă, fiindcă mi-a oferit o ţigară. M-a întrebat de unde vin. Apoi s-a pus în mişcare şi fără a-mi da mîna s-a urcat în camionul lui şi a plecat. Peste cîteva zile şi-a făcut din nou apariţia.

— Notează, — mi-a zis în fugă —, Blancard Frères, Vincennes. Rue St. Mande 17. Îi spui portarului că te-am trimis eu.

Astfel am ajuns la Frères Blancard. Firma Blancard furniza elemente de artă pentru casele burghezilor parizieni. Fabrica cucoane cu piepţi uriaşi şi herculi rezistenţi la muncă, pentru clienţii cu parale prea multe. Cucoanele de piatră cu sînii mari şi herculii cu muşchi de bivol, neluînd cunoştinţă de relaţiile sociale schimbate şi de sistemul de lucru de opt ore, îşi propteau umerii şi spinările, cu un fatalism medieval, sub terasele şi cupolele caselor unor proprietari diabetici. Parisului tot îi mai era dragă mitologia. Firma mai fabrica şi altele, frize pentru biserici şi tritoni pentru fîntîni arteziene; pe mine însă, după o mică probă de prezentare, mă repartizară la secţia herculilor, unde trebuia să ciocănesc pînă ce scoteam din piatră muşchii încordaţi şi fesele goale. Eram muncitor ajutător, ciocăneam opt ore pe zi acele fese netrebnice. Eram iarăşi alb, ca pe vremea cînd eram morar, doar că acuma bărbia şi pomeţii slăbănogi îmi erau acoperiţi de roua prafului de piatră pariziană. Iar sîmbătă, cînd mă plătiră pentru ciocănitul unei săptămîni, domnul Puk, postat în spatele meu, îşi trecu frumuşel banii din palma mea în pumnul său. Cumnatul lui, bătrînul privighetor îl împuternicise să mă jefuiască, în contul chiriei de la hotel.

Lăsam lucrul la ora şase; cine nu stătea prin împrejurimi se grăbea în pas alergător la gară, ca să ajungă în oraş la timp şi să-şi poată lua porţia din bucuriile vieţii de fiecare zi, din scandalurile capricioase ale femeilor, din jumătatea de litru de vin şi din duhoarea dulceagă a vreunui cinematograf mititel. Nu avea nici un rost să călătoresc în fiecare zi de colo-colo, între Paris şi Vincennes, de parcă aş fi avut vreo rădăcină zdravănă la Paris, copil, femeiuşcă sau casă cu chirie. Nu avea nici un rost să-mi păstrez camera din bătrîna magherniţă a lui Rossignol. Cu puţină cumpătare, aş fi putut face economii, ca aceste furnici franceze sîrguincioase şi m-aş fi putut rotunji şi eu în chip de săculeţ de bani, dar cerul m-a ferit de pacostea îngrăşării în forma asta. Mi-am păstrat camera fiindcă nu voiam să renunţ

la poziţia mea efemeră şi mult prea aeriană de locuitor al Parisului.

Serile soseam acasă din cale-afară de obosit, îmi făcea plăcere să mă întind pe patul prost şi murdar. Din acele multe lucruri extraordinare pe care Parisul le făgăduia de la distanţă şi din cărţi celor ahtiaţi, eu nu aveam de sorbit cine ştie ce. Viaţa mea pariziană se desfăşura pe o linie curbă între un atelier de cioplit şi un hotel ascuns şi întunecat. Pot spune că, din punctul de vedere al senzaţiilor, asta reprezenta o circulaţie destul de redusă. Banii pe care îi primeam pentru fesele netrebnice dispăreau fără urmă în buzunarul doamnei Rossignol. De obicei, la ora unsprezece stingeam lumina şi îmi întindeam cana la ulciorul somnului, aşa cum îşi întind deţinuţii gamelele, pentru supa de chimen de fiecare zi. În cana mea şubredă se scurgea încet somnul. Şi în odaia de alături răsunau cele două căscături, punctuale şi prevenitoare, ca sunetele unui ceas cu cuc. Muzical, le definisem ca fiind, primul, căscatul trupului, iar al doilea, al sufletului. Erau şi pentru mine un avertisment, că pot trage jaluzelele pleoapelor şi că mă pot retrage în prăvălia mea întunecoasă, ca un bătrîn funcţionar de la casa de amanet, între fantasticele obiecte ale visului meu...

La începutul primăverii s-a întîmplat ca într-o seară să aştept în zadar cel de-al doilea căscat. Mă obişnuisem cu el, îmi lipsea, l-am mai aşteptat o vreme, apoi am bătut în uşa despărţitoare.

— Iartă-mă — am zis —, ai uitat să căşti a doua oară. Sper că nu ţi s-a întîmplat nimic rău...

Răspunsul a întîrziat, dar a sosit totuşi pe urmă. Nu înţelegea despre ce este vorba. Răspunsul ei nu suna a jignire, aşa că i-am explicat totul pe cît mi-a permis bagajul meu de cuvinte. M-a liniştit că nu i s-a întîmplat nimic şi că n-a ştiut că o folosesc drept ceas cu cuc. În acelaşi timp mi-a promis ca pe viitor să respecte cu stricteţe programul. Prima discuţie a fost urmată de altele, ne-am prezentat prin uşa încuiată, mai tîrziu a venit şi rîndul unor comunicări cu caracter mai personal şi conversaţiile noastre se încheiau cu urarea de somn uşor rostită din ce în ce mai prietenos. Despăr-

ţiţi unul de altul, în noapte, necunoscuţi, ne spuneam lucruri intime din viaţa noastră trecută şi din proiectele noastre. Şi ea o iubea pe micuţa Pompone, a văzut statuia pe care o lucram, şi mi-a povestit că are şi ea un cunoscut care fabrică Napoleoni din ghips şi face afaceri foarte bune.

— Pe mine — i-am spus, împiedicîndu-mă într-un noian de greşeli gramaticale — mă interesează mai cu seamă animalele, fiindcă nu găsesc la oameni nimic demn de a fi sculptat. Mi se pare că oamenii au fost despuiaţi cu un aparat de tuns de tot ce aveau frumos sau destinat eternităţii.

Lucram tocmai la statuia micuţei Pompone, cînd intră doamna Rossignol şi păru deosebit de agitată. Îmi povesti că vecina mea a avut o scenă violentă cu logodnicul ei, cu domnul acela cu perucă, cel care obişnuieşte să-i facă vizite sîmbătă seara. În limba franceză peruca se aseamănă oarecum cu papagalul, astfel că nu înţelegeam cu nici un chip ce caută papagalul în toată întîmplarea aceasta. Intră şi bătrînul Rossignol şi spuse că are de gînd s-o dea afară pe vecina mea, n-are nevoie de pagube. Aceste gîşte îndrăgostite nu ţin cont de proprietari, înghit doar pastilele, apoi n-ai încotro, trebuie să spargi uşa. Şi cine suportă cheltuielile de tîmplărie?

Coborî în curtea îngustă mormăind şi bufnind, aruncînd spre mine priviri piezişe pline de bănuială. În seara aceea mă întorsei acasă tîrziu. Pe sub uşa despărţitoare mai ardea fîşia îngustă, bătui în uşă şi o întrebai pe vecina mea dacă se simte bine. În glasul ei simţii adîncimea bocetelor trecute şi nu era prea complicat de ghicit că aceste adîncimi de tristeţe sînt în relaţii cauzale cu domnul cu papagalul, respectiv, după cum am aflat a doua zi, domnul cu perucă. Adusei vorba despre dragoste, şi îi povestii pe scurt cazul meu cu Ana, într-un fel vrînd să-i ilustrez că omul se vindecă de toate, dar mai cu seamă de dragoste. La auzul acestora o podidi iarăşi plînsul, iar eu mă strecurai prin fanta de sub uşă, fireşte numai acustic, şi încercai s-o liniştesc. O rugai să-mi dicteze adresa domnului respec-

tiv, poate nu trebuie lămurită decît o oarecare neînţelegere.

A doua zi îl căutai pe domnul în cauză. Avea o agenţie de piei şi purta nu papagal, ci perucă. Îi zugrăvii în cîteva linii cazul şi îl rugai să se gîndească bine la ce face, să nu-i mai provoace fetei supărări.

— Hehehe — răspunse cel cu perucă, înfuriindu-se —, ce încercări de şantaj mai sînt şi astea? Dacă nu te cari, dau telefon la poliţie.

Îl liniştii că nu-i vorba de parale. Nu-i vorba decît despre un drum pe care ar trebui să-l facă pînă la Lisette. Poate că toată tevatura s-a iscat doar dintr-o neînţelegere.

— Ce te costă pe dumneata o noapte? — îi pusei eu întrebarea poetică. Mai du-te o dată la ea, minte-i ceva, fă-i cadou o asemenea noapte...

Eu ştiu, îi explicai mai cu seamă prin zîmbete şi gesturi, că noi, bărbaţii colindăm din floare în floare, ca nişte cîini — *comme des chiens* —, fiindcă ştiinţa a decis despre noi că bărbatul nu se poate mulţumi toată viaţa cu o singură femeie, dar mai sînt şi cazuri cînd e bine să fim mărinimoşi...

Agentul de piei, zicînd *voyons, voyons,* îşi aprinse un trabuc.

— Aşadar, dumneata eşti individul cu care Lisette se porcăia în absenţa mea.

Infidelitatea o numea astfel. Îmi dădu de înţeles apoi, că mă consideră un străin păcătos şi că nu se va lăsa stors. Dacă nu o şterg imediat, mă dă pe mîna poliţiei. Şi duse mîna spre receptor.

— Eşti o creatură împuţită, îi mai zisei eu. Ar trebui să fii fericit că mai există lacrimi care se varsă pentru dumneata. Dar pe cît văd, ţi s-a luat vopseaua de pe piele.

Cu o mişcare uşoară îi dădui jos peruca de pe cap şi ieşii pe uşă. Fugi spre mine şi începu să urle cît îl ţinea gura: puneţi mîna pe el, puneţi mîna pe el! Păcătosul nenorocit mi-ar fi asmuţit toată strada pe cap, dacă nu schimbam în viteza a treia şi nu săream din mers într-un autobuz. Astfel dădu chix acţiunea mea de salvare a fericirii şi astfel renunţai o dată pentru totdeauna la

faptele apostoleşti de genul ăsta. De altminteri nici fata nu fu fericită aflînd că îmi vîrîsem nasul atît de adînc în treaba lor.

După modificările de salariu din mai, am fost dat afară de la Frères Blancard, fără nici o ezitare. Mă duceam zilnic în faţa redacţiei unui ziar de după-amiază, să citesc noile oferte de serviciu. Uneori trebuia să mai aştept pînă se afişa ziarul. Pe asfalt stătea mereu un grup mare, o grămadă de oameni pîrliţi, care nu prea mai aveau încredere în ceva sau în cineva, dar aşteptau ca viaţa să le distribuie în limitele unui contract acel minim care le este necesar ca să nu crape. Eram o mîzgă întunecată, acopeream pavajul trotuarului şi nu eram buni decît să astupăm găurile şi să desfăşurăm circulaţia. în vecinătatea redacţiei o cafenea mică respira aromă de cafea proastă şi băuturi infecte. După-amiaza, în vitrină stătea un omuleţ cu mutră de veveriţă între o mulţime de ziare şi reviste, cu ochii închişi pe jumătate. Dormita pe grămada de gazete, sub cenuşa de ştiri şi poezii, ca jăraticul. Uneori îl tulbura cineva şi atunci începea din nou să trăiască.

— Ascultă, — îmi spuse el într-o după-amiază —, treaba asta cu statul pe aici mă face să-mi amintesc de cîinii din Constantinopol. Umblau în haite, se năpusteau asupra ciolanelor murdare şi, înainte de a crăpa, se îmbolnăveau de rîie.

Îl întrebai dacă a fost la Constantinopol. Descrise cu degetul arătător un cerc larg.

— Ai înconjurat pămîntul?

— Da. Şi dacă eşti curios să afli ce învăţăminte am tras, îţi stau bucuros la dispoziţie. Păduchii înţeapă exact la fel şi la Calcutta, şi la Hoboken. Dar uite, ce rost are să stai aici, să aştepţi ca domnii cu burta plină să-ţi azvîrle în stradă vreo bucată împuţită de ciolan? Plăteşte-mi aperitivul şi îţi dau o idee.

— Ai greşit numărul, dădui din umăr şi îmi întorsei buzunarele pe dos.

— Îmi pare rău. Nu lucrez pe gratis. Sînt mijlocitor de slujbe, îmi comunică el.

— N-am încredere în dumneata, îl lămurii eu. Ieri te-am văzut citind nişte poezii.

— Îmi plac poeziile, încuviinţă visător. Dumneata ce părere ai despre ele? De altfel, de ce să neg, nu mă interesează părerea dumitale. La ora cinci am întîlnire cu o femeie şi nu pot s-o întind de aici. Chiar nu eşti capabil să-mi achiţi poşirca asta?

— Nu.

— Atunci nu mai are importanţă. Fii atent la mine. Ai mai auzit ceva de plimbatul căţeilor? Este o branşă nouă. Încă nu s-a populat. Dă un anunţ că un pedagog de cîini excelent primeşte să plimbe cîinii... La revedere, tînărul meu prieten... Iar în ceea ce priveşte poeziile... ei bine,... ascultă oleacă cum ştiu să creeze toamna cîteva litere „o” cafenii: „Les sanglots longs des violons de l’automne blessent mon coeur d’une langueur monotone”...

În timp ce plecam, doi agenţi de poliţie se opriră lîngă masa lui şi îl salutară ca pe un vechi şi bun amic. „După dumneavoastră, domnule profesor”, îl îndemnă unul din ei, cu voioşie. Şi porniră toţi trei spre prefectura poliţiei.

M-am mai împiedicat eu de cîteva ori de asemenea cadavre pornite spre descompunere şi de fiecare dată, ca şi acum, m-am aplecat să mă uit la ele. Crăpau dintr-o infecţie generalizată, doar gîndacii mai lipseau, ca să le sape mormîntul.

În noaptea asta, vecina mea neglijă ambele căscături. Dimineaţa Madame Rossignol îi bătu zadarnic în uşă. Îmi pusei iute hainele şi cu forţe unite dădurăm în lături bătrîna uşă. Prietena mea necunoscută zăcea deja nemişcată în patul ei, desfiinţase uzina ei deficitară, institutul ei de procurarea şi prelucrarea hranei, intitulat „Viaţă”. De pe ea se prelingea o dîră de sînge lipicios, şi din inimă îi ieşea minerul maro al unui cuţit de bucătărie. Chipul, fireşte, îi era cu totul altul decît cel pe care mi-l imaginasem. Doamna Rossignol se văicărea, vecinii ţipau emoţionaţi şi ascultau cu interes acerb antecedentele amoroase ale moartei. Parisul este încă deosebit de interesat de problema dragostei. Numai subofiţerul din colonii nu arătă nici un fel de curiozitate, pe el îl interesa broasca uşii forţate şi înjura cu jumătate de voce. Afară ploua, umbrelele ude lăsau şerpi

negri pe parchet. Mă uitam la cadavrul amărit al prietenei mele, la dimineaţa cenuşie pariziană din jurul ei, cu umbrele ei murdare, la camera urîtă de hotel, la pămătuful de pe masă, la cei doi ciorapi rătăciţi pe jos; apoi privirea mi se rătăci din nou asupra fetei, a Lisettei, care prin fanta de sub uşă mi-a plîns tristă mai multe nopţi; priveam acest stupid loc comun parizian, acest binecunoscut tablou de mic hotel care cuprindea femeie, hotel şi moarte şi, punînd toate acestea cap la cap, ajunsei la concluzia că picasem într-o lume greţos de idioată. Nu — gndii eu —, cuţitul de bucătărie cu minerul maro nu se potriveşte nicidecum în inima prietenei mele. Inima nu trebuie atinsă şi mai cu seamă nu cu cuţitul de bucătărie.

Cum nu aveam nici o treabă, m-am dus şi la înmormîntare. Era acolo şi micuţa Pompone şi cînd au început să bubuie întunecat bulgării de pămînt pe sicriul de lemn şi-a vîrît speriată mînuţa slabă, ciocolăţie în palma mea.

— Monsieur Pitipalati, — mi-a şoptit cu buzele tremurînde —, nu-i aşa că eu voi mai trăi mult timp?

Am strîns-o de mînă şi i-am surîs încurajator:

— Două sute de ani, micuţă Pompone...

Nu bănuiam atunci că în curînd voi veni şi la înmormîntarea ei.

7

PLIMBĂRI CU STRĂNEPOATA LUI OLD PEACHEM

Am terminat curînd modelul de lut al statuii. L-am înfăşurat multă vreme cu cîrpe umede, ca să nu se usuce, fiindcă şoferul tot întîrzia să aducă marmora făgăduită. În sfîrşit, în mai a putut s-o aducă şi eu m-am putut apuca de cioplit. Doamna Rossignol le arăta, mîndră, cunoştinţelor ei statuia. O dată am trecut prin dreptul uşii lor tocmai în momentul în care o femeie cu cap de lăcustă o întreba cît i-am plătit copilului ca să-mi stea de model. Subofiţerul din colonii în rezervă încuviinţă ideea femeii şi decise că trebuie să le plătesc pentru că am modelat fetiţa. Era de faţă şi micuţa Pompone şi se împotrivea revoltată acestei iniţiative, la care bătrînul o trase de păr şi o dădu afară din cameră.

— Să nu plătiţi nimic, monsieur Pitipalati, îmi spuse ea încet şi ruşinată, cînd dădu cu ochii de mine în curte. Nu-i elegant din partea lui papa că vă cere bani... Nu-i destul că mi-aţi făcut o statuie atît de frumoasă?... Papa mă bate de fiecare dată cînd îi spun adevărul... Să nu-i daţi bani...

— Nici dacă aş vrea n-aş putea să-i dau, Pompone. Nu am nici un ban.

A doua zi, în timp ce lucram, veni Madame Rossignol şi îmi spuse că ar fi bine dacă de acum înainte mi-aş plăti chiria anticipat. Trăia prea de multă vreme la Paris ca să mai poată rămîne o bucată de pîine neagră bună, cum o crease natura.

— Atunci voi pleca, încuviinţai din cap. Nu pot să plătesc...

— Pleacă, se uită micuţa Pompone la mama ei. Ai auzit? Şi atunci cine mă ajută pe mine să-mi fac la matematică?

— Nu pot rămîne! — dădui din cap şi interpretai partitura principală a unei minciuni măreţe, la orizontul căreia se iveau catargele unor sume uriaşe.

Pompone o trase deoparte pe maică-sa şi atîta îi tot şuşoti în ureche pînă ce doamna Rossignol, înmuiată după cîteva răbufniri furioase, vîrî mîna nemulţumită în buzunar şi scoase nişte bani. Numără amărîtă o sumuşoară pe masă şi mă ameninţă cu degetul.

— Dar să mi-i dai înapoi. Şi bărbatu-meu să nu care cumva să afle de ei...

Grozavă creatură era fetiţa asta, nu ştiu ce i-o fi putut şopti maică-si, fapt este că aveam bani în buzunar şi mă puteam duce la masă. Am rîs vesel spre copil şi am plecat în grabă. A fost singura inimă la Paris de care m-am împiedicat. La masă, am consumat o pîine întreagă. M-am hotărît să primesc sfatul acelui individ necunoscut din cafenea şi chiar în ziua aceea am dat anunţul de plimbător al cîinilor.

A doua zi am primit chiar două răspunsuri, unul mai cu seamă venit prin cablu. M-am prezentat de grabă. În primul loc n-am avut noroc, m-a primit o cucoană cu mutră de judecător de instrucţie, care, auzindu-mi accentul străin, m-a întrebat dacă pot să depun garanţie. Fiindcă — mi-a pus ea întrebarea — ce se întîmplă dacă fug cu cîinele ei şi îl vînd?

— Dumneata nu eşti francez, a adăugat ea, drept explicaţie.

M-am dus frumuşel la cealaltă adresă. Şi aici m-a primit tot o femeie, dar asta era scundă şi lată, cu barba pornită tare spre creştere. Părea o specie mai consecventă şi hotărîtă, dintre acelea care au îmbrăcat fără a crîcni vălul negru de văduvă, chiar şi de două ori, şi se găsesc în cea mai bună formă pentru a purta doliu după încă vreo cîţiva bărbaţi. La dracu' — m-am dedat nelămuririlor mele personale —, ce glumă proastă mai e şi asta, ca bărbaţii să se prăpădească îndeobşte mai curînd decît femeile? Bărbatul e mai consumat de viaţă şi de dragoste? Pe cucoana asta, stăpînă de cîine,

n-o consumase defel nici viaţa şi nici dragostea, mă privea în ochi prin lornionul ei, cu multă poftă, de era să mă cuprindă greaţa. Apoi s-a apucat să-mi cerceteze şi silueta din cap pînă-n călcîie. Mă mînca pielea din cauza privirii ei. Se pare că trecerea în revistă s-a încheiat cu o impresie agreabilă, fiindcă cucoana m-a poftit să mă aşed şi m-a întrebat blajină dacă posed documente care să ateste activitatea mea de pedagog de cîini. Posed, am încuviinţat eu, le-am lăsat în Germania, dar dacă doreşte voi scrie să mi se trimită, înainte de a mă angaja însă aş vrea să-l văd pe viitorul meu elev, fiindcă nu primesc orice specie. O cameristă a introdus potaia respectivă şi la vederea ei pe frunte mi s-au format cute de specialist. De mult nu mai văzusem un asemenea animal oribil. Părea să fi fost alcătuit din cîrpe şi lînă, de o mînă nepricepută. Semăna cu o oaie tîmpită, care se plictiseşte. S-a uitat roată, imbecilă, prin cameră, apoi şi-a desfăcut picioarele din spate şi a udat florile uscate ale covorului de Buhara întins pe jos.

— Netrebnica, a certat-o cucoana, cu oarecare admiraţie. Nu respectă nimica...

Am dat din cap înţelegător. Cucoanei cu barbă i-a făcut plăcere faptul că eram înţelegător şi mi-a adus la cunoştinţă în decursul unei cuvîntări de o jumătate de oră proprietăţile rare ale speciei de care aparţine mica bestie. E un Bedlington-terrier — a declarat ea plină de mîndrie —, de provenienţă autentică din Northumberland. Străbunicul ei se numea Old Peachem (a se citi Old Pitşm), fapt dovedit legal de starea ei civilă şi de alte documente. Camerista a adus actele în limba engleză, şi eu dînd din cap cu multă gravitate le-am parcurs atent, deşi n-am înţeles din ele nici o iotă.

— Acum doi am lucrat într-o crescătorie Bedlington, am pomenit eu în treacăt.

— *Vraiment?* — s-a bucurat cucoana. Atunci veţi fi dispus s-o acceptaţi pe micuţa mea?

În linii mari, cucoana, căţeaua ei şi bogăţia nefolositoare care o înconjura îmi produceau greaţă, dar eram deja la capătul puterilor, era în joc pîinea mea de fiecare zi, aşa că am acceptat afacerea cu multă amabilitate.

— Fie, am zis eu. Mititica este puţin melancolică, trebuie obişnuită cu un mod de viaţă mai dur... Cursurile vor ţine şase luni, am adăugat eu plin de competenţă.

Cucoana a primit cu încintare. Mi-a mărturisit ruşinată şi faptul că luna trecută i-a făcut cunoştinţă mititicăi cu un căţel de societate, fireşte era şi acela tot Bedlington-terrier, de origine din Northumberland, dar strănepoata lui Old Peachem (a se citi: Old Pitşm) nici n-a vrut să audă de căsnicie. Cazul era din cale-afară de îngrijorător. Mititica se temea de căţei!

— Lăsaţi-o pe mîna mea, madame, am zis eu.

M-a privit înspăimîntată. Oh... numai să nu se întîmple ceva îngrozitor. Numai să nu aibă contact micuţa cu vreo specie străină! Ar fi într-adevăr cumplit! Cel mai bine ar fi să nu mă îndepărtez cu ea din parcul Monceau, acolo nu poate păţi nimic rău.

Ştiam că ţine la parcul Monceau fiindcă de la fereastra casei, cu un binoclu, se poate urmări fiecare pas. Am primit condiţiile ei şi după masă mă plimbam deja cu strănepoata lui Old Peachem pe aleile cu pietriş ale parcului Monceau. Strănepoata lui Old Peachem păşea plictisită lîngă mine. Avea un fel de jiletcă pe ea, ca un pardesiu de toamnă, uneori se oprea, căsca, apoi pornea mai departe. I se sastisise de Paris şi de Parcul Monceau, o plictisea toată viaţa asta plină de cîini care aleargă încrezuţi şi de oameni rău-mirositori. Hotărît lucru, lumea n-o interesa defel, nici măcar nu se oprea să adulmece colţurile străzilor şi copacii. Ceilalţi cîini, ieşiţi la plimbare sau după alte treburi, se opreau stupefiaţi cînd ne întîlneau. Nu ştiau dacă au de-a face cu un cîine de lînă spălat prea des, din aceia pe care i-au mai văzut în vitrinele magazinelor, sau cu o oaie merinoasă proastă şi bătrînă. Strănepoata lui Old Peachem îi uimise cu liniile ei ridicole, cu blana ei de cîrpă destrămată şi cu mişcările ei leneşe. O dată am vrut să-i aranjez la gît lanţul de argint, la care m-a muşcat, plictisită, de degetul mare. Apoi, ca una ce şi-a făcut bine treaba, a pornit mai departe.

Mă plimbam cu ea două ore pe zi prin parcul Monceau. Între timp, trebuia să-i ţin prelegeri de educaţie şi mă străduiam mai cu seamă s-o dezvăţ de căscăturile

ei plictisite şi să-i insuflu o optică de viaţă mai senină. Femeia ne supraveghea uneori, prin binoclu, din fereastra casei.

— Pompone, îţi plac cîinii? — am întrebat-o într-o seară pe fetiţa mulatră.

Îi plac foarte mult, zise, au avut şi ei un cîine, un locatar îl lăsase aici, dar papa l-a alungat, fiindcă mînca prea mult. I-am povestit lui Pompone că am făcut cunoştinţă cu un cîine ciudat, n-am mai întîlnit niciodată un patruped atît de stupid şi de amuzant. I-am prezentat din cîteva gesturi şi cîteva linii de creion pe strănepoata lui Old Peachem şi Pompone a ascultat cu rîsete vesele relatarea mea. De atunci trebuia să-i povestesc în fiecare zi ultimele peripeţii legate de strănepoata lui Old Peachem, fireşte toate astea în cea, mai mare taină, fiindcă nici mama şi nici tata nu aveau voie să ştie că m-am angajat ca simplu plimbător de cîini. Despre activitatea mea de pedagog de cîini nu mai ştia la hotel decît Odiseu, tînărul acela care se mutase de curînd în vecinătatea mea, în camera Lisettei. Era un tip îndoielnic, un amestec suportabil de visuri şi realitate. Se pricepea la o serie întreagă de lucruri inutile, făcea experienţe pentru construirea unei mitraliere cu aer comprimat şi pentru alte asemenea invenţii epocale, dar, în ultimă instanţă, pîinea de fiecare zi şi-o cîştiga făcînd muzică într-o cîrciumioară obscură. Era grec, sau mexican, nu ştiu; pe mine mă iubea foarte mult şi îmi propuse să punem mînă de la mînă şi să o ucidem împreună pe strănepoata lui Old Peachem. Îmi spuse că în Africa văzuse mulţi cîini sălbatici şi îmi arătă cum scheaună ei printre lianele din Africa de sud. Strănepoata lui Old Peachem era o făptură stupidă, dar, la urma urmelor, graţie ei mîncam o pîine şi începusem chiar să mă împrietenesc cu ea; refuzai deci intenţiile criminale ale lui Odiseu.

Ne plimbam prin parcul Monceau, cîinele şi cu mine, şi ca să lărgesc aria cunoştinţelor elevei mele cu lucruri folositoare, o învăţai să latre cînd vede indivizi cu aspect dubios. Odată am întîlnit un cîine cu ochelari, lucru care o miră şi pe strănepoata lui Old Peachem. Uneori evadam din parcul Monceau, dar numai pentru

scurt timp, ca nu cumva să ne surprindă stăpîna. Apoi începurăm să facem plimbări din ce în ce mai mari în afara parcului şi aşa se întîmplă că în timpul unei preumblări nevinovate să ne întîlnim faţă în faţă cu Rossignol, proprietarul hotelului. Subofiţerul din colonii în rezervă se opri stupefiat şi îşi lungi uimit nasul de lighioană. Se pare că în colonii învăţase de la celelalte sălbăticiuni că multe lucruri ies la iveală dacă omul adulmecă atent. Rămase siderat văzînd că locatarul de la etajul trei execută plimbări de cîine, cu atîta calificare. Trecu mai departe fără a-mi răspunde la salut. Deşi de cînd cu noua mea slujbă îmi plăteam chiria destul de corect, seara urcă totuşi scările bocănind sever ca să-mi comunice preavizul.

— În hotelul meu n-a locuit nici un plimbător de cîini, ţăcăni el, ofensat. Ar fi bine să nu ne mai pîngăreşti renumele şi să-ţi iei tălpăşiţa.

— Atîta rău, tătucă Rossignol. Mai găsesc eu în Paris vreo două mii de curse de şoareci, chiar mai bune decît dugheana dumitale murdară. Nu cumva să ai impresia că sînt un oarecare terchea-berchea păduchios numai fiindcă plimb cîinii. Cunosc eu şi meserii mai umilitoare decît asta. Şi ia seama că prefer să-mi petrec vremea cu căţei, decît cu subofiţeri coloniali.

Mutarea mea a împiedicat-o Pompone, care s-a strecurat în camera mea şi m-a rugat să nu plec. M-a implorat să nu-i dau nici o atenţie tatălui ei. Ea iubeşte foarte tare cîinii, mă consideră şi pe mine un om foarte drăguţ şi i-aş pricinui multă supărare dacă m-aş muta. Între timp eu îmi făceam bagajul şi, cînd a văzut că nu mă opresc, m-a îmbrăţişat şi şi-a lipit gura Şi ochii umezi de obrazul meu.

— Rămîi, Monsieur Pitipalati, m-a rugat încet.

Am rămas şi a trebuit să-i promit că voi evada o dată cu javra care mi-era dată în grijă, ca să o aduc la hotel.

De plimbări mă săturasem pînă peste cap. Parisul cel mare, Parisul cel adînc, la care rîvnisem atîta, în pofida turneului meu triumfal de o jumătate de an, nu-l cunoscusem aproape deloc. În afara unui cîine de rasă tîmpit, a unei fetiţe mulatre şi a unor bulevarde,

Parisul nu-mi oferise mai nimic. Eram un plimbător de cîini slab, sărac şi disperat, iată tot ceea ce arăta balanţa mea. Străzile, bulevardele mă înghiţiseră, de nu rămăsese din mine nici fărîmă. Ei, Spornyák János, mult stimatul meu profesor de matematici, cine a avut dreptate? Eu, care nicicum nu voiam să bag la cap teoria sinusului sau dumneavoastră care ziceaţi că, fără teoria sinusului, omul nu face nici două parale? Stăteam acolo, în mijlocul Parisului, cu teoria sinusului în cap şi nu făceam nici două parale. Dacă m-ar fi călcat un camion, nici în mormîntul Soldatului Necunoscut nu s-ar fi găsit un mort mai necunoscut decît mine, pe caldarîmul străzii pariziene. Am trecut odată în plimbare cu cîinele pe sub o fereastră deschisă. Plafonul camerei era negru, dat cu un lac strălucitor, în odaie stăteau la palavre două cucoane cu doi domni. Asta e — am gîndit eu. Acesta este Parisul în care bărbaţi îndrăgostiţi vor să atragă în adulter femeile ameţite, acesta este Parisul despre care am citit în legătoria de cărţi a coanei Bogdan. Concursurile din Longchamps, premierele de la Comédie Française, călăritul de dimineaţă în Bois...

În dosul zidurilor cochetelor palate baroce bănuiam mari delicii şi mari porcării. Deliciile nu le-am văzut, în schimb porcăriile le-am întîlnit cu duiumul. Şi Odiseu mi-a povestit multe din ele. Se pare că a avut de-a face cu numeroase burgheze, fete şi femei prea-cuvioase, înfometate de dragoste, care l-au introdus şi prin casele lor. Femeii pariziene — a declarat el — îi place sărutul şi apreciază cu mult mai tare dragostea decît celelalte femei. Am ciulit urechile, fiindcă dragostea este întotdeauna o temă palpitantă, chiar dacă e plină de minciuni, ca în cazul povestirilor lui Odiseu. Cred că şi-a strîns experienţele furtunoase de prin adîncurile unor taverne, din cercurile unor biete femei bolnave şi însetate, care, ca nişte gîngănii, găseau că-i firesc să aducă şi sacrificii publice pe altarul dragostei. Odiseu mi-a povestit multe. Dacă nu dormea după masă, trecea în camera mea, se aşeza pe marginea patului şi zugrăvea din vorbe o întreagă panoramă. Flăcăul avea un iaht teribil pe apele Basmului, dar criza economică îi dăduse o gaură la fund şi i-l înecase. Îmi povesti că în insulele

Borneo femeile au miros de ciuperci; că în Honduras vîntul mătură peştii pe semănături; că eu am ochi de antilopă şi că Parisul nu merită să-i faci nici măcar prohodul.

— Statuia asta — zise el, o dată, în treacăt —, fetiţa asta mulatră o să-ţi aducă parale bune.

— Nu prea mă interesează, Odiseu.

Soarele ardea, totul era în ordine. Cu micuţa Pompone trăgeam nişte dansuri grozave pe coridor. Odiseu, auzind ţopăiala drăcească, scotea, capul din colivie şi era de părere că un om cu picioare atît de lungi ca ale mele s-ar putea angaja liniştit într-un bar, ca dansator acrobat.

— Fac colecţie de meserii rare, îi răspunsei, dar chiar să mă angajez pentru scălîmbăială, mi se pare scîrbos.

Şi îmi continuai ţopăiala cu micuţa Pompone, care îşi mişca teribil picioruşele şi rîdea din toată inima văzînd bîţîiala mea caraghioasă.

Odiseu se opri în uşă să-mi contemple veselia.

— Ce te-a apucat, frăţioare? — rîse şi el, bine dispus.

— Nimic, Odiseu. E primăvară, nu vezi? E soare. De fiecare dată bufnesc în rîs, de bucurie, cînd simt soarele că-mi bate-n cap.

Dădu din umeri şi coborî nelămurit scările şubrede. Apoi de jos începu să-mi facă semne să mă opresc, că vrea-să-mi zică ceva.

— Fii atent. Cînd termini statuia, las-o pe mîna mea, că îi găsesc eu naşul... Ieri m-am angajat ferăstrău-cîntător la „Iepuraşul Vesel”...

Strănepoata lui Old Peachem căsca la fel ca înainte, îi vorbeam, îi explicam tot felul de treburi, dar nici nu băga în seamă vorbele mele. Lecţiile mele de comportare erau timp pierdut. Strănepoata lui Old Peachem, în loc de boschetele din parcul Monceau, onora cu vizitele sale tot florile de pe covorul de Buhara. Uneori, cînd se plictisea foarte tare, se apropia de picioarele cîte unui bătrînel care citea sau de ale unei bone care croşeta şi îşi înfigea colţii indiferentă în ele. O dată, îi trase cineva un şut, la care cîinele se uită la mine stupefiat. Cum adică? — întrebă privirea ei. Se poate? De ce eşti

tu pedagog de cîini dacă nu pentru a mă feri de asemenea lovituri înjositoare?

Pompone mă tot ruga să i-o aduc odată pe eleva mea. Într-o după-amiază, am şters-o binişor din parc şi am adus-o pe străneapoata lui Old Peachem la hotel. Copilul a slobozit ţipete ascuţite, de bucurie, a mîngîiat şi a răsfăţat căţelul plictisit şi m-a rugat s-o las şi pe ea să-l plimbe niţel. Trebuia însă să-mi scurtez vizita din cauza cucoanei cu barbă, care cerceta neliniştită cu luneta ei, prin parcul Monceau. Mergînd spre casă, în apropierea hotelului, dintr-o văgăună murdară, ne-a ieşit înainte o corcitură cu trei picioare şi s-a îndreptat glonţ spre strănepoata lui Old Peachem, fără a lua act de prezenţa mea. Era o jigodie obraznică, murdară, descendent a fel şi fel de mame şi taţi depravaţi. Emana de departe o duhoare de canale desfundate şi moravuri dubioase. Ţinea mereu un picior din spate ridicat şi nu-l lăsa jos decît atunci cînd se ivea ceva interesant de adulmecat. Strănepoata lui Old Peachem i s-a părut un obiectiv demn de atenţie. Mă aşteptam ca eleva mea, despre care cucoana cu barbă îmi relatase diferite istorioare feciorelnice legate de pretendenţii la laba ei, să-l facă bucăţi, plictisită, pe golanul murdar şi şchiop. Dar nu s-a întîmplat aşa. Spre marea mea surprindere, strănepoata lui Old Peachem nu i-a făcut nici un rău cavalerului de Mahala. Mutra ei adormită s-a înviorat brusc şi prin cîteva sărituri mărunte, isterice şi scheunături drăgăstoase mi-a dat de ştire că apropierea amoroasă nu este potrivnică dispoziţiei sale. Ţopăiala ei cochetă şi sunetele pătimaşe pe care le scotea erau în flagrantă contradicţie cu trecutul şi cu cerinţele distinse ale provenienţei sale. A privit cu părere de rău cum îl alung pe vagabondul murdar care era dispus să se apuce îndată de iniţierea strănepoatei lui Old Peachem în tainele iubirii.

Cunoştinţa neaşteptată pur şi simplu a scos-o din minţi pe protejata mea, a doua zi ea a fost cea care a iniţiat evadarea din parcul Monceau şi şi-a iuţit paşii de-a dreptul spre hotel. Pompone a fost tare fericită de noua noastră vizită, mi-a cerut lesa cîinelui şi a dat un ocol cu el pe stradă. Strănepoata lui Old Peachem a acceptat cu plăcere prietenia fetiţei, o dată a lins chiar

urechea de culoarea ciocolatei a lui Pompone, fapt care a dat naştere la semne entuziasmate de recunoştinţă. Începînd din ziua aceea, de cîte ori puteam, fugeam din parcul Monceau, ca să ne plimbăm în trei cu micuţa mulatră, care ţinea fericită lesa cîinelui capricios. Apoi, peste vreo două săptămîni veni necazul. În timp ce îmi cumpăram ţigări într-un debit de tutun, străinepoata lui Old Peachem se întîlni pe stradă cu cavalerul ei jegos cu trei picioare şi în cîteva clipe cedă asalturilor sale pătimaşe. Micuţa fată mulatră nu pricepu de fel cele întîmplate, dădu drumul lesei şi se grăbi spre mine emoţionată, ca să-mi raporteze despre atacul sălbatic al cîinelui străin. Pînă ce ajunsei la faţa locului, era deja prea tîrziu. Strănepoata lui Old Peachem (a se citi: Old Pitşm) devenise iubita unei javre josnice de periferie.

Micuţa Pompone nu bănuia nimic din gravitatea celor întîmplate. Peste cîteva săptămîni va ieşi la iveală bazaconia şi se va duce pe copcă şi slujba comodă şi demnitatea mea de pedagog, gîndii eu, fluierînd prelung. Nu m-am înşelat. Într-o bună zi, cucoana cu barbă a avut oarecari bănuieli în privinţa comportării căţelului, l-a adus la clinica de cîini, unde i s-a comunicat zîmbind că nu s-a întîmplat nimic grav, mititica e însărcinată. După cîteva ţipete mici şi elegante, la care, spre norocul meu, n-am fost martor decît în imaginaţia mea, cucoana a pornit în goană spre hotel, ca să-mi verse în cap oala plină ochi a furiei şi amărăciunii sale. Am întins-o din faţa ei tocmai la timp şi asta a fost o manevră norocoasă şi din alt motiv, fiindcă în timp ce îmi mişcăm ager picioarele lungi spre a mă salva, m-am pomenit deodată faţă în faţă cu Kadarkuti.

Am schimbat cîteva sunete nearticulate. Erau semnale scurte de recunoaştere şi bucurie. Nu aveam însă timpul necesar să mă bucur în voie de revedere, fiindcă cucoana isprăvise de urlat şi se urcase tocmai într-o maşină. L-am tras pe Kadarkuti sub o poartă şi, cînd pericolul a trecut, am pornit cu el spre camera mea ca să putem sta de vorbă în tihnă. Micuţei Pompone îi tremurau încă toate mădularele, fiindcă patroana cîinelui ameninţase cu poliţia întregul hotel. Subofiţerul din colonii în rezervă făcu un scandal imens şi declară că mă azvîrle imediat

din magherniţa lui. Nu l-am băgat în seamă şi i-am făcut semn lui Kadarkuti să nu ia nici el în serios flecărelile sălbăticiunii în rezervă.

I-am relatat pe scurt lui Kadarkuti cele întîmplate.

— Măi Felméri, — a rîs el de ghinionul meu —, şi tu eşti un om căruia pîinea cu unt îi cade mereu cu untul în jos.

— N-am observat, am dat din cap. Pînă acum m-am descurcat binişor. E drept că de cîteva ori era să crăp de foame, dar asta nu înseamnă nimic.

I-am explicat că, în pofida incidentelor pe care le-am avut, eu găsesc că viaţa este o panoramă tare reconfortantă şi educativă şi că nu-s capabil să disper pentru toate prostioarele. E drept că treburile mele nu merg atît de strălucit ca, de pildă, ale lui Morgan, dar, dracu' s-o ia de treabă, ar fi din cale afară de monoton dacă acest pămînt ar fi populat numai de tipi sătui de parale. Facem şi noi parte din inventar...

Începînd de atunci lingeam împreună, prin sticlă, mierea aurie a Parisului. Hoinăream împreună şi camera o declararăm atelier comun. Kadarkuti avea, din bunăvoinţa unei femei, o locuinţă şi dat fiind că în asemenea împrejurări acasă la el nu putea decît sau să se certe sau să se iubească îşi mută lucrurile la mine şi, sub pretextul muncii, trăgea zdravăn la aghioase.

— Aş vrea să scap de femeia aia, îmi spunea el. Dar nu pot. Îmi promite că mă împuşcă dacă o întind de la ea. Toată ziua umblă mascată în draperii greceşti şi cîntă la harpă. Mă înţelegi, asta-i insuportabil.

De obicei, după ce se sărutau, se puneau pe ceartă, cu toată forţa, schimbînd blesteme pline de conţinut. Eram şi eu de părere că această activitate nu cadrează cu draperiile greceşti şi cu muzica de harpă. Apoi adusei vorba de Ana, nu din motive de similitudine, ci din motive de suflet. Fiindcă purtam mereu în nări mirosul Anei, ca nişte bacili de gripă care abia aşteaptă condiţii meteorologice favorabile, pentru a se pune în mişcare. În foaia mea de parcurs, rubrica femei stătea necompletată de luni de zile. Eram plin de dorurile mele faţă de Ana, iar dragostea, ca exerciţiu fizic necesar, nu mă interesa

în aceste luni. Asta poate fiindcă, în taină, creierul şi nervii mei se pregăteau pentru întîlnirea mirifică cu Ana.

Kadarkuti mă duse la o expoziţie. Ne preumblarăm pe covorul roşu de cocos şi Kadarkuti făcu comentarii asupra statuilor şi tablourilor. Era un suflet întinat şi disperat, dar mutra îi strălucea de drăgălăşenie, iar în comentariile sale rînjea talentul. În depravaţii şi leneşii artei există întodeauna ceva care inspiră dragoste. Era acolo o sală în care premergătorii artei noi îşi odihneau ostenelile după atîta premers. Siluetele de femei erau alungite ca fumul de ţigară, iar despre o mobilă din ţeavă îndoită aflarăm aici că se numeşte campion de fotbal. Văzurăm cîteva noi „Reverii” şi „Tatăl meu”, dar mie mi se păru că indivizii pradă reveriilor sufereau de fapt de crampe la stomac. (Atunci mi-am dat seama că în viaţă sînt mulţi cei care par visători, cînd colo au numai diaree.) Kadarkuti zîmbi auzind remarca mea. Şi tot ceea ce îi povestii despre mine şi despre alţii îl făcu să zîmbească. Nu credea în nimic, traversa împleticit coverta, ca unul care tocmai fusese la balustradă, ca să vomite în mare.

— Nu ne-am putea suporta, Felméri, dacă am vedea cu ochii altora întreprinderile mărunte ale sufletelor noastre mici şi murdare.

Omul ăsta suferea de greaţă încă din naştere. Eu unul, în schimb, de multe ori mă surprindeam chiuind de bucurie fiindcă trăiam şi că munţii erau verzi, că apele şerpuiau şi că inima îmi ticăia la fel de desăvîrşit ca un ceas de buzunar elveţian.

Mai tîrziu, trecurăm în revistă şi galeriile mai vechi. Kadarkuti îmi atrase atenţia asupra faptului că în fiecare din pînzele bătrînilor maeştri poţi găsi, într-un loc mai ferit, măcar o porcărioară.

— Aş vrea să-l văd pe Rodin, i-am spus într-o bună zi, fiindcă mă muşcase o dorinţă mistuitoare de a deveni şi eu sculptor, sculptor adevărat, nu numai un centaur, un pseudosculptor. Fiindcă omul cade uneori pradă unei dorinţe sălbatice, de a fi puţin Dumnezeu, de a crea ceva adevărat şi peren. În adîncul conştiinţei sale, şi măcelarul tinde spre nemurire, atunci cînd modelează din untură de porc bustul lui Napoleon Bonaparte. Mul-

ţimile subliniază mult prea puternic nimicnicia individului. Nimicnicia este uneori însăşi nimicirea şi eu mă apăram instinctiv; creşteau în mine dorinţe să pronunţ sau să modelez cuvîntul care va deschide poarta — Sesam al evadării mele din mulţimea nimicitoare...

Am vizitat la rînd, cu Kadarkuti, toate lucrările lui Rodin care erau de găsit. Asta mi-a incitat şi mai puternic dorinţele, într-o săptămînă l-am modelat pe vecinul meu, individul optimist. La festivitatea de inaugurare şi-a invitat şi familia — nevasta şi cele două fete — care îl alungaseră pe bătrînul motan din căldura căminului familial din pricina unor complicaţii amoroase. Însă nota de la hotel i-o plăteau regulat şi îi luau la zi fixă rufele murdare la spălat. Pe bătrînul dubios l-am modelat în chip de patriarh înduioşător, astfel încît familia a fost obligată să închidă ochii la moravurile tinereşti ale expulzatului şi a cumpărat statuia, e drept că după o tocmeală şi un schimb de misive de mai multe zile. Astfel, bătrînul mi-a uşurat puţin soarta, mi-am procurat un rînd de haine mai bune şi am putut achita şi datoria la familia Rossignol.

Domnul Puk, şoferul de camion, mai dădu de cîteva ori pe la hotel. Hainele mele bune îl influenţară favorabil, nu mă mai bătu pe umăr cu atîta desconsiderare. Clipi spre mine de la distanţă respectabilă, apoi, odată, se apropie şi mă pofti să-l urmez pînă la cîrciuma de vizavi, ca să bem cîteva păhărele reconfortante. M-am supus invitaţiei sale şi am băut cu el, amical, cîteva păhărele de aperitiv. În timp ce beam, m-a întrebat ce fel de alcătuire sînt şi cam pe unde sălăşluiesc ungurii. Pe perete am zărit o hartă murdară, boţită, pe care se înghesuiau laolaltă Europa şi Africa. I-am arătat un punct mititel şi cum mi s-a apropiat vîrful degetului de pata aceea mică, deodată, s-au pornit în mine dorurile şi gîndurile. Şoferul de camion a fost de părere că sîntem tare micuţi pe hartă, iar pe mine m-a cuprins tristeţea. Ca să-l conving pe amicul meu negru de greşeala pe care a săvîrşit-o, am început să-i vorbesc de Kossuth Lajos şi Rákóczi, de bătăliile lor, de surghiun, de moartea care i-a surprins în străini. I-am tras o cuvîntare măreaţă şi, deşi slaba cunoaştere a limbii franceze era să mi se surpe

sub greutatea sentimentelor, domnul Puk şi-a ciulit curios urechile în mica odăiţă de cîrciumă, ca să nu-i scape o vorbă din biografia celor doi minunaţi strămoşi ai mei.

Aş putea să spun că am avut un succes răsunător şi supusul negru din colonii mi-a strîns mîna impresionat cînd ne-am luat rămas bun.

Într-o dimineaţă, Kadarkuti a urcat scările împleticindu-se, sleit şi palid. Arăta ca un bostan galben şi în plus emana şi miros de gaz.

— Ce-ai păţit, măi, Kadarkuti, că doar nu te-i fi îmbătat cu gaz lampant?

Gropiţele din obraji s-au adîncit a zîmbet şi Kadarkuti s-a lăsat neputincios pe marginea patului. S-a dovedit că din gaz chiar gustase o porţie zdravănă. Femeia cu draperii, într-o criză de gelozie, a lăsat deschise robinetele de gaz.

— Ştii, — a zîmbit el — şi-a pus în cap să vîslim împreună spre iad. Dacă factorul cu telegrame nu greşea uşa şi nu bătea la noi, acum chiar că ne-am plimba cu barca prin iad.

Am fost de părere că în asemenea cazuri femeia trebuie părăsită de urgenţă.

— Nu-i posibil, a dat din cap. De femeia asta nu se poate scăpa. Dacă vreodată reuşeşte totuşi să mă lichideze, să ştii că ţie îţi las moştenire toate mizeriile mele, inclusiv pantofii...

Apoi m-a întrebat dacă am văzut vreodată de Crăciun tăierea porcului. Porcul urlă, ţipă şi fuge de măcelar.

— Aş vrea să ştiu, — a continuat el, dînd din umeri dezarmat —, exprimat în procente, cîţi sînt acei porci care au reuşit să scape de cuţit... Vezi tu, amice, şi eu sînt doar un purcel din ăsta care fuge, ţipă, urlă cu desperare şi la sfîrşit tot se lasă pradă cuţitului... Prea m-am dat acestei femei...

De două ori a fugit de la femeia cu draperii, dar aia avea bani mulţi, a tocmit copoi şi a pus mîna urgent pe porcuşorul ei nărăvaş.

Stînd pe divan, somnul puse stăpînire pe el. Ploaia spălă mult timp geamurile murdare ale camerei, fără a reuşi să le facă curate. Pe Kadarkuti l-am uitat pe

divan şi am pornit să mă bucur prin fleşcăraie de hoinăreală. Pe la miezul nopţii mi-am adus aminte că Odiseu mă invitase la „Iepuraşul Vesel”. Acest „Iepuraş Vesel” era un soi de cîrciumioară jilavă şi dărăpănată, cu femei cu voce de violoncel, cu artişti bătrîni şi cu străini plini de bani care îşi plimbau nările de colo-colo, căutînd miresmele romantice, de canal, ale Parisului. Toată lume îşi dorea aici măcar o mică joşnicie. Mare parte din ei, pe cît am văzut, o şi găseau. În aer plutea miros de pateu stricat, pe care muzica îl stropea cu alcool sălciu şi, în acest timp, pe fundal sclipeau pulpe goale de femei. Odiseu era acolo, în orchestră, mînuia tobele şi din gură imita sunetele unui ferăstrău. Cu beţele de la tobă arătă vesel spre perete. Pe pereţi atîrnau tablouri, mîzgălituri de tot felul, nu chiar lipsite de talent şi sub ele, pe un postament, am zărit statuia mică de marmoră neagră a lui Pompone. Era un soi de expoziţie, colecţie măruntă de curiozităţi, pentru străini cu bani mulţi şi gusturi viclene, care nu pregetau, spre zorii zilei, să-şi golească buzunarele pentru cîte un tablou sau o statuie.

— Vino, — mi-a făcut semn vecinul meu de palier, cînd a terminat de cîntat —, Barbara e curioasă să te cunoască... Statuia dumitale are mult succes...

M-a condus la societate şi m-a aşezat lîngă o femeie hlizită, care mi-a pus de îndată un pahar în mînă.

— E încă foarte tînăr, a constatat femeia vîrînd în mine o privire indiscretă.

Avea faţa verde-maronie, ochii gri-cenuşii, zîmbetul pus pe analize şi distilări ca o etuvă de laborator. Şi-a ciocnit paharul de al meu şi înainte de a-l da pe gît m-a mai privit o dată, mai lung şi mai insistent.

— Mucoasa asta mică de negresă nu-i rea deloc, a zis ea. Nu-i aşa că ai iubit-o? Mie nu-mi reuşeşte un lucru adevărat, decît atunci cînd am ceva cu modelul.

— Ai ghicit, am încuviinţat din cap. Cred că şi eu sînt la fel. Fetiţa asta mulatră s-a lipit foarte tare de inima mea.

Şi mi-a venit în minte că şi statuia lui Veronca trebuia să fi avut succes numai fiindcă nici ea nu-mi era indiferentă.

Barbara era sculptoriţă cu *portable studio,* atelier portabil. Atelierul portabil însemna că Barbara îşi căuta singură clienţii, care erau îndeobşte străini, în trecere, oameni care cultivau lînă sau trestie de zahăr în cealaltă parte a lumii sau poate construiau o linie ferată. Judecînd după cina consumată de ea, o astfel de sculptură la domiciliu nu era o meserie de lepădat. Barbara mi-a săltat bărbia cu vîrful degetului ei arătător şi m-a privit din profil. Apoi mi-a pipăit şi părul, ca pe o lînă rară şi mi-a surîs:

— Spaniol?

Nu, nu, am negat din cap. Ne distrarăm o jumătate de ceas cu acest joc: ea încerca să-mi ghicească naţionalitatea, iar eu negam din cap cu îndărătnicie, no, no madame. Între timp băurăm zdravăn şi Odiseu ne interpretă în surdină un solo la ferăstrău. Era în noi băutură multă şi neastîmpăr mult, noroc că Iepuraşului Vesel i se făcu rău de noi şi ne expectoră în stradă.

— Condu-mă acasă, prietene, îmi propuse Barbara, agăţîndu-mi-se de braţ.

În maşină îmi şopti cuvinte străine şi prin gesturile ei mă asigură de întreaga-i simpatie. În faţa casei însă îşi aduse brusc aminte că are un amant chel, un arhitect, pe nume Pierre, care mai mult ca sigur că o aşteaptă stînd într-un fotoliu, în camera dinspre stradă.

— Dar poţi să mă săruţi, dragul meu, îmi atrase atenţia cînd mă văzu gata s-o întind. Peste o săptămînă, Pierre pleacă la Cairo, se mai întoarse din poartă şi în dulcea-i beţie îmi mai repartiză prin palma dreaptă un sărut de adio.

Săptămînă următoare Odiseu îmi pomeni în treacăt că Barbara a fost din nou pe la „Iepuraşul Vesel” şi că s-a interesat de mine. A doua zi, cînd mă întorsei acasă, o găsii în odaia mea, împreună cu micuţa Pompone. Era teribil de elegantă. Pompone o privea cu veneraţie deplină şi era gata să se topească de admiraţie. Pantofii ei fini şi vioiciunea rochiei şi pălăriei sale făceau ca odaia să pară mai murdară ca în alte dăţi.

— Ţi-am găsit un cumpărător pentru statuia fetiţei mulatre, mă vesti Barbara şi din zîmbetul ei dedusei că amintirea sărutului nostru fugitiv figura încă pe ordinea de zi.

Îi strigai prin uşă lui Odiseu să vină, fiindcă Barbara mi-a găsit cumpărător pentru statuie.

— Ai întîrziat, spuse Odiseu şi se scărpină în ceafă. Statuia am vîndut-o eu acum două zile.

A vîndut-o şi cred că cel care a cumpărat-o a fost beat turtă, fiindcă a plătit cu cea mai mare bancnotă posibilă şi încă în mai multe exemplare. Odiseu a luat de toţi banii acţiuni, fiindcă i s-a spus că în două săptămîni acţiunile acestea vor însemna o afacere grozavă. Şi-a zis că pentru două săptămîni îi voi împrumuta cu plăcere banii.

Plecarăm cu Barbara să ne plimbăm puţin, dar pe stradă răsunară deodată sirenele de alarmă, bătrînul Rossignol încuie repede poarta şi se grăbi în camera lui ca să-şi îmbrace pentru această ocazie amărîtă vechea uniformă. În aer se iscă huruit şi zbîrnîit din belşug şi în curînd Parisul începu să fie bombardat de avioane inamice. Fireşte, deocamdată era doar un atac de probă, dar gazda mea, subofiţerul din colonii în rezervă, era complet înnebunit de glasul sirenelor de alarmă.

— Hei, nu auziţi? Au anunţat atac cu gaze. Toată lumea să treacă jos în pivniţă!

Barbara nu se arătă dispusă să se aciueze în pivniţa plină de păianjeni şi şobolani, dar Rossignol umplu coridoarele cu vocea sa de fost subofiţer, zbierînd comenzi cărora nu te puteai împotrivi.

— Porci străini, acum vă aflaţi sub comandă franceză! Înainte, v-am ordonat...

Neînduplecat, ne cără pe toţi jos în pivniţă şi eu o cuprinsei pe Barbara, ca să nu cadă de pe scările şubrede în vreo ladă cu smoală sau var. Apoi, jos în pivniţă, ne îmbrăţişarăm cu multă căldură, din cauza întunericului. Frumoasa rochie de mătase se duse dracului, pînă ieşirăm la lumina zilei, era pătată cu nu ştiu ce murdărie lipicioasă.

Ne-am dus la Barbara, s-a schimbat, apoi am sorbit băuturi răcoritoare şi, mai mult din obişnuinţă, am discutat despre dragoste. Pluteam înalt şi graţios deasupra interesantei chestiuni, ca uliul pe deasupra pradei sale. Barbara nu mă interesa din cale-afară, din cauza grupei sale sanguine, sau a structurii sale sufleteşti sau a

părului prea scurt, nu ştiu prea bine. Am primit de la ea răcoritoare bune, mi-a dat lecţii folositoare de limbă franceză şi cîteva constatări interesante pe tărîmul dragostei, aşa că merita să rămîn prieten cu ea.

Atacul de probă, după cum am aflat-o din ziarele de-a doua zi dimineaţă, a reuşit de minune. Într-o jumătate de oră, avioanele inamice au reuşit să bombardeze zdravăn Parisul. Avuseseră loc şi cîteva crize de epilepsie şi de nervi în rîndul mamelor şi al vechilor combatanţi, în care exploziile şi pîrîitul mitralierelor treziseră amintirile anilor grei. Pe feţe se aşternuse, speriată, viziunea războiului care zbîrnîia deja intens deasupra Turnului Eiffel şi bubuia impresionant afară, pe la cazemate. Oamenii se strîngeau prin pivniţi şi cotloane şi mutrele multor petrecăreţi se întunecară de griji. Fiindcă ăsta era un tunel lung şi întunecat, ăsta în care ne duceau paşii împleticiţi, un tunel ameninţător, poate cel mai lung şi cel mai întunecat tunel din Europa. Dacă o fi să avem puţin ghinion, se va surpa şi ne va preface în turte rău-mirositoare, înainte de a fi apucat să ieşim din el...

A doua vizită pe care i-am făcut-o Barbarei nu s-a mai încheiat, ca prima, fără evenimente. Ne-am întins pe un pat rotund, de forma unui tort şi am vorbit iarăşi despre dragoste. Şi de data asta am plutit la mare înălţime pe deasupra problemei palpitante, pînă ce la un moment dat m-am oprit din colindul aerian şi am aterizat. Kadarkuti a explicat succesul meu rapid prin lungimea deosebită a genelor mele şi a zis că îmi ţin expuse calităţile atractive în vitrină, cum îşi ţine măcelarul cîrnaţii. Odiseu în schimb mi-a atras atenţia să nu mă înfierbînt prea tare, fiindcă Barbara e o fiinţă tare uitucă, într-o bună zi va uita că exist şi va lua jocul de la început, fireşte, cu altcineva. De înfierbîntare nici vorbă nu putea fi. În timpul sărutărilor noastre, nu o dată mi-a apărut Ana în imaginaţie. Ana a fost, pe mica mea potecă, coaja de pepene pe care am alunecat sentimental atît de tare, încît am căzut în nas definitiv. Barbarele însemnau prea puţin pentru lumea mea interioară.

Toate mergeau normal pe făgaşul lor, cum se întîmplă de obicei în cazuri din acestea. Barbara îşi juca numerele din programul amoros într-o concepţie mult prea dramatică şi îmi cerea ca nici eu să nu le tratez cu uşurinţă. În dragoste, se pare că era adepta principiului totalitar.

Într-un fel sau altul, Odiseu reuşi să-mi restituie transpirînd o parte din bani, iar restul i-l lăsai lui. Aveam al dracului de multe bancnote în buzunar, aproape inexplicabil cum de se rătăciseră la mine. Făcurăm planul unei excursii grozave, cu mîncare bună şi băutură multă, undeva în preajma Parisului, pentru a sărbători astfel evenimentul epocal. La Paris, ţi se afundau tocurile pantofilor în asfalt. Puţeau peştii în prăvălii de atîta căldură. Pompone află de planul nostru şi îmi atrase atenţia, cu o undă de reproş, că îi promisesem şi ei o dată o excursie nemaipomenită.

— E-n regulă, domnişoară Ciocolată, vii cu noi.

La urma urmelor, ei trebuia să-i mulţumesc că în buzunar îmi foşneau bancnote atît de distinse. Pe Barbara voiam s-o atacăm mişeleşte, ca s-o răpim, într-o manieră demnă de excursia noastră, pe care Kadarkuti o intitulase „A doua răpire a Sabinelor”. Pe Pompone am scos-o din hotel în vîrful picioarelor, fiindcă subofiţerul din colonii, desigur, n-ar fi fost de acord ca fetiţa să vină cu noi. Am încărcat maşina cu tot felul de mîncăruri şi tot soiul de sticle şi am plecat după Barbara. Fetiţa mulatră nu mai putea de atîta fericire. Nu luase parte încă la nici o excursie. În schimb, la Barbara degeaba am bătut, portarul ne-a spus că plecase de dimineaţă într-o călătorie.

— N-a lăsat nici un mesaj?

— Nu, n-a lăsat nici un fel de mesaj.

Odiseu rînjea, pe mine însă m-a lăsat rece toată întîmplarea. Ne-am dus după cele două cunoştinţe feminine ale lui Odiseu, apoi nici că ne-am mai oprit pînă la pădure. Am consumat cu mare veselie mîncărurile şi băuturile, Sena era în apropiere, ne-am şi scăldat, făcîndu-i astfel micuţei Pompone o zi de neuitat pentru întreaga ei viaţă, atît de scurtă.

Fiindcă, scurt timp după excursie, pe Pompone o răpuse o boală nemiloasă. O căpătase la ţară, era un fel de gîlci, cînd o aduseră acasă nu mai putea fi ajutată cu nimic. Doctorul încercă să-i facă nişte infiltraţii, Pompone se sperie de ac şi începu să ţipe. Mă strecurai la patul ei şi o luai de mînă surîzînd:

— Săptămînă viitoare mergem iar în excursie, Pompone. Dacă vrei să vii cu noi, trebuie să te faci bine cît mai repede.

Nici nu observă cînd îi împlîntă medicul acul seringii. Degetele ei se zbăteau fierbinţi în mîna mea. După injecţie, faţa ei crispată se destinse.

— Monsieur Pitipalati, — şopti fără putere —, ce bine a fost în excursie...

— Şi ce bine am dansat amîndoi...

Îi repetai toate acele caraghioase greşeli de gramatică cu care, la început, fără voia mea, o făceam atît de des să se amuze. A încercat să zîmbească, dar n-a prea izbutit. Moartea îi pusese deja ghearele în gît, pînă seara o sugrumă.

Stau aici într-un cimitir francez — mă miram eu, în timp ce se ridica deasupra capetelor noastre fumul de tămîie şi cîntecul decolorat al preotului —, într-un cimitir îndepărtat, din Franţa, în faţa sicriului unei fetiţe mulatre de doisprezece ani. Anul trecut, pe vremea asta, nici nu ştiam că există... Zburătăcim pe acest glob, ca gîndacii orbi pe o faţă de masă... Iată-mă aici, cu cîteva lacrimi sărate pe obraji şi nici măcar nu ştiu cum de am picat aici, în cimitirul ăsta, în această tristeţe familială cu flori albe. Fetiţa străină este întrucîtva şi moarta mea, ne-au legat zîmbetele şi vorbele prieteneşti... Acestea sînt, în soarta omului, aşa-zisele antecedente periculoase. Azi stai încă acolo, lîngă stăvilarul morii, cu mînecile suflecate, macini porumbul cu Ferenc, te duci la cîmp, şfichiui cu coasa, asculţi rîndunica sau bubuitul butoaielor de toamnă în coasta muntelui şi apoi, fără nici o logică, fără nici o legătură, te trezeşti că stai în cimitirul unei ţări străine, în faţa mormîntului unui copil străin şi îţi cauţi batista ca să-ţi sufli cu tristeţe nasul. Pufăim cu viteză pe şinele noastre stabile şi ne prefacem că singuri ne alegem direcţia în care s-o ia loco-

motiva. Şi, cînd colo, trenul merge, pufăind, pe şinele de mult stabilite...

Barbara plecase în Normandia, zice-se, ca să facă o statuie unui client distins de-al ei. I-am scris că micuţa Pompone a murit şi că bulgării parizieni nemiloşi acoperă zîmbetul ei cafeniu şi dulce. Am adus vorba şi despre inima mea, că mă doare rău din cauza micuţei dispărute. Dacă aş cunoaşte multe asemenea fiinţe simpatice, poate că aş deveni un sculptor adevărat. I-am mai scris, în treacăt, că hoinăresc cam singuratic prin Paris şi aş pleca şi eu în Normandia, dacă s-ar putea.

Răspunsul a sosit gîfîind. Nu cumva să-mi treacă prin minte să vin acolo, fiindcă e un loc imposibil şi teribil de plictisitor, toate au miros de peşte, săpunul, patul, totul, este insuportabil, să rămîn mai bine liniştit la Paris şi să-mi caut o nouă distracţie. Pentru că, deocamdată, situaţia e următoarea: ea a cunoscut un pictor foarte sălbatic, care poartă barbă şi, în timpul său liber, sau cîntă la fagot sau ameninţă că le va scoate maţele şi celelalte organe interne, cu cuţitul său curb, ascuţit special pentru acest scop, tuturor acelora care au vreo relaţie cu ea.

Nici un tăietor de lemne nu-i atît de înfometat ca muierile astea, m-am gîndit eu. Relaţia mea cu Barbara a fost mai mult decît superficială, am renunţat deci la plăcerea de a-l cunoaşte pe sălbaticul pictor, am renunţat să văd stearpa Normandia şi cu o trăsătură fugară de creion am şters-o pe Barbara din analele mele. Sărutările ei aveau gust de cocteil, din cele pe care mi le puteam procura din orice bar. Dar nu mă interesau barurile şi nu mă îmbătau îmbrăţişările cu iz de cocteil...

Odiseu mi-l aduse de la „Iepuraşul Vesel” pe colecţionarul de artă pe care-l cunoştea, fiindcă acesta se arăta interesat de ideile şi de proiectele mele. Zicea că ar mai cumpăra de la mine cîteva lucrări. Dar trebuia să mă grăbesc, fiindcă la sfîrşitul toamnei voia să plece din Franţa. Lucram, dar fără prea multă tragere de inimă. Mă părăsise şi Kadarkuti: îi aflasem adresa, dar dispăruse şi de acolo fără urme şi nu-mi mai dădea, de cîteva săptămîni, nici un semn de viaţă. Hoinăream sin-

gur prin ploaia măruntă şi murdară de toamnă. Într-o seară, trecînd printr-o ulicioară urîtă, mirosind a păcat, de sub porţile întunecate mă năpădiră nişte dorinţe, dorinţe pe care nu le mai simţisem pînă atunci. Le adusese singurătatea şi ploaia care cădea cumplit de încet, îmi doream ceva şi, cum nu ştiam ce îmi doresc, cotrobăii prin mine pînă ce gîndurile mi se împiedicară de fetiţa blondă de la bîlci. Mai aveam o scrisoare, ultimul exemplar din grămada de misive adresate Anei, corectai data expediţiei, scrisei deasupra că-i expediată din Franţa şi o aruncai la cutie.

Nu ştiu dacă cele treisprezece luni pe care le-am vînzolit pe malul Senei mă făcuseră un flăcău mai deştept sau mai destoinic — asta se va afla mai tîrziu, dat fiind că perioada de incubaţie a învăţămintelor este cea mai lungă dintre toate bolile —, dar, cum umblam aiurea prin noaptea umedă, mă gîndii că n-are prea mare rost să mai mişun prin acest sfînt noroi şi mucegai romantic, care se numeşte Quartière. Părul începuse să-mi cadă, dintr-un motiv sau dintr-un grup de motive necunoscute.

Mă simţeam un burete îmbibat din plin cu sevele Parisului, Într-o dimineaţă, studiind o hartă comerciala a unei întreprinderi importatoare de cafea, am văzut nişte săgeţi roşii. Una din săgeţi arăta spre Budapesta. M-am dus acasă, mi-am strîns în grabă lucrurile şi, la un birou de voiaj, mi-am cumpărat biletul de clasa a treia. În direcţia săgeţii.

Pe străzi se întinsese o zăpadă săracă şi slabă. De undeva, dintr-o piaţă, nişte siluete se năpustiră pe trotuar. În urma lor alergară alţi indivizi agitaţi. Se iscă un ghem uriaş de oameni care se băteau din răsputeri, întunecînd zăpada subţire cu urme negre de paşi, urme roşii de sînge. Era o bătaie de principii, pe cît îmi dădui seama după hainele şi înjurăturile bătăuşilor; o luptă de opinii, cu sînge şi blesteme. Voiau să fericească omenirea, exterminîndu-se unii pe ceilalţi. N-am putut să fiu prea mult timp observator înţelept al acestei dispute ideatice, fiindcă un tînăr foarte distins m-a pocnit în tîmplă, iar altul mi-a dat cu un baston în cap. Tre-

buia să mă apăr, am apucat bara unui cărucior şi am spart şi eu cîteva capete, din banda celor mai eleganţi. Din tabăra celor cu şepci nu dăduse nimeni în mine, ceea ce mă făcuse să deduc că şi eu fac parte din tabăra lor.

Cei cu şepci erau toţi săraci. Purtau fulare de lînă, decolorate, şi aclamau fericirea generală şi egală.

Cu capul umflat, am pornit grăbit spre gară.

8

DISCURS DESPRE FENICIENI

Iarna şi primăvara le-am trecut muncind din răsputeri la Budapesta. Am stat de multe ori cu Bagdi în saloanele afumate ale unor cîrciumi vechi. O dată am zărit o faţă cunoscută, în oglinda retrovizoare a tramvaiului. Era Júlia, la doi metri de mine, înghesuită în mulţimea din vagon, studiindu-mi şi ea mutra în oglindă. Era primăvară, la capul liniei am cumpărat violete şi i le-am oferit.

— Nu mai ştii cine sînt? — am rîs împrospătat la revederea ei. Însoţitorul de bolnavi.

— Sculptorul! — a zîmbit veselă. Dar, pentru Dumnezeu, unde ai dispărut?

I-am povestit totul pe îndelete. Raportul meu a interesat-o foarte mult; cu mîna ei elegantă, înmănuşată, a tras linii bizare pe scîndura băncii din parc.

— Ei, şi cînd o să-mi faci statuia? — m-a întrebat, privindu-mă obiectivă.

— Mîine începem, i-am răspuns.

Două luni am lucrat la statuia ei, dar prietenia noastră s-a dezvoltat mai degrabă pe orizontală, decît pe verticală. A devenit mai mare, mai hotărîtă, dar nu s-a adîncit spre păturile sentimentale.

— Unele prejudecăţi nemotivate îl determină pe medic să facă parte din categoria falsă a fiinţelor neutre, am încercat să explic reţinerea ei. Prejudecata, mai precis credinţa că medicul este o fiinţă superioară. Numai popoarele sălbatice pretind ca vracii lor să fie supraoameni, i-am atras atenţia. Pentru a prescrie două as-

pirine, sau a îndepărta un apendice, azi nu mai este necesar nimic supraomenesc.

— Nu sînt supraomenească — a respins ea liniştită tatonările mele — şi chiar dacă sînt medic, nu simt nevoia unor ipostaze mincinoase. Trebuia să cauţi motivul în altă parte.

Poate că se gîndea la procesul ei de divorţ, sau la copilul care trăia departe de ea. N-am mai discutat acest subiect. În ziua aceea ne-am băut în tăcere ceaiul şi, de parcă pe linie de sentimente am fi renunţat unul la altul o dată pentru totdeauna, cînd am plecat ne-am strîns mîna cu mult regret.

Prin mijlocirea lui Bagdi, am intrat în legături de afaceri cu un vînzător de obiecte de artă. Dat fiind că veniturile mele pariziene se terminaseră, i-am dat ascultare vînzătorului, — care sub lozinca „Plastica măruntă în vitrine!" plasa cumpărătorilor vagoane întregi de bibelouri — şi i-am livrat plastică măruntă. Era o treabă generoasă, se puteau fabrica în serie micile animale voioase şi nudurile de dansatoare, în aşa fel încît să poarte pe ele amprenta falsă a creaţiei originale. Banii nu mă interesau din cale-afară, decît în măsura în care aveam nevoie de pantofi, locuinţă şi mîncare. Dar vînzătorul de obiecte de artă abuza de mine ca de un catîr de povară şi acest rol a început să-mi devină insuportabil.

— Nu-i cazul să ţi se urce la cap, m-a avertizat el, temîndu-şi foloasele de viitor. Asta-i principala voastră deficienţă, că vă imaginaţi îndată mine de aur.

Dat fiind că în ziua precedentă observasem că buzunarele îmi sînt completamente goale, i-am atras atenţia că nu de sfaturi părinteşti am nevoie, ci de parale. Bătrîna găluşcă, cu acele grăsimi antisociale pe gît şi pe burtă, — grăsimi pe care indivizii fără slujbă le condamnă atît de vehement, ca fiind albumine şi bioxizi de carbon jecmăniţi de la alţii —, văicărindu-se oleacă, nefericit la culme, îmi plăti o parte din drepturi. Se plînse de gastrita sa şi de faptul că artiştii desconsideră meritele comerţului, deşi comerciantul pune în vînzare, cu riscul vieţii sale, produsele inutile ale artei. Mă îndoii de spusele lui, la care, jignit, se refugie în istorie.

— Comerţul — îmi explică el — era o ocupaţiune atît de eroică, încît o egala pe cea de gladiator. Gîndeşte-te la fenicieni. Sau la corăbierii normanzi. Nu-şi riscau pielea? Nu se luptau cu furtunile şi cu piraţii? Te rog, adu-ţi aminte de Ali Baba şi de cei -patruzeci de hoţi...

— Eu cred — i-am răspuns — că dumneata nu eşti Ali Baba, ci eşti cei patruzeci de hoţi...

Statuetele mi le vindea la un preţ de cinci ori mai mare. Îmi luai înapoi obiectele ce le mai aveam la el şi hotărîi să-mi încerc norocul în altă parte. Júlia îmi pomenise de o cunoştinţă de-a ei, care ar putea face cîte ceva în interesul meu. Într-o seară am văzut în salonul ei un domn elegant cu părul cărunt.

— În odaia cu lambriuri, atmosferă englezească, un domn mai vîrstnic, cu vestă albă, am definit situaţia.

Júlia m-a introdus zîmbind în salon. M-a prezentat oaspetelui.

— Palotai, a spus ea, văzînd că nu-l recunosc pe domnul acela.

— Mă bucur nespus, i-am zis, înclinîndu-mă. Apreciez foarte mult cărţile dumneavoastră.

A dat din cap amabil şi intimidat, apoi a lăudat statuia Júliei şi mi-a spus că are un prieten care se ocupă de obiecte de artă şi care va primi cu plăcere să se ocupe de plasarea lucrărilor mele. Am băut ceai şi am vorbit despre literatură. Palotai îşi privea surîzînd fumul ţigării de foi. Surîsul său nu era încrezut, ci mai degrabă modest şi uimit. Cititorul şi criticul explică multe lucruri stupide ca fiind intenţii de-ale scriitorului, spunea acest surîs.

— Scriitorul selectează cu o grijă artistică locurile comune ale vieţii... Nu putem să rezolvăm nimic şi nu ştim să exprimăm pe deplin nimic. Adevăratul scriitor ştie asta, şi trece prin viaţă ca omul căruia i s-a pus o muscă pe nas: toată viaţa dă din mîini, strîmbă din nas, dar musca n-o poate alunga cu nici un chip. Această muscă obraznică şi insistentă este conştiinţa nefastă a scriitorului.

Scrierile i le cunoşteam încă din legătoria de cărţi a lui Bogdan. Era un tip senin. Din tocul său nu curgea sirop dulceag de zmeură. Scria cu sevă acidă. Tot ce

era metal calp se înverzea zdravăn la atingerea turnesolului său. O parte din acuzatorii săi îl priveau cu o uimire tembelă şi îl denunţau la Academie pentru încălcarea tradiţiilor. Rîdea şi îşi rîdea de profesorii de istoria literaturii stupefiaţi, care încercau să dibuie în romanele sale structura genului şi resorturile, interioare echilibrate. Era amuzant să vezi cîte dezechilibre şi greşeli putea aduna în romanele sale. Aşa se întîmpla că omul nu închidea ochii nici pentru un minut în timpul lecturii cărţilor sale. Pe mine unul descrierile lui mă amuzau teribil. Dacă descria un baston, puteai descifra în adîncul cuvintelor şi pe proprietarul bastonului. Dacă zicea despre un tip că se simte cu musca pe căciulă, fără nici un efort de imaginaţie vedeai căciula cu pricina şi musculiţa care îşi freacă lăbuţele stînd în vîrful ei.

Nu ştiam ce fire îl leagă de Júlia. Cuvintele pe care le schimbau erau agreabile şi calde, dar oricît eram de atent nu găseam în ele trimiteri sau reflexe care să-mi dea de bănuit prezenţa unor altfel de relaţii. Se părea că nu au secrete. Să fi fost amiciţie? — studiam eu situaţia. Cunoşteam mult prea bine acest soi de amiciţii, pentru a mai putea crede în ele de la prima vedere. Nici nu merită să vorbim despre ele. Sub aceste amiciţii mucegăieşte de fiecare dată cîte ceva. În ceea ce o privea pe Júlia, în afară de amabilitate nu vedeam la ea nimic altceva. Beau ceai şi glumeau, dar omul nu poate fi sigur niciodată de treaba celorlalţi. Şi Júlia îmi era mult prea dragă, pentru a mă fi lăsat rece relaţia dintre ei.

La sosirea mea, discutau tocmai despre nişte probleme de teatru. Palotai nu voia cu nici un chip să vorbească despre succesele pe care le avusese cu o premieră în străinătate. Nu era mîndru de succesele sale literare, ci de faptul că el avea cea mai frumoasă colecţie de scoici.

Júlia rîdea contrariată:

— Scriitorii şi femeile domnitoare — zicea ea — sînt mîndri uneori de cele mai stupide lucruri. Am citit de curînd că ţarina Ecaterina era mîndră de faptul că ştia să-şi mişte urechea dreaptă...

Mai apoi, îmi spuse că Palotai a admirat bustul făcut de mine.

— Şi el e de părere că ar trebui să te prezinţi cu cîteva lucrări la Expoziţia de Toamnă.

Nu-mi plăcea cuvîntul expoziţie, suna prea distins, dar propunerea mă puse pe gînduri. Fie, zisei eu. Dar am o condiţie. Aş vrea să mă vîr acolo, dînd din propriile mele coate; deci rugăm a se evita intervenţiile. La asta ţin foarte mult.

— Asta-i firesc, încuviinţă scriitorul foarte serios şi convins.

(Convingerea sa se adresa concepţiilor mele naive şi tinereşti, după cum am aflat mai tîrziu, şi nu credinţei că voi putea răzbi şi singur cu lucrările mele în expoziţie. Cu alte cuvinte, era convins numai de înfocata mea lipsă de experienţă, nu şi de capacităţile mele de a răpune orice oprelişti. Aranjaseră deja cu Júlia să nu aştepte pînă ce voi fi respins, ci să se pună în mişcare înainte ca eu să mă prezint. Şi toate astea eu le-am aflat abia peste cîţiva ani.)

Palotai îşi luă rămas bun şi rămaserăm în doi, cu Júlia. Un timp mai vorbirăm despre statui şi succese. Subiectele artistice mă plictiseau, aş fi vrut să vorbim despre altele. Mă şi avîntai, dar abia ajunsei pînă la intrare că Júlia- mi se puse surîzînd în prag. Fiindcă era vorba, fireşte, despre ea şi despre mine.

— Ar fi mai înţelept, Felméri, dacă nu ne-am rătăci, mă avertiză ea.

— „Júlia” îmi evocă de fiecare dată o pereche de mănuşi prelungi şi două lacrimi, îi comunicai, dar ea nu mă lăsă să-mi închei metafora lirică.

— Du-te, îmi spuse ostenită. Trebuie să dau fuga acum la un bolnav.

Astfel îmi închise drumul şi nu putui realiza plăcutele mele închipuiri. Cînd îmi lipii buzele de mîna ei, rîse vioaie.

— E mai bine aşa, Felméri, îmi spuse, liniştitor.

Bagdi mă aştepta, era o seară senină, ne duserăm în parc. Pe drum adusei vorba de treburi femeieşti, dar el îşi sugea pipa englezească într-o tăcere încăpăţînată. Dragostea, pentru el, nu era o problemă. Desconsidera

complicaţiile sufleteşti, îi plăceau numai cazurile deosebit de clare şi mecanice, ale căror şanse le putea calcula cu viteza şi certitudinea tablei înmulţirii. Unde ar fi trebuit să utilizeze operaţiuni matematice superioare, dădea din mînă a renunţare. Iar femeile bănuiau în el o bucăţică gustoasă, se opreau în faţa lui ca şoriceii prostuţi în faţa capcanelor, căutînd intrarea.

— Am cunoscut o moaşă, îmi comunică, indiferent. E nemţoaică, nu ştie boabă de maghiară...

Îl întrebai cum discută cu ea, dacă nu ştie limba maghiară. Dădu din umeri.

— Discuţia nu contează. Îi mai zic eu cîte o vorbă englezească.

Avînd în vedere, adăugă el, că anglo-saxona şi germana sînt limbi înrudite. Ne duserăm spre baraca cu atracţii, fiindcă voia să vadă nu ştiu ce port popular. Lîngă căluşei o zării pe fetiţa care făcea corsete.

— Greieraş drăgălaş, zisei eu în spatele ei şi mă întorsei brusc spre Bagdi. Se întoarse, mă privi dintr-o parte, dar eu discutam foarte serios cu Bagdi.

— Poate te uiţi şi-ncoace, mă avertiză nerăbdătoare şi mă lovi pe braţ. M-ai tras pe sfoară frumuşel cu scrisorile dumitale.

— Da' de unde! — refuzai eu ofuscat bănuiala şi îi zîmbii prietenos. Nu ţi-au plăcut scrisorile mele? Le-am scris cu cea mai violetă cerneală a inimii mele!

— Du-te-ncolo cu cerneala dumitale! Frumoasă cerneală, n-am ce zice. Ia zi, cum mă cheamă pe mine?

După oarecari ezitări îngăimate într-aiurea, îi spusei că Ana. Da, dar voia să afle Ana şi mai cum.

— Dacă mă examinezi atît de sever, nu-ţi spun. Deşi ştiu.

— Deşi nu ştii, preciză ea, puţin cam tristă.

Aici avea dreptate. Uitasem. Încurcătura, după cum aflai în decursul discuţiilor ce urmară, o produsese faptul că din ultima mea scrisoare a dedus că fusese scrisă iniţial Anei Dukics şi nu Anei corsetiera. De altfel era de părere că scrisorile erau compuse foarte frumos, doar că nu-i erau adresate ei. Şi, dacă mai vreau să le întrebuinţez, îmi pune la dispoziţie cu plăcere tot pachetul.

— Pezevenghiule, adăugă ea, cu sincere regrete şi pe faţa ei apăru înduioşarea.

Dinspre căluşei apăru un tînăr şi o luă de braţ.

— Du-te, Gazsi — îl expedie pe tînăr —, am o mică socoteală cu domnul ăsta.

Are o socoteală! Zău că nu am avut nici o vină. Micuţa blondă a căzut de pe pervazul dorinţelor mele ca un ghiveci cu petunii. S-a spart şi a încetat să mai existe pentru mine.

— Nu plînge, îi spusei şi o mîngîiai pe mînă. Nu plînge. Vezi, natura ştie că fiecare sac trebuie să-şi găsească peticul, fiindcă, iată, a şi desemnat un petic proaspăt pentru săculeţul dumitale. Trebuie să-ţi spun totuşi că pieptul femeii e frumos nu atunci cînd e înghesuit în sutien, ci atunci cînd e plin de credinţe. Salută-l din partea mea pe urmaşul meu, acest petic tînăr şi zdravăn, dar atrage-i atenţia să mănînce mai multe legume, fiindcă mi se pare că a cam neglijat vitaminele...

— N-ai decît să i-o spui dumneata, dacă eşti atît de bun de gură, suflă spre mine micuţa blondă, cu furia unei pisici sălbatice.

Îi îndeplini rugămintea şi îi atrăsei atenţia tînărului pe un ton părintesc că loboda şi salata conţin multe vitamine. Fata îl asmuţea din spate ca să nu se lase, dar tînărul nu înţelegea şi primi cu recunoştinţă urările mele de bine...

— Mi-a cîrpit şi izmenele, spuse mai tîrziu Bagdi, continuînd discuţia întreruptă despre moaşă. Ne-am mutat împreună oarecum.

— Cu o moaşă.

Bagdi încuviinţă din cap.

— Cui nu-i place, n-are decît să crape, adăugă el, ca o vagă aluzie.

Un om sufla şerpi de hîrtie, penele şarpelui desfăşurat Îmi gîdilară nările. Strigătele lui răguşite, obosite şi coşul plin stăteau mărturie că şerpii de hîrtie cu trompetă nu prea au căutare. Îl apucai de braţ.

— Şi colivia, Zsigmondi?

Se uită la mine şi puse încet coşul jos. Şi capul i se plecă tăcut după coş. Cînd se îndreptă din nou, faţa sa

orăşenească, ostenită, îmbrăcă iar trăsăturile vechi ale bărbierului.

— Colivia — dădu din cap cu amărăciune —, care credeam că o să mă facă bogat şi renumit... De ea întrebi, nu-i aşa?... De mult n-o mai am, domnule Felméri... Am sfărîmat-o şi am azvîrlit-o în Dunăre.

— Ai nimerit? — îi pusei, profesional, întrebarea.

— Am fost vînător imperial, veni răspunsul însoţit de un zîmbet amar.

— Uite adresa mea, domnule Zsigmondi, i-am spus şi i-am întins portofelul meu subţirel. Scoate-o de aici.

A înţeles că-mi poate lua toţi banii. Mi-a scos şi cartea de vizită, a citit-o şi a pus-o în buzunar cu nişte bolboroseli tremurate, plîngăcioase.

Era un deşeu bătrîn, victimă a artei şi a visurilor sale.

9

ANA! ANA!

Se părea că începeam să aparţin unui anume grup de oameni, lucruri şi imponderabile, că îmi săpasem un locşor, ca viermele în hrean, în solul existenţei, strict delimitat geografic şi spiritual. La urma urmelor, nu prea căutam şi nici nu prea respectam această relaţie. Dar în jurul omului care îşi repetă cu regularitate mişcările şi obiceiurile, aidoma nisipului de pe placa de sticlă, scuturat cu un beţişag, cu timpul se formează un fel de grup, se aşază în jurul lui centrifugal bărbaţi, idei, simpatii, femei şi case obişnuite, care corespund întocmai numărului său de vibraţii. Nu prea îmi păsa de acest embrion social, de altfel deloc neplăcut. Oamenii, lucrurile şi prieteniile pricinuiesc griji şi riduri, iar eu nu mă dădeam în vînt după griji şi riduri. Îmi plăcea să umblu pe partea însorită, cu capul în soare. Dar sistemul nu mă întreba pe mine ce-mi place, ci pur şi simplu se forma în jurul meu. Firme necunoscute îmi trimiteau listele lor de preţuri, o văduvă îmi ducea o dată pe lună rufele într-o stradă îndepărtată, se întocmeau pe numele meu nişte carneţele pentru gaz, lumină şi chirie, la cafenea se ştia că la ceai prefer pîinea prăjită, şi prietenii cu care seara mă aşezam în jurul unei mese lungi ştiau că am întotdeauna în rezervă un strop de voioşie, se aşteptau deci să le livrez şi lor cîte puţin din rezerva mea. Bani nu aveam, dar şi asta făcea parte din sistem. De cîteva ori s-au îndreptat spre mine, dar eu i-am alungat cu nepăsare. Eram un flăcău îndărătnic, nu stimam nici măcar banii. E drept că nu mai dormeam în paturi de fier de-o cu-

răţenie îndoielnică, ale căror speteze bubuiau de cîte ori îmi întindeam picioarele lungi, ca tunurile, odinioară, în zori, de ziua de naştere a lui Franz Joseph. Aveam şi un fel de atelier de sculptură, dacă nu considerăm cuvîntul într-un sens prea strict. Am despărţit colţul în care lucram cu o perdea de stambă înflorată de restul camerei în care dormeam şi prin această simplă diviziune aritmetică am obţinut două încăperi; puteam primi şi vizitatori mai pretenţioşi. Nu mi-am cumpărat masca mortuară a lui Beethoven şi nici mandolină nu mi-am spînzurat de perete.

Pe Júlia am vizitat-o de mai multe ori. Într-o după-amiază, în sala de aşteptare, cineva a apăsat pe clanţa dinăuntru în clipa în care eu am pus mîna pe cea din-afară.

Ana! — am deschis gura cu o stupefacţie fericită. Ana! — am vrut să strig cît mă ţinea vocea. Dar sistemul meu de frînare a funcţionat ireproşabil, n-am scos nici un sunet. Am privit-o doar pe tînăra femeie, care stătea acolo la o jumătate de palmă de mine şi se uita calmă în ochii mei.

— Îmi dai voie să ies? — m-a întrebat apoi, cu un surîs indulgent.

Asemănarea era atît de izbitoare, încît stăteam pironit, în calea ei, cu mîna pe clanţă. A trebuit să repete întrebarea ca să mă dau la o parte.

Astfel am cunoscut-o, în sala de aşteptare a Júliei, pe Ilona Kernbach, copia perfectă a Anei. Nici măcar vocea ei nu dăuna cu nimic iluziei romantice a asemănării. Am procedat cum se obişnuieşte cu filmele rupte. Sentimentele mele s-au derulat mai departe, de parcă se proiecta acelaşi film.

— Dacă-i aşa — mi-a spus tînăra doamnă cu ocazia plimbării noastre următoare —, şi dacă-ţi face plăcere, fie, hai să continuăm acolo unde ne-am oprit acum trei ani...

— Cum asta? — am bîlbîit înveselit şi i-am prins mîna. Ai fi dispusă să accepţi să te iubesc?

M-a mai privit o dată bine, ca măsură de precauţie.

— Da, a încuviinţat din cap.

— Şi ai accepta să...

M-a întrerupt şi mi-a comunicat că nu acceptă nici un fel de lucruri nepermise; dar jocul o interesează şi pe ea, Júlia făcuse referitor la persoana mea nişte aprecieri deloc neglijabile. Deci era curioasă să afle antecedentele. Şi ca să poată prelua rolul Anei, să-i povestesc absolut totul despre Ana şi, dacă se poate, şi despre mine. Aşadar, cum a început, pînă unde am ajuns, unde, de ce şi cînd am întrerupt.

Am funcţionat ca un patefon, mi-am cîntat toate plăcile frumoase, ba s-a nimerit cîte un fragment pe care a trebuit chiar să-l repet la cererea generală. Pentru femei nu există subiect mai strălucit ca dragostea. Pe ăsta îl găsesc de fiecare dată inedit. Am început poetic, cu întîlnirea din pădure şi am zugrăvit-o în culori atît de atractive, încît toţi frizerii s-ar fi abonat cu plăcere, dacă mi-aş fi pus opera în circulaţie. În jurul dragostei omul mai are şanse! Şi cele mai prostănace cuvinte devin rozalii şi dulci, ca nişte batoane de ciocolată umplută. Nimic nu-i mai necesar într-un anume punct al vieţii noastre decît dragostea. Sînt unii care se păcălesc cu paleative, dar nu-i deloc recomandabil. Omul să-şi consume sănătos porţia care îi este destinată.

O bucată de timp Ana şi Ilona se contopiră într-o singură persoană. Aveam dialoguri care ar fi umplut peste zece pagini şi care nu aveau nici o semnificaţie. Uneori, cuvintele pe care le găseşte omul i se lasă în picioare, e nevoit să se aşeze, dacă nu vrea să se surpe sub greutatea insuportabilă a extazului. Simţeam cum ies bubuind din tunelul ceţos al anilor mei, la cea mai frumoasă lumină. Ilona se dovedi cel mai perfect înlocuitor pentru Ana. O interesau toate, în special sculptura, şi primi fără a sta pe gînduri invitaţia mea de a trece în revistă creaţiile mele în curs de finisare, care stăteau grămadă (şi nu interesau pe absolut nimeni), în atelier.

Bagdi şedea pe pervazul ferestrei şi urmărea cu adîncă silă pregătirile mele.

— Te-ai prins? — se hotărî să mă întrebe, după ce slobozii un tril furtunos. Apoi duse mîna la buzunar şi îmi puse în faţă, cu scîrbă, o foaie de ziar. Ai putea să tragi învăţăminte din asta, mîrîi cu desconsiderare.

Şi din tine vor face un hopa-mitică aceste muieri unse cu toate alifiile. Fiecare vrea să fie fericită pe contul şi spre răul tău... Uite la acest Kadarkuti... Femeia lui l-a înjunghiat frumuşel, ca pe un porc...

Am ridicat ziarul şi m-am uitat în el. Mi-au fost suficiente titlurile, îmi spuneau destul de amănunţit tot ce mă interesa. Femeia cu harfa şi-a îndeplinit promisiunea şi, într-un sat francez, l-a înjunghiat pe necredinciosul ei prieten. Zăceau într-un pat medieval, într-un han, plini de sînge. Aveau şi poza în ziar, mai întîi ca pereche zîmbitoare de excursionişti, mai jos ca pereche de cadavre măcelărite. Pentru că femeia s-a înjunghiat şi pe sine.

Dracu' s-o pieptene, mi-am zis, fiindcă nu-mi venea în minte nici un lucru mai înţelept. Nu mi-a plăcut niciodată cînd sentimentele frumoase îşi încheie cariera prin asemenea gesturi măcelăreşti. Kadarkuti era simpatic în depravarea lui, era o idioţenie că s-a irosit ca figurant de bodegi.

— Nicicînd harfa n-a fost instrumentul meu preferat, i-am spus lui Bagdi.

— De fiecare dată se certau în pat, după sărutări — şi-a luat rămas bun de la el Bagdi, maliţios. Era în glasul lui un soi de avertizare, că n-ar fi rău să fiu cît mai atent. Nu se ştie niciodată.

— Kernbach Ilona nu-i un caz similar. Această doamnă îndrăgeşte mult sculptura.

— Sculptura? — a rînjit şi a întins mîna să-şi ia pălăria. Prietene, ăsta-i lucrul cel mai periculos! Cînd te pune la zid spunînd că se dă în vînt după sculptură.

— Vrei să pleci? — m-am interesat amabil, împingîndu-l spre uşă.

— Vreau. Iar pe tine să te trateze Domnul cu milă...

O aşteptam pe Ilona cu interes sporit. Bagdi înjura din obişnuinţă, cînd era vorba de femei, fără ca unele experienţe personale să-i fi motivat prejudecăţile. Îi era frică de ele şi începuse să le deteste pînă şi mirosul. N-am dat prea multă atenţie mîrîiturilor lui de dulău bătrîn, ci am aşteptat-o pe Ilona profund emoţionat. în copilărie, pe oamenii care cugetau în singurătate mi-i imaginam ca pe nişte îngeri plutitori, desculţi, ţinînd în

mînă o pană sau un şul de hîrtie, aşezaţi pictural pe cîte un nor de frescă. În picotelile mele, pe Ilona o vedeam mereu într-o asemenea postură angelică, cu aripioare nostime, zburînd spre terenul de tenis, sau la croitoreasă.

— Probabil că şi la mine ai venit zburînd, i-am spus cu încîntare. Scoate-ţi haina aceea de mătase. Nu te jena din cauza aripilor.

— Nici nu am aripi, mi-a spus liniştită. Şi nu am nici o aplicaţie pentru existenţa de înger... Şi acum, să trecem la subiect.

M-am apropiat de ea ca s-o iau de mînă, dar mi-a spus că nu la asta s-a referit cînd a zis să trecem la subiect. Vrea să-mi vadă statuile...

Statuia micuţei Pompone, a cărei copie o ţineam cu grijă pe un frumos piedestal de mahon, a privit-o cu multă atenţie. O interesau şi criticile, dar nu i le puteam oferi. Nu-mi plăcea nici să le citesc, darmite să le colecţionez. Una peste alta, am avut impresia că e mulţumită de mine. Mulţumirea mi-a adus-o la cunoştinţă prin priviri scurte şi călduroase. Cînd am coborît scările s-a mai interesat, uşurel, şi în privinţa veniturilor mele.

Venituri? Nu, nu ştiu. Despre asta nu m-a mai întrebat nimeni, niciodată. Nu mi-am pus nici eu întrebarea. Cred că trebuie să am şi eu nişte mici venituri, dar nu m-am apucat niciodată să le calculez.

Ilona a dat din cap cu reproş.

— Ce om ciudat, a constatat ea şi mi-a surîs. Deşi...

Habar nu aveam ce voise să spună. S-a întrerupt brusc şi a început să vorbească despre altceva. Era proaspătă şi drăguţă, nu mă puteam desprinde de ea nicicum. Pe banca îngustă a tramvaiului pulpele noastre se atinseră.

— Ce treabă destoinică a făcut acest Edison, inventînd tramvaiul electric, i-am spus, vesel nevoie mare.

Ne cunoşteam deja de vreo patru săptămîni, am condus-o pînă acasă. Pe drum, m-a invitat să cinez la ei, lucru pe care, fireşte, l-am acceptat cu plăcere.

Locuiau la Buda, pe malul drept, într-o casă lungă, care avea la un capăt încă un etaj, în formă de turn. Eram de părere că odăii din turn i-ar sta grozav de bine în chip de atelier. Ana mă prezentă unei femei mărun-

ţele, cu faţă îngrijorată şi preciză că aceasta e maică-sa, sau, într-un cuvînt, *mapu.* Mai tîrziu apăru în cameră un bărbat de aceleaşi dimensiuni, cu faţa identică şi se dovedi a fi *papu,* adică tatăl Ilonei. Papu mă adulmecă neîncrezător, apoi întinse morocănos spre mine cîteva degete. Văzui că nu-i sînt pe plac oamenii înalţi aşa că mă străduii să iau loc cît mai curînd ca să-şi recapete siguranţa obişnuită şi supremaţia paternă. Ilona le povesti că sîntem vechi prieteni, eu fiind acel Felméri despre care ea le mai spusese atîtea lucruri interesante. Papu şi mapu se gîndiră cuviincioşi, apoi declarară că eu trebuie să fiu acel Károly cu care Ilona fusese săptămîna trecută cu maşina la Balaton şi că, dacă-i aşa, au despre mine nişte referinţe deosebit de supărătoare.

Ilona mă rugă din ochi să fiu indulgent faţă de clevetirile lui mapu şi papu, lucru pe care îl îndeplinii cu plăcere. Drept recunoştinţă, îmi strînse mîna pe sub faţa de masă, iar la despărţire îşi întinse gura spre mine, dîndu-mi de înţeles printr-un zîmbet ostenit că, dacă mapu n-ar fi de faţă, am putea să ne sărutăm.

Cu Júlia m-am întîlnit de-abia după expoziţia de toamnă, cînd i-am cărat acasă bustul. M-a primit cu amabilitate, dar în ochii ei am descoperit un zîmbet mic, ofensat. Un soi de deziluzie. Am întrebat-o dezorientat dacă e ceva care nu-i pe înţelesul ei.

Mi-a făcut semn să iau loc.

— Nu pricep de ce ai secrete faţă de mine, Felméri... Ieri a fost la mine logodnica dumitale...

— Aşa, am zis şi am fluierat admirativ. Vrei să-mi spui şi mie numele ei?

Degetele i se jucau distrate în cutele fotoliului. Din compoziţia zîmbetului ei lipsea vechea intimitate. Mi-a relatat că a fost pe la ea Ilona, i-a vorbit de succesul expoziţiei şi i-a pomenit, în treacăt, că este logodnica mea.

Pufăiam şi trepidam înfierbîntat ca o locomotivă nerăbdătoare, o viteză de o sută de kilometri se zbenguia nervoasă în cazanul meu.

— Nu te supăra, Júlia, dacă acum mă port prosteşte. Habar nu aveam de faptul că sînt logodnic. Dar dacă-i aşa şi dacă nu-i nici o erotare în treaba asta, atunci eu

ar trebui să fug... E teribil de plăcut să devii aşa, nitam-nisam, logodnic...

Poate că am bîiguit şi nişte vorbe de mulţumire, dar ce i-oi fi mulţumit nu mai ştiu nici eu. Poate că i-am mulţumit pentru soare şi pentru stele, sau pentru secolul douăzeci, sau pentru Ilona, nu ştiu, îmi clocotea capul de senzaţii plăcute şi cred că am părăsit salonul cu capul în jos, mergînd în mîini. Júlia m-a condus la uşă cu paşi moi pastelaţi, mi-a prescris un praf contra bronşitei şi mi-a spus liniştită:

— Să nu fii uşuratic, Felméri. Nu uita că ai plămînii sensibili...

Trebuie să fi fost o eroare la mijloc, într-un sfert de oră pieptul mi se dublase ca volum. Bucuria făcuse din mine un hopa-mitică idiot, am dat buzna la negustorul de artă, l-am bătut pe spate linguşitor, i-am cerut bani pentru verighete şi m-am luat urît în gură cu el, cînd mi-a comunicat placid că pentru suma pe oare i-am cerut-o se pot cumpăra fix două duzini de verighete de opt-sprezece carate. Am luat banii şi am fugit fără să-mi trag sufletul la bijutier, de aici, aidoma fulgerului, adică în zig-zag, am alergat la florărie. În sfîrşit, am sosit, leoarcă de apă la Ilona. I-am luat mîna, sever.

— Auzi dumneata, domnişoară Kernbach, poliţia a pornit acţiunea împotriva dumitale pentru abuz de falsă identitate. Dumneata te-ai dat drept logodnica mea. Recunoşti?

— Eu? — s-a mirat Ilona mai mult din precauţie decît din convingere.

— Nu te bîlbîi. Sigur că dumneata. Negi?

— Nu neg...

— Dacă nu negi, înseamnă că eu sînt logodnicul dumitale. Şi în acest caz, te rog să întinzi un deget. Dă-mi-le pe toate. Pentru a putea alege.

Apoi am ales unul din degete, care părea mai potrivit, şi i-am tras inelul.

— Masă de logodnă se face? — am întrebat-o, practic.

Ilona a fost de acord să facem un tango prin odaie, dar în jurul mesei de logodnă se iviră oarecari probleme, fiindcă bucătăreasa avea zi liberă, nu putea fi

vorba decît de o gustare. Puţină şuncă şi nişte brînza trapist.

— Fie şi brînză trapist, — mi-am dat asentimentul, după o matură chibzuinţă —, principalul e să fim fericiţi.

Papu şi mapu îşi feriră speriaţi capetele de vîrtejul nebun al fericirii noastre. Mă găsiră puţin prea nebun şi puţin prea prost crescut. De altminteri, erau două fiinţe nevătămătoare. Ilona îi plimba de zgardă pe străzile însorite din Buda, cum ar fi plimbat doi pechinezi cu picioare strîmbe. Fiindcă — să nu omit cumva s-o amintesc — Ilona era o femeie deşteaptă chiar în sensurile dubioase ale cuvîntului. Ca un şahist, ştia să-şi calculeze locurile cu patru-cinci mutări înainte. Nu ştiu cum a aranjat cu papu şi mapu, dar bătrînii, chiar dacă cu greu, m-au acceptat. Eram logodnic, păşisem pe panta abruptă a întemeierii familiei, pe care îşi frînseseră gîtul înainte de vreme atîţia schiori neîndemînatici. Degetele gingaşe ale Ilonei îmi răvăşiră drăgăstoase părul şi privirea ei se adînci în ochii mei, făgăduindu-mi multă căldură. Aceste răvăşiri şi adînciri, mi-am imaginat eu, sînt garanţii ale unei iubiri trainice. Iar eu aveam mare nevoie de aceste garanţii, fiindcă încrederea mea în iubire căzuse nu o dată în nas, ca popicul lovit de bilă. În dosul iubirii întrezăream lucruri mari şi decisive. Am părăsit-o pe Ilona topit, nimicit, crescut şi umflat de fericire, trupeşte şi sufleteşte. Trebuie să mă duc la Bagdi — m-am gîndit pe stradă, oprindu-mă debusolat —, să-i comunic şi lui că mi s-a extras din urnă lozul cel mare. Fiindcă mă covîrşise bucuria, bucuria marilor lozuri extrase. În faţa unei vitrine mi-am privit degetul. De multe ori mă mai uitasem la asemenea degete cu verighete, cu o senzaţie nahotărîtă, în timp ce scrijeleau tocul asupra unei hîrtii severe, sau în timp ce, grase şi umflate, disecau un cotlet de porc în farfurie. Apoi, mai tîrziu, am privit de multe ori acest inel, cu întreaga acreală a vîrstei mature, pînă ce într-o zi îl găsii caraghios şi îl uitai în savonieră. Atunci însă căsnicia nu mai era pentru mine altceva decît sorbirea colectivă a unei supe, prosopul comun şi acel obicei prost că întotdeauna unul dintre soţi stinge seara lumina mai

tîrziu sau mai devreme decît ar dori-o celălalt. Dar în această seară, după cum am mai spus-o, mă luaseră în primire nişte sentimente grozav de plăcute. Omul înfloreşte rar, ca şi cactusul, dar, cînd o face, dă flori bogate şi voioase. Trebuie neapărat să-i povestesc şi lui Bagdi întîmplarea — m-am hotărît eu — şi am pornit repejor spre cafeneaua veche în care poposea la vremea aia. Stătea tolănit pe canapeaua roasă de catifea, cu pipa în gură şi ţinea în mînă o carte.

— Unui om de la ţară îi revin anual doar trei kile de carne — zise el, neatent la introducerea mea aleasă —, iar omului de la oraş îi revin treizeci şi nouă de kile pe an. Pricepi?... Ei, asta-i situaţia... Ar fi momentul să i se dea un picior în fund întregului univers... Am să modelez o epopee... epopeea satului...

— Foarte bine — încuviinţai eu —, m-am gîndit şi eu la asta. Dar acum am venit să-ţi spun că...

Şfichiui scurt cu pipa şi eu tăcui.

— N-are importanţă de ce ai venit — mă îndepărtă cu un bobîrnac din calea proiectelor sale —, eu am venit ca să creez printr-o operă măreaţă un act de protest împotriva nemerniciei culturii orăşeneşti... Văd, Felméri, că şi tu ai devenit admirator al cravatelor de mătase... N-am ce zice, eşti o alcătuire cam şubredă... Cînd ai venit aici, la Budapesta, aveai încă un miros atît de bun şi reavăn, ca al ierbii culcate de grindină. Dar m-ai păcălit. Te-ai tocmit orăşean, nu-ţi mai pasă de sat, de parcă asta ar însemna că te-ai ridicat în vreun fel... Am să-ţi spun ceva: să nu-şi vînture nimeni dosul în faţa mea, în numele culturii orăşeneşti superioare...

— Foarte bine, încuviinţai, în speranţa că voi putea vorbi şi eu.

— Nu mai încuviinţa. Astea nu sînt vorbe goale. N-ai dreptul să încuviinţezi, fiindcă noi nu sîntem de acord. Tu, amice, te-ai îmbătat de plăcerile oraşului şi nu vezi ce mocirlă mare şi lipicioasă e toată drăcovenia asta...

Acum îmi făcui şi eu apariţia din fundul scenei.

— Nu văd nimic, acum sînt orb, bătrîne amice, şi am venit să pălăvrăgesc cu tine despre fericire. Şi asta deoarece eu...

— Fericirea? Invenţie orăşenească, ca şi cafeaua cu gheaţă. înţelege odată, prostănacule, că nu despre asta

e vorba... E vorba despre problema satului... Cui îi pasă de sat?... Nimănui... Satul este mama noastră, mama noastră plină de riduri, mirosind stupid a pămînt şi nu-i pasă nici unui cîine de ea... Deşi asta-i o porcărie imensă, ţi-o spun eu. Odată şi odată, va mai figura satul pe ordinea de zi. Şi atunci s-ar putea lesne întîmpla să se sfîrşească cu această scîrboasă prefăcătorie care are loc aici... Crezi cumva că oraşul a reuşit să se caţere mai la înălţime? Aiurea...

Îmi prezentă întreaga problemă în disecţie longitudinală, cum prezintă măcelarul un porc, apoi declară că atîta timp cît un miliard de ţărani şi robi ghemuiţi în patru labe sapă la cartofi, orez, porumb sau ananas, el nu dă doi bani pe toate clădirile monumentale, fie că se cheamă Pantheon sau Louvre...

Şi scuipă demonstrativ, din adîncul sufletului, cu întreg ceremonialul.

— ... deoarece eu m-am logodit, continuai fraza începută cu o jumătate de ceas înainte.

— Chestiune particulară, rezolvă el problema. Şi nici nu mă interesează. Şi, în orice caz, azi stau prost cu stomacul...

Plecai să caut un alt loc de depozitare pentru povara bucuriilor mele. Ar trebui să mă duc la scribul poliţienesc, îmi dădu prin gînd. Ăsta era unul dintre acele gînduri iertătoare pe care le naşte fericirea, îl zvîrlii deci cît colo ca pe o pară stricată şi mă dusei la un cunoscut de-al meu, un pictor, care tocmai îşi săpunea obrazul pentru a se rade, fără a ţine cont de faptul că e aproape miezul nopţii. Îi povestii că se petrecuse cu mine un lucru deosebit de agreabil şi că omului îi place să împartă lucrurile agreabile cu semenii săi, dacă asta nu-l costă bani.

— Numai să-mi povesteşti cu grijă, îmi atrase atenţia, arătînd cu pămătuful plin de spumă spre inimă. Insuficienţă cardiacă. Orice emoţie îmi poate fi fatală. Dacă nu ţi-e greu, am putea să mai aşteptăm pînă marţea viitoare...

Pînă atunci se va adeveri, gîndea el, dacă ceea ce voisem să-i comunic este realmente o veste bună sau nu. Asta nu prea se pripeşte să trăiască, constatai şi mă

cărai mai departe cu sarcina neliniştită a fericirii mele. N-aş fi crezut să-mi fie atît de dificil să scap de ea. Noroc că în uşa rotativă a unei cafenele dădui peste o altă cunoştinţă.

— Ce-i de făcut atunci — îl întrebai, apucîndu-l de umăr — cînd omul e plin de fericire şi ar vrea să se uşureze niţel?

— Eu m-aş descheia la vestă, propuse cunoscutul meu, expert.

Confunda fericirea cu pomana porcului.

Pe malul Dunării întîlnii, în fine, pe cineva care mă ascultă pînă la capăt cu multă atenţie şi cu dese încuviinţări. Era un om mărunţel şi se uita puţin cruciş. Luă parte cu multă dăruire la bucuria mea, rîse cu vioiciune, plescăi chiar din limbă şi repetă de mai multe ori că este cu totul colosal. Intrai la bănuială şi îl întrebai ce i se pare chiar atît de colosal; îi relatasem un episod care putea fi definit oricum, dar în nici un caz drept colosal.

Se uită la mine cu ochii săi saşii, apoi deodată se mohorî.

— Ai dreptate... De fiecare dată sar peste cal... Ştii ce-i asta? Acest servilism stupid? Complexe ale copilăriei... Uite, am să-ţi mărturisesc sincer că eu îi admir pe toţi cei care sînt mai înalţi decît mine şi ochii nu le stau cruciş, ca ai mei.

Am vrut să ridic firul fericirii mele, pe care-l scăpasem din mînă, dar n-am apucat.

— Dacă n-aş fi atît de cumplit de scund — se autoanaliză cu amărăciune —, dacă aş fi un tip înalt, de pildă cît eşti dumneata, crezi că aş sta să te ascult? Nu mi-o lua în nume de rău, domnule Felméri, dar nu te-aş asculta... Şi, în ceea ce priveşte faptul că sînt saşiu, crezi într-adevăr că mi se pare un lucru colosal fericirea de care ai parte?... Dimpotrivă, domnule Felméri... Nu-mi place cînd alţii sînt fericiţi... Deoarece sub pragul conştiinţei mele...

Voia să-mi demonstreze în continuare complexele cale din copilărie, dar îi comunicai că am acum o bucurie urgentă de trăit, nu am timp, caut pe cineva care să ce bucure cu mine şi nu e impertinent sub pragul conş-

tiinţei. În general, consideram pragul conştiinţei o instituţie păcătoasă. Sub acest prag mişună o groază de gîndaci şi viermi josnici...

Rămăsesem singur în noapte. Întîmplarea mă umpluse de fericire şi eu n-aveam cu cine s-o împart. Viaţa socială este o armonie de oameni indiferenţi. Nu e armonie decît între oamenii oare sînt indiferenţi unii faţă de alţii. Mai ajungeai şi la concluzia că fericirea este o chestiune strict personală. Păţeam şi eu ca Feketics, Mască. Văzuse în copilărie cometa Halley; de douăzeci de ani ar fi vrut să-i relateze cuiva fantastica sa impresie de atunci şi nu găsea pe nimeni dispus să-l asculte.

Din dosul unui stîlp de afişaj auzii un dialog demn de toată atenţia.

— Dragostea e cel mai important lucru pe care trebuie să-l facem, susţinea vocea unui bărbat necunoscut.

— Cel mai important lucru e să rezolvăm problema chiriei, îl chema la ordine un glas obiectiv de femeie pe proprietarul vocii optimiste.

Ieşii de după stîlp şi îi cerui bărbatului un foc.

— Dacă am auzit eu bine, — spusei, după ce ţigara îmi preluase focul —, doamna este de partea chiriei. Domnule, permite-mi să mă amestec în discuţia dumneavoastră, şi să-ţi dau dumitale dreptate. Şi eu sînt de partea dragostei. Acum patru ore m-am logodit cu o tînără doamnă.

— Ura! — spuse bărbatul şi păru a fi foarte însufleţit. Mă bucur din toată inima.

— Mulţumesc, continuai eu, ceremonios. De două ceasuri mă învîrt, doar-doar oi găsi pe cineva să-i expun sentimentele mele. Era tocmai pe punctul de a îmbrăţişa acest stîlp şi a-i spune lui această veste minunată.

— De prisos, domnule. Noi îţi stăm la dispoziţie. Noi îţi sîntem adevăraţi prieteni.

Îi rugai să accepte invitaţia mea de a intra într-un restaurant din apropiere, la un pahar de vin.

— Nu beau decît bere, îmi dădu de ştire serviabil noul meu prieten adevărat.

Frazele mele ceremonioase îi făcură femeii o impresie bună, găsise probabil şi hainele mele dătătoare de

încredere, intrarăm deci în restaurant şi comandarăm bere. Bărbatul îşi deşertă cu poftă halba, se şterse la gură cu palma şi mă invită amabil să mă avînt în povestire. Femeia îşi dădu cu pudră pe nas şi îmi zîmbi încurajator.

— Putem începe, zise ea şi se aşeză comod pe scaun.

Începui, şi cei doi străini ascultară pînă-n zori basmul cu zîne al iubirii mele. Bărbatul aţipi o dată, dar soţia lui îl trezi, spunîndu-i să fie atent, el îşi reveni în grabă şi dădu din cap cu elan împrospătat, consemnînd norocul meu neobişnuit.

10

DE CE NE-AM DESPRINS DIN CEAŢA PRIMORDIALĂ?

— E îndrăgostită de tine muierea asta? — mă întrebă Bagdi odată, cînd, întîmplător, era de faţă la întîlnirea mea cu Ilona.

Asta se întîmpla încă înaintea nunţii noastre şi mă puse pe gînduri. Da, ne năpustisem cu mult mai iute unul spre celălalt de cum e viteza medie burgheză ideală pentru asemenea lucruri. Asemănarea Ilonei cu Ana nu durase decît cîteva minute. Din trăsăturile cunoscute se dezghiocă apoi o femeie nouă cu trăsături noi-nouţe şi cu alt soi de sărutări. Cum asta era prima femeie mai complicată cu care am fost împreună mai multă vreme şi pe care am găsit-o în toate sensurile pe gustul meu, izbucnirea mea sentimentală nu putea fi pusă la îndoială. În privinţa Ilonei însă lucrurile nu erau atît de simple şi fireşti. Eram sărac şi dezrădăcinat. Încercam să mă gîndesc, dar ideea pe care mi-o vîrîse Bagdi în cap nu reuşeam să o îndepărtez nicicum. Apoi, într-o zi îi spusei Ilonei temerea lui Bagdi, adăugai şi fraza aceea slăbănoagă legată de sărăcia mea şi aşteptai să-mi dea explicaţiile plauzibile ale dragostei ei.

— Vrei o explicaţie plauzibilă? — rîse şi, de veselie, se lungi pe divan. Explicaţie... n-am mai auzit niciodată o prostie atît de amuzantă!... Dumneata eşti un băiat adorabil. Am mai auzit ca cineva să fie tras la răspundere pentru infidelitate... dar să-mi ceri o explicaţie pentru că m-am îndrăgostit de dumneata... Vino-ncoace, stai jos, uită-te în ochii mei şi zîmbeşte... Se pare că dumneata nici nu ştii cît eşti de drăguţ...

Înşiră toate calităţile mele fizice şi, cînd le isprăvi, îşi ridică mîna ceremonios, făcînd să tacă invizibila orchestră pe care o dirija, ca un capelmaistru de circ înaintea marelui triplu salt mortal şi în liniştea profundă aruncă în arenă argumentul hotărîtor:

— ... şi în sfîrşit, arta dumitale. Se pare că nu ştii nici că în curînd vei deveni un om renumit...

Nu, într-adevăr, în legătură cu asta nu primisem nici măcar o înştiinţare. Dar Ilona mă îmbrăţişă şi nici nu voia să audă de vreo împotrivire. Ea era mai bine informată, mă asigură cu superioritate şi mă somă să mă ocup mai intens de sărutat.

Mapu şi papu nu primiră cu plăcere infiltrarea mea. Dacă mă gîndesc la ei, nu pot decît să regret toate acele combinaţii dulci şi tandre pe care le legaseră de căsătoria fiicei lor, destrămate atît de barbar din pricina mea. După nuntă papu declară mîrîind că ar trebui şi verifice ce s-a întîmplat cu moara şi cu cele douăsprezece pogoane de pămînt. Mai declară şi că a stat de vorbă eu un redactor de ziar foarte bine informat, dar acela nu auzise încă de mine, astfel că părerea lui era că-i indusesem în eroare. Ilona devenise soţia mea fiindcă spera să devin un om foarte renumit. De aceea, n-aş face rău să mă apuc degrabă să devin o celebritate. Fireşte, îi promisei asta şi ne mutarăm cu Ilona în aripa cu etaj a casei din Buda. Papu îmi cedă cu mărinimie, pentru atelier, odaia din turn, cea de deasupra locuinţei noastre, pe care o ochisem în acest scop cu ocazia primei vizite făcute la ei. Viaţa cu Ilona era o turtă dulce; dimineaţa cîntam în pat, marea coeziune ne făcea să punem mîna tot timpul unul pe altul şi să căutăm forma cea mai perfectă o contopirii. Muşcam capătul cornului din gura ei, ne jucam de-a prinselea în pădurea seculară a dragostei şi sărbătoream fiecare reîntîlnire cu îmbrăţişări avîntate. Ilona aştepta de la viaţă, în dar, jucării, sufletul ei era o cameră însorită de copil, cu ursuleţi pufoşi şi păpuşi cu picioarele rupte.

Într-o dimineaţă mă dădui jos din pat mai devreme ca de obicei şi pornii spre atelier, să devin celebru.

Într-o seară, după teatru, intrarăm într-un bar din apropiere, unde i se năzărise Ilonei că i-ar place să

danseze. O invită şi un tînăr blond, muşchiulos, dar abia făcură un tur de ring, că Ilonei i se făcu rău. Medicul ne aduse la cunoştinţă că greaţa nu i-o produsese nici pe departe tînărul blond, ci fătul. Pornirăm spre casă în tăcere, cu această veste. Nu găseam defel că momentul ar fi fost cît de cît istoric.

— Te rog, nu mai face paşi atît de mari, mă avertiză Ilona pe stradă, prost-dispusă. Ai putea să fii atît de atent cu mine încît să-ţi potriveşti paşii după ai mei.

— Cred — remarcai eu — că medicul ar fi putut folosi şi o definiţie mai agreabilă. Putea să spună şi copil, nu neapărat făt. Dumneata, fireşte, îţi imaginezi un făt cu cap de castravete, chircit într-un borcan cu spirt.

Ilona era necăjită.

— Nu, eu însă văd că puteai să ai mai multă grijă de mine.

Erau doar fulgerări scurte, treceau şi apăreau din nou.

— Am citit undeva că în momente din astea orice viitor tată care se respectă face cîteva tumbe prin cameră, îi spusei a doua zi, cînd o cuprinse din nou amărăciunea.

— Viitor tată? Ce expresie... Nu văd de ce ai face dumneata tumbe. Nu mi se pare deloc amuzantă toată situaţia...

Astfel tumbele fericite de viitor tată se contramandară, independent de voinţa mea, şi trebui să-mi concentrez toate eforturile pentru a o consola pe Ilona. Aparent se linişti, şi în ziua aceea iniţie mai multe chestii vesele. Spre seară, cînd găsi că stau prea mult în atelier să mîzgălesc şi că neglijez drăgălăşeniile noastre conjugale, mă trase bombănind în jos pe scări. În acest răstimp ne sărutarăm de cîteva ori cu toată pasiunea şi Ilona rămase credincioasă vechilor obiceiuri. Dar în curînd discuţiile izbucniră din nou.

— La urma urmelor nu ne-am desprins din ceaţa primordială — o avertizai cu severitate pe baza ştiinţelor naturii — ca să facem turul vieţii cu bilete de favoare, ci ca să ne înmulţim.

Ilona declară că momentan nu este dispusă să se înmulţească. Prietenele ei se duc la şase luni o dată la medic. Este o treabă absolut reglementară şi lipsită de pericole.

O rugai să reflecteze bine asupra hotărîrii pe care o va lua. Îi vorbii ca un episcop metodist şi asta o făcu să rîdă de mine.

— Nu te înţeleg, Kázmér — mă privi apoi uimită —, chiar crezi serios că te-ai născut să fii tată?

Nu, asta nici eu n-o credeam serios. Să fiu tată, era un lucru care se afla destul de departe de mine. Era pentru mine un teren necunoscut. Aş fi un tată rău şi nefolositor. Nu iau în serios viaţa, nu mă iau în serios nici pe mine însumi. Sînt legi şi obiceiuri cărora se dau cu tifla ca un vagabond. Nici aspectul meu exterior nu e potrivit pentru a fi tată. Sînt înalt şi slab, îmi lipsesc farmecele impozante. Mă caracterizează o iresponsabilitate sălbatică, după cum stabilise Júlia.

— Ei, vezi, încheie Ilona schimbul de opinii, liniştindu-se. Şi spune-mi, n-a fost nimic între dumneata şi Júlia? Bustul pe care i l-ai făcut e foarte dubios.

— Dubios? în ce sens dubios?

— Ţi-a reuşit prea bine. Ai fost foarte inspirat. Erai îndrăgostit de ea? Spune-mi. Nu-imi plac societăţile anonime.

— Mi-a plăcut.

— Deci ai fost amantul ei. Mi-am imaginat eu. E o femeie frumoasă. Are gîtul frumos. Am văzut că ţi-a ieşit bine şi la statuie. Ai şi exagerat puţin, cum fac de obicei îndrăgostiţii. I-ai făcut un gît de o jumătate de metru, ca unei lebede. Să-ţi fie ruşine...

Cele trei puncte de după ,,să-ţi fie ruşine” nu constituie un semn de punctuaţie obişnuit. Semnifică picurarea unor lacrimi. Ce legătură aveau ele cu gîtul de lebădă lung de o jumătate de metru, n-am putut dezlega atunci, fiindcă pe vremea aceea nu cunoşteam legea feminină a vaselor comunicante. Mă apucai să clarific cît mai conştiincios relaţia mea — într-adevăr neobişnuită — cu Júlia. Numai că Ilona nu era femeia din care să poată fi alungate atît de uşor bănuielile sau gelozia.

Peste cîteva zile incluse din nou pe ordinea de zi problema înmulţirii. Aminti numele a două prietene de-ale ei care sînt abonate bianuale ale unui medic care se ocupă cu raclajele, simpatic şi îndemînatic. Îmi arătă

şi adresa medicului. Era deja înscrisă în carnetul ei de notiţe cu margini aurite, în care obişnuia să-şi noteze numere de telefon ale croitoreselor, cluburilor sportive, prietenelor şi ale altor instituţii necunoscute.

— Ai auzit ceva despre o floare braziliană numită fuxia? — îi pusei întrebarea cu intenţia de a-i lămuri din punct de vedere botanic aspectul nefiresc al planului său.

Şi îi povestii că despre această fuxie am auzit odată lucruri foarte ciudate de la un medic de ţară, pe nume Eberlein. Această floare braziliană a observat că în preajma ei ţînţarii sînt vînaţi de colibri. Dat fiind că avea oarecari greutăţi cu menţinerea speciei, — insectele nu prea voiau să se vîre în ea ca să execute polenizarea —, îi veni ideea de a folosi colibri pentru acest scop. Îşi crescu un pistil lung, care se întindea mult afară din cupă, atinse cu el păsările vînătoare şi polenizarea se desfăşură cum scrie la carte. Trebuie să aibe vreun înţeles această cazną a naturii de a voi să-şi împlinească programul de înmulţire, prin atîtea vicleşuguri şi atîta inventivitate. De pildă, există plante — îi explicam cu o mutră înţeleaptă — care nu încep să înflorească decît atunci cînd insecta sau fluturele care le mijloceşte împerecherea, îşi scoate capul din ou...

Ilona găsi prostioarele pe care i le povesteam amuzante.

— Dar la urma urmelor, nu sîntem în pădure, zise ea. Iar în ceea ce priveşte înmulţirea, spre norocul nostru, chestiunea nu-i chiar atît de urgentă ca la fuxia. Omul, slavă Domnului, are dreptul să dispună de sine.

— Omul nu are acest drept. Numai că omul păcăleşte natura. Pentru că şi cel mai amărît om există doar ca să aibă urmaşi. Ai căpătat viaţa ca s-o dai mai departe şi nu ca s-o păstrezi pentru dumneata,

— Splendid! — se entuziasmă Ilona şi se tăvăli rîzînd pe cuvertură. Mai ştii şi alte asemenea chestii pline de învăţăminte?

Îi comunicai că am mai auzit şi eu cîte ceva. De pildă, există un soi de gîndăcei care îşi depun ouăle în creştetul oilor. Borceagul de cîmp are un sistem de

arcuri inimitabil cu ajutorul căruia îşi împroaşcă seminţele coapte în toate direcţiile posibile. Brusturele îşi bazează supravieţuirea pe ajutorul oilor, al fustelor de femei şi al pantalonilor bărbăteşti. A aplicat sîmburilor săi nişte cîrlige, aceştia se agaţă de blana animalelor care pasc pin împrejurimi sau de hainele oamenilor care trec pe lîngă el şi, în felul acesta, expedierea poştală a urmaşilor este asigurată cu uşurinţă. Îi mai amintii şi alte cîteva plante de cîmp, la care mă întrebă dacă nu cumva le-am inventat eu. Iar în ceea ce îl priveşte pe om, dezvoltai eu problema în continuare, după ce o liniştii că nu eu am inventat plantele pomenite, natura se pare că a bănuit îndărătnicia noastră, a ştiut că nu ne dăm bătuţi uşor. Şi atunci a ascuns în noi dorinţele, ca să ne împlinim munca de înmulţire cu plăcere, ba ne răsplăteşte chiar cu fierbinţeala desfătării, ca să ne sporească hărnicia. Nu i-a fost uşor să inventeze pentru noi această capcană. Cînd bărbatul, după o matură gîndire, intră într-o florărie ca să comande primul buchet de garoafe şi cînd femeia duce la nas acest buchet, atunci natura îşi rîde veselă în pumni. I-a reuşit prima mutare. Bărbatul şi femeia vorbesc despre Paul Valéry şi despre literatura americană. Natura rîde mai departe: e pe drumul cel bun, chiar dacă cele două păpuşi intelectuale nici n-o bănuiesc. Fiindcă în dosul mişcărilor bărbatului care intră în florărie şi a femeii care miroase buchetul, spermatozoizii şi ovulii au făcut unii spre alţii primul pas. Al doilea pas au avut amabilitatea să-l mijlocească Paul Valéry şi literatura americană. Astfel înaintează aceste celule, încet, dar sigur, unele spre altele, în timp ce stăpînii lor sînt ocupaţi cu literatura şi cu croitoreasa — îmi încheiai agreabila dizertaţie cu o mică plecăciune.

— Din ce în ce mai pasionant, rîse Ilona. Şi de unde le ştii toate astea?

— De la Eberlein, îi răspunsei.

— Şi cine-i acest Eberlein?

— Ai uitat? Un medic... Pe care l-au înşelat ovulii de lîngă el...

Tocmai atunci intră în cameră Károly, vărul Ilonei, însoţit de un vechi prieten al familiei, un oarecare

Macskássy. Károly era de profesiune motociclist, iar Macskássy politician. Ilona, înviorată, le povesti subiectul prelegerii mele despre colibri şi despre brusture, apoi le dădu de înţeles şi faptul că discutam tocmai despre înmulţire. Să avem sau nu copil?

— Votez contra, declară vărul Ilonei, motociclistul. Din punct de vedere sportiv, nu-i văd rostul.

Nu-l interesau nimic altceva decît kilometrii şi carburatoarele, deci, fireşte, nici viitorul meu copil, pe care Ilona îl supunea acum la vot. Macskássy defini întreruperea nemotivată a sarcinii ca un act antinaţional şi antibisericesc, dar acolo unde apar nişte criterii speciale, declară el, se pune cu totul altfel problema. În cazul de faţă criteriile speciale stau în picioare cu toată hotărîrea. Mai cu seamă în privinţa orientării viitorului tată asupra concepţiei despre morală, spirit şi societate. Într-o asemenea atmosferă de exagerări periculoase şi devieri, copilul s-ar putea să fie influenţat, să devină cu timpul un element reacţionar, un ins antisocial, astfel că el, Macskássy, se alătură poziţiei antevorbitorului său.

Acest Macskássy era o înjghebare diletantă şi caraghioasă, pomădat şi machiat în viitor secretar de stat. Îi mai făcuse cîteva vizite Ilonei, dar în acele momente eu nu puteam să rămîn în cameră şi ieşeam cu vizibile senzaţii de greaţă. Ilonei îi plăcea teribil viitorul secretariat de stat al gălăgiosului scapet. Iniţial îl chema Makovecz, apoi devenise Macskási, ca pe urmă să se facă Macskássy şi în sfîrşit să se perfecţioneze în Macskássy. Cu timpul, se va înnobila atît de tare, i-am spus odată Ilonei, că o să-şi includă în nume toate literele alfabetului. Ilona i-a luat apărarea. Avea predispoziţie pentru respectul indivizilor de soiul ăstuia.

Ulterior mai apăru un vot. Îl aduse Dorothy, prietena Ilonei, o ziaristă cu foarte multe coşuri. Şi ea votă împotriva copilului.

Noroc că treaba ajunse la urechile lui papu şi, cum era în mare căutare de a găsi pe cineva care să-l stimeze, trecu de partea mea, în speranţa că, în calitate de bunic, în sfîrşit, va fi şi el oarecum respectat.

Ca pe majoritatea oamenilor, nici pe Ilona n-o interesau lucrurile care se desfăşurau îndărătul aparenţelor.

Ea voia doar viaţa, nu şi ceea ce există în subsolul ei şi emană miros de laborator. Rolul meu însă îl preluă papu şi obţinu, cu preţul unor mari sacrificii, ca într-o bună zi copilul nostru să se nască. Rochiile, cadourile, promisiunile o convinseră pe Ilona şi, cum îi încetară şi stările de greaţă, mă iertă că-i stricasem silueta şi îşi desfăcu din nou spre mine petalele picturale ale drăgălăşeniei. Trăiam foarte bine şi ne iubeam fără griji. Lucram hămesit şi harnic, muşcînd îmbucături mari din pîinea neagră, sănătoasă, a muncii. Mapu îi aducea Ilonei fotografii ale unor femei cu mîini frumoase, ca să se uite la ele cîte-o jumătate de oră pe zi, fiindcă, în cazul că va avea fetiţă, va fi bine dacă va avea mîinile frumoase. În privinţa frunţii şi a părului, mapu fu de acord ca fetiţa să-mi semene mie.

— Mi-e teamă — îi atrăsei atenţia — că îmi va semăna şi în alte privinţe.

Fiindcă aveam toate motivele să-mi fie teamă: mă ciocneam năpraznic de gusturile oamenilor, de concepţiile lor materiale şi nu o dată chiar de noţiunile lor de morală. Peste douăzeci şi cinci de ani, embrionul năbădăios, care pînă nu demult n-ar fi putut fi văzut nici cu lupa cea mai puternică, va fi, probabil, la fel de înalt şi de brunet ca mine şi-i va detesta la fel de tare pe numeroşii falşi-profeţi, marile minciuni, micile pungăşii, pe toţi vestitorii de bîlci şi în general întregul panopticum. Fiindcă în embrionul microscopic se află deja la un loc întregul bagaj cu care ne facem călătoria în jurul vieţii: negi, chelie prematură, ţinuta urîtă a tatălui, inima sa de diamant (diamantul este cea mai dură piatră preţioasă); se află în el surîsul mamei şi desele ei migrene, bărbia bunicului şi chemarea lui spre aventură, furia nebună a străbunicului şi admiraţia cavalerească pe care o avea pentru femeile uşoare. N-avem de ce ne plînge: familia numeroasă a adunat tot ce a avut, ca să avem ce ne trebuie pentru călătoria cea lungă...

Dorothy, prietena plină de coşuri a Ilonei, hohoti cu impertinenţă, cînd peste cîteva luni o revăzu pe Ilona. Declară că Ilona seamănă cu un bursuc pedepsit, care în timp ce înfuleca din miere, neatent, a fost înţepat zdravăn de o albină. Îşi spuse şi despre mine părerea, dar

numai atunci cînd rămaserăm între patru ochi, în atelier. Îmi spuse că-i mare păcat de mine, aş fi fost un tip foarte simpatic dacă nu-mi propuneam prostia de a deveni un soţ bun şi un tată ideal.

— Şi răspunderea? — o întrebai. Am o răspundere pe umeri. Răspunderea este ca sarea de lămîie, te face să te chirceşti.

Îmi adusei aminte de Macskássy cu amîndouă literele s ale sale. Îşi vîrîse în cap să trezească la viaţă în mine conştiinţa care picotea leneşă şi în toate serile îmi recita vorbe despre răspundere. El, fireşte, clevetea despre un alt fel de răspundere. Pornea de la ideea că individul şi individualul nu au drept la existenţă. Individul a crăpat în războiul mondial şi în locul lui s-a născut totalitatea. Totalitatea, marea totalitate. Îmi era cunoscută această totalitate, mai auzisem de ea şi prin alte părţi, unde de asemenea o lăudau pînă peste cap, iar individului îi dădeau numai peste cap. Cînd, mai tîrziu, mă apucai să reflectez niţel, îmi veni în minte un butoi plin de heringi săraţi: totalitatea heringilor săraţi. Unde domneşte totalitatea, cred că individului nu-i merge foarte bine. Indivizii se reped frumuşel în plasă, ca apoi să se unească, fără cap, în butoiul pe care patronul inteligent îl rostogoleşte la piaţă...

— Nu uita — îmi atrase atenţia Dorothy, căreia îi povestisem pe scurt recitalurile lui Macskássy —, că omul acesta din asta trăieşte: bate şaua lozincilor la modă.

— Mulţi trăiesc din asta. Dar măcar de te-ar lăsa în pace, să-ţi poţi face liniştit micile treburi de acasă. Necazul e că nu te lasă. Azi-mîine voi umbla printre ei ca un răufăcător recidivist, care o comis nelegiuirea murdară de a se fi gîndit la lucruri mult mai apropiate sau mult mai depărtate decît el. Ce crezi, Dorothy, într-adevăr e bine cînd omul scheaună atît de tare încît să-l audă vecinii, ca să poată zice cu toţii: ia te uită la javra asta, ce cîine cumsecade e, latră în interesul nostru al tuturor...

Dorothy îmi surise fermecătoare din dosul nenumăratele ei coşuri. Îi zîmbii la rîndul meu şi mă întorsei la munca mea.

Într-o seară mapu mă alungă din casă, fiindcă pe Ilona o apucaseră durerile facerii. Am vrut să-i telefonez Júliei, dar Ilona s-a opus cu vehemenţă. N-o îndrăgea pe Júlia, fiindcă îmi reuşise prea bine bustul ei. Petrecui noaptea în atelier, dimineaţa bătui de cîteva ori la uşa Ilonei, dar ea nu vru să mă vadă. A treia zi se simţi tot rău, fără ca pruncul să fi apărut încă. Am auzit că-i foarte palidă, aş fi vrut să-i spun măcar cîteva cuvinte, dar mă refuză din nou. Un timp mă mai învîrtii zăpăcit prin faţa uşii ei, apoi mă dusei la Júlia. Nu mai fusesem pe la ea poate de vreo jumătate de an. Mă primi zveltă, cu un surîs distilat, îmi vorbi cu o drăgălăşenie plină de conţinut şi totuşi ternă, cu căldura unei prietene şi cu răceala unei amante părăsite. Bustul era aşezat în faţa ferestrei. Eram indispus şi priveam cu duşmănie surîsul figurii de marmură.

— Azi ai o zi proastă, constată Júlia, fără a mă întreba ceva în legătură cu Ilona. Nu vrei să bei ceva?

Îi comunicai că nu cred în puterea băuturii, apoi îi cerui permisiunea să dau un telefon. Dură mult pînă să pot afla că acasă nu survenise încă nici o schimbare.

— Ilona are o naştere foarte grea, îi mărturisii mai tîrziu, pe neaşteptate.

Se însera şi, la gîndul că Ilonei i se poate întîmpla ceva fatal, începui să simt în stomac un gol necunoscut. O ascultam pe Júlia, care mă încuraja cu superioritatea lejeră a medicului. Ştia că Ilona fusese geloasă pe ea şi nu se străduia să împrăştie motivul acestei bănuieli. Mă apucă de braţ.

— Du-te, Felméri, locul dumitale este acum în antreu. Este o poziţie foarte comodă să dai bir cu fugiţii în faţa suferinţelor unei femei... Uite-ţi pălăria şi du-i şi nişte flori...

Îmi preluai pălăria şi îi strînsei mîna. Zîmbea liniştită şi blîndă. Liniştea ei era plină de proteste. O găsii insuportabil de frumoasă, insuportabil de sigură, am tras-o spre mine şi am sărutat-o pe gură. Am sărutat-o şi a doua oară. Clocoteau în mine lucruri tulburi, bizare, rînjeam tîmp la performanţa mea eroică.

— Acum nu mai ştiu — spusei surprins şi eu însumi —, dacă nu sînt chiar un monstru?

Júlia mă amnistie printr-un gest uşor.

— Am să le contabilizez la locul cuvenit...

O privii mult timp şi ea mă privi de asemenea. Sîntem o mocirlă adîncă, nimeni nu ne poate vedea pînă-n străfunduri. Nici măcar noi înşine. Nu sîntem demni de încredere, nu avem în viaţa nimic absolut. Şi poate singurul lucru care ne poate consola este acela că şi alcoolul absolut are doar nouăzeci şi şase de grade...

În noaptea aceea Ilona născu copilul. Dimineaţa se simţea deja binişor şi, cînd îşi mîngîie peste pătură corpul, prinse să zîmbească. Acolo unde pînă de curînd cărase gogoaşa uriaşă a neînduplecatei sarcini, simţea acum o siluetă plăcută.

După cîteva săptămîni, într-o seară, mă privi brusc şi mă întrebă dacă în acest răstimp nu mă împrietenisem cumva cu Júlia.

Mă uitai liniştit în ochii ei şi îi răspunsei că nu. Mai tîrziu îi mai minţii şi altele, şi ea mie.

11

ICAR SE ÎNALȚĂ ȘI CADE. APOI IAR SE ÎNALȚĂ ȘI IARĂȘI CADE

Acum, că stau din nou aici în faţa morii şi mă tîrăsc prin frunzişul lucrurilor trecute, printre copacii desfrunziţi, acum că le văd prin binoclul amintirii, mi se pare că nu se cuvine să fiu nedrept faţă de Ilona. Eram un flăcău cam aiurit şi nu întotdeauna simpatic. N-aş putea spune nici măcar că eram în posesia vreunor înţelepciuni extraordinare. Vorbeam şi prostii destul de multe, şi susţineam cu încăpăţînare că sînt mai presus decît ceilalţi palavragii, cantitativ şi calitativ, deopotrivă. În concursul de vitrine al semi-culturii mele m-am simţit învingător de mai multe ori, de obicei atunci cînd între mărfurile expuse de mine locul principal îl ocupa vreo gugumănie banală. Ilona intuia în vreun fel situaţia reală şi aştepta celebritatea făgăduită din ce în ce mai nerăbdătoare, din ce în ce mai puţin convinsă. În capul meu s-au învălmăşit lucrurile, nu mai ştiam dacă îi promisesem sau nu Ilonei s-o urc pe culmile celebrităţii, am ajuns la ananghie, eram obligat să mă caţăr pe o pantă periculoasă. Ilona se aştepta în fiecare zi s-o uimesc cu cadoul gloriei. Cei cinci ani ai căsniciei noastre au trecut în bună parte astfel: eu mă simţeam vinovat, iar ea dezamăgită din cauza promisiunii nerealizate. Poate că a avut unele momente cînd n-a supărat-o prea tare lipsa celebrităţii şi nu-şi dorea sincer decît să ne iubim. În momentele astea mă săruta cu patimă, îmi făcea reproşuri că n-o iubesc destul de pasionat, că în taină mă duc la Júlia şi îmi cerea să jur că nu am nimic de-a face cu doctoriţa. Juram cu plăcere şi atunci mă răsplătea gătindu-mi tocană cu ceapă prăjită, cu cartofi

mulţi, fiindcă credea că, în ierarhia pasiunilor mele, după Rodin şi Dickens urmează îndată tocana cu ceapă. În aceste răstimpuri călduţe eram apropiaţi unul de altul, discutam despre cărţi, în întunericul nopţii, înainte de a fi căzut cortina în faţa onoratului public neiniţiat, făceam planuri cum aş putea să parvin mai uşor. Mîncam îngheţată într-o cafenea din parc, în trei, cu Kázmér cel mic, copilul nostru, şi seara, în înghesuiala staţiei de metrou ne strigam pe nume cu instinctul cald şi definitiv al apartenenţei comune. Dar aceste senzaţii plăcute, aceste perioade duioase şi zilele ceţoase care le-au urmat, existau separat, ca bucăţile unui vierme rupt. Aveam bani puţini, stare pe care papu o definea spunînd că nu sînt aducător de venituri, valoarea mea economică, mai precis valoarea mea de capital este egală cu zero. Bărbatul de odinioară pleca cu arcul său la vînătoare şi avea grijă să vîneze hrană şi îmbrăcăminte corespunzătoare pentru femeia şi pentru copilul lui. Carne de urs, blană de vulpe şi altele, declara papu. Îi dădui dreptate bătrînului, care ar fi vrut să închirieze locuinţa noastră într-un mod mai avantajos. Şi bărbatul de astăzi pleacă la vînătoare şi vînează ciorapi, pălării, conserve, uneori pe credit. Mie mi se perimase creditul, într-adevăr, vînam destul de slab. Nici cu sculptura nu era în regulă, oamenii nu cădeau în fund cînd vedeau cîte o lucrare de-a mea, iar criticile îmi dădeau permis de trecere doar prin cîteva adjective spălăcite, lucru pe care nici măcar nu puteam să-l iau în nume de rău din partea bieţilor scribi. Ajunseseră ca la miezul vieţii să nu mai aibă nimic din întreaga garnitură de adjective, plătiseră notele la croitor, abonamentele la pensiune, prieteniile şi dragostele tot cu adjective. Ilona, din bunăvoinţa lui Dorothy, cunoscu nişte indivizi prost bărbieriţi, care ştiau să decapiteze pe oricine cu o splendidă neînduplecare. Cu pălăvrăgeala lor spirituală o dădăciră pe Ilona, o dezamăgiră şi o preveniră. Ilona pricepu că n-am fost niciodată şi nu voi fi niciodată ceea ce m-a crezut, ceea ce s-a aşteptat ea. Văd şi astăzi privirile ei speriate, febrile, cînd urcînd scările cu paşi de pisică se opri în spatele meu şi căută grăbită, neîncrezătoare, aproape sufocată, la statuile mele

semnul, semnul magic al genialităţii. Gura îi tremura şi eu înţelesei totul.

— Să nu ne pripim, îi spusei, impersonal, ca un oracol. S-ar putea să fie totuşi ceva de capul meu...

— Aceşti oameni au spus despre dumneata lucruri îngrozitoare, spuse Ilona încet. Nici nu vreau să le ştii...

— Ştiu, Ilona. M-au făcut de două parale. Au zis: soţul dumitale e un harnic cioplitor în piatră. Ar trebui să deschidă un magazin de pietre funerare pe calea Kerepesi... Aşa ţi-au spus?

— Aşa...

— Statuia lui Pompone a publicat-o revista cea mai artistică din Paris...

Ilona se aşeză pe divan şi se uită la mine întrebătoare.

— Nu ştiu, Kázmér — suspină ea nefericită —, ar fi îngrozitor, dacă... ceea ce spun oamenii ăştia ar fi adevărat...

Mă aşezai lîngă ea pe divan şi mă uitai în ochii ei.

— Să nu-ţi fie frică, îi spusei. Nu trebuie să le acordăm cuvintelor o asemenea importanţă hotărîtoare. Eu nu sînt de lepădat nici dacă nu primesc la expoziţia internaţională o duzină de medalii de aur. Dumneata te vei mulţumi frumuşel cu o jumătate de duzină. Nu-i aşa?

— Ba da — dădu din cap oleacă mai liniştită —, dar e atît de greu să aştept pînă atunci.

Asta era situaţia din cel de al cincilea an al căsniciei noastre. Aveam două compoziţii, lucram şi la lumina becului, ca să-i pot furniza Ilonei cît mai curînd un succes artistic mai palpabil. Le gîndisem frumos; dacă le realizam bine, puteau să aducă mulţi bani. Iar de bani, întîmplător, era mare nevoie la noi în casă, fiindcă papu începuse să vorbească din ce în ce mai puţin cizelat despre sărăcia mea şi despre visele spulberate ale Ilonei. Şi în plus pe Kázmér cel mic mi-l răpise. Îl pusese sub auspiciile unei dădace travestite în muzeu de artă populară. Stăteau toată ziua prin parcuri, iar seara îl prezenta cu punctualitate lui Papu, care nu se arăta în nici un fel dispus să-mi recunoască drepturile paterne. Pentru el eram inexistent şi se străduia să-i impună şi copilului punctul său de vedere. De cîteva

ori am fost hotărît să dau o lovitură la papu, cum scrie la carte, şi să fur copilul, dar dădaca, mercenară şi complice a lui, stătea în calea tuturor încercărilor mele. Ilonei îi părea bine că era absolvită de toate grijile materne.

— Papu ne dă locuinţă şi suportă toate cheltuielile, argumentă Ilona cînd îi atrăsei atenţia asupra comportamentului ilegal al lui papu.

Mi-era deja lehamite de aceste cheltuieli. Într-o dimineaţă, Ilona, înfăşurată într-un halat şi într-o tăcere amară, îmi atrase atenţia să nu mai folosesc pieptenele ei. Ştiu că istoria universală cunoaşte şi evenimente mai hotărîtoare. De pildă, bătălia de la Waterloo. Dar Waterloo-ul nostru este căderea părului şi în această privinţă putem pierde şi noi bătălia. Urmă un schimb de cuvinte şi Ilona concluzionă că îmi permit prea multe şi că aş face mai bine dacă m-aş deprinde puţin cu manierele elegante. Urcai în atelier, fiindcă mi-era teamă să nu sar peste cal şi să-mi scape nişte vorbe prea grele. În atelier era frig, în ziua aceea nu făcuseră focul, statuile mele stăteau îngheţate şi disperate lîngă fereastră.

— Sînt gata să-şi frîngă gîtul, zise Bagdi, care venise pe la mine, fiindcă nu mă mai văzuse de cîteva luni. Uite-le cum se apleacă spre fereastră, ca să dea de puţin soare... Se poate scuipa aici?

Era foarte binecrescut, îl asigurai însă că asta-i o chestiune de igienă şi nu de maniere. Dar dacă îi face plăcere...

Coborîrăm să intrăm într-o cafenea, ca să ne mai încălzim un pic. În curte ne întîlnirăm cu Ilona, care se ducea spre agenţia de concerte. Voia să cumpere bilete pentru un concert de pian la patru mîini. Pentru ea şi pentru prietena ei, Dorothy.

Bagdi, care adulmecase mirosul de ars al fulgerelor familiale, îşi vîrî rînjind pipa între dinţi.

— Ei, asta e, băieţică. Aşa e căsnicia voastră. Dacă nu-s bani, s-a dus naibii dragostea.

Ne despărţirăm de Ilona şi ne duserăm la cafeneaua birjarilor din apropiere. De mult nu mai era frecventată de birjari, dar mirosul de birjă şi de pătură de cal mai persista. Băurăm şi vorbirăm despre sculptură, dar nici

unuia din noi nu-i era gîndul acolo. Eu mă gîndeam la căsnicia mea, iar Bagdi la moaşa lui caldă şi sănătoasă, cu care nu mai fusese împreună de cîteva săptămîni. Moaşa, în fond, nu era deloc moaşă, modificarea tehnică a relaţiilor de germinare şi înmulţire o determinase să-şi abandoneze meseria şi să se ocupe de îngrijirea zilnică a unor bătrîni bolnavi sau a unor matroane cu cap de pasăre. Se înţelegea bine cu Bagdi şi împărţeau frumuşel porţia aceea mică de dragoste ce le fusese servită la cantina populară a vieţii. Eu în schimb nu aveam cu cine să mă împart. Căsnicia, dacă omul n-o amestecă sîrguincios, se îngroaşă, ca un sos stătut. Ilona n-o mai voia, vedeam asta după modul cum ridica din umeri în timpul meselor noastre comune.

Bagdi mă lăsă singur şi se duse la masa de biliard. Jucă de unul singur biliard ore întregi, iar eu în acest timp atîta tot băui, pînă ce mă cherchalii. Gîndurile stăteau cu ochii în pămînt în capul meu, ca embrionii în borcanele din muzee. Mi-era ruşine că alunecasem atît de jos în ochii Ilonei. Vulturul plutitor, cu aripi largi, tremura acum pe oţetar ca o coţofană ordinară. Statuile nu mi le puteam vinde, iar comenzi nu prea mai aveam.

— Du-te la Bertalan — mă sfătui Bagdi —, caută o mînă de ajutor pentru nişte pietre funerare. M-a chemat pe mine...

Înghiţisem mult alcool. Ilona îmi întoarse spatele revoltată cînd mă băgai în pat, spre miezul nopţii. Fugii de ea stupid, cu un zîmbet animalic şi căzui în mocirla adîncă şi tulbure a unui vis.

Macskássy figura din ce în ce mai des în gazete şi, ca atare, şi în comentariile Ilonei. Îi cita declaraţiile şi îmi vîrî sub nas toate succesele lui. Dădeam din mînă şi spuneam uşurel că-i o morişcă de vînt, nu are ce căuta într-un secol inteligent. Nu-i nici o artă, nici o ştiinţă să cotcodăceşti locuri comune. Oamenii înghit uşor locurile comune fiindcă au fost educaţi să respecte aceste locuri comune.

Ilona surîse văzîndu-mi supărarea, fiindcă considera asta un semn sigur, o mărturie capitală cum că Macskássy este cu adevărat un om mare. În ceea ce mă priveşte, declară că prea privesc lucrurile de sus, deşi nu am defel ce căuta prin sferele înalte.

Rîsei afirmativ, apoi, a doua zi, îl căutai pe Bertalan la atelier şi mă angajai la el. Ilonei îi spusei că modelez bustul unor clienţi şi că m-am combinat cu Bertalan pentru atelier, ca să-l putem da înapoi pe al meu lui papu. Papu se bucură. Clipi oleacă de căldură şi în ochii Ilonei cînd adusei acasă banii despre care minţii că nu sînt decît nişte avansuri. Vru să vadă cum stau cu lucrul, dar reuşii s-o conving să renunţe. Eram cioplitor ordinar, zilier plătit, ar fi făcut o mutră de groază dacă m-ar fi surprins. Astfel trecu iarna şi primăvara, între emoţii, minciuni şi speranţe. O păcăleam pe Ilona pentru a-mi putea păstra poziţia în ochii ei. Nu merita, în general nu merită să înşeli, propriu-zis să înşeli la scară redusă, familială, cum o făceam eu. Pe Ilona o frămînta ceva, apoi, într-o bună zi, veni pe la atelier şi atunci află toată porcăria. Căzui din înălţimi şi Ilona urmări căderea mea cu destul de puţină milă. În schimb, bătrînul Bertalan se arătă foarte încîntat s-o cunoască pe Ilona. Îşi mîngîie cu eleganţă barbişonul cărunt franţuzesc şi se zbengui galant în jurul Ilonei ca un mistreţ turbat. Fu de părere că Ilona este un model strălucit pentru el şi căzu în extaz o jumătate de oră privind sclipirile nostalgice ale ochilor ei, pomeţii şi arcadele ei. Ceru de îndată voie să modeleze arcadele expresive, fruntea epică şi restul farmecelor Ilonei. Ilona, care nu neglijase să spicuiască dintr-un lexicon datele biografice ale lui Bertalan, consimţi cu încîntare la propunerea lui onorantă. Aminti că îi făcusem şi eu un bust, dar că e mai bine să nu-l mai pomenim. Într-adevăr, nu era o capodoperă, dar nu aminti şi faptul că, pe vremea cînd o modelam, uitase să-şi pună în funcţiune sclipirile nostalgice şi restul miracolelor feţei sale şi că, de cele mai multe ori, stătea pe scaun de parcă şi-ar fi stricat stomacul cu un cremşnit.

— Spune-mi — o întrebai seara cînd rămaserăm singuri în odaie —, îţi mai aduci aminte de nunta noastră?

Căzusem pradă unei tandreţi speriate, mă agăţam cu un gest prostesc de amintirile noastre. Voiam să amestec puţină gingăşie în atmosfera uscată a dormitorului.

— De nuntă? — se miră Ilona. Îmi aduc aminte, mă băteau groaznic pantofii.

Din toată dragostea noastră nu-şi mai amintea decît de pantofii oare o strîngeau. E şi asta o performanţă frumuşică dacă stai să te gîndeşti că există femei care în mijlocul marii viitori îşi pierd absolut toate amintirile şi trăiesc mai departe voioase, uşoare şi neuzate, de parcă ar fi gata în fiecare clipă să-şi reînceapă viaţa. Iar eu mă duc regulat la grămada de gunoi a amintirilor, ca un vajnic strîngător de cîrpe, ca să pescuiesc din ele, cu bastonul, zdrenţe vechi. Nu ne certam, cum făcea Kadarkuti şi harpista lui, după îmbrăţişări, dar căscam cu o indiferenţă rece, ca oamenii care au scăpat de datoria lor obişnuită. Aţa care însăila cele două capete ale vieţilor noastre se destrămase. Desigur, nu eram nici eu lipsit de vină. Sîntem nişte mici sălbăticiuni egoiste, rele, şi nici unul din noi nu trebuie să se ducă prin vecini pentru oleacă de vrăjmăşie. Adevărul e că nu ne suportam prea mult timp şi dacă am obţinut ce am vrut unul de la celălalt ar fi poate mai corect să ne despărţim paşnic, ca gîndacii. Dar circumvoluţiunile creierului nostru transpiră legi şi oportunitatea prelungeşte pînă la mormînt plăcerile noastre decolorate. Superioritatea noastră n-a ştiut să inventeze altceva mai bun. Iar noi, care la urma urmelor nu credem cu adevărat şi sincer în nimic, fireşte, ne tragem pe sfoară propria superioritate.

După cîte înţelesei, bătrînul Bertalan, cu ghetrele sale orbitoare, cu pîntecul său elegant şi vesel şi cu zgomotoasele sale pietre funerare, captase interesul Ilonei. Lexiconul îi dedica treizeci de rînduri numai lui, ziarele publicau deseori pozele sale şi anecdotele legate de el. Era un om celebru în toată regula şi asta se dovedi cu prisosinţă suficient ca să îndemne la o muncă mai asiduă interesului Ilonei. În ceea ce priveşte arta, bătrînul era un vînzător ambulant de limonadă, care vindea desfătări de doi bani publicului străzii. Ilonei îi săruta mîna cu o ceremonie minuţioasă, aproape religios, scoţîndu-şi papucii şi întinzîndu-şi covorul de rugăciuni. Ilona, fireşte, strălucea, transfigurată. Să fi îndrăznit eu să spun ceva rău despre bătrînul vînzător de limonadă, care ştiuse să

depună cu atîta distincţie la picioarele Ilonei coroane de hîrtie aurie, mi s-ar fi considerat crimă de lezmajestate. Bineînţeles, toate astea, pe vremea aceea, nu le simţeam încă atît de categoric. Veneau şi treceau zile de scandal, de împăcare, de speranţe, aşa cum vin şi trec lunea, marţea, miercurea şi, iată, soseşte şi duminica şi, în afară de puţină plictiseală, nu aduce absolut nimic. În rîul cenuşiu apăreau oameni şi se scufundau oameni, mă exersam şi mă antrenam pe ei, ca atunci cînd voi muri să ştiu cît mai multe şi să duc cu mine pe lumea cealaltă un bagaj cît mai vast de cunoştinţe, spre bucuria viermilor...

La începutul verii, papu îi dădu Ilonei bani, să plece cu copilul pentru două săptămîni în Tatra. După plecarea lor, într-o după amiază mă vizită la atelier Dorothy. Avea obrajii plini de erupţii ale neliniştii dorinţelor neîmplinite. Era o adevărată hartă cerească, cu bube roşii în locul stelelor. Îmi spuse că a venit să poarte cu bătrînul Bertalan o discuţie de două coloane pentru ziarul ei. Îi comunicai că Bertalan îşi face vacanţa în Australia.

— Mi-am imaginat, zise ea. Nu vii cu mine? ... Hai să cinăm azi împreună, Felméri...

Mîncarăm în parc, după dorinţa ei, într-o cîrciumă ieftină şi foarte ordinară.

— Deoarece azi am o zi ordinară, Kázmér... Şi cred că azi şi eu însămi voi fi ordinară.. îţi cer dinainte iertare...

Stătea pe scaunul prost vopsit ca un bagaj oarecare din care pe negîndite încep să cadă lucruri frumuşele, începu prin a o lăuda pe Ilona. Are gît frumos, sîni frumoşi şi nas frumos şi egoist, zise ea. Păcat că n-am administrat-o mai bine.

— Ilona dumitale, probabil că ai observat, este maniaca măreţiei. Indiferent în ce este mare respectivul, în sculptură, scrimă, anatomie aplicată, principalul e să fie cu un cap mai mare decît ceilalţi. Dumneata, Kázmér ai făcut greşeala de a uita să mai creşti.

O făcui atentă asupra faptului că am 178 de centimetri în înălţime.

— Nu-i deajuns. Înălţimea asta o atinge orice ucenic de tîmplărie. Ilona este o femeie care n-ar putea suporta

gîndul să moară altfel decît ca văduva unui om celebru... Kázmér, ar trebui să faci ceva...

Îi dădui de înţeles că nu cunosc nici o loţiune de creştere, care m-ar putea face mai mare.

— Păcat — spuse ea —, pe Ilona de fapt eu am indus-o în eroare, nu dumneata. M-am găsit să-i spun, înainte de a vă fi logodit, că dumneata vei face o carieră strălucită. Într-un fel, i-am făgăduit nemurirea dumitale. Atunci s-a decis să-ţi fie soţie... Ilona este o fiinţă drăgălaşă, dar puţin stricată. Nu-i stricată antipatic, ci stricată monden...

Mă luă de mînă.

— Vino, Kázmér, să dansăm.

Se lipi de mine şi pe chipul ei bubos apăru un surîs nevinovat, ca de puşti cu bluză de marinar. Îmi spuse că dansez bine şi că o invidiază pe Ilona. Eram un butoiaş de miere descoperit, în ultima vreme femeile zburau deseori spre mine.

— Nu-i aşa că nu-ţi trebuiesc? — îmi puse întrebarea în timp ce dansam.

— Să zicem mai bine că nu eşti genul meu...

Dorothy dădu din cap eroic.

— M-am gîndit eu... Dar să nu ne oprim, bine...? Măcar dansul ăsta mic să rămînă al meu...

Regretă că se înmuiase, îşi îmbrăcă iute chipul mai dur.

— Ajunge, să ne aşezăm. Şi rugăm a evita condoleanţele... Mai voiam să-ţi spun ceva despre Ilona... Cred că a încercat multe ca să-şi scoată la liman căruţa împotmolită a succesului şi celebrităţii... Poate că cinstea nu şi-a sacrificat-o, dar a umblat prin multe locuri, a zîmbit multor oameni. Ştii bine că în aceste zîmbete e întotdeauna şi un strop de promisiune, chiar dacă cel care promite n-o ia în serios. Ca să zic aşa, a luptat niţel şi pentru dumneata... Acum însă a renunţat la această partidă.

Mergeam spre casă şi mă rugă să-i permit să mă ia de braţ. Tramvaiele dispăruseră, era noapte, ploua cu stropi rari.

— Ilona — zisei eu, şi încercai să folosesc o voce cît mai nepăsătoare —, după cîte-mi spui, mă consideră o

carte fără şanse. Adică nu-i mai pot aduce nici un cîştig.

— Cam aşa, răspunse Dorothy.

— Pe Ilona o desparte o sticlă opacă de sensurile artei. Le vede doar ca pe nişte contururi spălăcite.

— Nu merită să vorbim despre ea, îmi gînguri fata la ureche. Aş vrea să rămîn cu dumneata... — adăugă ea, şi eu simţii că mă ţine strîns de braţ.

Îmi era greaţă. Nu de ea. În general. Poate din cauza mîncărurilor ieftine şi proaste pe care le consumasem, îi şi comunicai starea mea generală necorespunzătoare, dar nu-mi dădu crezare. După cîteva clipe de nefericire adîncă se uită ironică în ochii mei şi îmi lăsă braţul.

— Cred — zise ea ameninţătoare — că dumneata eşti recordmanul mondial al mitocăniei.

O corectai cu modestie.

— Din păcate, nu. S-a consemnat despre contele de Essex că a numit-o pe regina Elisabeta dobitoacă bătrînă.

— Sper că l-au decapitat.

— Da. Dar nu imediat. Întîi i-a spus şi Elisabeta părerea ei. L-a făcut porc pe fostul ei cavaler şi şi-a exprimat dorinţa fierbinte ca să dea boala în capul domnului de Essex...

— Ei, atunci noapte bună, Felméri, îmi întinse mîna Dorothy. Şi visuri plăcute... Şi, ca să nu uit, am auzit că Bertalan nu-şi petrece vacanţa în Australia, ci în Tatra...

Eram îmbibat de umezeală, ca noaptea. Oare ce aş vedea — mă gîndeam, în timp ce umbra mea solitară plutea pe zidurile caselor —, dacă aceste case şi-ar lepăda pereţii frontali, ca la un cutremur? Pătrăţele mărunte, în care numeroasele albine sălbatice şi-au adunat stropul amar de miere. Treceau pe lîngă mine case cu burţile deschise, cu paturi duble familiale, cu veioze discrete şi cu tragedii obscure. Pălăvrăgeala lui Dorothy era ca un reflector roşu dintr-un cabaret, arunca vorbe schimonosite spre Ilona şi, în lumea indecentă a acestor vorbe, Ilona îşi sălta membrele şi celelalte părţi ale corpului cu mişcările goale ale dansatoarelor... Ce caut eu în acest cabaret roşu şi umed, în această oribilă surpătură?... Trebuie să fie o greşeală, trebuie că am greşit eu drumul... Voiam că mă duc la moară şi am

ajuns în strada asta ploioasă, unde îmi picură pe după gît apă murdară şi înghit o salivă scîrboasă. În jurul meu clipoceau gînduri reci...

La sfîrşitul lui august Ilona se întoarse cu copilul. Peste cîteva zile sosi şi Bertalan. Ochii Ilonei erau indiferenţi şi inexpresivi, ca nişte ochi de sticlă în vitrina unui optician. Între lucrurile ei, în timp ce le scotea din valize şi le punea în dulap, văzui o fotografie de grup. O societate străină şi în marginea din stînga a pozei Ilona şi Bertalan. Să-i sparg nasul bătrînului cavaler? Ar fi fost o tîmpenie. Avea un nas atît de frumos!

Spre norocul nostru, patul nu era dublu, nu trebuia să fierbem unul împotriva celuilalt gînduri întunecate şi deloc curate, sub aceeaşi cuvertură. Mai demult, Ilona îmi povestise rîzînd o poveste pornografică plină de învăţăminte. Era vorba de doi soţi care erau certaţi uneori săptămîni întregi, camerista le mijlocea mesajele, dar dormeau sub aceeaşi cuvertură şi sub mantia dublă a nopţii şi a cuverturii îşi împlineau cu o punctualitate de mers al trenurilor acele sarcini pe care Codul familiei le intitulează fără nici o ezitare datorii conjugale. Aranjamentul mobilelor noastre asigura o poziţie geografică mai izolată pentru fiecare din noi... Într-o seară Ilona se opri în faţa patului meu cu o privire mirată.

— S-a întîmplat ceva? — mă întrebă, cu reproş.

Ce puteam să fac? Întinsei mîna după ea, şi îi făcui loc lîngă mine. Noaptea se umplu de emoţii străine, şuşotirăm şi furăm gingaşi unul cu altul. Deodată Ilona mă întrebă:

— Mă mai iubeşti, Kázmér?

Eram ocupat cu altceva şi îi răspunsei că da. Şi, într-adevăr, lucrurile arătau în aşa fel încît ai fi zis că ne iubim.

12

ÎNTÎLNIRI

Mă citară la poliţie şi într-o odaie cu miros de carbid îl revăzui pe Péter. Avea fire albe la tîmple, îmi făcu semn să-mi sting ţigara. Ar vrea să discute cu mine o problemă oficială. Mă şi aşeză, vizavi de geam, ca să-mi poată vedea mai bine faţa.

— Cînd te-ai întîlnit ultima oară cu Asztalos Vera? — mă întrebă cu lejeritate perfectă.

Nu ştiu, dădui din cap. Nu ştiu cine este Asztalos Vera. Péter mă încurajă cu blîndeţea cuvenită găinarilor care nu-şi amintesc ceva.

— Asztalos Verona. N-o cunoşti? Ei, hai, gîndeşte-te, fiule... Ieri am arestat-o... Ei?... Hai să vedem... N-ai avut cumva relaţii în ultimul an cu o fată blondă, care lucra într-o fabrică de lenjerie? Gîndeşte-te, fiule... Te rog, gîndeşte-te... Şi ai putea să-mi spui dintr-o suflare şi ce s-a întîmplat cu copilul?

Picura din el bunăvoinţa, ca untura din slănina de porc. Dar tot nu pricepeam unde vrea să ajungă. Îi comunicai că după cîte ştiu n-am mai avut relaţii cu nimeni de o bună bucată de vreme, şi mai cu seamă cu fetele blonde, din fabrica de lenjerie. Se ridică, mă asigură de întreaga sa prietenie şi începu să mă bată pe umăr cu toată dragostea.

— Ei, Kázmér, această precauţie este inutilă. Am să încerc să te ajut. Este vorba despre acea Asztalos Verona care şi-a aruncat copilul în Dunăre. Pe mine nu mă interesează să aflu decît data cînd ai vorbit ultima oară cu numita femeie...

Spectacolul promitea să fie distractiv. Nu-mi era greu să înţeleg din întrebările prost ticluite ale lui Péter şi din drăgălăşenia sa poliţienească că mă bănuieşte de instigare şi de oarecare complicitate. În orice caz, e drăguţ din partea ta, zîmbii eu, că vrei să-mi vii atît de tare în ajutor. De dragul tău, aş recunoaşte cu plăcere că pe numita femeie eu am instigat-o să-l azvîrle pe numitul copil în valurile Dunării, dar n-o pot face. Pe numita femeie eu n-o cunosc absolut deloc. Mă amuza stupiditatea lui Péter şi, ca distracţia să fie şi mai mare, făcui pe răufăcătorul care se străduieşte să nege. Îi permisei de cîteva ori să mă strîngă cu uşa şi să-şi arate colţii de mistreţ lucind de fericire. De supărare şi de veselie mă jucam cu el, apoi brusc mă strecuram din dosul uşii şi iar o tuleam. Péter îşi biciuia mîrţoaga împăienjenită a logicii şi pornea în urmărirea mea. Întrebările şi dovezile lui pufăiau din ce în ce mai des în spatele meu. Te obosesc eu, porcule, — rîsei în sinea mea. Simulai fuga şi îl ademenii după mine pe dubioasele străduţe ale minciunilor, între timp îi veniră şi ajutoare, erau deja trei, loveau cu sete în mîrţoagele lor nepricopsite şi curgea de pe ei sudoarea efortului. Mi se făcu milă de ei, mă oprii deodată şi mă lăsai prins. Se apucară fericiţi să întocmească procesul-verbal şi cînd erau aproape gata, îmi adusei aminte că o confundasem pe respectiva doamnă Asztalos cu o oarecare doamnă Lakatos, aşa că toată mărturisirea mea nu e valabilă. Şi această doamnă Lakatos era tot blondă, dar era de meserie model, nu muncitoare în fabrică. Péter scrîşni din dinţi, de parcă ar fi muşcat într-un sîmbure de cireaşă.

— Aduceţi-o înăuntru pe femeia aia! — dădu ordinul, cu mîinile puse în şolduri şi îşi aţinti pupilele, atent, asupra mea.

N-ar fi dat nici pentru un cal orb plăcerea de a mă vedea amestecat într-o pruncucidere.

În odaie intră o femeie simplă, subţirică. Îşi îndreptă ochii spre mine, apoi lăsă capul în jos, cu un scîncet speriat şi îşi acoperi faţa. Péter se apropie şi îi dădu mîinile la o parte.

— Ridică capul. Îl cunoşti pe domnul acesta?

Femeia îşi ridică privirea spre a mea. Ochii îi erau fierbinţi şi speriaţi. O rază veche de soare îi colorase pielea în cafeniu, dar cafeniul sănătos de odinioară era acum acoperit de catifeaua palidă a oraşului. Era mai degrabă tragică decît frumoasă. N-o cunoşteam, nu-mi aduceam aminte de ea. Dar, cum mă privea şi vîrtejurile spaimei i se potoliră încetişor şi gîndurile ei îşi recîştigară echilibrul, mi se năzări că din adîncul ochilor ei cineva, poate un vecin de demult, poate fiica poştăriţei de la băi, flutura spre mine o batistă cunoscută.

Péter urlă la ea să-şi deschidă gura şi să spună o dată dacă mă cunoaşte sau nu! Cine sînt?

— Felméri Kázmér, şopti supusă.

Péter ridică victorios capul. Nu pricepea cum se face că eu n-o cunosc.

— Cînd te-am interogat prima oară — se întoarse spre femeie —, ne-ai spus că totul s-a întîmplat din pricina acestui domn. Din pricina lui Felméri Kázmér, îţi menţii declaraţia?

Femeia îşi plecă capul. Umărul îi zvîcni, se uită fix în podea, dar nu răspunse. Parcă nici n-ar fi auzit întrebarea lui Péter. Péter o făcu să-şi revină:

— Poate-ţi deschizi gura! Eşti amabilă?

Femeia ridică speriată capul.

— Poftiţi, spuse încet şi serviabil.

— Ai fi dispusă să repeţi tot ce ai declarat alaltăieri?

— Da... Ce să spun?

Péter zbieră. Repetă depoziţia fetei. Era furios ca un fotograf căruia i s-a zădărnicit cea mai spectaculoasă poză. Ar fi vrut să fie surprinzător, frapant. Femeia să-mi spună imediat în faţă dovezile cîrdăşiei noastre şi eu să cad grămadă pe scaun, ca în filme, sub povara adevărului...

— Ce să spun?... repetă fata şi se uită la mine, tristă.

Vocea lui Péter o trăsni acum brusc, ca un fulger.

— Deschide gura! — sfîrîi el, apoi îşi înmuie din nou trăsăturile feţei. Era un instrument urît, dădea

concerte cum îi plăcea lui. Ieri ai spus că totul s-a întîmplat din pricina domnului Felméri...

— Am spus că domnul Felméri... Dacă domnul Felméri... Dacă l-aş fi putut întîlni pe domnul Felméri... şi dacă i-aş fi putut spune în ce situaţie grea am ajuns... atunci probabil domnul Felméri m-ar fi oprit să fac asta... Domnul Felméri nu mi-ar fi dat voie să mă arunc în Dunăre cu copilul. De aia am spus că s-a întîmplat din pricina dumnealui... Că nu l-am putut întîlni pe domnul Felméri...

— Basmul ăsta să-l povesteşti la grădiniţă, rînji Péter.

— Nu e basm... Domnul Felméri nu ştie nimica...

Se chinuia lamentabil. Mă apropiai de ea şi o privii în ochi.

— Cine eşti dumneata? — o întrebai.

Închise ochii.

— Veronca, spuse încet, parcă cerîndu-şi scuze. Nu fiţi supărat pe mine... Nu ştiam că o să vă pricinuiesc neplăceri, domnule Felméri...

Era slabă, cu faţa trasă, nu mai semăna nici un pic cu vechea Veronca.

— Nu fiţi supărat pe mine, domnule Kázmér, adăugă ea rugătoare, cînd văzu că rămîn pe gînduri.

— Nu sînt supărat, o liniştii eu.

Péter avea senzaţia că e o datorie sacră pentru el să mototolească această mizerie simplă cît mai tare. Voia să-şi motiveze pîinea din ziua aceea cu vreun complex bogat de păcate. O făcea cu atîta însufleţire, că dacă interesele serviciului i-ar fi cerut-o, s-ar fi apucat să stoarcă ulei şi din bolovani.

— Hai, Péter — îl îndemnai rîzînd —, să te văd, ce poţi să scoţi de la mine.

Îşi îmbrăcă faţa cea mai odioasă şi îmi semnală că, dacă mă comport provocator, mă arestează. Era nebun de furie că nu reuşise să potrivească laţul în jurul gîtului meu. Vechile sale complexe de netrebnicie, după crizele care se destrămaseră fără succes, puseră din nou stăpînire pe el, nu se mai agăţa decît de frazele sale profesionale, în care mai putea avea încredere. În sfîrşit, fu nevoit să încheie slăbănogul proces-verbal. Îi făcui voios semn de

adio. Ai mîncat prea puţine legume, Péter. Iar ai rămas mai prejos...

...Pe bulevard cădeau frunzele. Cum păşeam printre ele, apăru lîngă mine fetiţa de odinioară. Micuţa Veronca pistruiată, care se certa cu capra, învîrtea la mămăligă, rîdea, dezgolindu-şi dinţişorii zimţaţi. Anii se dovediseră cosmeticieni foarte buni. Făcuseră să-i treacă pistruii şi odată cu ei şi zîmbetul. Să fi ucis? A zis că a vrut să se arunce în apă împreună cu copilul. Dar pruncul i-a căzut din braţe înainte de vreme, pînă a dat să-l prindă, a fost prea tîrziu...

Mergeam încet pe asfalt. Mă uitam la copacii de pe bulevard. În buzunar aveam o scrisoare. I-o scrisesem lui Bertalan, îi comunicam că nu mai lucrez cu el. Băgai plicul prin deschizătura unei cutii poştale. Mă gîndii la Veronca. O să-i dea cam un an şi jumătate. Mă dusei la un avocat, un cunoscut de al meu din Alba Iulia, Komolói Béla. Mi-l aminteam foarte bine, taică-său fusese învăţător, iar el era foarte bun la gimnastică.

— Deocamdată nu te pot plăti — îi atrăsei atenţia, după ce îi prezentai faptele —, dar voi încerca să te despăgubesc cu un mărunţiş.

A doua zi îi trimisei, drept aconto, două siluete de marmoră. Ne înţeleseserăm ca el să se străduiască să explice „acţiunea” printr-o inconştienţă survenită în urma unei puternice depresiuni sufleteşti, sau măcar să o califice drept nepremeditată. După cum vedem, aici noţiunile se deosebeau prin diferenţe subţiri cît un fir de păr, iar o asemenea diferenţă, calculată în timp, putea să însemne cîţiva ani.

Peste două săptămîni îi făcui o vizită Veroncăi. Nu se putea mai devreme. Era deja la închisoarea procuraturii. O aşteptai într-un birou. O bătrînă masă de lucru — făcui inventarul —, o ladă de lemne, goală, şi o scuipătoare, ferestre zăbrelite şi pete de cerneală. Pretutindeni pete de cerneală. Soarele se plimba pe acoperişul casei de vizavi şi împroşca printre zăbrele o panglică subţire şi gălbuie. Veronca stătea acolo, în faţa mea, soarele îi cădea pe pantofii ofiliţi de oraş.

— Te simţi bine, Veronca?

— Domnule Kázmér, — îngînă ea, şi eu îi făcui semn că e-n regulă, n-are de ce să fie recunoscătoare.

Mîncarea aia puţină pe care i-o trimisesem nici nu merită pomenită. Iar pentru avocat nu-i cazul să-mi mulţumească, fiindcă nu-i plăteam nici un sfanţ şi să nu facă o mutră atît de recunoscătoare pentru vizita cu care am onorat-o. Tot n-aveam nici o altă treabă. Întrebarea e dacă ea se simte bine? Are nevoie de ceva?

— Nu, domnu' Kázmér, mulţumi înduioşată.

— Şi detenţiunea? Nu te face să suferi prea mult?

— Nu, domnu' Kázmér, negă din cap. Măcar pot să stau, să mă gîndesc.

— Să te gîndeşti la ce?

Acum observai că în jurul nasului îi apăruseră iar pistruii de acasă şi odată cu ei îşi recăpătase gura copilărească şi ochii de acum zece ani.

— La fel de fel de lucruri... Uneori îmi aduc aminte şi de cele de acasă.

O întrebai cînd a fost ultima oară pe acasă.

Cu trei ani în urmă. A fost în vizită la maică-sa.

— N-ai trecut cumva şi pe la moară? — mă interesai cu licăriri de curiozitate. De cînd am plecat de acasă n-am mai auzit nimic de ea.

Îmi povesti că a fost şi la moară. O mînuieşte Ferenc, iar pămînturile le-a închiriat. Ferenc cioplea tocmai un ax nou, în locul celui vechi.

Ciulii urechile. Ax nou? Şi grădina a închiriat-o?

— Şi grădina, încuviinţă Veronca. Apoi surîse palid. Dudul... vă amintiţi de el, acolo, deasupra stăvilarului... o dată s-a rupt o cracă sub mine şi am căzut în pîrîu... L-a dărîmat furtuna.

Mi-l aminteam. Făcea nişte dude negre. Aş fi vrut să mai aflu cîte ceva, fiindcă mi se scurseseră toate din memorie, ca făina dintr-un sac rupt, dar apăru gardianul. Vorbitorul s-a terminat. Dădurăm mîna.

— Am să mai vin, îi spusei.

Veronca privea palidă podeaua dată cu motorină.

— Vă mulţumesc că m-aţi vizitat, domnu' Kázmér...

N-avea pentru ce să-mi mulţumească. Nu mă minase la ea vreo bunăvoinţă milostivă, ci interesul. Era un soi de romantism jigărit în această împrejurare în care

mă reîntîlneam cu vechii mei ani. Romantism ofilit, ca şi pantofii Veroncăi. Dar nu avem ce face, trecutul este totuşi al nostru, dacă ne bate la uşă, trebuie să-i deschidem. Sînt unii care îşi tratează anii trecuţi ca pe nişte rude sărace. Eu îi salutam cu voioşie. Revederea Veroncăi îmi aduse multe amintiri vesele. Şi, cum limitele în care vegetam şi mă treceam nu erau tocmai corespunzătoare gusturilor mele, am primit-o pe Veronca şi anii vechi pe care mi i-a adus cu toată plăcerea.

M-am dus de mai multe ori la penitenciar şi se părea că voi deveni oaspete permanent acolo, cînd deodată se îmbolnăvi Kázmér cel mic. Făcu scarlatină şi, la instrucţiunile medicului, urma ca o parte a casei să fie izolată. Ilona se sperie şi nu îndrăzni să se apropie de patul copilului. O vedeam că-i e teamă să nu se îmbolnăvească şi ea. Şi astfel, cînd se puse problema ca ori să internăm copilul în spitalul de boli contagioase, ori unul dintre noi să se încuie cu el pentru şase-opt săptămîni în odaia izolată, Ilona renunţă cu plăcere la drepturile ei materne, în favoarea mea. Evita orice soi de neplăcere sau sacrificiu. Avea nişte principii speciale privitoare la sacrificiu.

Pînă acum Kázmér cel mic nu prea luase cunoştinţă de faptul că sînt tatăl lui. Îl ţineau departe şi ferit de mine, lucru pe care Ilona îl privea cu indiferenţă. Copilul locuia dincolo, la mapu şi papu şi, cum eu nu călcam pe la ei cu mare plăcere, în decursul vremii, relaţia mea de rudenie cu Kázmér cel mic se subţiase binişor. Făcusem eu cîteva tentative de cucerire, dar fără rezultate prea mari. Papu era foarte atent şi echilibra imediat toate apropierile mele cu calomniile de rigoare. Reuşisem totuşi să sap un tunel subţirel spre sentimentele copilului, prin povestirile mele. Îi plăcea să mă asculte povestind. Era un capitol în care, se pare, mă arătam mai la înălţime decît papu, care se străduia să mă facă inutil şi să acopere el necesităţile de poveste ale lui Kázmér cel mic. Fireşte, nu-i făcea nici o plăcere cînd îl auzea pe băieţel pomenind cu admiraţie de povestirile mele. Îi spuse Ilonei că încurc şi stric noţiunile copilului şi că din povestirile mele se desprind învăţăminte păcătoase. Povestirile — argumenta papu — să fie populate

de munţi de sticlă, împărăţii negre, palate fermecate şi, dacă-i vorba despre un copil sărac, care umblă în pantaloni peticiţi, măcar la sfîrşitul povestirii să cîştige recompensa sărăciei, primind mîna fetei de împărat şi jumătate din împărăţie.

— Dar, domnul Felméri — mîrîia papu, învîrtindu-se de colo pînă colo pe picioarele sale scurte, ca un căţel bătrîn —, domnul Felméri şi la capitolul ăsta, ca la toate celelalte, se abate de la reguli şi-i bagă copilului în cap tot soiul de prostii neclare.

— Chiar, — îmi transmise Ilona plictisită —, de ce îi împui copilului capul cu atîtea aiureli? Tot nu le poate digera, săracul.

— Crezi? — o întrebai eu. Poate că tîmpeniile lui papu le poate digera mai uşor?

— Te rog, abţine-te!...

— N-am observat să fi stat măcar o clipă, să asculţi ce-i povestesc lui Kázmér cel mic.

Nu, într-adevăr, n-a stat niciodată, recunoscu dînd din umeri. Inventam nişte chestii prea complicate. Ar trebui să scriu romane.

Greşeala mea provenea din faptul că neglijasem să respect regulile juridice ale vechii legislaţii poetice, uitasem necîrpite găurile pantalonilor şi uitasem s-o mărit pe domnişoara prinţesă cu tînărul ciobănaş. Prinţesa şi ciobănaşul, cenuşăreasa şi prinţul fac parte din hrana noastră sufletească. Ciobănaşii şi cenuşăresele sînt recordmeni ai timpurilor naivităţii, parcurg în fugă o distanţă uriaşă, într-un timp relativ scurt, pînă la finişul princiar. De aici provine şi popularitatea lor. Perechea ciobănaş-prinţesă, dar mai ales duo-ul cenuşăreasă-prinţ erau considerate şi de Ilona ca moşteniri onorabile ale poveştirii şi nu pricepea de ce mă înverşunez împotriva lor. În discuţie îşi vîrî nasul şi Macskássy şi luă partea expectorărilor pedagogice ale lui papu. Îşi sintetiză punctul de vedere, spunînd că povestea trebuie să creeze reverii. Copilul trebuie să capete frumuseţi poetice şi desfătări imaginative, şi nu radiografii sociale.

— Avem nevoie de o generaţie serioasă, cu imaginaţie înaripată! — se urcă mecanic, cu un salt prea îndrăzneţ,

pe butoiul adunării populare, ca apoi, fără nici o legătură, să ne vorbească despre formarea noului spirit al epocii.

Noul spirit al epocii era calul său de bătaie preferat. Nici nu se dădea jos de pe el, îl călărea neobosit toată ziua. Noua generaţie să fie serioasă — dădu el porunca, şi prin seriozitate înţelegea un soi de fanatism bolnăvicios, un fel de miopie fatală, exil al virtuţilor biblice şi al plăcerii, într-un cuvînt, o prostie severă. Fireşte, în decursul cuvîntării sale improvizate aduse vorba şi de vitejia în luptă. Nările i se dilatară de plăcere şi cu barda vorbelor răpuse năprasnic pe propovăduitorii blînzi ai înţelegerii. Făcu bucăţi, din mers, şi literatura şi arta.

— Literatura — îşi ridică barda însîngerată — a mînat omul pe povîrnişul prostiei. I-a populat spiritul cu gînduri de prisos şi i-a dezvoltat simţul critic, lucru care este absolut nepermis acolo unde soarta mulţimilor n-o decide însăşi mulţimea ci capacitatea individuală.

Gîndurile sale erau texte de afişe devenite generale. În timp ce vorbea, mijlocul feţei îi ieşea în faţă, dinţii îi creşteau şi ţăcăneau. Mă retrăsei instinctiv la fereastră, ca să văd puţin soare, după atîta amar de umbră. Macskássy vorbea mai departe, fiindcă nu i se terminase încă placa. Era de părere că literatura şi arta mobilează viaţa omului de azi cu lucruri sterile. Nu-i încurajează dorinţa de acţiune, dimpotrivă, îl duce la stagnare şi la o inactivitate tulbure, ca o circulaţie rutieră prost dirijată. E nevoie de acţiune, de făptuire, de sfîrîit de rachete, de explozie, nu de predicile artei întru iubirea dintre oameni. A trecut vremea slujbelor bisericeşti...

— Pe harta Europei — spusei, privindu-mi pipa răcită — se învîrt acum mulţi asemenea lupi. Toate şoselele vuiesc de urletele lor. Bietului trecător paşnic îi mănîncă pînă şi pălăria...

Macskássy se opri şi făcu din mînă a dispreţ.

— Ce fel de om eşti tu, dacă zîmbeşti şi te simţi bine în secolul ăsta murdar? — mă întrebă el.

Mă privi de parcă aş fi fost o grămadă mare de gunoi. Fiindcă nu ştiam să fiu lup. Doamne-Dumnezeule, nu cumva ai greşit? Ai pus tu inimă de lup în

pieptul de om? Şi ai schimbat tu, într-un deceniu, creierul nostru de două mii de grame, inteligent şi frumos brodat, cu un creier mic de găină?

Nu puteam să răspund nimic inteligent la întrebarea retorică a lui Macskássy. Nici nu aştepta vreun răspuns. Ne părăsi locuinţa scîrbit. Şi Ilona, care nu cunoştea limite cînd era vorba să se solidarizeze cu alţii, îmi spuse, oripilată, că uneori fac impresia unui sălbatic incult. De parcă aş fi descins din junglă.

După asemenea antecedente, era de-a dreptul liniştitor să pot rămîne singur cu Kázmér. Boala nu se arăta într-o formă prea gravă. Peste cîteva zile îi scăzu şi temperatura şi voia să asculte poveşti. Începui să-i vorbesc despre vreme şi despre păsări. Îi făcusem odată o farsă răutăcioasă unei coţofene care îşi avea cuibul în preajma morii. Îi pusesem în cuib, în locului oului său, un ou de lemn. Povestea asta o diluai frumuşel şi o turnai într-o formă dialogată. Îi făcui loc în povestire şi vechiului nostru sturz. Bătrînul flăcău trăgea nişte minciuni uriaşe despre faptele sale eroice şi în special despre aventurile sale de tinereţe. Îi dădui rol şi unui cuc: era un individ obraznic, scandalagiu, o încuraja pe coţofană să facă un denunţ împotriva mea la Societatea pentru protecţia animalelor. Coţofana primi sfatul lui; porni chiar spre oraş, cucul îi arăta drumul, dar jderul trăsese cu urechea de pe acoperiş la discuţia lor şi veni să-mi spună toată treaba. Se făcu un tărăboi uriaş, mai apoi se amestecară şi alte animale în afacere şi Kázmér cel mic urmări extaziat aventura neobişnuită. Presărai în ea, părinteşte, şi cîteva învăţăminte morale, ca pe nişte stafide în ştrudel. Pînă acum Kázmér cel mic nu cunoscuse decît ursuleţii de cîrpă şi vulpoii din grădina zoologică, cu veşnicele lor predici mincinoase şi cu mirosul lor neplăcut. Din povestirile mele vesele, încetişor, făcu cunoştinţă şi cu celelalte animale. Fireşte, îi prezentai şi pădurea. Nu-l plictisea defel, mă tot îndemna să continui. Căzui pradă tentaţiei de a-i smulge admiraţia povestind despre mine o întîmplare eroică. Îmi spusese că papu nu mă consideră de fel un flăcău viteaz, ba, dimpotrivă, după cîte am dedus din descrierea inabilă, se părea că mă calificase ca netrebnic şi nepu-

tincios. Deci pusei la bătaie povestea vînătorului Stüsz. Totul a început atunci, relatai eu şmecher, cînd Constantin, ciubărarul cu o singură ureche, mi-a făcut cadou un arc grozav, tăiat din scîndură de brad. Era o armă teribilă, băieţii din sat făcură ochii cît cepele cînd o văzură. Avea un cocoş de lemn şi un şanţ prelung pe care să alunece săgeata. Săgeţile mi le cioplise din lemn tare de fag, le pusese şi nişte vîrfuri ascuţite din tablă, şuierau cumplit cînd trăgeam cu ele. Constantin îmi vorbise mult despre faptul că sus, între stînci stau nişte vulturi uriaşi, care fură pînă şi oile. Unul din ei ne furase şi nouă odată cel mai frumos mieluşel. Ei, lasă, netrebnicule, ai să regreţi tu, i-am zis eu în gînd. Dintr-un picior de iepure îmblănit făcui cuţitului de bucătărie un toc, mi-l legai la brîu, pusei arcul pe umăr şi plecai în pădure. Mierlele avertizară prin ţipete de alarmă pe locuitorii pădurii de sosirea mea, veveriţele fugiră, ciocănitoarele se opriră din ciocănit, şi toate animalele dădură bir cu fugiţii care încotro din calea mea. Mersei mult prin pădurea deasă, cu paşi foarte hotărîţi. Trecură cîteva ceasuri pînă ce ajunsei în sfîrşit la un fel de luminiş stîncos. Îmi loviră auzul, din înălţimi, nişte scîncete de iepure. Mă uitai în sus. Marele jefuitor se învîrtea deasupra capului meu, ţinînd între gheare un biet iepure. Mă ascunsei iute sub crengile unui boschet. Vulturul, descriind cercuri largi se lăsă în jos cu prada sa. Ridicai arcul, ţintii, trăsei cocoşul şi slobozii sfîrîind săgeata; în clipa aceea vulturul se opri în aer şi, buf, se prăvăli la pămînt cu aripa frîntă. Iepurele plîngea mai departe între ghearele lui, nu i-ar fi dat drumul pentru nimic în lume. Mă apropiai, dar izbea straşnic cu aripa sănătoasă. Vrui să-l pălesc în cap, dar sări cu ciocul la mine şi pînă să-mi revin îmi sfîşie urechea. Mă dădui îndărăt, mă urmări cu ciocul său strîmb, gata de atac.

— Ti-era frică? — se interesă Kázmér cel mic cu glasul răguşit.

— Nici un pic. Eram un zgîmboi curajos, îl atacai din nou.

Şi relatai cu multă minuţiozitate lupta pe viaţă şi pe moarte care începu între mine şi sîngerosul bandit.

Iepurele îşi dădu duhul între ghearele sălbatice, vulturul îl părăsi pentru a mă putea ataca cu toată puterea. În sfîrşit, reuşii să-l lovesc în cap şi să-i leg ciocul şi ghearele. Hainele mele atîrnau fîşii-fîşii, iar mîinile şi faţa îmi sîngerau din belşug. Uriaşei lupte din pădure i se duse iute vestea, veni şi baronul de la Castel cu fiica lui ca să admire nemaipomenita mea pradă. Veniră mulţi oameni din sat şi în seara aceea îmi putui nota, mîndru foc, în agendă: Felméri Kázmér, vînător Stüsz. Expresia „vînător Stüsz" o văzusem pe una din cărţile de joc ale lui taică-meu şi, începînd de atunci, toată lumea din sat îmi zicea vînătorul Stüsz.

Kázmér cel mic mă privi uluit. Apoi întinse mîna precaut după mîna mea. Mi-o prinse şi tăcu multă vreme. Asta a fost adevărată, gîndii eu, povestea asta, dar, dacă e nevoie, născocesc eu altele şi mai eroice. Dracu' ştie de ce, dar nu voiam să mă creadă un laş netrebnic. Noroc că nu avui nevoie de nici o minciună. Lui Kázmér îi luceau ochii de o sinceră admiraţie.

— Tată, — spuse încet —, eu nu mai vreau să locuiesc la papu. Eu vreau să rămîn întotdeauna cu tine.

— Cu mine? — întrebai şi mărul lui Adam prinse să-mi lunece impresionat prin gîtlej.

— Da, — şopi Kázmér cel mic, ţinîndu-mi mai departe mîna în mîinile lui, de acum înainte vreau să fiu fiul tău...

— Bine, încuviinţai, respirînd adînc.

Lucram cu mjloace viclene, dar asta li se iartă indivizilor de teapa mea, care de blegi ce sînt au uitat să fie deştepţi şi au scăpat din mîini hăţurile paterne. Acuma mă zgîndări dorinţa ca băieţelul meu să mă recunoască de părinte natural şi să-şi frece uneori de mine năsucul moale, sufleţelul cald. Ai o plapumă bună, de puf, cînd eşti iubit, cînd copilul tău, acest ghem inedit şi trepidant de instincte începe pe neaşteptate să te îndrăgească. M-am surprins căznindu-mă să-l cuceresc cu tot dinadinsul. Îi desenam animale. Patrupezi cu pantaloni sau fuste, cărăbuşi bipezi în echipă de fotbal, cu portar, fundaş şi centru înaintaş. Între timp îi schiţam şi cîte o parcelă mică de pădure şi într-o bună zi apărură şi contururile morii. Ei, am ajuns acasă — mă gîndii eu.

Kázmér cel mic studie cu interes magherniţa mică şi prăpădită.

— Mai există? — mă întrebă apoi. Aş vreo s-o văd...

Îi arătai şi literele. Îmi luă creionul şi le desenă şi el. Literele lui aveau o înfăţişare amuzantă, născute din trăsături uşurele. Cîte una din creaţiile sale suferea de îngîmfare. La început se îndoi de sinceritatea criticilor mele, apoi însă se lăsă convins şi începu să se distreze singur pe socoteala cîte unui desen greşit. Îşi părăsea creaţiile hidrocefale cu remarci vesele şi neînduplecate. Le analiza cu o distanţare neutră şi obiectivă, de parcă nu l-ar fi legat de ele absolut nimic.

— Ia uite, tăticule... Asta nu-i literă, nu-i aşa, litera „e" nu are un cap atît de gras şi mare... E o figură oribilă, nu-i aşa?... Iar astalaltă seamănă cu un pepene verde... Dar ce, asta-i literă „i"? Ia uite, aşa arată o literă „i" ca lumea?... Prostul de el şi-a strîns picioarele, în loc să le fi lăsat în şpagat...

Cînd se vindecă şi plecai cu el pentru prima oară la grădina zoologică, prietenia dintre noi era deja foarte strînsă. Pălăvrăgeam tot timpul. Aveam teribil de multe să ne spunem.

— Nu-i aşa, tăticul meu, că mă duci şi pe mine odată în pădurea ta? — mă întrebă, plin de interes.

Tăticul meu, acest posesiv suna al naibii de frumos. Mai că mi se făcu cald auzindu-l. Cît de vicleană, cît de îndemînatică e natura. Cum a ştiut ea să dosească în noi această bucăţică de magnet. Ştim să atragem şi ştim să ne lăsăm atraşi. Şi ştim să respingem tot ce se apropie de noi cu semn nepotrivit.

Între timp Veronca fu condamnată la un an şi jumătate. Credeam că o voi găsi nefericită, mă pregătisem pentru o ploaie de lacrimi, într-o atmosferă sumbră, şi nenorocire multă. Ea însă mă primi foarte liniştită. Condamnarea şi procesul n-o impresionaseră din cale-afară. Prietenul meu, avocatul, făcuse în interesul ei tot ce se putea. Unde îl lăsaseră baltă paragrafele, îşi pusese în funcţiune fantezia şi minţise cu toată nădejdea. Fuseseră minciuni însufleţite, dar sterpe. Veroncăi i se puseră în spinare frumuşel cele optsprezece luni. Îmi păru că nici nu se aşteptase la o condamnare mai blîndă.

— Ai făcut recurs?

— Nu, dădu din cap.

Tot nu putea dovedi că voise şi ea să se sinucidă. Acum nu mai contează. Chestiunea s-a terminat şi singura ei teamă era ca nu cumva să afle ceva cumnatul ei, învăţătorul, care se însurase cu doi ani în urmă cu sora ei mai mică.

— Mi-a scris odată că el ţine foarte mult la onoarea lui, să am grijă aici, la Budapesta, să nu cumva să fac de rîs familia, să nu-l fac de rîs pe el...

Îi era teamă ca învăţătorul, în urma ruşinii păţite, să n-o alunge din casă pe nevastă-sa.

Accentul, ţinuta, construcţia frazelor ei dădeau dovadă de multă inteligenţă, parcă fără nici o legătură directă cu micuţa şi prostuţa care fusese odinioară. I-am predat darurile mele, pe care pînă atunci le uitasem, distrat, sub braţ. Răspunsul a fost un gest vag.

— Mulţumesc, domnu' Kázmér... De ce vă obosiţi cu mine?... Nu sînt eu demnă de atîta atenţie...

O întrebai de ce a vrut să se arunce în Dunăre. Nu-i interesant, ridică din umeri cu indiferenţă, zău că nu merită să vorbim despre asta, domnu' Kázmér. Poate că era cu mintea puţin răvăşită. Nici ea nu mai ştie. În vremea aia prea se adunaseră multe. Îi mergea foarte prost. La fabrică nu mai voiau s-o reangajeze. Inginerul... adică omul cu care era împreună o încuraja că îi va găsi un post pe undeva. Dar pe urmă s-a mutat cu slujba în provincie, şi nu i-a mai scris niciodată nici un rînd. Iar ea n-a alergat după el. Ce rost ar fi avut? Inginerul se plictisise de ea şi regreta toată povestea. Nu era un om rău, dar copilul îi luase grozav cheful. Bărbaţii uită totul cînd vine vorba de un copil. Apoi a mai sperat un timp, dar nu avea ce face, şi într-o bună zi şi-a dat seama că cel mai bun lucru ar fi dacă n-ar mai trăi nici ea, nici copilul, şi atunci s-a dus pe pod.

Ridică ochii spre mine cu un surîs descurajat. Tăcu.

— Nici nu-mi vine să-mi cred ochilor, domnu' Kázmér, cînd mă vizitaţi... Nu de parcă nu v-aş fi văzut şi înainte...

Am întrebat-o dacă se aştepta să mă vadă mai des. Da, încuviinţă, aproape sufocată de atîta emoţie. M-a

aşteptat de mai multe ori în colţul străzii, dar n-a îndrăznit să mă oprească. Şi-a zis că o voi desconsidera din cauza întîmplării cu inginerul.

— V-am văzut şi feciorul, domnu' Kázmér, adăugă ea, aproape în şoaptă. Aş fi vrut atît de tare să-i sărut mînuţa.

Îmi povesti că a văzut-o şi pe Ilona. A şi vorbit cu ea. Înainte de a se fi întîmplat nenorocirea şi-a adunat tot curajul şi a venit la mine. Dar avea hainele tare jerpelite, Ilona a alungat-o.

— Doamna m-a înţeles greşit. I-a spus servitoarei să mă conducă pînă la uşă, să nu cumva să iau ceva din antreu... O singură dată în viaţă am luat un lucru străin... Jartiera cea veche a lui domnu' Kázmér...

Surise blînd şi adăugă încet:

— Aveţi un băieţel atît de frumos, domnu' Kázmér...

Ilonei nu i-am pomenit nimic despre Veronca. Începuse să trăiască o intensă viaţă socială şi nu era dispusă să-mi povestească vizita unei muncitoare dubioase şi jerpelite şi să-mi dea explicaţii cu privire la micile ei răutăţi. De altfel furtul era o idee fixă de-a ei, era gata să bănuiască pe oricine că vrea să-i fure vreo zdreanţă. Vărul ei, motociclistul, căzînd sub influenţa unei forţe cosmice, de cîte ori era lună plină făcea o pasiune amoroasă pentru Ilona şi o ducea să danseze la un hotel de pe malul Dunării. Mă avertiza de plecările ei, pe fîşii subţiri de hîrtie, iar după un timp doar prin scurte mesaje verbale. „Dacă soţul meu te întreabă unde sînt, îi spui că am plecat să dansez." Şi admiraţia bătrînului sculptor prinsese proporţii îngrijorătoare. De dragul Ilonei îşi răsese barbişonul franţuzesc, atît de distins.

— N-ar fi trebuit să facă greşeala asta, o admonestai pe Ilona în numele posterităţii. Barbişonul acela aparţinea istoriei. Îl poţi întîlni în orice lexicon.

Mă linişti că nu are nici o relaţie sentimentală cu barbişonul amintit, ea nu vede în persoana bătrînului flăcău decît pe marele şi celebrul creator. Făcea colecţie de relaţii cu celebrităţi şi cu creatori renumiţi; într-o seară, îmi prezentă în faţa casei un tip care putea fi bănuit de celebritate.

— Kartali... îl cunoşti, nu-i aşa... prim-amorezul.

În această vreme aveam ochii compuşi, ca ai muştelor, din o mie de fîşii, chiar dacă stăteam nemişcat, vedeam în toate direcţiile. Adevărul era că Ilona nu spusese prim-amorez, ci actor, dar adevărul mai profund era că simţise în el un prim-amorez şi sentimentul îi juca, deghizat în zîmbet, în colţul ochilor, îi stătea pe buze, ca o servitoare zăpăcită în pragul casei. În ziua aceea aveam la masă ficat de viţel cu orez. În timp ce mîncam ficatul îi spusei că îmi par caraghioşi aceşti indivizi cu o perpetuă preocupare sexuală. Ilona îşi puse jos, ironică, furculiţa şi cuţitul. Fu de părere că adjectivul caraghios n-ar trebui să-l folosesc, fiindcă în ceea ce priveşte caraghoslîcul n-am nici eu motive să mă plîng. Talentul şi renumele sînt bucăţi de postav roşu în ochii mei. Ni se servi budinca şi eu îi comunicai Ilonei că postavul roşu nu are defel o influenţă excitantă asupra retinei mele. Pe Kartali îl consider pur şi simplu un cocoş gol şi idiot. Odată cu budinca se termină şi plăcuta noastră conversaţie. Ilona declară că îi sînt o povară, sînt plin de invidia şi furia josnică a oamenilor rataţi. Astfel că nu are nici un sens să mai stea cu mine la discuţii. Se ridică şi părăsi camera cu un zîmbet plin de compasiune.

Începui să-mi vînd statuile la preţuri de nimic. Acceptam orice fel de muncă. Bagdi scuipa din rărunchi. Mă făcea piftie şi cioplitor ratat. Alergam scîrbit după parale, mă vîram în orice gaură prăpădită după ele. Aveam nevoie de nişte realizări financiare, ca să-i demonstrez Ilonei că sînt şi eu un aparat de făcut bani, la fel de bun ca celelalte. Închiriai împreună cu Bagdi un atelier şi mă străduii să prind aripi prin tot soiul de idei de bîlci. În timpul acestor strădanii josnice, sosi, ca o lovitură în plin, scrisoarea lui Bodza, mîrţoaga cu un picior şui. Apărură pe neaşteptate în faţa mea gheata sa ortopedică, zîmbetul său saşiu şi puful de păr al cheliei sale, ca un deus ex machina.

I se nimerise în mîini o revistă ilustrată mai veche şi, cum eram şi eu în ea, organizase o mare serbare populară în cinstea mea. Credea, neghiobul, că o fotografie rătăcită într-o revistă înseamnă cine ştie ce. Pluteşti la mare

înălţime — recita el —, ca o rîndunică. Spune-mi, dragul meu prieten, îţi mai aduci aminte vreodată de cvartetul Felméri?

Prună pusese bazele unei familii, iar Feketics, Masca, se angajase la biroul Doctorului Utriusque ca ajutor de băgător de seamă. Iar în ceea ce o privea pe Miss Mabel, era şi acum tot acolo, îi atîrna un ciorap şi se pregătea să plece acasă, la Birmingham. Învăţase destul de bine limba maghiară în cei unsprezece ani care au trecut, doar rozmarinul îl mai confunda cu cristalinul. Zicea roztalin şi crismarin. Alte veşti nu erau. El însuşi scria versuri şi articole pentru revistele ardelene.

„Ieri a fost pe la mine Ferenc, care se ocupă de moară. A venit să-mi ceară adresa ta, fiindcă vrea să-ţi scrie că apele din primăvară au luat stăvilarul şi au găurit peretele morii. Doar jumătate din ea mai e sănătoasă, restul zace în ruine pe malul pîrîului... Dar pe tine, Kázmér, nu cred că te mai interesează aceste treburi. Ne-ai lăsat baltă pe toţi, asta e cert. Nici nu-ţi mai dă prin cap să dai o *fugă pe acasă, să-ţi treci în revistă prietenii, pădurile, munţii şi toate acele lucruri care se numesc trecut şi acasă. Aveai dintodeauna o inimă de cîine, nu-ţi erau pe plac sentimentalismele. Ei, dar nu-ţi fac nici un reproş; erai de părere că omul trebuie să aibă întodeauna o mutră veselă. Eu unul îţi doresc, şi pe mai departe, mutră veselă şi mult noroc. Trăieşte fericit, bătrîne, inimile noastre plîng uneori după zilele minunate cînd în popicăria căilor ferate tu loveai nouă popice, şi eu un cocoş leghorn. Şi dacă vreodată ţi-ar da prin cap să dirijezi „Fetişcană, fetişcană” cu pipa ta scurtă, englezească, să ştii că fiecare membru al cvartetului tău e gata să-l cînte pe corzile inimii, cu întreaga dăruire muzicală.”*

Înainte de a mă culca, mai recitii o dată scrisoarea. Ilona mă întrebă ce citesc de zîmbesc tot timpul. Îi dădui scrisoarea. O parcurse, apoi mi-o dădu înapoi. Se pare că nu-mi aprecia prea tare trecutul şi prietenii Din ochii ei mă privea, revoltată, o femeie străină.

— Aveai o societate încîntătoare — zise ea, ceva mai tîrziu, cam la nivelul temperaturii de îngheţ.

— Nu am de ce mă plînge, răspunsei înseninat.

N-o interesau anii mei trecuţi, n-o interesa decît prezentul meu, sau, mai precis, viitorul. Viitorul,viitorul ei, pe care ar fi trebuit să-l fundamentez eu cu succese, bani şi asa-zise celebrităţi, cu preţul unei munci neobosite, viitor în care mie însă nu-mi acorda nici un locşor.

13

ÎNCOLŢEŞTE SĂMÎNŢA DE DOVLEAC

După-amiezile stăteam cu Bagdi într-o cafenea întunecoasă din Buda. Dacă se plictisea de atîta tăcere, se ridica şi se apuca să joace biliard, fie singur, fie cu vreun consumator necunoscut. Cafeneaua îngălbenită era plină de întuneric şi de tăcere adormită. Şi pocnetul bilelor de biliard făcea parte din tăcere, completa şi sublinia poezia calmului mut. Uneori intra cîte un tip cu mutra aiurită, se uita la mine, apoi se ducea să se aşeze la vreo masă din fund. Cineva aruncase într-o ulcică nişte seminţe de dovleac, iar acestea se hotărîseră să prindă viaţă în pămîntul trist şi neputincios din cafenea. În jurul lor se fumau trabucuri, se scuipa, se beau pahare de lapte ieftin, dar seminţele îşi desfăceau cu precauţie capul ascuţit şi scoaseră limba. Un timp stătură pe gînduri, dacă este sau nu cazul să prindă rădăcini şi să proclame legile existenţei, superioritatea totală a vieţii în această cafenea cu miros de mahorcă. În sfîrşit, hotărîră că este cazul, ba că este chiar necesar. S-or fi gîndit că-i bine să profite de ocazie, oricît ar fi ea de nenorocită. Cu multe milioane de ani în urmă cineva ne-a dat ordinul să nu pierdem nici o singură ocazie. După o scurtă chibzuială, sămînţa de dovleac înfipse în pămînt limbuţă cu care se orientase îngrijorată prin fumul cafenelei. Acolo îşi scoase apoi rădăcinile subţirele cît firele de păr şi porni să caute cu ele umezeală, cursă de aer şi punct de sprijin. Între timp, sus, îşi scoase capul din coajă, se scutură niţel şi se ridică în picioare. Stătea dreaptă, înfiptă în pămînt. Îşi desfăcu cele două capace de pe cap şi începu, grăbită, să crească. Nu

mai erau nişte seminţe sterpe, azvîrlite, ci plante solide, în plină dezvoltare. Se puseseră în funcţiune uzinele cele mari, cu complicatele diviziuni de muncă ale existenţei. Cojile de seminţe mai căscară gurile un timp, părăsite, apoi veni măturătoarea şi le scoase din ghiveciul plin de verdeaţă...

Bagdi era de părere că iar mă lovise damblaua, de mă apucasem să studiez viaţa seminţelor de dovleac. N-ai altă treabă? mîrîi la mine. Treabă? Ce altă treabă mai putem avea decît să luăm exemplu de la sămînţa de dovleac şi să trăim. Fiindcă aceste trebuşoare încîlcite în care ne-am vîrît pînă peste cap nu pot fi numite în nici un caz viaţă. Circulăm pe linii secundare — îi comunicai lui Bagdi.

Nu înţelegeam scrisoarea lui Mîrţoagă. Cum s-o fi dărîmat partea din spate a morii, cînd apa umflată trebuia s-o fi lovit din faţă? Şi că Ferenc nu scria nici un cuvînt despre pămînturi! Deşi, dracu' s-o ia de treabă, ar fi avut timp berechet s-o facă. E drept că şi eu sînt o pramatie leneşă, aş fi avut timp suficient să mă interesez niţel de starea treburilor de acasă. Cu ocazia vizitei mele următoare la Veronca, îi spusei şi de temerile mele. Să fi vîndut Ferenc o parte din pămînturi? A avut el mai mulţi cumpărători pentru parcela de la margine — mă lămuri Veronca —, dar Ferenc n-a vîndut-o, fiindcă s-a construit un drum nou spre ferăstraie, chiar pe lîngă parcelă, şi Ferenc a fost de părere că se va putea obţine un preţ cu mult mai bun. Drumul cel nou trece prin spatele castelului, nu mai trebuie făcut un ocol atît de mare.

— Aşa-s toate, Veronca, făcui eu pe înţeleptul. Ulterior ne dăm seama că se poate ajunge şi fără ocoluri.

Fiindcă cel mai scurt drum între două puncte este linia dreaptă.

— Şi tunelul mai fumegă, Veronca?

— Dacă trece vreun tren prin el, mai fumegă, domnu' Kázmér, îmi întoarse gluma Veronca.

Şi soţia grăsană a cantonierului stătea şi acum lîngă şine, ţinînd în mînă steguleţul afumat. Pe lîngă linie, broaştele făceau salturi în băltoacele verzi. Din dosul unui

pom cineva îmi face cu mîna, îi auzeam pînă şi vocea: „Hei, domnule Felméri, de mult n-ai mai fost pe la noi.” îi zîmbii. De mult? Să nu exagerăm, bătrîne. De ieri.

Da, parcă de ieri.

— Nu ştiu de ce, amice, — îi spusei lui Bagdi după ce plătirăm şi ieşirăm din cafeneaua aceea întunecoasă —, dar în ultimul timp hoinăresc tot mereu prin preajma morii.

— Ai necazuri cu femeia, nu? — mă privi cu satisfacţie. În clipele astea omul îşi pierde şi stropul ăla de înţelepciune care i s-a dat.

Dorothy îmi făcu semne, zîmbind, dintr-un tramvai. Mă despărţii de Bagdi, ca s-o aştept pe fata care se grăbea spre mine, plină de vioiciune.

— Bine că ne întîlnim, Felméri, spuse ea. Uite, citeşte ziarul acesta... E un concurs pentru un monument... Ai putea să concurezi şi dumneata...

— Nu concurez, negai din cap.

Se năpusti asupra mea: cine a mai pomenit atîta dezinteres, atîta păcătoasă delăsare! Uite o ocazie să mă pun pe picioare, şi eu dau din cap, zîmbind stupid, că nu doresc să mă pun pe picioare. Rîsei. Bani, slavă domnului, nu am — îi explicai —, de ce să mă zbat atunci, ca să am?

— Nu înţelegi, Kázmér? Pentru soţia dumitale.

— Cum adică? Să concurez pentru Ilona?

— Nu simţi nevoia să o convingi?

— De ce? De ce ar trebui s-o conving?

— De faptul că a greşit în privinţa dumitale...

A, rîsei cu chef şi cu oarecare falsitate. (Că doar nici nu făceam altceva în acele luni urîte, decît să asud, încercînd s-o conving pe Ilona că a greşit.)

— Stimată Dorothy, afacerea noastră a putrezit, ca o ladă de mere. Ilonei i se pare că sînt un bolnav care nu mai poate fi salvat. Îi e milă de mine...

Dorothy dădu din mînă. Să fac numai ce-mi spune ea. Ilona e mioapă. Trebuie să concurez. Trebuie să ies din fundătura asta oribilă în care m-am rătăcit. Dacă nu mă grăbesc să ies, s-ar putea să mor sufocat.

— Dumneata ştii că eu o urăsc pe Ilona... E mult prea egoistă, pentru a putea fi iubită...

Îmi întinse mîna.

— Şi acum, toate cele bune, Kázmér. Nu te voi mai urmări cu dragostea mea. Un individ suportabil mi-a propus că dacă n-am altă treabă să devin soţia lui...

Mi se uită în ochi, de parcă se pregătea să plonjeze, ca într-o apă adîncă, ca să se înece în mine. Asta i-a fost privirea de adio, de la mine, care nu-i dădusem nici o importanţă.

— Şi eu voi fi soţia lui, îşi încheie fraza, reculegîndu-se în grabă.

Plecă iute. Şi îmi lăsă ziarul în mînă.

O detesta pe Ilona şi i-ar fi plăcut ca eu s-o umilesc într-o formă cît mai spectaculoasă.

Îmi vîrîse un purice în ureche. Începui să desenez pe feţe de mese şi margini de gazete mîzgălituri informe. Era ceaţa primară din care într-o bună zi prind contur cupolele, busturile, pulpele muşchiuloase. Şi, dacă uitam de aceste mîzgălituri cîte o săptămînă-două, şarpele meu paradisiac mi se apleca la ureche şi îmi şuşotea porunca: concurează, Kázmér! Aruncam scîrbit foile de hîrtie umplute de linii. Era dezolant să vezi cît de tare nu mă pricep la conceperea unui asemenea proiect de concurs. Bagdi privi cutremurat încăpăţînatul meu chin. Mă întrebă cînd voi isprăvi odată această fabricare idioată de pietre unghiulare.

Într-adevăr, mă gîndii eu, uşurat, ce rost are să cioplești în piatră plictiseala şi indiferenţa? Peste cîteva săptămîni, într-o seară, intrai cu Bagdi într-un cinematograf de categoria a treia. Era plin cu pureci şi cu perechi de îndrăgostiţi. Lumea ieftină de vis îl făcu pe Bagdi să adoarmă instantaneu. Eu începui să urmăresc atent. Nici nu ne uitasem pe afiş, voiam să vedem doar o poveste stupidă şi simplă. Uneori ochii şi sufletul nostru au nevoie de asemenea poveşti. În loc de asta însă era o întîmplare din lumea interlopă americană. Băiatul se eliberase în ziua aceea de la Sing-Sing şi, la braţ cu vechea sa iubită, privea vesel vitrinele luminate. „Ia te uită, Malemute — îi dădu femeia cu cotul —, vezi aici blana asta de cincila moartă? Aş fi capabilă să te părăsesc pentru o haină de şobolan ca asta.” Malemute o respinse drăgăstos şi femeia se izbi

de zid. „Cară-te, măi, sorcovă, — îşi dădu cu părerea băiatul —, n-ai fi tu femeia oare să poarte blană de şobolan.” Mai tîrziu, dacă nu mă înşel, băură bere şi scoaseră cîte o ţigară fumată pe jumătate, aşa cum se obişnuieşte în filmele despre lumea interlopă. Femeia necredincioasă începu să sufle fumul spre un individ cu aspect de bogătaş, la care Malemute, ca s-o facă să revină pe drumul fidelităţii şi al virtuţii, îi dădu o pereche de palme, apoi sparse vitrina blănăriei şi îi aduse blana de cincila.

Îl trezii pe Bagdi şi ieşirăm din lumea de vise urîte şi rău-mirositoare.

— Ce părere ai, Bagdi, despre furt? — îl întrebai eu.

— Există şi hoţi cinstiţi, dădu el din umeri.

Ne despărţirăm şi eu mă apucai vîrtos să studiez problema furtului. După părerea coanei Rideli, fiecare din noi, în adîncul sufletului, sîntem oleacă hoţi. Deci nu poate fi un lucru chiar atît de grav, precum o pretind codurile penale. Kadarkuti, la Paris, lăsase la mine cîteva desene de-ale lui, erau între ele şi nişte proiecte de monument. Între schiţele lui se afla şi proiectul pentru acest concurs, pe care se pregăteau să-l organizeze de douăzeci de ani încoace, în fiecare an. Ar trebui să modific doar proporţiile — mă gîndeam mai tîrziu, cînd stăteam la masă cu Ilona şi cu Kartali, celebrul prim-amorez.

Însemnătatea femeii care pleacă creşte proporţional cu pătratul distanţei. Ilona, care se încălzea cu o emoţie uşoară la razele solare ale acestui bărbat popular, deveni deodată exasperant de însemnată pentru mine. Avea deja o întreagă colecţie de oameni cu renume, tot soiul de celebrităţi, şi cum eu nu-i puteam oferi nimic din ceea ce constituia marea pasiune a vieţii sale, abia dacă-i mai păsa de mine. Nu făcea nici o taină din faptul că mă considera un tip completamente ratat. Nu ştia încă dacă e mai bine să-mi zică pungaş, sau doar simplu ghinionist. Avea nevoie de o recompensă. Îmi dădui seama că popularitatea actorului, privirea sa explozivă, căldura sa tropicală şi frazele superbe însuşite din rolurile sale o umpleau pe Ilona de o strălucitoare mulţumire. De ce să neg, această strălucire mă umplea de gîn-

duri josnice. Ieşii din odaie, ca un şobolan oribil. Căutai planurile lui Kadarkuti şi mă uitai mult timp la ele. Acest Kadarkuti a fost un tip talentat, mă gîndii eu, luînd planurile sub braţ, păcat că s-a pornit atît de curînd spre descompunere.

Mai ezitai un timp. Mai trecură cîteva zile. Aşteptam ceva. Aşteptam o întorsătură, care să mă împiedice în intenţiile mele. Dar nu veni nimic. Făceam o treabă foarte murdară. Lucram noaptea, în taină, în tăcere, ca gîndacii de bucătărie. Ziua eram om cinstit, cîştigam bani şi mă plimbam cu Kázmér cel mic. Cînd ne întorceam din plimbări, papu ne aştepta în poartă cu ceasul în mînă. Îi era frică să nu-i răpesc nepotul. Ilonei nici că-i păsa de noi.

14

DOLIU LA METRU. SE LĂMURESC LUCRURILE

Vorbirăm mult cu Kázmér cel mic despre pădure şi despre moară. Îi plăcea să mergem cu tramvaiul, sau cu vreo cursă, în excursie, între copaci, sau pe cîmp. Pomii fructiferi tineri îşi mai purtau cărţile de vizită care li se agăţaseră de gît în pepinieră,ca proprietarul lor să nu confunde caisul cu zmeura. Disciplina oficială a pădurilor budapestane nu-l deranja pa Kázmér cel mic. Era plin de încîntare. Pila de unghii gravase în scoarţa copacilor iniţiale îndrăgostite. Fiindcă omul din metropolă, de obicei, nu umblă cu briceagul la el. Ne uitam peste copaci, de pe o colină. În fund, soarele încerca să se strecoare prin ceaţa nesănătoasă a oraşului, dar nu-i prea reuşea. Era primăvară timpurie, deasupra noastră trecea plutind un cîrd de berze. Pe Kázmér cel mic îl interesa de unde ştiu berzele şi celelalte păsări călătoare cînd trebuie să plece la drum. Cine le atrage atenţia? Există un calendar al păsărilor pe care e trecută cu roşu ziua plecării? Şi de ce călătoresc ele?

— Nu ştiu, frăţioare, recunoscui cu voioşie.

Cauza migrării păsărilor, am citit undeva, este că axa Pămîntului nu este perpendiculară pe planul orbitei descrise de el în jurul soarelui. Nu prea puteam să-i servesc sosul ăsta dens. Deci îi povestii despre sunetele pe care le scot păsările în timpul zborului, noaptea, cînd vor să se avertizeze una pe alta, şi ce alte sunete scot atunci cînd stau de vorbă, paşnice, într-un copac, cu prietenele sau perechile lor. Au o altă voce în caz de pericol şi iarăşi alta cînd se ceartă pentru vreo mîncare. Cînd masculul îi declară dragoste femelei, scoate cu totul

alte sunete decît atunci cînd îşi cheamă tovarăşii să înfulece împreună o bucată neaşteptat de gustoasă. Puii, în schimb, scot un ciripit drăgălaş, cînd cerşesc mamei lor mîncare. Au o sută de feluri de voci, nu unul...

Kázmér cel mic îmi strînse mîna recunoscător. Avui un succes deosebit atunci cînd îi vorbii despre viteza orară a păsărilor călătoare, şi o comparai cu viteza tramvaielor sau a automobilelor. Aceste viteze şi distanţe îl interesau teribil. Prepeliţa — explicai eu —, are capul mic, cît o nucă, şi totuşi se află în el harta munţilor şi apelor din întreaga Europă. Niciodată nu-şi greşeşte drumul, cunoaşte toate cîmpiile, apele, pădurile deasupra cărora a trecut o dată în zbor. Şi fluturele ştie să se întoarcă la tufa lui, chiar dacă pleacă la cincizeci de kilometri distanţă de ea...

Odată ne întoarserăm acasă seara. Papu mă făcu scurt şi hotărît bandit, fiindcă l-am obosit atît de tare pe copil. Mă anunţă că, pentru a asigura integritatea trupească şi sufletească a lui Kázmér cel mic, va introduce cîteva legi mai severe.

— Nu mă interesează legile dumitale, zîmbii uşurel, ţinîndu-l de mînă pe băieţaş.

Ilona stătea în uşă palidă. Se apropie de mine şi îmi strigă în faţă că n-am dreptul să vorbesc aşa. Plimbarea prin pădure mă făcuse foarte blajin, îmi continuai zîmbetul uşor şi nu băgai în seamă mormăielile scurte ale lui papu şi revolta Ilonei. Simţeam în mine o veche voioşie, o uşurinţă plutitoare. Pe scurt: nici nu-mi păsa de prea onorata mea familie. Veronca, pe care o vizitam de cîte ori se ivea ocazia, deschisese ferestrele vieţii mele iresponsabile, uşoare, făcuse curăţenie generală prin ea, ştersese cu cîrpa de praf pînza groasă de păianjen şi aşternuse peste toate un luciu voios. Frăţioare, îmi spusei eu, frăţioare, ia te uită ce gunoi uscat te-ai mai făcut în viaţa asta onorabilă. Cum ţi-a trecut de pe buze fluieratul, ţi-au trecut vorbele uşoare şi desele hohote de rîs! Îţi este scris undeva ca la vîrsta de treizeci şi şase de ani să începi să te găureşti şi să te clatini ca o măsea de minte stricată? Ieşi iute, frăţioare, din storcătorul anilor. Scoate-ţi picioarele. Te-ai lăsat îndrăgostit, pradă grijilor şi gîndurilor. Crede-mă, nu pentru asta ai venit. Stăm aici

la masa asta îmbelşugată şi, în loc să mîncăm bucatele plăcute şi hrănitoare, ne îndopăm mereu cu acelaşi aperitiv. Tot timpul înghiţim doar leacul tulbure pentru poftă de mîncare şi cînd în sfîrşit ar veni şi rîndul esenţialului, rîndul curcanului bine ruimenit, gingia ne e obosită şi golaşă, nu mai putem ronţăi, nu mai putem mesteca. Dă-le un picior în fund, inimă, acestor pregătiri nefolositoare. Viaţa este un şir de cadouri, nu de pedepse...

Cădea o ploaie de primăvară. Luminile lămpilor şi ale reclamelor şerpuiau în oglinda asfaltului ca nişte arcuri de divan. Veronca îmi vorbise de ploile de primăvară şi de felul cum luase cele două grinzi de peste pîrîu, cînd mă văzuse trecînd peste ele, în drum spre Ágnes... Adusese vorba şi de jder şi de săpăturile de primăvară în curte...

Trebuie să-i scriu lui Ferenc, mă gîndii eu.

În vitrine atîrnau nişte cravate uriaşe, aproape supraomeneşti. Cum trecui distrat prin faţa unei vitrine, văzui şi un baston. Stătea singur şi rece, ca o statuie. De pe un cilindru rotativ, bine luminat, îmi sări în ochi portretul lui Macskássy, cu titlurile, rangurile, funcţiile lui, care spînzurau pe el, în faţă şi în spate, ca medaliile de învingător pe un campion de ciclism. Nici nu se mai vedea de sub ele fostul Makovecz.

Ce ar zice Eberlein de tipul ăsta? — îmi veni în minte.

Văzui în buzunarul lui exterior termometrul, briceagul, ţigaretul, creionul, cartuşele de vînătoare şi dicţionarul liliputan. Îşi împingea încet bicicleta. Gîtul îi era mai subţire decît înainte. Îşi răsucea şi acuma ţigările în forme la fel de dizgraţioase.

— Eşti bine, doctore Eberlein?

Îmi zîmbi. Bine? Da. Ca puricele de gheaţă.

— Ai auzit probabil de puricii de gheaţă, Kázmér. Puricii ăştia degeră în fiecare noapte, dar ziua, cînd apare iar soarele, îşi revin la viaţă şi zburdă veseli mai departe. Cam aşa zburd şi eu. Apoi, odată şi odată, o să mi se stingă, acolo sus, luminarea şi voi adormi şi eu... Nu vii să ascultăm puţină muzică?... La cinci treizeci se transmite din Stockholm Simfonia a noua...

Îşi umezi ţigara găurită, îşi trase pe ochi vechea şapcă sport şi porni pe lîngă pădure. Era seară, lumina micii sale lanterne dansa de colo-colo pe crengi.

Mă uitai surîzînd în urma lui. Apoi dispăru brusc în dosul statuii lui Vörösmarty, înghiţit de lucirea vitrinelor.

Se înmulţeau şi piuiau în jurul meu lucrurile din trecut, uneori aproape că nu mai vedeam din cauza lor strada şi vagoanele de tramvai. Se ţineau după mine ca băieţii după prinzătorul de şoareci din Hameln... Ii spusei Veroncăi că am primit scrisoare de la Ferenc. Se întrecuse pe sine, presărase pe două coli ministeriale tot felul de pete, mari şi mici, de toate formele. Între ele se putea distinge şi cîte o scrijelitură mai cu miez. Rîndurile vorbeau despre faptul că el, slavă Domnului, mai poate mirosi ghioceii pe cîmp şi speră că şi eu la fel. Apoi, că a fost o iarnă cîinoasă şi pe urmă un dezgheţ îmbelşugat. Jumate din moară s-a şi dus cu prilejul ăsta, n-a mai rămas decît o jumătate. Ca semn de orientare pentru turişti. Cumnatul lui Birtalan, tîmplarul, căruia i-a fost scos un ochi, în bătaia de la cîrciumă, cîndva, într-un an mai de mult, s-a uitat la resturile morii şi a zis că s-a dus dracului definitiv, nu se mai poate pune pe picioare... Todor mă salută cu stimă şi îmi trimite vorbă că, dacă ar fi să vin pe acasă, să-i aduc cîteva pietre de brichetă, că nu mai are. În ceea ce priveşte satul, sînt la locul lor amîndouă şi cel de munte şi satul de jos. Mai există şi preotul cel bătrîn. Cel tînăr a înfiinţat o cooperativă de consum foarte nimerită... Au sosit şi privighetorile, şi păsările de baltă, apoi alte veşti nu mai sînt, Domnul să vă aibe-n pază, Ferenc.

Veronca mă privea în tăcere. Aerul puşcăriei îi desenase pe faţă fine pete sufleteşti. Mîna, pielea din palme, începuse să i se subţieze, să fie mai fină, am simţit-o cînd şi-a pus mîna în palma mea. Îşi drămuia cu zgîrcenie vorbele, mai degrabă îşi spunea gîndurile cu ochii.

— Domnu' Kázmér, prinse odată curaj, pălind toată, poate ar fi mai bine să nu mai veniţi...

— Pe naiba! — rîsei eu. Poate că te incomodez?

— Nu, da' de unde... Nici nu merit eu atîta bunătate...

Dar se vorbesc atît de multe... Mi-e frică, să nu vă pară rău după aia că v-aţi ocupat atîta de mine...

Deci vorbe rele, bîrfe, pînă şi aici, în închisoare. Dădui din mînă şi o bătui pe umăr cu nişte cuvinte vesele şi calde. Să nu-şi facă nici o grijă. Din partea mea pot cleveti şi preţ de douăsprezece volume, nu le-o iau în nume de rău. Oamenii care trăiesc în umbră sînt mai predispuşi la răutăţi.

Ţinea în mînă o floare de hîrtie, mi-o arătă zîmbind:

— Aţi mai văzut aşa ceva, domnu' Kázmér?

Trandafirul de hîrtie era prins cu o sîrmă subţire de o crenguţă de salcîm. Veronca îl făcuse. Pusese floarea de hîrtie într-un vas cu apă şi după patru zile beţişorul de salcîm prinsese să înmugurească. Floarea de hîrtie căpătase frunze vii...

Un subiect frumuşel pentru un simbol. Odată, cînd voi începe să scriu, mă gîndii eu (fiindcă odată şi odată îi vine fiecăruia chef s-o facă) voi face din asta o frumoasă figură de stil. Mă mai apucase de cîteva ori, în legătură cu Ilona, dar mi se părea că am un stil ireverenţios şi mult prea necontrolat, din punctul de vedere al pretenţiilor pe care le impune literatura. Bat şaua pe amănunte uşurele şi nesemnificative şi lipseşte din scrierile mele construcţia severă, dramatismul. Probabil că se putea enumera printre greşelile capitale şi faptul că nu cloceam ouăle răscoapte ale ideilor de mare anvergură, nu stăteam să scot din ele pui. Azi literatura e plină de asemenea clocitori ambiţioşi care stau cu o hotărîre sobră pe parcursul mai multor capitole pe minunatele lor ouă răscoapte. Cum maniera mea nu se potriveşte cu obişnuinţele generale, am aprins un chibrit şi l-am ţinut sub foile de hîrtie scrise...

De fereastra puşcăriei se ciocnise, în mod ciudat, o rădaşcă. Veronca mi-o dădu mie, să i-o duc lui Kázmér cel mic. Puştiul se bucură grozav şi îl rugă pe papu ca de ziua lui să-i cumpere o colecţie de fluturi sau de gîndaci, cum văzuse el într-o vitrină. Papu însă nici nu voi să audă de aşa ceva.

— Dar se poate? — prinse el să se enerveze. În loc să-mi ceară o cutie de soldaţi, el vrea o cutie cu gîndaci. Şi pe asta tot taică-său i-a vîrît-o în cap.

În general, eu eram vinovat de tot ce se întîmpla. Supărarea şi ura lor faţă de mine ajunseseră la perfecţiune. Nu voisem să mă îndrept şi să revin pe calea cea bună, pe care a trasat-o societatea pentru cetăţenii ei merituoşi; pe calea îmbogăţirii şi a venerabilităţii. Toată familia mă considera un aventurier şi un irresponsabil, un fel de irealitate, abstractă şi supărătoare, lucru pe care îl datoram pipei mele scurte, englezeşti, veniturilor mele scăzute şi voioşiei mele nemotivate. Aceasta din urmă mă apuca uneori cu totul pe neaşteptate, ca o boală tainică. Nu corespundeam dimensiunilor generale, ăsta era necazul. Deşi, recunosc, m-am străduit, m-am zbătut să semăn cu toţi aceia pe care ei îi considerau buni. Nu-mi reuşea, mereu mi se dădea în vileag vreuna din proprietăţile mele impertinente. Macskássy mi-o dăduse de înţeles în mai multe rînduri. Eram dăunător şi inutil. Dar dacă aduceam bani în casă, lucru care s-a întîmplat de mai multe ori, sau dacă critica arunca în jurul vreuneia din lucrările mele laude obosite, astea, banii şi vorbele surde ale criticilor, aveau în casă efectul unui vînt puternic. Norii se împrăştiau îndată. Erau nori dirijabili.

Mapu, care de asemenea nu mă vedea cu ochi buni şi care într-un moment de inspiraţie îl numise pe ginerele ei „un ţăran de o sută optzeci de centimetri”, adună vreo şase din cele peste zece mii de boli care stau la îndemîna omenirii şi muri. Erau misterioase şi bizare firele care o legau pe Ilona de-ai ei. Luă cunoştinţă de moartea maică-si cu un strigăt muzical. Pe mine unul strigătele ei mă făceau să-mi amintesc de fragmentele unei arii dintr-o operă. Îşi încheie, bocind, nasturii mănuşilor, plecă grăbită la sanatoriu, dar peste un ceas fu din nou acasă. Între timp, probabil de la sanatoriu, îi telefonase croitoresei, care o şi aştepta. Se aşezară şi discutară absorbite şaizeci şi patru de minute despre croiala şi mai ales despre lungimea vălului de doliu. După trecerea în revistă a jurnalelor de modă şi a diferitelor criterii îngrijorătoare, căzură de acord la doi metri şi jumătate. În antreu însă se răzgîndiră şi stabiliră ca vălul de doliu să aibe mai bine trei metri şi jumătate. După croitoreasă urmă conceperea anunţului mortuar.

Ilona, care citea orice necrolog mai acătării (cu aceeaşi pasiune citea şi descrierea nunţilor unor regi şi prinţi), îşi aminti uşor şi fără eforturi expresiile consacrate ale marilor zguduiri sufleteşti. Deci, reuşi să compună fără probleme anunţul trist despre golul lăsat de maică-sa, despre pierderea ireparabilă, despre meritele sale de mamă, soţie şi bunică. Cînd veni rîndul alcătuirii listei cu numele membrilor de familie adînc cutremuraţi, ezită cîteva clipe, dacă să mă treacă şi pe mine între cei cu inima frîntă. Nici vorbă, inima mea nu era frîntă absolut deloc. Deci, drept ar fi fost să mă omită de pe listă. Nu mă omise. Dar avea senzaţia că nu sînt demn de această popularizare. Abia că isprăvi de scris această funestă literatură, şi apăru un domn ireproşabil, cu aspect de secretar de stat, cu care stabili cantitatea şi mărimea luminărilor, numărul şi calitatea coroanelor, materialul şi culoarea panglicilor. Apariţia ireproşabilă de secretar de stat vorbea despre tradiţii, iar Ilona vorbea de bun-gust. Luară în discuţie şi numărul aprozilor îndoliaţi şi în sfîrşit adunară pe o hîrtie datele personale necesare cuvîntării de doliu. Aflai că defuncta fusese membră de onoare a patru societăţi de binefacere. Aşteptam ca Ilona să înceapă în sfîrşit să-şi plîngă mama moartă, ca să mă pot apropia de ea şi să-i pot strînge mîna, exprimîndu-mi condoleanţele mele, dar trecu de miezul nopţii şi uzina de doliu tot nu-şi încheiase încă lucrările pregătitoare. În sfîrşit, a doua zi sosi clipa mult aşteptată: croitoreasa aduse rochia. Ilona aşeză un fotoliu vizavi de intrare, luă toate celelalte mobile de acolo, ca întregul perete alb să fie dominat numai de fotoliu, ca de un tron, conform unei concepţii de regizor de filme, apoi se aşeză în fotoliu şi începu să plîngă. Prietenii, prietenele şi cunoştinţele mai îndepărtate se prefăcură că o compătimesc, veniră şi îşi spuseră cu voce joasă gogomăniile de rigoare. Cînd se cărară, considerai că a venit momentul să mă apropii de Ilona şi să o consolez. Dar nu se putu; Ilona se ridică şi după ce îmi comunică că n-am respectat-o pe maică-sa şi acum săraca a murit şi n-o să mi-o ierte niciodată, — ea sau moarta, nu ştiu —, părăsi odaia, purtînd pe cap frumoasa coroană de tinichea a durerii. Săptămînile următoare trecură pentru Dona cu primirea

unor vizite suplimentare de condoleanţe, scrierea unor scrisori de mulţumire şi aruncarea spre mine a unor priviri revoltate, de parcă maică-sa ar fi ajuns în groapă din cauza lipsei mele de respect.

Pentru mine, aceste săptămîni trecură cu organizarea unor escapade tainice cu Kázmér cel mic. Cînd ajungeam departe de casă începeam să rîdem şi să ne bucurăm descătuşaţi de viaţa care se năştea proaspătă în jurul nostru, zilnic cu alte culori, gusturi şi forme.

— Tata a vîndut casa, mă anunţă într-o zi Ilona. În patru săptămîni trebuie să ne mutăm.

I-am ajutat la împachetat, apoi l-am luat deoparte pe Kázmér cel mic şi i-am explicat care-i situaţia. Situaţie care mă făcea să cred că nu are nici un rost să mai ţin prăvălia comună cu maică-sa, atunci cînd rafturile magaziei noastre afective se goliseră atît de falimentar. Poate că vorbele au depăşit înţelegerea copilului, dar vocea mea l-a făcut să priceapă cîte ceva. M-a privit cu multă atenţie. Apleacă-te, m-a rugat apoi, liniştit. M-a sărutat şi m-a pus să-mi dau cuvîntul de onoare că nu-l voi părăsi şi că voi căuta orice prilej pentru a ne putea întîlni. Apoi am dat mîna şi, în timp ce Ilona, în capul scărilor, supraveghea transportul candelabrelor, cu pachetul meu mărunt sub braţ, mi-am luat rămas bun de la acea legătură greşită care s-a numit căsătorie, de la acel număr de casă greşit care s-a numit cămin. Kázmér cel mic şi-a fluturat batista, cu gura schimonosită, luptîndu-se cu o drăgălăşenie copilărească împotriva tristeţii. M-am întors grăbit la el.

— În curînd voi veni să te iau, i-am spus.

Mi-a îmbrăţişat gîtul şi s-a strîns la pieptul meu.

Astfel am părăsit-o, devenind inutil ca un apendice, pe Ilona. *Rien,* nimic — a scris în jurnalul său Ludovic al XVI-lea, în ziua revoluţiei. Dacă îmi scriam şi eu jurnalul, cred că în ziua acestui memorabil eveniment şi eu mi-aş fi notat doar atît: nimic!

15

EBERLEIN ESTE DE PĂRERE CĂ OAMENII RIDICĂ SACI PREA GREI

Proiectul de concurs stătea gata turnat în ghips, în mijlocul atelierului. Erau momente cînd mă cam scîrbea toată treaba şi duceam mîna după ciocan să zdrobesc dintr-o lovitură lucrul furat. Dar morala era deja o bretea veche, nu-mi mai putea susţine pantalonii. Însoţit de rînjetul răutăcios al lui Bagdi, trimisei modelul de ghips comisiei. Şi prinsei şi eu să rînjesc răutăcios.

Pe insulă, mi se agăţă de braţ mînerul unei umbrele de damă. Mă întorsei şi mă găsii faţă în faţă cu surîsul plin de reproşuri al Júliei. Gîtul, şoldurile rotunde, sînii frumoşi, pulpele prelungi îmi aprinseră din nou, pe rînd, simţămintele, cum se aprind luminile sub mîna lampagiului. Eram o lampă isteaţă, străluceam şi scoteam cuvinte luminoase, surescitarea mea o considera un fenomen biologic, încuviinţă veselă, da, da, apoi mă întrebă de ce sînt atît de de răguşit. Mă luă frumuşel de mînă, îmi pipăi încheietura. Un om întoarse capul uimit, dar ea nu-l băgă în seamă.

— Felméri, dumneata ai febră.

— Da, mi-a fost cald şi am băut bere rece cu Bagdi. Dar asta nu-i important. Important e doar faptul că noi nu ne-am văzut de foarte multă vreme.

— În septembrie vor fi doi ani, preciză Júlia. Du-te acasă, bagă-te-n pat şi, dacă şi mîine vei avea febră, cheamă un doctor.

— Ştii că m-am despărţit de Ilona?

— Cum să nu. Mi s-a telefonat chiar atunci. N-ar strica să iei şi trei tablete de chinină, de cîte douăzeci de centigrame. La două ore.

— Şi să chem un medic?

— Neapărat.

— Ce număr de telefon ai?

Am format numărul şi i-am dat pe loc un telefon. Alo, doamna este acasă? Personal? Da, atunci, vă rog, fiţi bună şi veniţi urgent pînă la mine. Da, sînt foarte grav bolnav. Foarte. Nu-mi găsesc locul, delirez. Delirăm cu toţii puţin. Şi, pe această bază, permiteţi-mi să vă vorbesc de sentimentele mele...

Mă ascultă, apoi mă certă cu vocea ei plăcută:

— Nu-i mai simplu şi mai plăcut să rămînem prieteni? — mă întrebă cu un zîmbet uşor. Vezi, te-ai mai ars o dată.

Nu zic nu, aveam un vag miros de ars, dar începusem să dau mlădiţe noi. Júlia locuia afară din oraş, în vila ei de vară, undeva, într-o comună din preajma Budapestei. A doua zi primii un bileţel de cîteva rînduri, că, dacă mă simt mai bine, să-i fac o vizită. Mă va aştepta duminică la pontonul de vaporaşe. Există războaie şi există numiri, există succese artistice sau accidente. Dar astea sînt toate numai halte. Adevăratele gări sînt acelea în care ne întîmpină dragostea. Am să-i explic asta Ilonei, cînd am s-o întîlnesc, mă gîndii eu.

Duminică ajunsei prea tîrziu la vaporaş, aşa că de-abia la sfîrşitul săptămînii următoare mă dusei la ea. De la ponton pleca un drumeag mărginit de salcîmi şi mesteceni. Prin grădini dansau aburi calzi. Apoi urmă cîmpul, atît de gălăgios de parcă ţăcăneau mii de foarfece printre plante. Mă dezobişnuisem de soare, mă oprii să-mi şterg sudoarea de pe ceafă. La douăzeci de paşi de mine, un tînăr cu pantaloni cadrilaţi juca golf. Cum mă uitai mai bine, văzui că mă înşelasem, tînărul nu juca golf, ci cosea. Apoi se opri şi puse mîna pe piatra de ascuţit. Mîngîie şi alintă vreo zece minute tăişul coasei cu piatra.

— Haidem odată, domnule, îi rîsei cu prietenie.

Rîse şi el şi apucă zdravăn, ca un amator, mînerul coasei.

— *All right!* — strigă el şi ridică unealta.

Coasa se avîntă, ca un bărbier prost, începu să scarmene, să zgîndăre, să şfichiuie prin mohorul sălbatic,

prin traista ciobanului, prin păpădii şi mac, prin florile de in şi prin măzăriche, fără să facă pagube prea mari în fîn. O prepeliţă clopoţea sub o tufă din apropiere, iar pe drum se plimba o codobatură.

— Auzi, — îi spusei tînărului cu pantalonii cadrilaţi —, i-ai îndreptat puţin tăişul?

Ridică din sprîncene: pentru ce-ar fi făcut-o? Şi se avîntă din nou asupra ierbii. Coasa şuieră pe deasupra florilor şi tînărul se învîrti o dată în jurul axei sale.

— Mulţumesc, mister, ţi-ai dat examenul, îi făcui cu ochiul, înseninat.

— Dumneata ştii mai bine?

Îmi aruncai haina de pe mine, intrai în cîmp şi luai coasa din mîna tînărului. Hai, întîi cu ciocanul. Mă aşezai pe marginea drumului, lîngă piatra de kilometraj şi pe partea netedă a pietrei începui să îndrept, cu ciocanul, tăişul coasei. Un cosaş îmi sări pe ureche şi umbrela unei buruieni înalte mă gîdilă la nas. Tînărul se uita la iarbă.

— Porcii, — zise el, — pînă şi aici au scuipat peste tot.

Se referea la excursionişti şi arătă cu vîrful pantofului spre tulpina unei urzici. Pe tulpina subţire a plantei atîrna ceva ce aducea a scuipat. Îl întrebai la care bancă lucrează?

— La contabilitatea poştei, îmi spuse uşurel. De ce te interesează?

— Fiindcă ce numeşti dumneata scuipat sînt ouăle de gărgăriţă. Gărgăriţa îşi apără de furnici ouăle prin spumă.

— Bună idee, rîse tînărul.

Într-o oră cosii toată parcela. Îmi amorţise umărul şi braţul. Mi-era sete şi speram să întîlnesc în drum vreo femeie cumsecade căreia să-i pot cere ulciorul cu apă. Dar nu întîlnii decît fete budapestane care duceau sub braţ rachete de tenis şi umpleau cîmpul de rîsete şi de vorbe goale despre teatru...

La Júlia găsii o societate zgomotoasă. Cei mai mulţi erau vecini veniţi la ea în cinstea lui Palotai, care îşi petrecea de obicei duminicile în această staţiune, ca invitat al unei contese iubitoare de literatură şi îi făcea

plăcere să lenevească o oră-două şi pe terasa Júliei. Nu-l mai văzusem de ani de zile. Pe obraji, sub urechi, i se strînseseră grăsimi ameninţătoare. Mîncărurile bune şi îmbelşugate îi prefăcuseră chipul într-o leneşă vitrină de măcelărie. Vechea sa distincţie se retrăsese în perimetrul ochilor, în poziţie de apărare. Cînd natura nu mai are nevoie de noi, îşi bate joc cumplit de înfăţişarea noastră.

Ne salutarăm. Apăru şi Júlia şi fu încîntătoare. Mă uitam la Palotai, dezamăgit foarte. Nu din cauza chipului său. Citisem un articol de-al lui, despre apropiatele mari reorganizări, despre prefacerile care vin încet, cu un vuiet surd, şi care vor schimba oarecum faţa lumii. Scriitorul, pe cîte mi-am putut da seama, de-a lungul întregii vieţi, a întregii sale scrieri se luptă cu o singură idee, pe care o ciopleşte, o sculptează, cu încăpăţînarea maniacilor. Uneori o întoarce pe dos, ca pe o haină. Uneori se preface că vrea să vorbească despre altceva, dar asta-i doar o cursă, e ca gluma bucătarului amabil care oferă cincizeci şi două de reţete de preparare a unui ou. Fiecare mîncare este altfel şi totuşi toate au gust de ou. Reţetele de ouă ale lui Palotai aveau un gust social. Marota lui artistică era aceea a gîndirii sugrumate şi a dreptăţii furate, lucru care mie mi se părea foarte la locul lui. Era umanist fără moliciuni împăciuitoare şi aceasta corespundea gusturilor mele. De altfel, eram de părere că nu va reuşi nimeni să facă lumea mai frumoasă, şi nici nu-i necesar. Pe noi înşine ar trebui să ne turnăm într-o formă mai suportabilă... Palotai se străduia să le explice cititorilor săi legile libertăţii şi demnităţii sufleteşti. Libertatea omenească şi demnitatea omenească. Erau avertismente foarte actuale. Între timp s-a întîmplat ca presa, presa Europei să înceapă să organizeze ideea prefacerii şi să explice frumuşel tuturor ce treabă josnică este războiul şi îngrădirea libertăţii. Fireşte, numai în condiţiile date. Dar există motive şi interese — explica presa — care într-o anumită împrejurare determină orice om perspicace şi echilibrat să-şi pună în cui principiile folosite şi să aprobe ideea că războiul nu este inutil, iar îngrădirea libertăţii nu-i rezultatul unei guvernări greşite. Fiindcă există excepţii la

toate regulile. Şi prin asemenea demonstraţii dădeau de înţeles milioanelor de muritori dezorientaţi că nu sîntem încă ulcele, nu ne putem aşeza, pentru a ne odihni după ostenelile vechilor greşeli, va mai veni ceva, toată lumea să-şi păstreze praful de puşcă la loc uscat. Viaţa-i o luptă, strigau. Veşnică nelinişte, şir nesfîrşit de strofe şi antistrofe, atacuri şi contraatacuri. Şi, în diferite puncte ale Europei, oamenii erau invitaţi să intre într-o celulă strîmtă, cu gratii, oameni care nu credeau în legitatea strofelor şi antistrofelor şi în necesitatea luptei. Presa făcu să defileze şi literatura. Mare parte dintre scriitori tuşiră încurcaţi, îşi suflară nasul şi, în dosul acestor acţiuni, îşi bîlbîiră iute monologurile lipsite de îndrăzneală. Noroc că, graţie tusei şi a suflării nasului, stimaţii cititori nu auziră nimic, astfel că aceste acţiuni reuşiră să acopere goliciunea morală a monologului. Alţii se străduiră să amestece binele cu răul, frumosul cu oroarea. Au existat şi cîteva figuri de trapezişti, care evoluară în numere mortale, dar coborîră cu bine la sol, nu păţi nici unul din ei nimic.

Horaţiu a fost un erou mai mare, gîndeam eu, în timp ce citeam aceste declaraţii. El măcar a avut curajul să mărturisească că e fricos. Şi n-a negat nici faptul că în timpul războiului şi-a azvîrlit frumuşel scutul şi a rupt-o la fugă.

— Dumneata ai fugit, îi spusei lui Palotai, privind o albină pe balustrada ferestrei. Pur şi simplu ţi-ai părăsit discipolii.

Palotai îşi privi ironic trabucul, apoi îmi zîmbi.

— Să nu fim patetici, Felméri... Ce-aş fi putut face?... Trebuia să trăiesc. Editorul mi-a dat înapoi manuscrisul ultimului roman. Fiindcă, să zicem aşa, nu m-am familiarizat cu opinia generală... Eu nu mai pot să renunţ la trabucurile uşoare franţuzeşti, aşa că am rescris romanul. Crede-mă, aş fi vrut să notez pe ultima pagină a manuscrisului rescris, sub un asterisc: doamnelor şi domnilor, aveam chef să vă spun şi altceva, aş fi vrut, de pildă, să vă împărtăşesc cîteva din modestele mele obervaţii asupra adevărului, dar editorul este de părere că din adevăr nu se poate trăi. Numai renunţarea la adevăr asigură trabucul nostru de fiecare zi...

Privea cu un zîmbet amar fumul ce se ridica din trabucul său scump. Neîndoielnic, exagera în privinţa trădării şi, de frica consecinţelor, se autopersifla. Cîndva îi stimasem foarte mult sinceritatea şi hotărîrea. Acum mă scîrbea fiecare cuvînt de-al său. Bătrîne vrăjitor — mă gîndii eu —, m-ai păcălit al dracului. Deşi credeam grozav în prezicerile tale întinse pe hîrtie şi apreciam aşa-zisa ta optică de scriitor. Totul a fost un hocus-pocus. Fachirul făcuse să crească un pom minunat dintr-un simplu sîmbure, acum a plecat mai departe şi s-a aflat că în cortul lui nu-i nici urmă de pom, nici urmă de miracol.

Observă adînca mea dezamăgire şi încercă, încurcat, să-şi mai îndrepte ţinuta.

— M-am întrebat de multe ori, Felméri, dacă ştim să scriem, de ce nu ne-a fost dat să fim curajoşi şi perseverenţi, să zicem, ca nişte gladiatori. Dar, de ce s-o negăm, nu sîntem gladiatori. Iar pe dumneata să nu te doară capul — adăugă puţin ofensat, văzînd că nu mă interesează scuzele lui — pentru oameni, pentru mulţimi. Mulţimile trăiesc încă viaţa sufletească a meduzelor...

Aş fi vrut să rămîn deja între patru ochi cu Júlia. Sosiră alţi oaspeţi, doi tineri, care nici că auziseră ceva de literatură sau sculptură. Erau familiari şi deosebit de amabili. Pielea lor frumoasă, cafenie şi neştiinţa lor infantilă te făceau să-i situezi într-un sport nautic, poate canotaj.

O viespe, pe balustrada terasei, stătea nemişcată. Din copac căzu un vierme şi se tîrî leneş pe balustradă. Viespea îl privi fix, apoi, deodată, îl atacă. Viermele se zbătu sălbatic, încercînd să scape, de cîteva ori reuşi să se dezbare de inamic. Se iscă o luptă crîncenă, pînă ce viespea reuşi să-şi muşte de cap prada. Era o rană mortală, viermele se întinse, viespea îl pipăi pe tot corpul cu trompa sa, apoi găsind un loc potrivit îşi depuse ouăle în el. După o scurtă odihnă, se reculese şi plecă în zbor.

Júlia se aplecă peste mine, să vadă ce mă preocupă.

— Nu te simţi bine, Kázmér? — mă întrebă, grozav de gingaşă.

Nici prin cap nu-i trecea că, în clipa aceea, natura mă interesa mai tare decît pălăvrăgeala generală iniţiată de cei doi tineri simpatici. Medicul comunei veni pe terasă să-şi prezinte omagiile şi, văzîndu-l, Júlia îşi aduse aminte de toate acele ciudăţenii pe care i le povestisem despre Eberlein. Le şi relată repede, cu veselie. Observai că nu mai reţinea decît bicicleta, cravata legată prost, pantalonii bufanţi şi citatele din Goethe. Doar amănuntele. Deşi îi vorbisem odată înde- , lung despre solitudinea medicului, despre culorile terne ale vieţii sale şi despre evadările lui. Aşadar, mi se păru superficială fiindcă nu pomeni nimic din toate astea.

Soarele se înmuie, coborîrăm să ne plimbăm printre copaci. Scriitorul fu chemat urgent la telefon de directorul unui teatru. Societatea se destrămă. Júlia mă întrebă dacă n-aş avea chef să facem o baie. O luarăm în jos spre apă şi ne aruncarăm în valuri. Lîngă mal se bălăcea o femeie şi sînii ei pluteau pe apă ca două mingi albe. Júlia înotă alături de mine, calmă şi plină de eleganţă. Se plictisi curînd, ieşi pe mal şi se uscă. Vru să-şi pună rochia, dar o rugai să ne aşezăm niţel în iarba de pe mal. Se lăsă în jos, ferindu-se precaută.

— E foarte incomod, zise ea, dezgustată.

— Priveşte cerul — o îndemnai bine dispus —, priveşte copacii...

— Mulţumesc, — dădu din cap —, ca între timp să umble gîndacii pe mine?

Brusc, pe pulpa ei se ivi un gîndac lung, cu capul alb. Îl azvîrli cu degetul şi se ridică. Mă îmbrăcai şi eu.

— Ai putea să-mi spui de ce eşti atît de distrat? — mă întrebă mai tîrziu, în drum spre vilă.

— Îţi place satul, Júlia? — o întrebai, în loc de răspuns.

— Cred că n-am aplicaţie pentru el, spuse liniştită. M-am născut pe bulevardul Muzeului.

— Ştii, îmi pare că eu trăiesc acum o viaţă dublă. E un ciudat paralelism în mine... Uneori petrec ceasuri întregi într-o pădure îndepărtată, în preajma unei mori... Şi să nu crezi că asta-i doar o simplă amintire, sau, ceea ce ar fi şi mai grav, o iluzie... Nici vorbă de vreo

iluzie. Pur şi simplu sînt acolo, lîngă moară, şi lucrez... Spune-mi, ai putea dumneata să trăieşti în provincie?

Nu simţi încotro se întind tentaculele gîndurilor mele şi dădu uşurel din cap. Nu. Nu suportă mirosul satului, condiţiile primitive de igienă, liniştea apăsătoare şi multe alte lucruri.

— Odată, în adolescenţă, mi s-a făcut rău din cauza muştelor... — îmi povesti rîzînd.

Şi începu să-mi vorbească despre inferioritatea formelor de viaţă provincială.

Fluierai a pagubă. Şi eu care îmi imaginasem că nu numai trupurile ni se apropie, dar şi gîndurile noastre au ceva comun. Acum vedeam că, de fapt, nu aveam nimic comun. Braţele ni se ating, dorinţele trupeşti îşi surîd reţinute, dar altceva nici că ne mai apropie.

— Sufletul e adînc — îi explicai, dezamăgit pentru a doua oară —, niciodată nu vom putea să-i investigăm căile mai ascunse. Cît timp omul e tînăr şi chipeş, e o unealtă a procreării, sufletul i se dă ca supliment la plăcerile trupeşti, cum se dă frişca la cafea, într-o ceaşcă separată. Mai tîrziu, capătă importanţă şi lucrurile interioare. Şi eu am ajuns la stadiul cînd încep să mă intereseze şi lucrurile interioare.

Nu, gîndii eu, Júlia nu s-ar mulţumi seara doar cu iaurt şi stele. Sîntem două constelaţii diferite. Ceea ce mie îmi e drag, ei îi e străin. Fagul n-o interesează decît ca produs finit, ca raft sau ca dulap, animalul doar ca haină de blană, sau ca subiect de experienţe în laborator...

Îmi luai grăbit rămas-bun de la proiectele mele copilăreşti şi strînsei mîna Júliei zîmbind.

— Imaginează-ţi, Júlia, că, mai adineaori, aveam pe vîrful limbii o propunere ciudată. Voiam să-ţi propun să fii soţia mea.

Mă privi atentă, cu oarecare emoţie. Era frumoasă şi în ochi îi vedeam flăcărui fierbinţi care se aprinseră în cinstea mea. În cîteva vorbe generale şi spălăcite îi prezentai continuarea mai puţin atractivă a atractivei mele idei. Era o femeie inteligentă, înţelegea că nu am fi fost tovarăşi de călătorie potriviţi. Vocea îi era voalată

de un cald regret, dar rîdea, poate mai degrabă pentru propria ei liniştire.

Se însera, ne întoarserăm la vilă, Júlia mă rugă să mai rămîn. Scoase pe unul dintre tineri, o rudă de-a ei, din camera de oaspeţi şi eu petrecui noaptea acolo. Dimineaţa ne luarăm rămas bun şi eu pornii spre ponton. Mă grăbeam să nu pierd vaporaşul, fiindcă la ora nouă trebuia să fiu la tribunal. Aveam în buzunar citaţia pentru procesul de divorţ.

Dinspre cotitură se auzea semnalul gros al vaporaşului. Acum pornea din portul de sus. Cîmpul se unduia, ploşniţe de cîmp stăteau pe frunze. Cosaşii imitau ţăcănitul foarfecelor de iarbă şi se împrăştiau iute, cînd le avertizau plantele culcate despre sosirea mea. Pe aici, moriştile erau galbene. La noi, în coasta muntelui, unde le scuturau vînturile, erau roşietice. Şi pămîntul era neted, plin de salcîmi şi de tufe prăfuite. Pe verdele murdar al cîmpului o vacă mult prea îngrăşată păştea. Pe dreapta, în jurul unui deal, zării o fîşie de pădurice, o luai pe acolo. Lîngă ruina unui zid vechi, gîfîia o şopîrlă. Se încălzea la soare şi pîndea muştele. În dreptul hrubei îşi întinsese, isteţ, pînza un păiajen. Banditule, — gîndii eu —, asta ai învăţat-o la oraş. Îţi faci prăvălie acolo unde ai văzut că altul a reuşit şi deci n-ai nici un fel de riscuri. Te-ai aşezat chiar lîngă gura şopîrlei...

În mica pădurice, un sturz cînta la clarinet. Mă ascunsei în dosul unui copac şi începui să-i imit fluieratul. Acasă reuşeam de multe să-i păcălesc. Pasărea se uită printre crengile prăfuite, enervată de fluieratul străin, se apropie supărată, căutînd pe stăpînul trilului şi sări furioasă dintr-un copac într-altul.

Vaporaşul scoase iar un vuiet gros, îi şi vedeam coşul, îmi veni în minte Feketics, Mască, pe care era să-l omoare odată, pe Volga, coşul prăbuşit al unui vapor. Cum se mai bîlbîia, nefericitul! Deşi era adeptul credincios al ordinii, dacă se înfierbînta, răsturna ordinea logică a cuvintelor şi argumentelor, relaţia stabilă dintre subiect şi predicat. La el, subiectul şi predicatul nu duceau o viaţă conjugală legală. Uneori, se uneau ei ca pereche, dar predicatul chiar şi în momentele astea îşi făcea de

cap, şi în zadar se străduiau subiectul şi ceilalţi membri ai familiei, nu-l putea aduce pe drumul cel bun...

Se pare că am pierdut prea mult timp cu sturzul fiindcă vaporul a mai sunat o dată şi, pînă ce am ajuns la rîu, au desfăcut otgoanele de la ponton, iar vaporaşul pufăia vesel spre Budapesta.

Dacă m-aş fi grăbit, mi-am zis, acum aş fi şi eu pe vapor. Şi n-aş fi întîrziat la procesul de divorţ. Ei, dar nu avea nici un rost să mă grăbesc. Vor reuşi foarfecele avocaţilor să taie şi fără mine acele însăilări oficiale care mă mai legau de Kernbach Ilona. Nu mă chinuia dorinţa de a o vedea pe Ilona.

Auzise că am venituri serioase, deci ar fi cazul să contribui şi eu la cheltuielile de educare a copilului...

Am rămas acolo, pe mal, şi am aşteptat sosirea vaporaşului de prînz. Între timp m-am jucat cu un căţel şi m-am plimbat pe malul Dunării, am ascultat clipocitul apei, aşa cum ascultam acasă clipocitul Mureşului. Eram uşor ca o pană de privighetoare care pluteşte uşor în aer. Ghiulele de fier pe care le purtasem la glezne, la încheieturi şi la gînduri se desprinseseră de mine...

Auzisem odată de la Veronca un cîntecel naiv. Păşeam zumzăindu-l prin ierburile de pe mal...

Trebuie să pun pe picioare moara — mă gîndii. Birtalan, chiorul, va face munca de tîmplărie. De cărămizi nu am nevoie, aş putea discuta cu Ferenc şi cu Todor să-mi aducă din vechea carieră de piatră vreo douăzeci de-căruţe de bolovani, pentru fundament...

Şi pot să măresc şi grădina. Birtalan, cel vîrstnic, stăpînul grădinii de alături, mi-ar ceda, pentru bani buni, partea de dincoace de şanţ. Todor zicea că are pămîntul bun, sfărîmicios. Prin împrejurimi nu sînt fructe. Ar trebui să cultiv pepeni şi fructe nobile, păsări, legume.

„Nu avem în toată comuna atîtea păsări cîte se consumă la băi într-o vară” — zicea Todor. Băile se dezvoltaseră zdravăn, în iunie venea lumea acolo buluc.

— Trebuie să punem umărul, domnu’ Felméri — îmi făcu Todor cu ochiul, prieteneşte, ca odinioară, în cazematele din Doberdo, cînd eram camarazi la bucurie şi la murdărie.

Ne dădurăm cîte o ţigară şi ne zîmbirăm cu prietenie. Veni vorba şi de moara lui Bucur. Notarul a fost mutat acum şase ani, banca a dat faliment şi, în consecinţă, s-a dus şi moara pe copcă.

Şi moara mea s-a dus de rîpă. Cuşca caprei stătea nevătămată, în curte, Ferenc îi pusese pe acoperiş prescurărele, ca să ferească moara de trăsnete.

— Trăsnetul n-a lovit-o — constatai surîzînd —, dar apa ştiu că i-a dat brînci. Ei, las' că pun eu totul pe picioare... Nu-i aşa, doctore Eberlein?

Mi se păru că Eberlein încuviinţează din cap. Era de părere că sînt cam tras la faţă. Am umblat prea mult, am împrăştiat prea multă sudoare, pentru nimic. Nu trebuie să cărăm saci prea grei şi să ne cocoşăm întru pregătirea fericirii. Nu trebuie să mîncăm tot zidul de caş al castelului din basm, pentru ca să sosim apoi între gîştele fripte, cu stomacul stricat...

Păşeam spăsit şi mulţumit în arşiţa soarelui cu miros de fîn. Eberlein avea dreptate. Oamenii cară saci mult prea grei. Eu mă mulţumesc şi cu unul mai mic. Talentul pentru fericire există în cei mai mulţi oameni, dar ei strică totul prin faptul că vor să rezolve probleme mult prea mari, vor să ridice saci prea grei. Saci în care, de cele mai multe ori, sînt doar bolovani...

Umblam departe de ponton, trebuia să mă grăbesc, ca să nu pierd şi vaporaşul următor...

16

UN INTERLUDIU SCURT ŞI POATE LIPSIT DE IMPORTANŢĂ

Ploua.

— Toamna gîştele trebuie ferecate în coteţe, mormăi Bagdi. Fiindcă toamna îşi aduc mereu aminte că odinioară au fost păsări călătoare, şi încep să zboare. Ce tîmpenie.

Ce tîmpenie — mie mi se adresa, nu gîştelor. Era de părere că prea citesc cu atenţie rapoartele vorbăreţe ale lui Ferenc. Văzuse că şi eu încep să-mi mişc aripile prăpădite.

— Cu toate că eşti vîrît pînă-n gît în coteţ, Felméri... Cu greu ai s-o mai întinzi tu de aici... Na. Citeşte tumba asta măreaţă... Dacă continui tot aşa, mîine te vor numi şi membru al Academiei...

Aruncă cu dispreţ ziarul pe masă, îşi ridică gulerul şi plecă prin ploaie. Scrisoarea lui Ferenc şi mesajul doctorului Eberlein mă interesau mult mai mult decît ceea ce mîzgăleau ziarele în legătură cu mine. Orice ar fi scris, nu eram deloc convins de calităţile mele excepţionale. Şi excepţionalul este rezultatul hazardului şi al consecvenţei.

În toamna asta culesesem multă înţelepciune de viaţă, aveam o recoltă bogată de josnicii. Pe Bagdi îl dăduseră afară de la şcoala de sculptură, din cauza opiniilor sale sincere. Ilona făcuse o declaraţie murdară, despre mine, într-o gazetuţă gălăgioasă. Fosta mea gazdă, călăreaţa de circ cu vorbe duioase, mă dăduse în judecată pentru chiria pe mai multe luni şi dobînzile aferente. Se zgîndări şi cazul Veroncăi. Se regiză în aşa fel, ca şi cînd

eu aş fi fost tatăl nefericitului copil şi nepăsarea mea brutală ar fi determinat-o pe biata femeie să încerce să se sinucidă. Cred că vîntul sufla dinspre Péntek. Dar toate aceste experienţe penibile nu mă făceau să mă încovoi sub greutatea lor, ba, dimpotrivă, îmi săltăm capul înveselit, ca în vremea cînd, mînz fiind, dărîmasem gardurile din jurul meu.

Dacă omul nu se trage la umbră, se bronzează de mulţumiri. Economia şi moralitatea burgheză ne-au învăţat să ne vîrîm în pivniţă şi să ne păstrăm bine, în chip de cartofi pentru iarnă.

— Atunci eu prefer să rămîn la soare, îi spusei lui Bagdi, care stătea şi a doua zi tot în faţa căminului din atelier.

De cînd îşi pierduse slujba de profesor, podeaua mea o umplea cu scuipături supărate şi principii înţelepte. Cît timp îmi schimbai haina ca să mă apuc de lucru, sosi un vizitator. Bagdi mă anunţă rînjind:

— Ţi-a sosit prima felicitare, arătă peste umăr, spre atelier. Vă las singuri, amice, să vă bucuraţi din plin unul de altul.

În uşă stătea Ilona.

— Unde-i Kázmér cel mic? — se apropie de mine, hotărîtă.

În ziare apăruse ştirea că proiectul meu cîştigase la concurs locul întîi. Deci cursa de şoareci a funcţionat splendid — gîndii eu.

Întîi pălăvrăgi ceva în legătură cu Kázmér cel mic. Că a venit aici, fiindcă a crezut că-l va găsi la mine. Voia să mă roage să menajez mai mult copilul, să nu-l obosesc prea tare cu excursiile. Apoi îşi schimbă surîsul obiectiv cu o drăgălăşenie mai puţin oficială.

— Văd că lucrezi intens, Kázmér... Se pare că singurătatea îţi prieşte...

Se uită pe rînd la statuile mele şi aminti în treacăt că a citit în ziare rezultatul concursului. Brusc îşi făcu o toaletă nouă şi îmbrăcă masca de carnaval a tristelor femei păcălite şi abandonate.

— Recunoaşte, Kázmér, că te-ai purtat urît cu mine, începu apoi marea scenă din ultimul nostru tablou.

Confirmai din cap. Recunosc. N-am fost un caracter strălucit. Am fost pisălog, frămîntat şi am reacţionat la plăcerile căsniciei prin strîmbături sălbatice, am fost groaznic de indiferent la toate problemele financiare. Mi-a lipsit talentul de a şti să închid mereu un ochi, în interesul sfintei înţelegeri. Fiindcă, vezi tu, căsnicia — dădui din cap şi adăugai vorbelor şi un surîs înţelept —, căsnicia este raiul oamenilor cu un singur ochi.

Îmi întrerupse blînd mărturisirile şi îmi atrase atenţia că uneori ea a fost nevoită să închidă amîndoi ochii, într-atît eram de insuportabil.

— Ştiu, îi spusei. În general, noi, bărbaţii, sîntem nişte sălbăticiuni prost domesticite, cînd ne deprindem cu bucuriile dragostei. Aşa stînd lucrurile, îmi pare rău că am păcătuit faţă de gustul şi aşteptările dumitale.

Mă privi dezorientată.

— Vorbeşti serios?

O poftii să ia loc. Se aşeză şi îşi scoase, distrată, pălăria.

— Nu există nimic ireparabil, spuse împăciuitoare.

Trebuie să recunosc că mi-a plăcut uşurinţa fină cu care îmi oferea iertarea ei.

Marea majoritate a femeilor sînt fabricate azi pe bandă rulantă, ca maşinile. Ia un schelet cu dezvoltare normală, pune peste el oleacă de carne, vîră în ea măruntaie, 30 grame prostie, 40 grame cochetărie, 20 grame senzualitate, 0,5 grame sinceritate, apoi lasă mult gol, acoperă totul cu o veritabilă imitaţie Pathou, crede-o cînd îţi spune că te iubeşte numai pentru persoana ta — şi e gata femeia cu care te-a blagoslovit soarta într-un moment de generozitate. Şi, pe lîngă toate, este un cadou ieftin, şi se facturează la preţ de fabrică.

Mă privi în ochi drăgăstoasă.

— La urma urmelor, Kázmér, m-ai înşelat... M-ai indus în eroare, în mod voit.

— Poate, îi răspunsei. Nu-mi aduc aminte.

Am înşelat-o, explică ea, fiindcă mi-am ascuns, pur şi simplu mi-am tăinuit în faţa ei talentul. În cei şapte ani de convieţuire am creat doar lucruri mediocre, sau chiar proaste, şi acum, cînd ne-am despărţit, deodată mi-am etalat culorile. Dragostea ei n-a fost bună la nimic, nu m-a inspirat şi nu m-a însufleţit. Cum am scăpat de ea, am cîştigat concursul şi mi-am vîndut şi statuia „îngheţul" pe o sumă pe care în şapte ani la un loc n-am putut sau n-am vrut să o adun... Ce e drept, e drept, adăugă plină de cavalerism, „Îngheţul" a fost o lucrare excelentă, asta poate s-o confirme şi ea... E dureros că ea n-a fost capabilă să mă inspire la asemenea lucrări... Poate de aceea am şi azvîrlit-o de lîngă mine, cu premeditare, în vederea acestui scop... Am fost un tip viclean şi fără suflet, asta-i cert. Şi, în plus, acum, cînd am scăpat din anonimat şi am devenit celebru, în loc să-i uşurez sarcina, eu mă zgîrcesc. La urma urmelor, adăugă foarte obiectiv, nu pot să am pretenţia s-o întreţină tot taică-său...

Mandatul pe care-l primisem cu o săptămînă înainte pentru „Îngheţ" era şi acum acolo, pe măsuţă. Cu un gest scurt, lin, i l-am predat. Cîndva, de mult, cu acelaşi gest tăcut şi discret i-am întins şi florile mele. Se uită la el şi zîmbi înduioşată.

Dragostea este o minune la fel de mare cînd pleacă, pe cît de mare e cînd vine. Acum mă puteam uita pentru prima oară la ea, indiferent, ca la o mobilă. Mandatul pusese în mişcare sentimentele Ilonei. În ochi i se oglindea blîndeţea. În chestiunile financiare este foarte sentimentală, gîndii eu, îngăduitor. Se întoarse la anii trecuţi şi vorbi de dragostea noastră. Făcu o adevărată curăţenie generală, suflă praful, lustrui totul, de prinse să lucească toată grămada de vechituri. O ascultai atent, între timp îmi cojii un măr şi îl mîncai. Operaţiunea o deranjă în evocare. Se opri şi mă întrebă cu reproş:

— Nu-ţi este deloc importantă prezenţa mea, Kázmér? Zîmbetul îi fu acoperit de demnitatea ei zgîriată, şi într-o clipă concretiză prin două pîrîuri noua situaţie. „Eu stau şi mă zbat, mă umilesc — spuse apa întunecată, plină de tristeţe —, îţi fac cadou, generoasă, mîhnirea mea, iar tu, în loc să cazi în genunchi sfîşiat de regrete,

mănînci, te hrăneşti, te comporţi ca un animal hămesit. Ce tip brutal eşti, domnule!”

Îmi mai reproşase odată masticaţia sănătoasă. Era cu mult înaintea procesului de divorţ, într-o grădină de vară unde mersesem în doi. Ea ciripea despre o chestiune fină, cred că şi atunci vorbea de sentimentele ei — fiindcă uneori îi dădea prin cap că n-ar fi rău să mi le comunice şi mie —, iar eu, lipsit de cavalerism, mîncam ceapă verde şi brînză trapist. Atunci, furioasă, mă numise, scurt, animal hămesit, căruia nu îi e ruşine, chiar şi acolo, în sînul naturii, să se gîndească exclusiv la stomacul lui. I-am comunicat că natura nu este o ilustrată drăgălaşă, aşa cum şi-o imaginează ea. Natura este o hrănire continuă, hămesită, fără nici un fel de regim. În clipa aceea două muşte s-au oprit pe braţul ei şi eu m-am aflat în situaţia de a-i putea adeveri teza mea printr-un exemplu. I-am atras atenţia asupra masculului care îi adusese femelei, drept cadou de nuntă, ceva de mîncat. Femela a preluat cadoul şi, în timp ce masculul îşi vedea de activitatea sa pasională, ea, fără a fi deranjată de sărutările lui înfierbîntate, a consumat cu poftă cadoul de nuntă.

Am lăsat din mînă al doilea măr pe care voiam tocmai să-l cojesc şi am liniştit-o, spunîndu-i că am urmărit cu multă atenţie parada sentimentelor ei, şi cojirea mărului n-a fost decît o formă de a-mi ascunde reacţiile. Scuzele mele politicoase au îmbunat-o şi au îndemnat-o la noi mărturisiri. A condensat în cîteva fraze patetice redeşteptarea simţămintelor sale, apoi s-a dus pînă la uşă, a învîrtit surîzînd cheia în broască şi s-a descheiat la rochie.

Coaforii şi teatrele de operetă le bagă în cap femeilor că este o senzaţie insuportabilă să i se ofere unui bărbat iar acesta să nu dorească să le posede. Ilona a crezut că mă răsfăţ şi că numai o încăpăţînare copilărească mă face să nu întind mîna după fructul paradisiac.

— Vrei să mă pedepseşti, Kázmér? — m-a întrebat, prefăcîndu-se copleşită de păreri de rău.

— Nu-i o idee rea. Dar, din păcate, n-am nici un motiv s-o fac.

— De ce negi? Te-am ofensat. Macskássy te-a numit odată Icar. A zis că ai aripi de ceară. N-ai să te ridici niciodată. Zbori ce zbori, într-o bună zi, te prăvăleşti... N-am avut simţ critic personal, i-am dat lui dreptate... Recunosc, n-am crezut în tine... Te-am pierdut... Acum m-ai pedepsit, prin faptul că ai devenit celebru.

Niciodată nu mă mai tutuise. Am rîs.

— Ilona, încheie-ţi rochia. Proiectul de concurs nu-mi aparţine. Am văzut odată, la cinema, un apaş care a furat pentru femeia lui o blană de cincila. Ideea lui m-a influenţat creator...

— Ai furat? — m-a întrebat Ilona zîmbind. Povestea este mult prea romantică... Dumneata nu te-ai priceput niciodată la romantism, ai luat întodeauna note proaste la obiectul ăsta.

N-a crezut că proiectul de concurs nu e făcut de mine. Degeaba aş fi încercat să-i explic că se înşeală, că a pus stăpînire pe mine romantismul, da, un romantism sălbatic, dar nici pe departe pe baze amoroase, ci declanşat de acea dorinţă incertă de a-i arăta ei şi prietenilor ei, întregii societăţi isteţe şi încrezute, că nu sînt încă un Icar prăbuşit. Şi că s-au grăbit prea tare, ea şi Macskássy, cu acea înmormîntare de clasa a treia. Nu — am dat din mînă în sinea mea —, cuvintele nu mai au nici un sens. În mine s-a potolit deja orice furie, orice romantism. Ilona şi pasiunile legate de ea. Totul. Nu mă mai interesa Ilona. Îmi pare rău că egoismul şi orgoliul o mînaseră să-mi facă vizita asta stupidă. Mă plictisea povestea ei. Şi mă plictisea şi ea.

I-am arătat tăcut copia scrisorii pe care a trimisesem comisiei de selectare a lucrărilor de concurs.

— Precum vezi, i-am lămurit şi pe ei de greşeala care s-a produs.

— Le-ai şi trimis scrisoarea?

— Fireşte, am răspuns.

A bufnit violent în rîs. Apoi m-a liniştit, spunîndu-mi că proiectul de concurs n-o interesează defel şi că n-a interesat-o nici pînă acum. A venit pentru Kázmér cel mic, nu pentru proiect. Şi şi-a încheiat uşurel rochia, şi-a aranjat părul, apoi m-a privit puţin speriată.

— Acum ai o părere proastă despre mine, aşa-i?

— Da, am încuviinţat amabil. Pot să te ajut?

Cît timp am ajutat-o să-şi pună haina, s-a pornit pe plîns. Am ascultat-o o vreme, apoi, cînd s-a şters la ochi, i-am spus că în ceea ce-l priveşte pe Kázmér cel mic, îl iau la mine cu toată plăcerea.

Eram în atelier, luă în mînă, distrată, o daltă mică şi îmi comunică distantă că papu nu vrea să audă de aşa ceva. Iar ea e de aceeaşi părere cu papu.

— Nu putem fi de acord să-l educi după gusturile dumitale, declară ea şi înfipse uşurel dalta în ochiul unui bust de lut care se afla pe piedestal. Ca să faci din el un tip la fel de neajutorat cum eşti dumneata, adăugă şi înfipse dalta din nou în nasul de pămînt.

Apoi îşi dădu cu ruj pe buze, ridică pînzele şi părăsi zveltă şi cochetă portul care o primise cu atît de puţină ardoare.

Nu uită nimic la mine pentru a trebui să se întoarcă vreodată, astfel că nu aveam de ce mă teme că o voi mai revedea.

17

SE ÎNTORC PĂSĂRILE CĂLĂTOARE

Din ce în ce mai des mă rupeam din ambianţa mea de oraş. Mă clătinam de colo-colo între cele două puncte geografice, eram flux şi reflux, o dată îmi clăteam malurile de acasă cu prospeţime primăvăratică, altă dată mă întorceam în golful meu urban, bine dirijat, prevăzut cu diguri solide. I-am făcut lui Kázmér cel mic, din lemn, copia minusculă a morii. I-am adăugat pînă şi stăvilarul. Ar trebui să reconstruiesc şi moara cealaltă, mă gîndii eu, moara cea mare. Bătrîna carieră de piatră de lîngă surpătura mai poate da atîţia bolovani, cîţi îmi sînt necesari la fundament. Grinzile şi scîndurile aş putea să le iau de la tăietoria care a fost a lui Dukics. Birtalan, chiorul, va măsura şi va potrivi grinzile, mă va ajuta cu plăcere şi Ferenc, ca să nu-l pun să-mi plătească cu bani gheaţă taxa de folosire a morii. Apoi mai sînt şi eu acolo, mă mai pricep şi eu oleacă la mînuit toporul şi ferăstrăul.

Probabil că desele mele colinduri pe acasă aveau şi o denumire ştiinţifică, poate dedublare, sau ceva asemănător, nu i-am căutat o definiţie, nici nu m-a interesat. Important era că mă aflam acasă, că începeam treaba de cu zori, trudeam cu ferăstrăul şi cu ciocanele, Ferenc şi cu mine, ca două ciocănitori. Eram voioşi şi înţelepţi, Ferenc purta la pălărie o floare de cîmp cu coadă lungă şi bărbierea cu briciul glumelor sale ciocul fiecărui individ guraliv. Nu-l menaja nici pe preotul de la munte, care stătea în carul cu boi, mînîndu-şi cu blîndeţe animalele. Un sfrîncioc stătea acolo, aciuat în plopul alb, privind curios cum mă îndeletnicesc cu uneltele şi apoi

cum îmi port lingura prin supa de ceapă gustoasă, preparată de nevasta lui Ferenc. Uneori, trecea pe acolo şi Eberlein, călare pe bicicleta sa deşelată, mai spunea cîte un citat, apoi îşi lingea ţigara butucănoasă şi pleca mai departe. Duminicile dădeau pe acolo şi cei din comună. Îşi vizitau pămînturile şi în drum spre casă dădeau un ocol şi pe la moara care se reconstruia. Satul trăieşte o viaţă neînduplecată, şi voioşia sa e tot neînduplecată. Credeau că mă învîrt preocupat în jurul morii şi lucrez la ea cu atîta sîrg doar cu intenţii de amator, ca şi înainte vreme, cînd nu aveam altă treabă, aşa că le mai scăpa cîte o vorbă pipărată la adresa mea. Mai demult, pusesem pe foc multe lemne ude, nu le venea să creadă că vremea a mai zvîntat şi giumbuşlucurile mele necoapte.

— Apoi, ce mai e prin lumea mare, domnu' Kázmér? — se interesau, mai degrabă cu intenţii ironice, decît mînaţi de reală curiozitate.

Le-am şi spus atîtea noutăţi bizare, de s-au crucit trei zile. Vorba iute şi-a făcut efectul, au rînjit cu blîndeţe şi au dat din cap cu indulgenţă. Adică: bine, eu sînt cel mai umblat.

Grădina am pus-o la punct încă în primele zile de primăvară. Am măsurat distanţele şi am săpat gropile pentru puieţi. Am aranjat cu preotul de la munte să intru şi eu în cooperativă şi tot ce cultiv să pun în vînzare doar prin cooperativă. Nevastă-sa le învăţa pe femei să ţeasă covoare, ca să aibe şi în lunile de iarnă cîte ceva de-ale gurii.

Florile de in au devenit galbene, zorelele albastre, vişinele din pomi, roşii. Pe frunzele de la marginea pîrîului şedeau muşte dungate. Uneori cobora pădurarul şi eu îl întrebam de soarta vulpilor şi a căprioarelor. În satul de jos, preotul se plîngea tot timpul de nevastă-sa şi de subvenţia statului; fetele lui s-au împrăştiat, trei din ele s-au măritat, două s-au făcut învăţătoare.

— Dar cu dramele cum stăm? — l-am întrebat.

S-a uitat în jur, să vadă dacă nevastă-sa nu cumva-i prin apropiere, apoi s-a aplecat spre mine şi mi-a mărturisit că tocmai s-a apucat să scrie o nouă piesă. Va fi dedicată lui Attila şi se va intitula „Biciul lui Dumnezeu".

Todor cîrpea grajdul şi mă primi bucuros. Veniră şi vecinii, mă întrebară şi ei ce e nou prin lume, va fi sau nu război? Nu ştiu — ridicai din umeri, mie nu mi-a spus nimeni nimic, în schimb am auzit că în Turchestan au inventat un grîu special. E încrucişat cu iarbă, şi cum îl ari, cum rodeşte din nou. Nu trebuie semănat decît la trei ani o dată. Întoarserăm treaba pe toate feţele, apoi veniră vitele de la păscut, trebuiau adăpate, îmi luai rămas bun de la ei şi mă întorsei la moară.

Încurînd veni vremea aratului, jos, în preajma Mureşului, maşina lucra din răsputeri, vîntul pribeag fura uneori huruitul motorului şi îl aducea pînă la moară ca să mă adoarmă după-mesele. Soarele credea că spinările oamenilor sînt perniţe pentru bolduri şi înfigea în ele mii de ace fierbinţi. Pe muşchiul moale din dosul morii se dormea moale. Sapa rezemată de fîntînă strălucea orbitor în soarele de amiază. Ferenc se trăgea şi el în dosul morii. Maşina din vale îi cînta cîntecul de leagăn, din cînd în cînd sforăia gros, fără să-i pese că se aşezase cu dosul pantalonilor peste două roşii coapte.

Pe peretele nou al grajdului de vite se pregătea să urce viţa sălbatică. De cîte ori mă retrăgeam la umbră, obosit de grădinărit, o priveam îndelung. Tulpina de viţă se tîra continuu pe peretele neted. Căuta vreo creangă, vreun cui ruginit sau vreo crăpătură, de care să se poată agăţa. Peretele era neted, nu se arăta la orizont nici cui, nici creangă. Viţa sălbatică medită cîteva zile asupra acestei situaţii, apoi luă o decizie, plasă din loc în loc cîte un plasture verde, îl unse cu un clei de fabricaţie proprie şi se lipi de peretele neted. Se urcă mai departe, inventivă, încăpăţînată, cu voinţa neostoită a dezvoltării.

Ne plimbam cu Eberlein pe la marginea pădurii, îi ducea medicamente unei bătrîne.

— Cine a dat viţei sălbatice ideea de a se agăţa prin discuri lipicioase? Şi cine a dat dispoziţie celulelor sale să pună în funcţiune urgent o uzină chimică şi să livreze, să zicem, opt porţii de clei pentru aceste discuri? Şi uzina improvizată cum a preparat acest produs?

Eberlein dădu din cap cu încîntare şi mă întrebă dacă m-am gîndit vreodată cine pompează umezeala într-un

copac, pînă la o înălţime de douăzeci de metri? Mai există şi lucruri tainice. Şi în dosul tuturor acestor lucruri tainice se află viaţa.

Ne abăturăm de lîngă pădurea roşiatică. Jos, pe apa albastră-cenuşie, între florile galbene de baltă, pluteau raţele sălbatice negre. În depărtare se vedeau pămînturile de cartofi, sacii albi, îndesaţi. Pe ghidonul bicicletei, legat cu o funie de cînepă, se legăna un borcan. Bătrîna preoteasă făcuse magiun şi îi făcuse cadou şi medicului un borcan.

— Natura trebuie că are vreun scop ascuns cu viaţa, spusei eu. Creştem şi ne desăvîrşim. Şi cînd vom fi cu totul desăvîrşiţi, şi cînd se vor schimba toate...

Eberlein se uită la mine şi dădu din cap, surîzînd îngăduitor.

— Dă-mi voie să te întrerup. Maeterlinck, în „Viaţa termitelor”, zice că-i o deprindere copilărească să cugeţi la viitorul lumii. Fiindcă lumea va fi şi peste zece miliarde de ani aşa cum este astăzi, şi aşa cum a fost cu zece miliarde de ani în urmă. Nimic nu s-a schimbat, nu avem ce spera, nimic nu se va schimba niciodată. Voinţa şi ideile noastre nu vor izbuti să facă lumea perfectă, aşa cum milioanele de generaţii dinainte n-au reuşit să facă perfect prezentul. Este o greşeală imensă să crezi că universul şi toate fiinţele lui tind spre desăvîrşire. Dacă această tendinţă ar fi existat, atunci, în timpul incomensurabil care a trecut, lumea ar fi trebuit deja să devină desăvîrşită. Dar, din păcate, n-a devenit, nici măcar după veşnicia care a trecut...

Pe drumul de cîmp venea scîrţîind un car încărcat cu bostani gălbui. De după garduri, floarea-soarelui îşi scotea farfuria golită de seminţe. Piţigoii se înfruptaseră din ele. Dăduseră iama şi în pruni. Ferenc se plîngea că ciuguliseră şi din cîrnaţii atîrnaţi la uscat.

Ar fi un lucru stupid să nu putem deveni niciodată desăvîrşiţi. Zîmbii şi îi răspunsei că nu sînt de aceeaşi părere cu Maeterlinck, fiindcă de cînd mă prăjesc la soare mă simt mai desăvîrşit. Sînt uşor şi liber ca o veveriţă săltăreaţă.

Mă întorsei la moară. Seara era plină de praf şi mirosea a sudoare de muncă grea. Amurgul unsese spinarea

pădurii cu o pastă roşiatică. Eberlein dispăru în praf şi amurg. Nu avea har pentru fericire. Se scurgeau din el proverbele pesimiste ca oţelul dintr-un butoi crăpat. Unde-i om, e şi buruiană, obişnuia el să zică. Se pare că buruienile îi lăsaseră multe răni pe trup.

Păşeam uşor şi mulţumit. Niciodată nu stăteam bosumflat. Chiar dacă uneori dădeam de necaz, mă ridicam iar ca iarba călcată în picioare. Mă gîndeam la grădină, la găini, la sculpturile care-mi vor alunga plictiseala lunilor de iarnă. De dragul lui Kázmér cel mic voi lua şi o capră, ca atunci cînd va veni pe acasă, în vacanţă, de la oraş, să-l aştepte în staţia decovilului sania trasă de căpriţă...

Soarele apuse, pădurea se linişti, doar graurii se mai auzeau prin stufăriş imitînd orăcăitul broaştelor şi cotcădăcitul găinilor. Mergeam, şi parcă după fiecare pas mă simţeam mai uşor. Îmi părăsisem deja kilogramele trupeşti şi pluteam deasupra văii, cu cizmele mele de cale lungă, săltîndu-mă peste munţi şi ape...

Scrisorile lui Ferenc aduceau de fiecare dată veşti noi şi eu i le arătam conştiincios Veroncăi.

— Mîine mă eliberează, îmi spuse într-o bună zi Veronca, tare indiferentă.

Se purtase bine, paragrafele se înduplecară şi o iertară de restul pedepsei. Veronca nu era defel extaziată de bucurie.

— Vei fi liberă, Veronca! — încercai să-i explic prin frazare poetică şi prin elan oratoric semnificaţia cutremurătoare a libertăţii.

Alteori răsăreau din ea mii de flori sălbatice, dacă o umezea puţină bucurie, iar acuma sta şi asculta mută ambiţioasele mele vorbe voioase. O întrebai dacă se întoarce la fabrică sau dacă îşi caută vreo altă slujbă.

— Mă duc acasă, domnu' Kázmér, răspunse încet şi foarte hotărîtă. Privea tristă spre podeaua dată cu motorină.

— Acasă? — o privii lung, cu uimire.

N-aveam ce s-o mai întreb. Gara asta figurează în ruta fiecăruia. După o anume vreme, omul începe să călătorească spre casă. Unii ajung chiar, dar sînt mulţi care nu mai reuşesc să revadă niciodată gara aceea

mică şi dragă. Cantonul acela micuţ, cu găleata de stins focul, cu cîinele legat în lanţ, cu merii înfloriţi, cu grămada de bălegar. Undeva pierd legătura...

Ne luarăm rămas bun. Veronca îşi întoarse faţa palidă şi privi spre geamul alb pe care zumzăiau muştele. Ochii îi erau încercănaţi, nu înflori în surîsul mic de nu-mă-uita, mîinile reci îi tremurau. Îmi luai zîmbind adio de la ea. Pe dimineaţă făcusem un plan de bătaie năstruşnic. Hotărîsem s-o aştept, fără ştirea ei, în poarta închisorii. Seara cumpărai niscaiva cadouri şi dimineaţa mă dusei devreme la penitenciar. Plănuisem să mă plimb în sus şi în jos prin faţa porţii aşteptînd, cu bunăvoiţă părintească şi blîndeţe omenească, ieşirea deţinutei. Fiindcă omului îi place să se imagineze în postură de binefăcător blajin, ca pentru un repaus între practicarea atîtor mîrşăvii. Nu reuşii însă să-mi împlinesc plimbarea părintească şi umanitară. Baia de dimineaţă şi bărbieritul mai grijuliu ca de obicei îmi luară timp; cînd ajunsei acolo, gardianul de serviciu îmi spuse că tînăra femeie pe care o aştept a ieşit deja din închisoare.

Mă întorsei abătut. Mare îmi fu bucuria cînd o găsii în colţul străzii, stînd în staţia de tramvai. Ţinea în mînă valiza mică de carton şi se uita distrată la tramvaiele care soseau şi plecau mai departe. Cum stătea acolo, adîncită în sine, nu era greu de ghicit că de fapt nu aştepta nici un tramvai. Cînd o luai de braţ, păli pînă-n creştet.

— Oh, domnule Kázmér, spuse încet şi umerii începură să-i tremure. Credeam că n-o să ne mai întîlnim niciodată.

— Vino, Veronca, îi făcui semn şi îi luai valiza uşoară din mînă.

Mă urmă tulburată. Trecurăm printr-un parc, ne aşezarăm pe o bancă şi eu o mîngîiai pe braţ.

— Acum o să vii la mine, Veronca. Trebuie să te refaci puţin. Gazda mea e o femeie tare cumsecade, i-am vorbit mult despre dumneata, îţi va veni în ajutor.

Păşea tăcută lîngă mine. Străzile, oamenii, soarele, libertatea n-o interesau. Gazda mea o primi cu ospitalitate, o duse în camera ei şi îi luă din mînă pălăria

copilărească pe care Veronca, tot drumul, o ţinuse strîns în mîini.

În ziua aceea trebui să plec în provincie, mă întorsei de-abia a doua zi, seara. Veronca intră la mine, cu capul plecat.

— Dacă-mi permite-ţi, domnu' Kázmér, eu plec acasă, îmi comunică liniştită.

De la ultima mea vizită în închisoare nu se mai uitase în ochii mei. Şi acuma avea privirea rătăcită pe covor.

— Ce te grăbeşti aşa, Veronca?... Doar ai tot timpul.

Brusc îşi ridică ochii spre mine.

— Nu mai pot să rămîn, domnu' Kázmér.

N-am descusut-o.

— Îmi pare rău, i-am spus, regretînd sincer.

Am chemat un taximetru şi am condus-o la gară. Ne-am mai plimbat un timp prin hala gării, eu glumind, Veronca adîncită în tăcerea ei. Nici măcar nu mai era tăcută, ci pur şi simplu mută. I-am săltat bărbia şi am privit-o în ochi, reproşîndu-i:

— Auzi tu, mucoaso, ai putea să mai scoţi şi tu cîte o vorbă.

M-a privit speriată. Ochii ei erau ca ai unui om smuls de la mal de curentul apei repezi.

— Ai vrea să-mi spui ceva, nu-i aşa?

A dat din cap. Da, ceva. Ceva greu, ceva ce ar trebui neapărat să-mi spună, semnala respiraţia ei emoţionată.

Cînd ne-am aşezat în sala de aşteptare pe o bancă, valiza i-a alunecat şi s-a rupt. Sub cadourile mele, între cîteva cămăşi modeste şi lenjerie sărăcăcioasă, am dat cu ochii de nişte cărţi. Le-am luat în mînă surprins.

— Tu citeşti, Veronca?

— Da, domnu' Kázmér... M-am deprins încă de la moară...

Respirînd adînc, cu zîmbete speriate, a încercat să-mi explice bizara ei relaţie cu cărţile. Nu era o explicaţie raţională, era mai degrabă o adunătură de sunete întrerupte, cioburi ale unor cuvinte sparte, dar eu le-am putut potrivi la un loc cu uşurinţă. Încă pe vremea cînd, fetiţă fiind, slujea la moară, o apucase curiozitatea să afle ce se ascunde în cărţile acelea în care eu mă îngropam uneori pînă-n zori. De cîte ori avea prilejul încerca

să le descifreze şi de multe ori inteligenţa ei măruntă scormonea prin ele ore întregi, aşa cum făceam şi eu. Apoi, taică-său o luă de la mine, o duse la oraş şi îi găsi slujbă, ca îngrijitoare de copii. Pe biroul stăpînului găsi nişte cărţi, le luă în taină, şi noaptea stătu să le înfulece. Odată, cei din casă o prinseră asupra faptului, începură să-şi bată joc de ea, se angajă în altă parte. Apoi necazul se repetă întocmai, nicăieri nu putea rămîne din cauza cărţilor. Ajunse la Budapesta, aici soarta o făcu să-l întîlnească pe inginer. Acesta află iute ciudata ei pasiune şi îi procură, cu scopuri perfide, tot soiul de lecturi. Ea, în schimbul lor şi din recunoştinţă, îi dărui într-o seară nevinovăţia ei...

Îmi adusei aminte că, în copilărie, voia să se facă spălătoreasă. Voia să devină spălătoreasă, ca să poată cîştiga astfel hrana copiilor ei. Vorbele înecate, frazele întrerupte evocară anii ei trecuţi. Nu mai aveam nevoie de alte explicaţii. Înţelesesem, ceea ce de fapt ştiam dintotdeauna, că eu stau în centrul acestei încăpăţînări, al acestui cumplit romantism. De cînd era de-o şchioapă, purta în ea această dragoste. Mă urmărise pretutindeni, ca un bulgăre de patimi. Îmi veniră în minte privirile ei lungi, luptele ei stupide împotriva geloziei, bucuriile ei ieftine şi plecarea ei tristă. Şi sentimentele care nu-i trecuseră odată cu copilăria. De atunci, totul fusese pentru mine, toate gîndurile, toate cărţile, toate suspinele. Copilului ei îi dăduse numele meu. Şi la Budapesta venise numai ca, odată la şase luni, să se furişeze în faţa casei mele, să vadă culoarea hainelor mele, să audă bocănitul pantofilor mei.

— Ştiu, Veronca, dădui din cap înţelegător. Ştiu de mult. Şi grinda ai luat-o de la rîu, ca să nu mai pot merge la Ágnes. Nu-i aşa?... Şi, dacă tot ţi-ai luat inima în dinţi şi mi-ai spus totul, mai spune-mi şi ce pot face eu... Cu ce te pot ajuta?

— Vreţi să mă ajutaţi, domnu' Kázmér? — mă întrebă. De ce ar trebui să mă ajutaţi?... Eu n-am nevoie de nici un ajutor... Nu vreau de la dumneavoastră nimic... Eu acuma sînt liniştită...

Îşi ridică privirea spre mine, şi văzui că neputincioasele floricele de nu-mă-uita începuseră să rîdă din nou în ochii ei.

— Mereu m-am gîndit numai la asta, domnu' Kázmér... Să vă pot spune odată... De-acu' toate sînt în regulă... Şi vă mai rog să nu fiţi supărat pe mine... Niciodată n-am să mai vorbesc despre asta...

Revărsase peste mine, dîrdîind, febra ei de doisprezece ani, şi acum, că scăpase de îndărătnica ei boală, vedeam pe chipul ei bucurie şi linişte.

— Şi acum nu te mai doare nimic, Veronca?

— Nu. Acum nu mă mai doare nimic. De-acuma toate o să fie bine. Mă durea că nu puteam să vă spun toate astea... Şi-mi era frică... Dacă plecam acum acasă, nu mai puteam să vi-o spun niciodată... Nu-i aşa, domnu' Kázmér, că nu v-am supărat?...

Pe peronul gării se vindeau tuberoze, luai cîteva şi i le pusei în mînă. De-a lungul nasului i se prelinse o lacrimă fierbinte şi surîzătoare.

— Vă mulţumesc, domnu' Kázmér... Şi nu vă mai gîndiţi la mine... Nu mai am nici un necaz...

Şeful de tren începu să-şi legene lampa, conductorii îi urmară exemplul. Veronca se aplecă brusc şi îmi depuse pe mînă un sărut iute, ca de scuze, şi se urcă grăbită în tren.

— Predă-i scrisoarea asta lui Ferenc — îi bătui în fereastra vagonului. Era s-o uit. Cuprinde instrucţiuni foarte importante... Şi, dacă ai timp, vezi şi tu ce se mai întîmplă pe la moară...

Trenul se puse în mişcare, Veronca mă întrebă ceva, dar nu înţelesei ce, trecu prin faţa mea un cărucior cu bagaje, pînă reuşii să mă descurc printre piedici, trenul îşi iuţi mersul şi o duse pe Veronca prea departe...

În perioada asta se întîmplă adesea să stau în strălucirea hotelurilor sau în penumbra meşteşugită a unor cîrciumioare, în haine negre şi cămaşă albă, fumînd trabuc, cu calmul omului norocos. Ar fi trebuit să îmbrac un costum de seară, fiindcă mă aştepta o societate de tipi din străinătate în restaurantul unui hotel de pe malul Dunării. Mă dusei acasă şi mă întinsei pe canapea. Cîteva lucrări de-ale mele stîrniseră un zgomot agreabil şi cîţiva binevoitori zeloşi se îngrijiseră ca această vîlvă modestă să capete ecoul cuvenit. Mă aruncaseră în conştiinţa publică în chip de vajnic talent oprimat, fără să

fi crezut cu adevărat în talentul meu sau în trăinicia lui. Dar aveau nevoie de mine, ca să poată turti cu greutatea mea pe foştii preferaţi cărora prea li se urcase la cap măreţia şi prea îşi luau în serios popularitatea. Mulţimii nu-i place să fie dată uitării şi e dispusă să reteze capul preferaţilor ei, dacă aceia comit greşeala de a crede că succesul se datoreşte calităţilor lor. Macskássy, în numele solidarităţii sale cu Ilona, puse din nou pe tapet chestiunea concursului şi îşi expuse părerea că eu, de frică să nu fiu dat de gol, m-am retras din concurs. După cum am mai pomenit, aveam şi susţinători, în număr mare, care ripostară revoltaţi la toate insinuările care afectau puritatea caracterului meu. Zgomotul făcu să-mi crească popularitatea şi, proporţional cu ea, şi veniturile. Bogăţia trebuie să fie o treabă tîmpită. Ca s-o obţii, nu-i nevoie să verşi prea multă sudoare. Vine greu dar, dacă s-a hotărît să te viziteze, aduce cu sine toate acareturile. Nu-i nevoie să verşi sudoare decît pentru sărăcie. La drept vorbind, pentru popularitatea mea şi pentru creşterea bunurilor mele, nu făcusem mai nimic. În ceea ce priveşte onorata mea persoană, nu am devenit un dulău mai mare, sau un artist mai înzestrat, nu m-am perfecţionat nici în viclenie, cu alte cuvinte, n-am devenit cu nimic mai preţios decît am fost în anii din urmă. Într-o bună zi, i-am cerut unui client, pentru un bust, exact de trei ori preţul pe care îl primeam înainte. A acceptat fără să crîcnească. Următorului i-am cerut de patru ori preţul dinainte. Toate au mers strună. Şi în jurul meu zgomotul creştea. Marionetele inamice ale acestui teatru de păpuşi mă învinuiră clar de hoţie, iar adepţii mei nechezară de furie. Într-un colţ al atelierului stătea, acoperit de praf, un nud de femeie. A fost o vreme cînd l-aş fi dat pe gratis oricui. Acum, zîmbind sarcastic, i-am fixat un preţ atît de pipărat că am încremenit eu însumi de uimire. Dar mi l-au plătit. Astfel am schimbat larma prostească a străzii în bancnote.

Într-o zi se amestecă în zgomot şi Bagdi, cu mîrîitul său. Puse mîna pe toc şi-i făcu de două parale, pe scurt, dar cu multă sevă, pe toţi inamicii mei. Fumega de atîta convingere arzătoare. Apoi veni şi personal să mă

bată pe umăr şi să mă asigure de credinţa sa nestrămutată în cinstea mea.

Stăteam întins pe canapea, cu gîndurile aiurea. Tocmai mă întorsesem de la gară, unde o condusesem pe Veronca. Mă ridicai şi mă uitai zîmbind în ochii lui.

— Îţi mulţumesc, bătrîne amic. Niciodată nu te-ai prins să aperi o cauză mai păcătoasă. Adevărul adevărat este că am vrut să fur.

— Lasă-mă cu tîmpeniile astea, mă întrerupse morocănos. Hoţia, ca şi chelia, e doar relativă.

Da. Poţi să furi şi pîine, poţi să furi şi blănuri de cincila. Eu n-am vrut să fur pîine, eu am vrut să fur o blană.

Înţelese că nu voiam să accept circumstanţe atenuante. Că voiam să gust liniştit din toate consecinţele măruntei şi murdarei mele acţiuni. Înţelese că voiam să-mi închei socotelile cu acel individ rătăcit, care se îmbăta criţă cu secărica tuturor dorinţelor şi pasiunilor sale. Înţelese că nu ceream indulgenţă.

Îşi ridică gulerul, mă privi cu compasiune şi plecă mîrîind. Nu-l mai văzui de atunci.

În fond, în afara lui Kázmér cel mic, nu mai aveam pe nimeni. Prietenii mei nu-mi erau prieteni. Ne adunam zilnic pentru o oră-două la masa noastră de la club sau din cafenea, fiecare îşi scotea din arhiva personală de păreri binecunoscutele opinii despre curentele mai vechi sau mai noi în artă, despre anumite persoane, despre anumite mîncăruri, despre anumiţi morţi şi anumite femei. Era o adunare de melci bătrîni, nu din pricina vîrstei, ci din pricina închistării. După ce fiecare îşi făcea arhicunoscutul număr din program, se retrăgea în cochilie, în viaţa sa separată şi îşi trăia ziua sa necunoscută şi străină pînă-n seara următoare, fără să-i pese cîtuşi de puţin de prietenii săi, pe care în adîncul sufletului îi dispreţuia şi care îl plictiseau. Dar fiindcă omul e o fiinţă socială şi preferă să fie plictisit de prieteni decît de sine însuşi, a doua zi se deda fericit din nou aceleiaşi plăceri colective care se numeşte cerc de prieteni.

Apoi ninse. Şi într-o zi, pe strada acoperită de zăpadă, trecu pe lîngă mine Ana.

Dukics Ana — zisei în gînd.

Auzisem că a stat mult timp în străinătate. Mergeam în urma ei şi priveam cu uimirea omului lucid balansul paşilor ei, mişcările ei, care cu un deceniu în urmă făcuseră să răsune în mine atîtea dorinţe şi bucurii. Ningea, priveam urmele proaspete ale pantofilor ei, urme pe care le căutasem cîndva cu atîta patimă. Erau urme reci şi întunecate, puţin inegale şi obosite. Au trecut anii, au trecut şi anii Anei. Ana era pentru mine o grămadă de file vechi din calendar. Nu aveam nici un motiv să-mi iuţesc paşii şi să intru în vorbă cu ea. Drumul meu ducea în altă parte, o luai pe o altă stradă şi femeia pe care am iubit-o cîndva dispăru definitiv din faţa ochilor mei.

Apoi sosi luna martie. Într-o noapte de început de primăvară, cînd coborîi din maşină în faţa casei în care stăteam, dinspre copaci auzii nişte vagi foşnete. Deschisei fereastra atelierului, privii în sus, spre cer şi ascultai atent. Prin noapte treceau nori de păsări călătoare. Tot aşa am stat, nu de mult, în grădina inundată de lumina lunii, în faţa morii, ascultînd huhuitul sitarilor, hăpăitul gîştelor, flautul cocorilor. Pe spinarea pădurilor pluteau lin umbrele norilor. Pe brazdele arate străluceau bulgării răsturnaţi, pe coasta muntelui ardeau focurile. Soseau berzele, cocorii, păsările de baltă, cocoşii sălbatici şi, jos în vale, sticlea Mureşul...

Seara, cînd mă întorceam acasă de la club sau din vreo vizită, ieşeam pe terasa atelierului şi ciuleam urechile.

Ne-am născut pentru bucurie şi simplitate. Dar am devenit robii unor gînduri sălbatice şi pasiuni bizare. Vrăjitorii se joacă cu noi şi noi ne tîrîm, ne înghesuim în urma fluierelor lor blestemate, ale căror cîntece tîmpe şi viclene ne ademenesc la apa în care urmează să ne înecăm. Nu sîntem încă buni, nu ştim să recunoaştem încă viclenia fluierelor şi să deosebim sub oglinda netedă adîncimea fatală a apei...

În scurt timp am terminat cu propria-mi persoană. M-am gîndit că probabil pe pămînt îi e dat fiecăruia să aibă potecuţa sa care să-l ducă la izvorul ascuns al bucuriilor şi al liniştii. Eu porneam înapoi, pe cărarea mea. Sînt unii ale căror poteci duc chiar în locul de unde eu

mă pregăteam să plec. Bucuriile şi formele noastre de viaţă sînt tare diferite.

M-am dus să-l iau pe Kázmér cel mic.

— Ei, hai, prietene, l-am îndemnat calm. Să mergem.

L-am luat de mînă şi am pornit.

Am ajuns în gară seara. Luna ne făcea cu ochiul surîzînd din dosul unui nor, văzîndu-ne cu micile noastre bagaje. Şi în noi fluiera, huhuia şi ciripea vesel dorul de viaţă al păsărilor călătoare care se întorc.